

నిర్వేదము—శ్రీ వేంకటాచార్యతీర్థరకవులు	౧-3
కవిజనాశ్రయము—చిలుకూరి నారాయణరావుగారు	౪-౧3
మేఘము—సీరిసి ఆంజనేయులుగారు	౧3
భీష్మప్రతిజ్ఞ—పారనంది జగన్నాథస్వామిగారు	౧౪-౨౪
నాచింత—పెనుమర్తి వేంకటరత్నముగారు	౨౪
కాళిదాసు-భవభూతి—పి. వి. రత్నముగారు	౨౫-3౧
శతపత్రము—సన్నిధానము సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు	3౨
ఛందశ్శాస్త్రవిమర్శనము—వాసా సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు	33-3౭
విశ్రాంతి—పెమ్మరాజు లక్ష్మీనతిగారు	3౭-3౮
హరిశ్చంద్ర—కాశీసోమయాజుల సుందరరామమూర్తిగారు	3౮-౪౮
వేంకటేశ్వరవియోగము—నాదెళ్ల వేంకట్రావుగారు	౪౮
కృతి—వేటూరి శివరామశాస్త్రిగారు	౫౦-౫౬
పెద్దనకవింద్ర! నీవెట్లు పెద్దవైతి?—కో. వెం. కృష్ణమాచార్యులుగారు	౫౭-౫౮
ఆలోచన—శ్రీవాసుదేవరావుగారు	౫౯-౬౬
భావకత్తె—విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు	౬౬
పూర్ణిమ—పోడూరు రామచంద్రరావుగారు	౬౭-౭౬
శ్రీకాళహస్తి-శివరాత్రి—వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు	౭౭
వేంగీచాళుక్యులు—మల్లంపల్లి సోమశేఖర శర్మగారు	౭౭-౮౭
కీ. శే. సత్యవోలు గున్నే శ్వరరావుగారు—జి. బాపూవాగారు	౮౮
ద్వాదశలింగములు—పి. వేంకటరంగయ్యగారు	౮౯-౯౬
దొంగాట—త్రిపురావ వేంకటసూర్య ప్రసాదరాయ కవిగారు...	౯౭
ఆంధ్రు లాద్యులా?—మూమిడిపూడి వేంకటరంగయ్యగారు	౯౮-౧౦౭
రాగము—గాధావర్ణుల రామావధానిగారు	౧౦౮
సూత్రకాల వ్యవసాయచరిత్ర—పెండ్యాల వేంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు	౧౦౯-౧౧౪
కలహంస—భండారు వీరరాజేశ్వరరావుగారు	౧౧౫

త్రివర్ణ చిత్రములు:—బోధినత్య పుష్పసమర్పణము (అజంతాచిత్రము); వద్మాసన
బుద్ధుడు, చిత్రకారుడు-శ్రీయుత డబ్ల్యు. ఏ. ఆర్యదాసుగారు.

సాధారణ చిత్రములు:—కీ. శే. దామెల్ల రామారావుగారు; కీ. శే. సత్యవోలు గున్నే శర్మరావుగారు; మృచ్ఛకటిక నాటకమందలి పాత్రధారులు, శ్రీసీతారామాంజనేయ నాటక సమాజము, ఏలూరు; శ్రీయుత స్థానం నరసింహారావుగారు-రోషనార; శ్రీయుత నెల్లూరు నాగరాజు రావుగారు-పాపారాయుడు; శిల్పచిత్రములు; మేనక-విశ్వామిత్రుడు, వేణుగాన కృష్ణుడు, సత్యభామ-కృష్ణుడు, నరస్వతి, గ్రీకు లోహశిలావిగ్రహముల చిత్రములు; ఇతర చిత్రములును.

బోధి సత్వ పుష్ప సమర్పణము

(అజంతాచిత్రము)

చెన్న పట్టణము, మార్చి ౧౯౨౫

సంపుటము ౨.

రక్తాక్షి సంవత్సరము ఫాల్గుణమాసము

సంఖ్య ౩.

పు రాణ స్మృతి త రం గిణి

ని ర్వే ద ము

శ్రీ చేంకటాచార్య తీర్థ రకపులు

౨

పావనకులగుణశీలము, లేవంకకుఁ బోయె, శాంత మెటు ననె, బ్రహ్మ
శ్రీవిలసితునకుఁ జండా, లావేశం బేల కలిగె నశ్వత్థామా!

మ. లకటా భూభవన ప్రశస్త మగు ద్రోణాచార్యవంశాబ్ధి మా
నికముం బోలి జనించి గౌరవమునన్ దేజుంబున న్నించెయున్
సకలాత్రానగతిన్ వెలుంగక విషజ్వాలాకరాబోధత
ప్రకృతిం గాంచితి, దోషదూషితులు గోత్రఖ్యాతిఁ బాటెంతురే.

క. తలతెగుటె యైన, నరకా-నలకీలలఁ బడుటె యైన నాకు భరంబే
తలమానికమే తెగి, నిం-దలచాలగుకంటెఁ గౌవతాపముకంటె.

సీ. ధర్మపుత్రాదులు దాయాదులే నాకు, సహజస్వధర్మమే శాస్త్రవంబు
వీరవిహారముల్ విహితంబులే నాకు, సమ్మతాచారమే సంగరంబు

నిష్ఠురారంభములే నియమంబులేనాకు, ననుగతాభ్యాసమే యా గ్రహంబు
భయదాస్త్రశస్త్రములే పరతత్త్వములే నాకు, హితకరోద్యోగమే హింసనంబు
అతిథిసత్కారమో, దేవ తార్చనంబో, బ్రహ్మచింతనమో, వేదభాషణంబో,
స్వర్గమో, మోక్షమో, లోక సంగ్రహంబో, పరవినాశనకృతి యేల బ్రాహ్మణునకు?

సి. సురభిశమ్మదుల ప్రసూనంబనై పుట్టి, కుటిలకంటకవృత్తిఁ గూలినాడ
లలితమోహనకలాలాంబనై పుట్టి, తుచ్ఛవాయవవృత్తిఁ దూలినాడ
దివ్యనిర్మలరత్నదీపంబనై పుట్టి, దావపావకవృత్తిఁ దాల్చినాడ
సురుచిరవసుధాకిరణంబనై పుట్టి, గరళదంశనవృత్తిఁ గాంచినాడ
సామనస్య మెడలె, సాధువాదము వోయె, గౌరవంబు గ్రుంగె, గళ నశించె
బ్రదికి మరణబాధ పాలైతి నాకింక, నాకమేడ, ఘోర నరకమేడ?

సీ. చూపులుఁ జూపులు జోడించి శూరులై, కలన నన్నెదిరించి నిలిచినారె
కరములుఁ గరములు గదియించి ధీరులై, దురమున నాకాలు ద్రోక్కినారె
బిరుదులు బిరుదులు మొలయించి వీరులై, బవరాన ననుఁ గొంచె పటిచినారె
కత్తులుఁ గత్తులు హత్తించి క్రూరులై, యేడ్వెట నను నొవ్వ నేసినారె
కయ్యమే లేక నిద్దురఁ గన్నవారి, గొంతుకలు గొల్లుమనఁ దెగఁ గోసినాడ
జ్ఞానమేలేని, దయలేని, శంకలేని, పరమచండాలుడను గాక బ్రాహ్మణుడనె?

క. కన్నుల నెన్నో పీనుఁగు, లున్నట్టులె, చెవుల మూల్గు చున్నట్టులె యా
చున్నది మతి చెడుచున్నది, యెన్నా బ్లిరోగబాధ కే నేపు శివా!

చ. పరమకిరాతవృత్తి జనపాలకుమారులఁ బట్టి యశాదలల్
ఖరకరవాలధార కెఱగా నొనరించెడువేళఁ గ్రిందుమీఁ
దెఱుంగక సంచరించి తుడకిట్లు పరాభవతాపపాదు
ర్భరపరితాపదుఃఖముల పాల్పడితిన్ జెడితిన్ జగంబునన్.

సీ. కుటిలమార్గముఁ బట్టి కులము గూల్చుట గాని, గురుకీర్తి నిల్పుకో నెఱుంగనైతి
భండనంబునఁ జేరి భంగ మందుట గాని, సవ్యసాచి నెదుర్పఁ జాలనైతి
బిరుదుమాటలు పెప్పి పెనఁగెలాడుట గాని, రారాజు మెప్పించ నేరనైతి
క్రూరకృత్య మొనర్చి గొంతు లూడ్చుట గాని, వీరశౌరవ మంద నేరనైతి
సత్యకౌచదయాధర్మ శమదమాది, సత్క్రియాసంతతికి జలాంజలి యొసంగి
భవవినిష్క్రూతిలేనిపాపము గడించి, హరహరా! యెంతదుష్క్రియా పరుడనైతి.

సీ. కావిదోవతిఁ జూచి కాసెతోక బిడించి, చెలరేగి కులవృత్తిఁ జెఱచికొంటి
ధర్మశాస్త్రము మాని దారుణాస్త్రముఁ బూని, నీవమెక్కి పాపంబుఁ జేసికొంటి
యజ్ఞవాసము రోసి యట్టహాసము నేసి, తెగసాగి తలవంపుఁ దెచ్చికొంటి
స్వస్తివాక్యము వీడి సమరగీతము పాడి, కై పెక్కి జీవంబుఁ గలఁచికొంటి
విశ్వవిహితమైన విప్రధర్మముఁ దూల్చి, గోష్ఠ మైనరాజకులముఁ గూల్చి
చెడ్డవేరు మోసి జీవచ్ఛవంబనై, పరిభవమునఁ బడియు బ్రదికియుంటి.

సీ. కలుషదూషితముగాఁ గలఁగిపోయెనె, గోత్ర-పావనంబైన నాజీవనంబు
కూరదుర్మతముగా మాఱిపోయెనె, ధర్మ-సాధనంబైననా బోధనంబు
దూఱదుర్బరముగా దొరలిపోయెనె, సాధు-కీర్తనంబైననావర్తనంబు
ప్రళయభీకరముగాఁ బ్రబలిపోయెనె, ప్రేమ-దాహృదంబైన నా సౌహృదంబు
భూమిదేవుఁ డేడ భీమాహవం బేడ, హేయబుద్ధి యేడ హింస యేడ
అసురబుద్ధిఁ జేసి యపవర్గమార్గంబు, మూసికొంటి నిండ మోసికొంటి.

సీ. అఘమర్షణస్నాన మైపోయెనే, సాధు-జనకోష్ఠర క్తవాహినులలోనె
ఔపాసన క్రమం బైపోయెనే, తీవ్ర-ముఖరాస్త్రజనితాగ్ని శిఖిలలోనె
ఆరాధనవిధాన మైపోయెనే, కూర-మారణమంత్ర కర్మములలోనె
ఆనందనర్తనం బైపోయెనే, మిత్ర-శనపూర్ణరణనివేశములలోనె
భూసురత్వ మెల్ల బుగ్గిపాలై పోయె-సాధుశీల మెల్ల సమసి పోయె
జానరలేనిబ్రదుకు సంకటమై పోయె-శివశివా! యింకేమి నేయువాడ

చిలుకూరి నారాయణరావు గారు, యమ్. ఏ., యల్. టి.

కవిజనాశ్రయమును ఛంద శాస్త్రమును అంధ్ర సాహిత్యపరిషత్తువారు 1917-వ సంవత్సరమున ముద్రించి ప్రకటించియుండిరి. అది మ. రా. రా. జయంతి రామయ్య పంతులు గారిచే 'శోధింపబడి' ఇంగ్లీషులోను, తెనుగులోను పీఠికలతో బహుముద్రించి, ఇంగ్లీషులో చెప్పినమాటలనే వారు తెనుగులో విపులముగా వివరించియుండిరి. ఈ గ్రంథము నిదివరకెవ్వరును సూక్ష్మముగ విమర్శించియుండలేదు. అట్టివిమర్శన ముఖ్యమని తలచి యీ విమర్శనమునకు పూనుకొనున్నాము.

1. శ్రీరామయ్య పంతులవారి శోధన పూర్వపండితుల మార్గమునబడి మాతృకను స్వతంత్రించి సవరించుటకు కొంతమట్టుకు వినియోగపడినది. ఏమాతృకలోను లేనిపాఠమును పీఠనేకస్థలములందు 'దూర్ప్వ' * యున్నారు. ఇట్లు వారు తమ అభిప్రాయముల ననుసరించియే చేసినారని గోచరింపకపోదు.

(1) అవతారిక, 3వ పద్యము. మాతృక—వేమనవాడ; దిద్దుబాటు—వేములవాడ; 'వేములవాడ, లేములవాడయని వ్యావహారికనామములు' అని అడుగున సూచన. గ్రామనామములోకూడ మాతృకలోమా ర్పుటకు

ఏరి కీస్వాతంత్ర్యమేమో? వేమనవాడయను గ్రామ మాకాలముననుండి యుండకూడదో! వేములవాడభీమకవి ఈ గ్రంథమును రచించియుండునని వీరికి గట్టిసమ్మతముండుటచేత ఈదిద్దుబాటు జరిగినది.

(2) అవ. 6 వ పద్యము. మాతృక—సంతోషిల్లగ. సవరణ—సంతోషింపగ; సన్నయభట్టులోనే 'సంతోషిల్లు' అని ప్రయోగములు గలవు—చూడుడు.

అది viii. 197—నిజారంభంబు సఫలంబగుటకు సంతోషిల్లి.

ఆర 4. 87. వాసవుండును సంతోషిల్లి నాకిట్లనియె.

ఆర 4. 91. భర్మరాజును ... సంతోషిల్లి.

ఆర 4. 133. భర్మరాజుయందు సంతోషిల్లి.

తర్వాతికవులలో యీ ప్రయోజనము బహుళముగా నున్నది.

(3) అవ. 6 పద్యము. 'ఏఛందము సుకవులు బ్రది, కేఛందము తెరువుదాని నే రచియింతు'—సవరణ—'ఏఛందము సుకవులు బ్రదుకేఛందము...' 'బ్రదికే' అనేరూపము గ్రాంథికము కాదనిన్ని, చ, ఛలకు ప్రాసకూడదనిన్ని పీఠనుకొనడముచేత కలిగిన దీదిద్దుబాటు. 'బ్రదికే' వంటిరూపములు కుప్పలు తిప్పలుగా ఉన్నవి గ్రంథాలలో, 'సుకవులు'

గ్రంథాలలో. వర్ణప్రథమద్వితీయాక్షరాలకును, తృతీయచతుర్థాక్షరాలకును, ప్రాస గ్రంథాలలో కనబడకపోలేదు.

క. పాపాభాభావాలను

పాపాక్షర సంజ్ఞలేను పద్యము మొదలకే

రూపించి నిశ్చయమైన

వాపద్యకలకును మూలమందు కవీంద్రుడ.

కవిజనాశ్రయము. పుట 15.

స్వవర్ణప్రాసమని పేరుపెట్టి అప్పకవి 'భ, ధ' లకు ప్రాసము నొప్పుకొన్నాడు. అట్లే 'ద, ధ' లకును ఒప్పుకున్నాడు. తొమ్మిది ఉదాహరణము లిచ్చినాడు. ఇట్లే రంగరాట్నంద స్సులోకూడా వర్ణప్రాస కుదాహరణములున్నవి. కాని, రామయ్యపంతులుగారు 'చ, ధ' లకు ప్రాసము కూడదనుకొని కవిజనాశ్రయములోని పద్యమును దిద్దినారు. పద్యాని కర్థము లేకుండా చేసినారు.

(4) పాశాంతరములను చెప్పేటప్పుడు సాధారణముగా 'క, చ, ట' మొదలగు ప్రతుల కుదాహరించి, ఒకొక్కచోట 'కొన్ని ప్రతులలో' అనిచెప్పి విడిచెదరు. ఏ ప్రతులలోనో చెప్పిన భాగుండేది. చూ. పుటలు 1, 3.

(5) పుట-8—'విష్ణు ప్రతిపాదకము' లగు—రెండవ పద్యములు మాతృకలో కనిపించుట చూచి, కవి జైనమధుకావున నాత డట్టిపద్యములను వ్రాసియుండడని ఊహించి పంతుల వారు వానిని గ్రంథమునుండి తొలగించిరి. ఇది సాహసము. ఇంతకును కవి 'శ్రీనాథా' 'ముకుందా' 'మాధవా' 'వరదా' 'శ్రీకృష్ణ' 'మురారి' 'శ్రీహరి' 'నృహరి' అనుపదము

లను ఆయాగణముల కుదాహరణములుగా చూపియున్నాడేకాని తనమతమును ప్రతిపాదించలేదే. పోనీ; తాను జైనమత సనులభిమానము కలిగియుండనేమో అనిన తనవిషయమై—'వాక్యీ' పత్నివల్లభ (పుట 36), శ్రీసంసేవ్యవత్ (పుట 36), వాగ్యధూవల్లభ (పుట 39), శ్రీనివాసా (పుట 42), శ్రీరమణీప్రియ (పుట 47), శ్రీతస్వీప్రముదితచిత్త (పుట 56), శ్రీకాంతానఘ్యుడు (పుట 59), శ్రీపాదపంకజావాస మధుకరుండు (పుట 66), శ్రీనాథ్రియకరుండు (పుట 76), శ్రీశ్రీతవత్ (పుట 79), అను మొదలైన విశేషములను చెప్పి కొనియేడిన్నాడు. కవి జైనమత సంతమాత్రమున విష్ణువు పేరుకూడ తలపకూడనంత పట్టుదల ఉండకపోవచ్చును. కవిజనాశ్రయకర్త కాలమునాటికి (సన్నయనాటికే) జైనమతము బ్రాహ్మణమతములోనికి సంక్రమించి పోవుచుండెను. కాని, శ్రీరామయ్యపంతులుగారి ప్రకార మట్లు సంక్రమించుట తప్పగనుక వైపద్యములేకాక, "రగడలు, మంజరి, ఉదాహరణము, గీతము వీనికిలక్షణములు, లక్ష్యములు" ఇవన్నియు గ్రంథములోనుండి స్వరూపములేకుండా ఎగిరిపోయినవి (చూ-పుట 74). అందుచేతనే 'జితేంద్రపదభక్తి మెయిక్' అనుటకు బదులు 'జినేంద్రపదభక్తి మెయిక్' అని ఉండవలెనని సూచించినారు (చూ-పుట 1). శ్రీపాదపంకజావాసమధుకరుండు, అనుదానికి 'జినపాద' అనిదిద్దినారని మాకు సందేహము (పుట 66).

(6) పుట-21లో పుత్రయతి కుదాహర

ణముగా భాస్కరరామాయణములోని 'ఏజ సకాత్మజా' అనుపద్యమును కవిలక్ష్మ్యము గా చిహ్నికాక ప్రతిలో నుండగా పంతుల వారు దానిని తొలగించినారు. పుట-26లోని పదసమును పద్యములును "కావ్యాలంకార చూడామణియందుగూడ గన్పట్టుచున్నవి. కావున నిందు బ్రక్షిప్తము లైనవేమోయని సంశయించి దగియున్నది" అని వ్రాసియు గ్రంథమునుండి తొలగించక విడిచినారు. వీరిట్లుచేయుటకు కవిజనాశ్రయకర్త భాస్కరుని కిని, విన్నకోటపెద్దన్నకును తరువాతివాడై పోవునేమో అనుభయముతప్ప మరియొక కారణము కానరాదు.

(7) పుట-84లో 'పెలయంగఁ జెఱకు' విలుగొని' అను కందపద్యపాదమును చూడుడు. మూలములో 'చిగురాకు' విలు అని ఉన్నదట. అది పొరపాటట. ఎందుచేతనో! తెనుగుకవులు మన్మథుని 'చిగురాకువిలుకాడు, చిగురు విలుకాడు, చిగురువిలుతుడు' అని వర్ణించియే ఉన్నారే! 'చిగురాకు విలుకాని చేతిచక్రమురీతి' అని శశాంకవిజయము-3 ఆశ్వాసము, ఇట్లే ఎన్నైన ఉదాహరణము లీయవచ్చును. పోనీ, వీరు చేసిన సవరణ అయినా నాగున్నదా? 'చెఱకు' అని ఎవరైనా అందురా? 'చెఱకు' అనివ్యవహారము, ప్రయోగములు. 'పెలయంగఁ జెఱకువిలుగొని' అని సవరణచేసిన ఒకరీతిగా ఉండి యుండును.

(8) మూలములో నున్న పద్యములను కొన్నిటిని కారణము తెలుపకుండ తీసివేసినారు;

(చూ. 52 పుట) "చ. ఒగిపదుమూడు....."

ఈరీతిగా 'శోధన' యందు చాల లోపములున్నను, పూర్వపు పండితులవలె పంతులుగారు పాఠములను రూపుమాపలేదు. గ్రంథములో తమ అభిప్రాయానుసారములైన పాఠముల సచ్చటచ్చట 'దూర్చి' నను, మాతృకలోని పాఠములనుమాత్రము వారు సూచించి మహానకారమును చేసినారనియే చెప్పవచ్చును. వ్రాతప్రతులను సంప్రతించి సరియగు పాఠమును నిర్ణయించుపద్ధతి యింకను మన తెనుగుదేశమువారికి తెలియదు. ఆవిధానము చాలకష్టమైనది. దాని నింకను మనము పాశ్చాత్యులనుండి నేర్చికొనవలసియున్నది.

ఇక శ్రీరామయ్యపంతులుగారు వ్రాసిన తెనుగుపీఠికను కొంత విమర్శింతము. మొదటిది గ్రంథకర్త నిర్ణయము. "లోకమందెల్ల నీ గ్రంథము వేములవాడ భీమకవికృత మనియే ప్రతీతికలదు. అప్పుకావ్యాదిలాక్షణికుల మతము కూడ నిదియే. అనేకములగు వ్రాతపుస్తకముల యట్టలమీఁదఁ భీమనాథందస్సు, అని వ్రాయఁబడియున్నది." ఇది అంతయుసత్యమే, కాని వ్రాతపుస్తకములో రామయ్యపంతులుగారు చూచినంతమట్టుకును, మేము చూచినంతమట్టుకును, 'జ'లోని అవతారిక మరియుచ్చటను కానరాదు. పోనీ, ఆ అవతారిక ప్రక్షిప్తముకాదనియే అనుకొందము. అవతారికలో 'వేమనవాడను వెలసిన, భీమేశ్వరు కరుణగల్గు భీమసుకవి' దీనిని రేచనమీద చెప్పినట్లున్నది, సరియే; కాని, 'అనవద్యకావ్యలక్షణ' (పుట-2) అనుపద్యమునకు పూర్వము 'సరగిన

విమలయశోభా, సురనిరతుఁడు భీమనాగ్ర సుతుఁడు' ఈకృతికి రేచనకు సహాయుడైనట్లు 'బ' ప్రతిలో నున్నదిగదా. భీమనయును భీమనాగ్రతనూజుఁడును ఒక్కరగుదురా? ఇట్లే 20-వ పుటలో "జననత భీమతనూజా" అని యొకసంబోధన కలదు. ఇదియెవరికి చెందును? రేచన భీమతనూజా డనుకొనవలెను. లేదా, భీమతనూజాడే యీ గ్రంథమును వ్రాసెనని కొనవలెను. అన్నిచోట్లను రేచన యీ గ్రంథమును రచించినట్లు స్ఫురింపజేసి ఈచోటను పైనిచెప్పిన పద్యములోను భీమతనూజుఁడు భీమనాగ్రసుతుఁడు దీనిని రచించినట్లు చెప్పట సరిపడదు. "పరఁగిన విమలయశోభా సురనిరతుఁడు భీమనాగ్రసుతుఁ డఖిలకళా" అనుటకు మారుగా "పరఁగిన విమలయశోభా, సురనిరతుఁడు భీమనాగ్రజుడు సఖిలకళా" అనియొక పాతమున్నది. ఇట్టిపాతమును చూచియే కాబోలు మ. రా. రా. చిలుకూరివీరభద్ర రావుగారు "కాకతీయ ప్రతాపరుద్రుని కాలమున వర్ధమానపురమునేలిన భీమరాజుతమ్ముడైన గోకర్ణుఁ డీ గ్రంథమును రచించి కల్యాణపురాధీశ్వరుడైన జగదేకమల్లుని నేనాపతియగు రేచభూపాలుని కంకితము చేసె" నని వ్రాసియుందురు. భీమనాగ్రజు డనిన అన్నయగునుగాని తమ్ము డెట్లుగనని ఆక్షేపణ రావచ్చును. భీమనసోదరుడని సాధారణముగా అర్థముచెప్పికొనిన ఈఆక్షేపణలేవైనను గాని అది కొంచెము క్లిష్టమే. రేచన కోమటియైయుంకగా 'భూపాల' శబ్ద మాలేనివిషయమున ప్రయోగించుటయు ఒకఆక్షేపణయే,

కాని, అతనిపదవినిబట్టి ఆ'భూపాల' విరుదమున్నదనుకొనుట లేష్ట కానేరదు. వైశ్యులకుకూడ 'రాజ' శబ్ద మనుప్రయుక్తమైయుండుట సర్వసాధారణమే. "భీమనాగ్రజుఁడు" అనుపాతమే సరియైన దైనయెడల వీరభద్ర రావుగారి వాదమునకు 'ప్రమాణము'ను, 'అధారము'ను ఏర్పడునని చెప్పకలేవదు. ఇందువలన శ్రీరామయ్యపంతులవారి వాదమునకుకూడ భంగముకలుగదు. కవిజనాశ్రయకర్త గోదావరీ మండలమునుండి బయలుదేరి నైజాము రాష్ట్రములోనే వాసముచేయును. కాని, గ్రంథకర్తమాత్రము భీమన కాకపోవును. ఇది లోకప్రతీతికి విరుద్ధమగును. గోదావరీమండలమువాడును కాకపోవును. ఇదికూడ అనాదిగా వచ్చుచున్న సామాన్య లోకప్రతీతికే కాక విద్యుల్లోక ప్రతీతికికూడ విరోధమగును. భీమన నైజామురాష్ట్రము వాడను ప్రతీతి శ్రీరామయ్యపంతులుగారు ప్రాంతములవారి యొద్దనుండి ఉత్తరములను బయలుదేర తీసినతరువాత వచ్చినదిగాని, అంతకుపూర్వము లేదు. ఇట్టి 'ఉత్తరములను' పుట్టించియే పంతులుగారు ఓరుగల్లువాదములో కొంతవరకును కృతకృత్నులైరి. వారి ఓరుగల్లువాదము సరియైనదనికాని, క్షాదని కాని యిచటచెప్పట మాడిద్దేశము కాదు. ఆవిషయమై మరియొకసారి ముచ్చటించుము; పూర్వకాలపు నిదర్శనములను చూచక వాదములో కక్షవహింపగలవారి. 'ఉత్తరములను' పుట్టించుటమాత్రము సరికాదని మనవిచేయుచున్నాము.

జైత్రవ్రాత దానినిబట్టి భీమన యవ్వనో
 వెలియనుగాని, కేచయమంత్రము కవిజనాశ్ర
 యకర్తృత్వముతో నాబాధముగలిగియుండ
 ననిమాత్రము మిగిలివది. ఈరచయ 'కమలా
 భీమయ, కవిజనాశ్రయయ, కమలాభార
 తాయమానుయ, జనమరహితయ, వాగ్వి
 భూవల్లభయ, వానిశ్రీవల్లభయ, శ్రావ
 కాధరణాంకుయ, శ్రావకాధరణయ, శ్రీదేవీ
 శ్రయయ, శ్రీనవాసుయ,' అనితప్ప అనివి
 గురించి మరియెట్టి నామతీయు వెలియను.
 ఏకామనామోకూడ వెలియను. పోనీ,
 భీమనతో ఈశ్రావమును రచించెనను వాడ
 ము సోదరించి స్తంభకర్త దేశకాలములను
 నిర్ణయింపజాలము.

భవకవికేశు

గోదావరీమండలమున కాకినాడకునమీ
 నములో వేములవాడ అనుగ్రామ మున్నది.
 వేములవాడ కావనదూరములో దాతారామ
 గ్రామమున్నది. అందులోని భీమేశ్వరుని అను
 గ్రహమున భీమన పుట్టెనని యీ ప్రాంతము
 లందు ప్రసిద్ధి. 'అప్పలు కప్పుగుట' ఈ
 ప్రాంతపు ప్రతీతితో. శ్రీరామయ్యసంతులు
 వాగు వ్రాయించి తెప్పించిన 'ఉత్తరము'లో
 (కప్పు)వాని పేరుదాహరించబడినది. వాని
 యింటిపేరు అప్పలువారట. గోదావరీప్రాంత
 ములోకూడ అప్పలువాగు చికబోలేదు. అ
 యింటిపేరుగల నాలుకైదుకుటుంబములవారి
 తో మాకు పరిచయమున్నది. వారు మా
 బాధువులే. వారిచేత మే ముత్తరము వ్రాసి

భీమకవికేశును మీయింటి కనుకును సంబంధ
 మున్నదా అని అడిగినయెడల నిప్పక ఉన్న
 దనిచెప్పదునిచేయే మానవ్యకము. అందుచేత
 అట్టిఉత్తరము వారికి వ్రాయ బూనుకోలేదు.
 కనీసగరంజిల్లాలోని గ్రామము వేములవాడ
 కాదేమో, లేములవాడ లేక లేములవాడ
 వేమో అని మానంబేసాము. దానివ్యవహారి
 నామము లేముల (లేమల) వాడయని రామ
 య్యక తలుచునాగు వ్రాసి. వేములవాడకూడ
 కావచ్చును. భాగ్యవ్యవహారముకూడ లేముల
 వాడ, లేమ్మలవాడ, అనినో. లేములవాడ
 వేములవాడగా ఏర్పడ్డొక్కము ప్రకారమై
 దో వెలియరాకున్నది. అంతయును 'అ'కా
 రము నతోవ్యవహరింప 'ప'కారముగా సాధా
 రణముగా తెనుగులో మారుట అగుదు,
 మారదనినో చెప్పవచ్చును. కవిజనాశ్రయము
 అనతారికలోనున్నది వేమనవాడ. 'న'కా
 మ'అ'కారముగాను, 'అ'కారము 'ప'కారము
 గాను మారుటగలదు. అందుచేత వేమనవాడ
 లేములవాడ, వేములవాడ, కావచ్చును. ఒక
 వేళ వేములవాడయే వేములవాడఅయియుండ
 వచ్చుననియు, 'లేములు' భోగిశ్రీలు నివ
 సించుటచే నాగ్రామమున కావనపట్టియుండు
 ననియు అనుకొన్నను, దాతారామప్రాంతము
 లందు మాత్ర మట్టిగోక్ష్రీలు లేదని యెవ్వరు
 చెప్పగలరు? శ్రీరామయ్య భీమఖండములో
 దాతారామమున సీతగోక్ష్రీలునుగలించి విస్త
 రించి వ్రాయువాడను. * దాతారామము
 లోని 'సానికూతులు, సానికూతు' అని

బాధ నడలేక శాలక్రమమున పర దేశములకు
 పోయియుండకూడదా ? వేంగి దేశములో
 ముక్తము దాకాకాము ముక్తము కైముక్త
 ము వ్యాపారమును నడుపుట ప్రయోజన
 వము లున్నవి. ఏమతమైనను దేశములో
 ఒక వానికి అనుకూలము. ముక్తము
 దానికి కైముక్తములు నడుపుటను నుండి
 నములు అనుభవము కలది. ఇప్పుడు రాము
 ములో రెండుజైనకుటుంబము లున్నవి.

ఇప్పుడికి తేలికలంకము లివి గోదావరి
 జ్వలం తేములవాడ కన్నది. ఇక్కడగము
 జ్వలం తేములవాడ కన్నది. ఇప్పుడు
 వాడు రావము కన్నది; అప్పుడును దాని
 రావమును నాడు పురాణములనున్నది.
 ఇప్పుడు అగ్రస్థము అప్పుడును కన్నది.
 ఇప్పుడు అగ్రస్థము అప్పుడును
 ఉండేవారేమా? ఇక్కడ అప్పలవా
 కన్నది; అక్కడ అప్పులవా కన్నది.
 ఇక్కడ అగ్రస్థము అప్పుడును
 అగ్రస్థము అప్పుడును. ఇప్పుడు అగ్రస్థము
 వాని యిక్కడి ప్రతితి అనాది; అక్కడి
 వాని ప్రతితి యిప్పుడు అనాదిగా ఉన్నది.
 రాజరాజేశ్వర అగ్రస్థము అప్పుడును
 ఇప్పుడు అగ్రస్థము అప్పుడును. అప్పుడు

గభరకథ అక్కడేదేలని అక్కడికి పోయింది.
అప్పుడు ఆమెకు ముగ్ధులు వచ్చారు. వాళ్ళు
చూసి నవ్వారు. ఈమెను గురించి ఏ
మాటయు కాదు. తనతోనే ఉన్నాను
చున్నది. ఇక నేరుగతి? భీముని యొక్కది
వాడు?

కనుక నా మనవి పట్ల దీక్షాతో ప్రకా
 షమువారి కున్న మనముచే చింతాభావము
 లేకును లేదు పట్ల నుండు ఇక చింతాభావము
 మాత్ర మున్నవి. చాటుపద్యములలో మన
 మున్నముచేసినవారి క్రమింపములును,
 మా చేర్చిన మోక్షార్థములకును ముదిరము
 త్తై వాటి భాగములును ఏమకో
 నున్నవి. పోషియించునవచ్చును వాటికి
 నవ్యాదింపజేసినతెను. శ్రీమదవి ప్రతా
 పాంధ్రునికలముల నున్నవాని చిన్నలుకు
 గొరకొనియును కొన్ని ముద్రించి లేకపోలేదు.

1. "చక్కదనంబు దీవియగు సాహితీ
మొలకలు" అను వ్యంజనము రామమృత్యుంజయ
లుగారు లగినకారణముచూడక, అప్పకవిని
నిక్కరించి విడిచిపెట్టెనాడు. అది మూకు పంతు
లగుటగా కనిపించలేదు. అప్పుటివి నాకు
పంతులమని ప్రామాణికమును వారిని కనక
రథమున అప్రామాణికుడును నగుచుండవల
యునా? అదియు మన సిద్ధాంతమును బాధించు
నట్లనేనా? 'దీప్తిమునకు నాకమునకు' అను
అదేవి అప్రీతిగాను నాకు అప్రీతిగా
నిచ్చునప్రీతిగాను ప్రతీతిగాలే యను

రాజు వోడగంగునుకూడ నీ మహావారిందరి;
కాని, అందు కలింగరాజు కాదని తాజాలు
అనవలెను విజ్ఞప్తి, అతనిక నమకాలికు
పైఠా అంతవ్యాపించి పుట్టికొనిన. అంత
వర్మకు అంతవర్మ వోడగంగ దేవుడనువెను
తానె ములుందు కలబడుచున్నదిగాని, వోడ
కలింగంగ దేవుడని వెను లేను. కలింగంగును
కరు వచ్చుచున్న అంతవర్మ నామములో
నామ నిర్వహణలుగాని 'కలింగ' అనమా
టను 'మాల్వి' యునుదును. కలింగంగుని అంత
వర్మకు పుట్టికను కనులేదు. అంత
అంతవర్మను కలింగంగుని అందుటకు మూ
కల్పనము లేను. కాని కలింగ దేశములో
వోడగంగనామము గలవారిందరిని కలింగంగ
ని అందుటకు నా కల్పనక ముండకు
డదగదా

ఎంబుచ్చుపూర్వకాక్షయము నగు చోడవంశ
 నుత్పత్తి శాస్త్రములు 1413 ప్రాంతము
 నుత్పత్తి శాస్త్రములు నామములు వి. కొ
 నిక నెర్రయోగకాక్షయవిష్ణువర్ధన మహానాథ
 విరుద్ధము. ఎంబుచ్చు పూర్వమునాడే
 భీమకవిమూలిన కళింగమునాడే. భీమకవి
 మూలిన కళింగం గీత డేలకామాడను?

మరి 'కలింగాధి' అనుమాటను గూర్చి విచారితము. కలింగాధి: తిరును సంక్షోభా మూర్తునిగివింశిపురాజు లిద్దరున్నాను. కొందఱు తామ్రశాసనములోని విజయనందనస్మరణము, అతిసకూటును కోమర్తితామ్రశాసనములోని చందనస్మరణమునకాదు. కేమకవి

సీతకాళిమూర్తిని వాళ్లనెరుపింప నన్నయను
 చాలాపాపముగనున. కవిజనాశ్రయము భోజన
 బట్టి యాచరించె పూర్వకామునాడని చెప్పి
 వీరింపెను. శ్రీకృష్ణాధిపతి నురుగినుండు
 గురుకావ్యునిని చూచు చాలా మంది
 యున్నారని. నీ ప్రహస్తము, రాజరాజ మొన
 లగునని. శ్రీకృష్ణాధిపతిని కాని కళింగ
 రామని ననినాని నెరుగని యనినాని కట్టి
 లేవు.

కాలింగరాయ దనువెరు దక్షిణదేశపు
 శివమూర్తులు తమరు కార్పించుకొనిది.
 ఈశాంకమూర్తియు కదవాలు శివతాద్రము
 లోనివి. తమవాడిలోని కెనాలయమున కొక
 కాలింగరాయను భూదానము చేసివర్ణింపబడినది.
 మూడవర్ణప్రకారము క్రైస్తవులకేనిర దేవుడు
 (1) (1268-1308) కాలింగరాయ జన్మన స్థిర

[illegible]

పోగా ఆమభూషణమును నిలము చేయుచి నట్లును, ఎవ్వరును ఏమియు వాటవడెట్లును, అందుచేత నేవాంబుమువాళీ ఆభూషణం కొనిపట్టును నన్నది. కాళింగరాయుని నులియుద్ధినిను జనులను బంధించి, తాము చేయవలసిన పని పోగా చేయవలసిన ఆ నాటిరాజు వానిని తిట్టిచెట్టు ప్ర. ౧. 1357 లోని పాదకావ్యములో నున్నది. తాము కలిగిగొను రాజ్యశ్రీప్రసాదమును కనువిధి కడిచే మూలమిదివేమా! మధుర్యములోని ముని విద్విత ప్రావీణములోని పాదకావ్యమునందు కాళింగరాయుడు శ్రీకృష్ణావూహ చేత తన దానమును స్థిరపరచిపట్టున్నది. నల్లనగలోని రంగనాయకాలయమునకు కాళింగరాయుడు 'సిఫార్సు' చేయగా సుందర పాదప్రసాదనురాజు బక గ్రామము నిచ్చివేసెనట. కాళింగరాయుని కోరికపైని శ్రీధరాచక్రవర్తి శ్రీకృష్ణదేవరాయ నామూనిముగిల పాదప్రసాదగు జటావర్మ రామనాడుజట్లా తిరు ప్తూరులోని చెడరాకాయము ను రెండుగ్రామముల నిచ్చిని బకశాసనమున్నది. శ్రీధర చక్రవర్తికోరికగా వేట్కూరువా యర్రామముజట్లాలోని చెడరాకాయమును బక గ్రామమునిచ్చెను. ఆ శాసనము కలిగి రాయడు పాక్షిగా నిరూపింపబడెను. తుంజా పూడిజట్లాలోని కోటిలూరినున్న దేవాలయమునకు కాళింగరాయుడు కొన్ని దానములు చేసెను. ఇట్లు తిరు ప్తూరిజట్లా కేరళాదేవి యందును, ఆర్కాటులోని గిరియందును, తిరు

చినాపట్టిజట్లాలోని పెన్నిలము, శ్రీనిగి ములలోను కాళింగరాయుని శాసనములు గలవి. ఈకాళింగరాయుడు చాలావైష్ణవై పదవ్యావళిలామయ కంఠము. ముగ్గురు కపి ఈ కలిగినాయని వ్యక్త బోధించే నా!

కవిజనాశ్రయములో జవీయతులును, కావ్యములకావ్యావాదు సేవించు సంప్రదయ వలెను, అందు సేవించువానిని ప్రేమములును, అమోఘములు కలిగియు పరిపూర్ణములను పిత్రమయులచేర్చు పుష్పకవిచేర్చు తాను నలు ప్తమొక్కయనియు వివరించెను. కవిజనా శ్రయములోని యెరుంగుకవి అన్నిటిలోను తిట్టవది కావ్య ప్రేమకవి అందరికొకట ప్రాచీ నుడు—అది రామయ్య పంతులుగారి నావిము. ఈవారమును చాలామంది అంకితమిచ్చారు. కాని, ఇన్నిమంది—మనకు సాధకము.

“పురుల మవ్వకయొక్కటి - యెటులు జవగు
చిల్లి-లెలకమ్మపంజా - (జలభక్తమున)”

అనిచెప్పినాడు. అందుచేత నాటిడు అప్ప కికి నాగయ్యని చెప్పెను? అనిరాట్టు వమ్మలో భాగై మునుపించుతులు చెప్పినది. అందుచేత కృష్ణరెడ్డిగిరి కూడ అప్ప కికికి చెప్పెనునా? కనుక ఈవారములో కూడ అంతబలమున్నట్లు కనబడదు.

రామయ్య పంతులుగారి ప్రకారము మధ్యాహ్నంలో నాలుగవగణము మొదట యతి ఉండుట ఆధునికమతము. నన్నయ భట్టులో ఆ యి ద వ గుణ ము మొదట ఉన్నది. ఎట్టె ప్రాంతలో నాలుగవగణము

మొదట నున్నది. భీమకవి గ్రంథములో మధ్యాహ్నం నామగీతగణము మొదట యతి ఉంటుంటే, భీమకవి కన్నయ ఎట్లా పేర్చినా మధ్యాహ్నం వేయకంటే ఎట్లా పేర్చినారు నాత నేలవంశకూషదో తెలియరావచ్చును.

ఈరీతిగా రామయ్యపంతులుగారి కవిజ వాక్రయశోభనను, వాసిదానికి వ్రాసిన పీఠికను సాక్ష్యముగా విమర్శించితిమి. ఇందువలన వారు చెప్పినట్లు వి కొంచెములు మాత్రమే ముకాదు. వారు తమబుద్ధికి గోచరించినట్లు

విమర్శించి చాటుకొనుచు, మించి పోతలో కవి జవాక్రయమును లోకమున కప్పించినారు. కాని, వారు భీమకవి దేశకాలములనుగూర్చి చెప్పినట్లు లోకముమున్నది మాత్రము చెప్పక తప్పదు. గ్రంథశోభనయందును, సంప్ర తీకరణమునందును మాకు తోచిన కొన్ని లోకములను చూపించియున్నాము. భీమకవి దేశముగూర్చిగాని, కాలముగూర్చిగాని యింకను ఇనమిథ మని తేల్చినది మనవిచేయుచున్నాము.

మే ఘనము

సాహిత్యసంస్కృతి సీరిస్ ఆంధ్రచేములు గారు

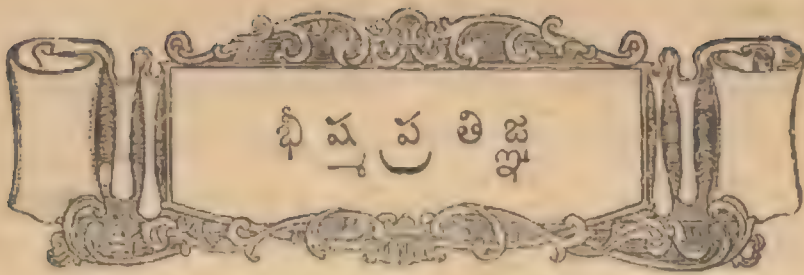
బ్రహ్మ డగు వారి, భరణి నాజనని యగును
గగనమగు దాది, నేదాని కందునగుదు,
నని మహర్షి వ రోమకూషములనుండి
భీమమునందు నెనుచుంటు మునిముదు.

నేను మరణంబ నిందునెంచెని; కాని
యరుణకీరణసంత స్తంబు లగుచు, మిగుల
వృద్ధునిమున్ను కుసుమసంతాపముకొలుపు,
నాదమును చీ- సువసముల్ల మునిముండి-
నేకరించును నేను గ్రం తనుకుగముల—

వృద్ధునిమున్ను, మధ్యాహ్నం వేయమందు
తాను చెప్పినట్లు వి కొంచెముల మాత్రమే
ముకాదు. వారు తమబుద్ధికి గోచరించినట్లు

జన్ని పిట్టల వేర్వేరులఁ జెట్లశిఖిలఁ
దల్లి యురమున నూఁగెడు తటిని, నామె
యర్క-భగవానుగూర్చి నృత్యంబునల్పు
చుండి, సంత నిద్దురపుచ్చు చుండువేళఁ
గాంచి, నాకడుములనుండి మంచుసోనఁ
గురిన, హాయిని వాని మేల్కొల్పుచుండు—

అవలనవర్షము బిడుగులో నంబరమున
గిమన మొనరించి, కన్నోకములు రాల్చి,
యవని బచ్చికపట్టుల ధవళిమముగఁ,
జేసి, వర్షయోగము బొంది వాసిగాంతు—

సాహిత్య వికాసానికి వ్యాస గారు, యు. పి. యల్. టి.

బ్రహ్మశ్రీ వ్యాస మహర్షి వారి ముఖానికి వ్యాస
"భీష్మ ప్రతిజ్ఞ" అనే "ప్రతిజ్ఞాకాండము"
అనే పాటకము రచించుటయందు ఆంధ్రవానియైన
ప్రపంచమున నుత్తమము. "సంస్కృతము" అని
మును "భావపాటకకథలు" "అంగదకథాపకము"
"సృష్టి కథాపకము" ఈ ముద్రలైన గ్రంథములను వా
పాండిత్యము వల్ల ఉత్తమభావము వ్యాసము చేసి
కొన్నాడు. వ్యాసమునకు వ్యాసము. "వాదనశక్తి కేదాంత
శాస్త్రము సంస్కృత శాస్త్రములను వ్యాసమునకును"
"గర్భావత్యాయకాండము" అని వ్యాసము
వాని కవి ప్రతిజ్ఞగా వ్రాసి పాండిత్యమును
విమర్శింపజూపజూపి కొంతసాహసము వాయయు కల
వని నేనే అనిపించుటకీ, నా "వాదనావ్యాసమునకును"
పాఠకము" ఈ గ్రంథమున ఉన్నది. ఇందుములను న
వ్యక్తము చేస్తున్నాను. కృతిని చక్కగా చూచిన
కాని కవిత్వమును తొలుత గ్రహించి కవిత్వమును
అలాగే చేస్తే కాని వ్యాసమునకును వ్యాసమునకు
దినన్నీ, వివాహములనుగా ఎందుకను నున్నప్పుడు
జనము తప్పులుచూటి కృతిని నిరసించుట కావచ్చును,
కృతియొక్క అర్థమును గ్రహించుట వివక్షతోనా ఉన్నంత
వారు చిట్టచివరకునున్న నేను గ్రహించిందే వ్యాస
సమును వ్రాయ నున్నాను. ఈ వ్యాసమునకు వ్యా
కంఠము అదే ప్రయోజనము.

ఈ పాటకమునకు ఇతివృత్తమును వ్యాసభారతము
నుండి గ్రహించుటకు కవి వ్యవస్థగా ప్రయత్నము
చెప్పినారు. ఆధారమునకే ఈ పాటకము. దీని రూప

మున సంపాదించుట భూమి కొన్ని కాలముగాను కృతి
కృత్యులని చెప్పవలెను. ఇతివృత్తము చాలా చక్కనిది.
దీని మునుపటి గాంధీయము కవి కవారి రూపమునకు
పాత్రపాపమునకు చక్కగా అమరికొంది, కథారచ
నకు నీ ప్రతిజ్ఞా భాగమున ప్రస్తుతముగా మూలధారు
కు "భీష్మచరిత్ర మిప్పుడు ప్రవర్తనపాత్రను"ని
చెప్పగా, నటి నవ్వ "భీష్మచరిత్ర మనగా సంతయో
కలదు. అంతయు నభినయముగా ప్రవర్తించుట కళ
మునా" అని సామర్థ్యముగా అడగగా, మూలధారుకు
ఈ భాగమునకు ఉదయించి చెప్పినాడు. వారిని
భాగమునకు ఉట్టి పోయిన కాలము, నేను నూచిందే
కాంతమును వివక్షముగా, భీష్మ కేంద్రీ పరిచిత్తము
దరి అతిచరిత్రవంతముగా రూపముగా చేయకుండా
ఈ భాగముతోనే విరమించి కవియొక్క రచనాచరి
నము నెట్లుకోవలెనో, చరిత్రవంతము వాటికముగా
చేసిటప్పుడు ఉండే సంధన వరు, ఈ చక్క అంతమునే
ఎండినపుడు ఉండే సంధన వరు. ఈ చరిత్రమును
వరికొంచుము నూత్నముగా కవి చూపియుండెనా
వాటికమునకును. ఈ ప్రతిజ్ఞాకాండమున ఈ ప్రతి
జ్ఞాకాండము నొక్క దానినే ఎండినపుడు సంపాదించిన
వివక్ష ఈ కథములను వివక్షింపెట్లు ఉట్టి పోయిన కవి
అన్న మాట ప్రతిజ్ఞాకాండమునకు వివక్షించి
కవిత్వమునకు ఉట్టి పోయినదా. ఈ ప్రతిజ్ఞాకాండము
కవి ఎట్లు ప్రవర్తించునో, ఆ కవి దీని ప్రతిజ్ఞాకాండము
నును గంగానది నది కంపించి తన గంగామునకు తీరు
చునా వ్యాసముగా ప్రతిజ్ఞాకాండము అనవలెను. దేవవ్రత

* కొంచెమునకు వ్యాసమునకు మును కవిత్వము అయినందు భక్తివాద రాజ్యము, పుట్టుకతోనే వర
భక్తి వివాహము అనవలెను దానినిగా చెప్పెను; అందుగరి విన్న నేనెందుకా కావ్యప్రతిజ్ఞాకాండము
భూమి; సర్వవివక్షించుట వివాహము. ఇది వ్యాసము కథాభాగము.

కాబట్టి దీర్ఘజయము, దీర్ఘజయముకాబట్టి సమస్తము, కాబట్టి కుమారులు, కాబట్టి అంబి అశ్రమము, ఇట్లు పండిత పదగా పరిమించి ఈ సంతకం పేర్కొనబడిన కేవలమునేమా. కాని పదకొండువందల సంవత్సరములుగాని అరసిమండి అచ్చుదిన్నె నేర్పరచినట్లు కాని మూలములే లేదు. మూలములో ఉన్న శాస్త్రముల సంఖ్యను కల్పితమైన దీర్ఘజయమునకు అంగముగా కలిపి పరిమించేను కాని ఈ రెండింటికీ ఏ భాగమునో ఎట్టి సంబంధము కాదు. ఇంతకా ఈ కథనము కందుకు! ఈ దీర్ఘజయమునకు ఉద్ధరరామాయములోని కుశలవలసలను అనుకరించి నా అని స్ఫురిస్తున్నది "పురాణాన్ని" పరాజయం" అనే వ్యాయమును అనుసరించి చేసిన కుశలము కాగానే ఉండవచ్చును నేపాచక్ర సంప్రదానాన్నియొక్క అంత్యకథ మాట అయిందనిచ్చి, అంత కేవల సత్యమయినపుడు మూలములో ఉన్న మాధవముకంటె నాటకములోని పాదము ఎక్కువ అట్టి పదకొండువందల సంవత్సరములను నాటకములోని మాధవ దీర్ఘజయములో అక్షరముగా ఉన్నది. పీఠికలను, సేనాని, పరామర్శలుకాగా శంకరుడు మూడించి బాటని విజృంభించును శంకాకృతినిమాది, ప్రకృతినివలయునుండి ఉద్భవించిన వాస్తవ్యమునకు పరిమితమయ్యెను అనినవాడై నిల్చిచాని ఉన్నాడు అని, గంగాదేవి సమగ్రము పూర్వవృత్తాంతమును జ్ఞాపకము చేస్తుకాని ఆ బాటలే తనకుమారుడని గ్రహించుట; ఆతడు వారితో పరామర్శలను సృష్టపరచుట; గంగాదేవి అప్పునించుట; ఈ కథలతో రంగముపై మనోరంజనముగా ఉంటుంది. కాని ఒకటిన్ను ఉన్నది. కథకులో ఉండవలసినరాజు అశ్వములో పాదాలనలో ఉండుట ఒక అప్రకృష్టమైన విషయము అవునన్నది. అందుకాక, మని బాటనినే సంభవించిన సేనానిని రాజయ్యవృత్తాంతమును విని శంకరుడు పట్టుమునుండి బయలుదేరిన ద్వారాని సమధానము చేప్పి సేనానిని రాజయ్యవృత్తాంతమును పట్టుమునకున్నా ఈ శాస్త్రమునకుమారులైనా ఉన్న మారము చాలా ఎక్కువని చెప్పవలసి వస్తుంది. నాటకములోని కాలమునవలను చూడండి. ఈ సేనాని పట్టుమునకునికి "ముద్రాక్షరము" నియును పట్టుమునకు అయివచ్చినా ఏ పట్టు సంకేతము వారికి ఉండవలసి వున్నదియు లేక

నకును సమాపించినాడు. ఈరెండింటికీ అంతరమైన స్వల్పకాలములోనే ఈ దీర్ఘజయ పరాజయము పూర్తి అయినది. జయసింహునిని, శంకరునికీ వార్త, వాని రాక ఈ స్వల్పకాలములో జరిగినప్పుడు పట్టుమునకున్నా అశ్రమమునకున్నా మారము లేకుండాని చెప్పక లేదు. అంత కేవలము ఈ రాశ్రమము, ఈ బాటని సంకేత బయట ఉన్నా సేనానిని వినికీ కాలేదా? కని బాటనినే చేయించిన ప్రశ్న చాలా సోపమైనది. ఊరు, పల్లె, అశ్రమము, ఉగ్రమూటు- ఇవా దుందుభి ప్రత్యేకము ధానము! అట్లాగా కేవలము! అట్లాటికా అశ్రమము వల్లము! వెళ్ళినా అట్లాటికా వారి కేవలము! ఈ పట్టుమునకుల కేవలము! విమర్శకులు విచారించవలసిందేదా! మరొక సంగతి. శంకరుడు భార్యదేవుడై మునుప అశ్రమము మేల్కొలువచెట్టివాడు! రాముడు ప్రారంభించినపుడు మున్న సేనను సమాపించు దుందుభి కాదు. శంకరుడు! ఇంతకా ఈ దీర్ఘజయకథన్నా లేదా లేదా ప్రాంతమున్నా నాటకముపై ప్రత్యేకమున్నా ఎట్టి సంబంధము కాదు. దీని విడిచిరేస్తే నాటక మెట్లుచెడును? చెప్పమనగా బాటనుమనినవాడా చెప్పవలసినప్పుడు కాబోయి!

మొదటి అంశములో శంకరుడు ప్రారంభించిన అశ్రమముగాంగమైన దీర్ఘజయము మాధవ అశ్రమములో పూర్తియైన దేవతలను దీర్ఘజయము ఒకసేనా, ఒకదాని అనుబంధము ఒకా రేక చేసేసేం? ఈరెండింటికీ కథలో ఎట్టి సంబంధము కానరాదు. కాని రెండింటికీ ప్రయోజనము ఒక్కటే అంతే అదికా వారననై కాని గుర్తించుమునకై కావలసి ఉంటుంది. ఏదైనా కథా రచనగరించి ఆలోచించవలెను. మనము పరిశీలించవలసినవిషయము అన్నది. మున్నముగా పాత్రలెల్ల వున్నా, మొదటి అంశములోనిది శంకరుని దీర్ఘజయమైనా శంకరుని ప్రత్యేకముగా ఎక్కడా చూపలేదు. రాజాధిరాజశక్తిని గుర్తించు అన్న చెప్పలేనా అశ్రమము లెల్లములదా అనే సూచనవ్వారా కాక మేము శంకరుని ప్రతి నాటకములో ఎక్కడా కానరాదు. లేకున్నా మాచనమున ప్రధమ కథలముల కుండాని విడిచిరేస్తే అంశ కలెంతము. శంకరుడు పీఠికలోనే, దేవతలను సమాపించ

సామంతమునకు జయమును తెలిపి ఇంతకు ప్రాంత
వారములను ప్రయోగించి కలెవరను ముందు తెలియు
కొన్నాడని ముందు విచారించుచు. మున్నగులలో
పొరలును జగదేవతలు. కెంతోమోక్షంబును దివ్య
యను వాస్తవమెవనియే! చాలామంది సామంత
రాజులను నయించి సామ్రాజ్యము స్థాపించెను. ఇంత
లో నేషణుని పిల్లలనుకల్పింప. కలెవరను దివ్య
ప్రభువాగా నేతనును మున్నగులలో నేతనును.
ఇట్టి పద్ధతిలవ కలెవరిని నెలవనకు కలెవరు. కలెవా
నమి? మొదటిఅంతులో నూదనగానున్న కలెవరిని
కల్పము ఇప్పుడే ప్రాప్తిలో నున్నది. నూదనగా నాని
రాజులకాదు. యువరాజు తెచ్చినదంతా రాజుకే చేదు
ననే వ్యవహారమును నువరించి కలెవరులోని దివ్య
జయములకుట ఎట్టి మొదటిదానిద్వారా చేపట్టెను
ప్రాప్తి కలిగినది. ఇక రెండోదో! కలెవరులోని
ప్రాప్తి పద్ధతి కలెవరులోని కలెవరు కలెవరు
మొదలగులా ఉండేందుకు ఈ రెండో దివ్య
జయముకూడా కలెవరినీ చెందలెను; అట్లు చేయవ
లెను. కలెవరినీ కలెవరు అనవలెను. ప్రాప్తి
పద్ధతి నూదనగా కలెవరును కలెవరు మొదలగు
కలెవరును కలెవరును కలెవరును. కలెవరు అంతు
మున్నుకొని దివ్యంబులలో దండయాత్ర నూదన
అంతు; అంతుమంతా పద్ధతి కలెవరు కలెవరు.
నూదోదానిలో మొదలుకొని దివ్యంబులలో, కలెవరు
అంతులలోని ౨౭ రంగము. మొదలుకొని బాల్గవేల
విజాగా అంతుమంతా కలెవరులలోగలదు, పద్ధతి.
కలెవరును అంతుమును కలెవరు మొదలుకొని దండయాత్ర
పద్ధతిమంతా పద్ధతిమంతా అంతు, కలెవరులలో కలెవరు
గియము కలెవరులలోగలదు. ఎందుకంటే విజిన
నూదనములలోగలదు కలెవరు. కలెవరును ఎట్లు రంగము
నూదలుకొని పద్ధతి నేపించిందో అలాగే ఈ రంగము
దండయాత్రను విజిన పద్ధతి కలెవరు కలెవరు.
అదే కానుందునేమో?

“౩ భూదత్తమును బాల్గవేలమును బాల్గవేలము...
ఇందుకు ఉదాహరణము, మూలమునందు దండయాత్ర
నితో, విజిన పద్ధతి మొదలు కలెవరు కలెవరు చేసినసంఖా

మని మునుదిరుముగా నుండుచే కానిది జగ్గ-
నవరించి కలెవరును కలెవరుగా నూదలు మొదలు
దాహరణము” అని నీతికాకాయలు ప్రాప్తివారు. కాన్పు
యగారు చేసినవారలలో ఇదొకటికాకుండా, ఇది
నూదన మున్ను మొదలగా నూదన కలెవరును. దీనిలో
కలెవరునిలము కలెవరును విజిన మున్ను కలెవరు వారి
కలెవరును. కలెవరులో కలెవరు ఎట్లునున్నదో
నూదనము. దాహరణ తపస్విపాయము కలెవరుగా
“గాంధీయు యువరాజు దలచి” “అదిత్య నొందు
చేయవలెను.” అనినాడు. కాని దాహరణ అంగీ
కలెవరును, విజిన మున్ను కలెవరు ఇంటికి కలెవరు, రెంతా
కలెవరు యువరాజు కలెవరు, “నీతి విజయముల
నూదన పద్ధతిమంతా కలెవరుగా నీ కలెవరు పద్ధతి మొదలు”
అని కలెవరును అంతుగా, కలెవరు విజిన మున్ను
పద్ధతిమంతా కలెవరును కలెవరు. విజిన మున్ను
అంతుమొదలుకొని కలెవరును ప్రాప్తి అని ఉండుచేత
నూదన, నూదనము అన్ని కలెవరులలోనే కలెవరు
కూడా ఎదతెగకుండా ఉండవలెను, కలెవరును
కలెవరును కలెవరును నూదనగా నూదనగా నూదనగా
అనినీ, దాహరణముగా కలెవరు, “నూదన ప్రాప్తి
మున్నును కలెవరును విజిన మున్నును” అని
పద్ధతి. విజినాత “గాంధీయును విజినాత
పద్ధతి కలెవరు నూదనములలో విజినాత మొదలుకొని
కలెవరు కలెవరును కలెవరును కలెవరు” దాహరణమును
అంతు కలెవరులో కలెవరు. ఇది కలెవరులలోగలదు
పద్ధతిమొదలగు; పద్ధతిమొదలుకొని పద్ధతిగానే కలెవరు.
దీని నూదనములో ఎట్లు నూదనగానే పద్ధతిమొదలుగా
కలెవరు. కలెవరులలో యువరాజులమును
కలెవరు కలెవరు; అంతు కలెవరు కలెవరును
పద్ధతిమొదలుకొని, అంతు కలెవరు కలెవరును
కలెవరుకలెవరు (నూదనము కలెవరులలో కలెవరును
కలెవరుగానే కలెవరు కలెవరుగా అంతు) కలెవరులో
నూదన, కలెవరులమును కలెవరుగా, కలెవరు
కలెవరు. కలెవరును మూలమునుండి కలెవరుకలెవరు ఈ
పద్ధతిమొదలు. కానిలో కలెవరుకలెవరుగా నూదనము
తపస్వి కలెవరు కలెవరు. నూదన అంతు ప్రాప్తిమొదల

చక్రలక్ష్మము పొందువాడు ఎట్టి ఉపారవాసుడుకూడే ఇంటి వాడు కంటిమని భీష్మవాక్కుని గావేయ ఉద్దుక్తమైన వారని ఉపాంశే విమర్శించినాడు. కాని పీఠికాకావ్యములముత్రము "ధీరోదాన"దని వ్రాసినారు. అలంకారకాస్త్రములో వా కీప్రయోగము కానరావలెను, కంటిమని కీలకమును ప్రాసనసంధి వాయుముగాక వేసినను అసే పంశేయము కలిగినది. వేషవస్త్రావస్తువును ఏకర్థములో వ్రాసినను ఉపాంశాగించినది భీష్మముకావలెనా లేగాయిరా పడకూడదని నాఅభిప్రాయము.

ఇంకొక ముఖ్యాంశమున్నది. ఈ నాటకమువకు ప్రధానపదము పీఠికాని గ్రంథకర్త ప్రస్తావనములోను, పీఠికాకారులు వారి వ్యాసములోను నొక్కి చెప్పియున్నారు. వీరరసమును కొందరు అలంకారికులు దాన వరగా యుద్ధములపైనే మూడురకములు గను, భర్తృ పీఠమును కలిపి కొందరు నాలుగు రకములుగాను విభజించి యున్నారు. రసగంగాధర మతానుసారముగాకూడా ఈ వ్యాఖ్యలోనే మిగిలిన పాండిత్యాదుల రకములను అంతర్భావము చెప్పి, మన నాటకములో వర్ణించిన వీర రస మేరదేయి ఉండునో అనుచింతము. దానిని మునుగాదుగా దానముకూడా కావని చెప్పవచ్చును. దాన పీఠమునకు బోధకమైనది లక్ష్యముగా చెప్పియున్నారు. అట్లు దేవదానము నాటకములో వర్ణితమై యుండులేదు. అందుకేత యుద్ధమే ఇందుకే వీరరసమని చెప్పవలసి వచ్చును. మిగిలిన సుదూరించిన రెండు దీర్ఘజయములే ఈ వీరరస వ్యంజనము లందు. ఇందులో మొదటి అంశము లోని వీరసోత్కర్షణ చక్కగా విమర్శించవలసి ఉంటుంది. ఎందుచేసిననా కథారచన సమసరించి విచారిం చినచో చాలానే కష్టము ఎట్టిప్రయోజనము కానరావలెనని విచారము చెప్పినప్పుడు, ఈఅంశము ఏల ఎందుకు నాటకములో ప్రవేశించి ఉండవలెనో పూర్తిగా చర్చించక ఇప్పుటికి నిశ్చయించుకొనలేము. వీరరసప్రధానమైన నాటకమును ప్రాయోగించినది నిశ్చయించిన పక్షి వీరరసములో నాటకమును ప్రారంభించుట సమంజసమే. ఈఅంశములో ఏకమైనా ప్రధానమైతే అది వీరమే అని ఒప్పుకొనవలెను. వాయకుడు దేవప్రభుడా, లేక కంటిమడా అనే ప్రశ్న ఇప్పుడు కలెత్తుకొను. కాని ఈదీర్ఘజయ కథ

ద్వారానే వాయకుని వీరత్వ ప్రశ్న వెల్లడి కాలసి ఉన్నది. దేవప్రభుడు వాయకుడైనా కాకపోయినా, అతని పీఠము ఉన్నచో ముందుకేత ప్రతిపక్షము లేన పృథుమూలక పీఠమని యాదుద్వారా దేవప్రసాదము ఉండెననిచెప్పి కేరసేతుకథకు ప్రయోజనము కల్పించాడు. కాని ఏకమైనానుభావములుగా కేరసేతుకథము దీర్ఘజయమువలెనూ సుబంగమున్నవన్నా, పాండిత్యముగా రెండు అంశములకు ఎట్టి సంబంధము లేదనేవాదము విడిచి ఉండవలసివచ్చింది. దీర్ఘజయముకే వాషిమనోకే వీరమునకు కేరసేతువు ఏవిధానా ఆవశ్యకము కాదు కేరసేదా, మందోక కేరసేతువైన కళుండా దీర్ఘజయసంరంధ తోబాటులతోనే తేర కేరసేతువన్న ప్రయోజనమునకు వచ్చేవచ్చి ఈ మున్నీ కేరప్రధాన దీర్ఘరసముతో రావని చెప్పి రంగరవలకు అభిప్రాయముతో మనముకూడా ఏకీభవించవలసి ఉంటుంది. రసోద్రేకమునకుని చెప్పాలన్నా దీర్ఘజయ సంరంధములో గల రసముకంటె ఎక్కువ ఏమిన్నీ ఈకేరసేతు నిర్మితిలో కుప్పించదు. రెండింటిని కలిపి ఏకసాంగములుగా చెప్పదామంటే విభావాను భావస్థానాభావాదులలో దేనికైనా ఈ కేరసేతువు ఏవిధాన ఉపచరించదు. ఇంకొక పూర్వపు సంప్రదాయము సమసరించి కావోలు యుద్ధము రంగము పై మాషక అంతా మాటలలో వర్ణిస్తున్నవారు జరిగిన యుద్ధముకూడా అరివ్వారు. రెండుపక్షములలో సమానులు యుద్ధమునకు తోడుకోలేదు. యుద్ధమునకు సమ పక్షి నాటకేమిని భవమును అంధములోనే అరికట్టబడినది. సోమపాలుకు ఇటు అటు పరుగెత్తడమేకాని యుద్ధమా చేయునేలేదు. వర్ణన జయించుటకు కూడా అర్హముమే నేనాడు; పక్షము లేనిది; ఏమునకు మోకినాటింది; కేరమున్నీ కునకలైనది; నైసికులు బూరుకుమాదిగా ఎగిరిపోయిరి; కంపశాస్త్రము అందరిని పడవేసింది; అని తెరలో జరిగినట్లు చెప్పినదో అదే ఈ అంశములోని యుద్ధముంతా. దేవప్రభునికి బుక్కమైనా కేరముసోకవైనా సోకలేదు. ఈ యుద్ధవర్ణన వీరరస పోషకమని మనము భావించవలసి ఉన్నది.

అంతే కాకుండా ఈఅంశములోని వీరము కళం కలిమైనది. అలంకారికుల నాటకములో విమర్శములే వీర

సాత్త్వికములో భిక్షుకు ప్రతిష్ఠిత వర్ణము న్నాడు. భిక్షుప్రతిష్ఠ పొందుట కొక వేరే పరమవస్తువు కట్టితిక మైనా, సాత్త్విక పంథయు అంకారకాస్త్ర నీత్యగాని లేకలోకావభరమును బట్టిగాని ప్రతిష్ఠ పరమ భావముగా భావించుటయే! భిక్షుజీవనరీతినినా స్వాధ్యాయముగా భావించుటయే! ప్రేక్షకులవల్లభమును మనవిరించ వచ్చును. స్వాధ్యాయమును బుద్ధివ్యాధ్యకముగా బుద్ధి వలననే చేసేవాడు ప్రాధికారులు, అసాధారణమనానీ యులు. తత్కేగమును వివరముగా వివరించింటే, అతని మేమురకో అనేప్రశ్న అప్రమతము. సాత్త్వికములో ప్రతిష్ఠ పరమము, చెల్లించునట్టివలన అప్రతిష్ఠ అంతకంటె ఎక్కువస్థానమును సాత్త్వికములో కల్పించ లేదు. ప్రతిష్ఠ స్వాధ్యాయమునలేక పరమ కావరదు. అతనింటే ప్రాయోపవేశము, సహగమనము, కూడా పర ములు అయితరవలన ఉంటుంది. పారిశ్చంద్రుడు, శివదత్త చక్ర, లక్ష్మణుడు, రాముడు, బుద్ధుడు, యమాది జాదుడు, వీరందరూ పరులే కావలసివచ్చును. చేపవ గుని ప్రతిష్ఠ పాపము ధర్మము. ఇందులో మెచ్చుకొనవలసి, అసాధారణమైనది లేకపోలేదు. అంతమాత్రాన వీర మనిపించుకోదు. అందుకు ప్రాచీనసంప్రదాయము, అంకారకాస్త్ర భిక్షుము అంతరీక్షకము. అనేకా నెందు ప్రతిష్ఠ పరమముయొక్క అవిరూపమే అంటే; ఈప్రతిష్ఠకు ముగిసినతర్వాత మన దిగ్విజయ మునకున్నా ఎట్టిసంబంధము లేదు. రెండూ చేరువేరు ముగియు లేవును ప్రధానవర్ణమైన పరమముయొక్క అవి రూపములుగా అది సాత్త్వికములో ఎట్లుపాడెను? ప్రతిష్ఠ పరమంటే, మూలములో లేక దానికి వైరంతర్య మెక్కడ కుదురును? ఏవిధాన పాపకరుడా ఉన్న ఈ వ్యవయములకల్పన ఎందుకు? అంతేకాకుండా మూల వైసప్రతిష్ఠ మొక్క అనంత మొక్క అట్టిప్రతిష్ఠకు లేదున్న నందుకు! చా. ఒకలే సాధారణప్రశ్నల కుకాశ్యతిప్రశ్నవారక అట్టిప్రశ్నము ఉంచినన్నా,

అది కొనసాగి తీరవలెననుటకుల ఉంచెనుకదా. అందు లేది అరంభాయలు దానియం చెల్లువచ్చును? ఇంతకూ అప్రతిష్ఠ ఒకకార్యసాగిత వస్తువున్నది. సాత్త్విక మేప్పు మా కార్యమునకు అంగమునుంటే, దానిననుకూడా కార్యవస్తువునకు అంగ మైపోవును. కార్యము సానాట కముగా శృంగారరసప్రధానమైనది. అట్టి సంబంధమును కృత్రిమ ప్రధానములోను, సాత్త్వికములోను లోగా ఎరిగినవారి మిత్రులు పితృలను చెప్పెము చేసేవాడు. “సాంధ్యపురి” బ్రహ్మచర్యప్రతిష్ఠిత ప్రధానముగా నెలు నెడన సర్వసతీతవలన పరమము” (పుట 2) “శంతమ పుత్రునిబ్రహ్మచర్యప్రతిష్ఠిత ప్రధానకాగముగా నారి సరియమనకగము కావేయు” (పుట 3) ఇట్టి నిపుడు ప్రధాన సో అంగమేకో చేరే దప్పవలెనా? ప్రధాన ము ప్రధానవిషయమునకట్టి ఉంచినా, లేక అంగ మునుపట్టి ఉంచునా?

సాత్త్వికమునకు శృంగారరస వీరరస ఏకో ఒక విషయం అంకారముల ప్రాయము ప్రాయముక ౧౩౪8]; మిగిలినది అంగములుగాను ప్రాసంగిములుగాను వైరు యములేనూ ఉంచవచ్చును. “సాత్త్విక శృంగారవీరరస మో రస్యతీత్య ప్రాధాన్యం; అన్యేషాం రసావాం అంగ స్వేనాను ప్రాసంగి” ప్రతాపరుద్రయము III పే.1] ఇట్లునవును శృంగారవీరములు రెండుంటి ఒకదాని కొకటి అంగముగాగాని, ప్రాసంగిముగాగాని ఉండ వచ్చునా అట్టి సేపము చాలా ముఖ్యమైనదనుకదా! శృంగారమునకు సోమ పరు మునా కానా అని నా కొకప్రశ్నకలిగి, వాసామాన్యజ్ఞానమును అనుసరించి విమర్శించుటకంటె, ప్రాచీనుల అంకారకాస్త్రప్రశ్నలవలన మేమొకనుకనుటకు ప్రయత్నించి నాను. ఈప్రశ్నకు చచ్చ ఎక్కడపొయినా, ఏకవేర వ్యాపి మనదేశాని సాత్త్వికము ముగియునని సేవనదానిరకు నుకల్పినా కానరావదు ఒకప్రశ్నకములో ప్రశ్నమున్నదా లేదా అని వాడు-సేవతర్కము సాప్రమేయప్రశ్నకుపోలేదు. మొత్తముమీద చాలాచోట్ల వైరుధ్యపరిచకమును

1. కాని సాత్త్వికమునకు ప్రతిష్ఠ కాంచినవారి ప్రధాననామముంది అట్టిజ్ఞానకాంతలనుపకు అనుకరణము ఏమి?—సాత్త్విక వీరరసప్రధానముని నెప్పుడు ప్రతిష్ఠ పరమముగా సాత్త్విక ప్రతిష్ఠ భావించినారా అది ఒక అనుమానము పుట్టకమానదు.

[illegible]

కృంగాగమే ప్రధానమంటే స్థాయి భావాది
రసావస్థలు, జైముక్కాదికార్యవాస్తవములు చూచుచో అర్థమవు

కాబోలు. ఒకేకథ ఒకేజర నాయకానాయకులు కన బడుదురు. నిజమే అనింగము, ఈవసంహరములు వ్యక్త మును. గ్రంథ విస్తృతిని పట్టిచూచినా శృంగారకథ వర్ణనాధారమును, విస్తృతకాలమును ఆశ్రమించును. సర్వ వత్ పరిణామక శృంగారకథగా. మొదటి అంశము 24 పుటలు (5-28); రెండో దానిలోని విస్తృతము 4 పుటలు (29-32); మూడో దానిలో ఆఖరి రెండు రంగములు 8 పుటలు (35-37)-మొత్తము 81 పుట విరచనకథ. మిగిలిన 87 పుటలు శృంగారరసకథ. ఇట్లుండగా శృంగారరసకథకు ప్రాసంగిక మనడ మెట్లో తెలియదు. పోనీ శృంగారమే ప్రధాన మంచా మనితే అతిమాదా ప్రేమకులు పెడల మరచేట్లు నిండు గా విస్మయము కాలేదు. దానిపై నా కాగాపోషించలేదు. ప్రశంసాపర్యవస్తువును ఒకేశృంగారము లేనేలేదు. మరలని క్రియంపదానినామలను, శేతనును దుష్కర్తుని గానీ పరి కేమలను. నానాకాశ్రమము కేవలశ్రామమును పోలియుండి విధ్వంసలోను పోచచాలున దానికొనుటలోను జాతిసంబంధ మైన చచ్చలోను ఒకవిప్లవైతము ఒకరికి చెప్పుటలోను ఇట్లు అనేకాంశములలో ఈభాగము కాకుం డలయును అనుకరించినా, కాబోలుపోషించిన ఆ నిండు శృంగారమును కాన్తులనాదు లేలేక పోయినారని చెప్పి నదో కాన్తులనాదు తుమింతురుగాక. కాకుండాలును మనస్సులో ఉంచుకొని ఈభాగము వ్రాసినట్లు గ్రంథ కరే అంగీకరించినాదు. “శేతనుడు-గుడి! నీవు శేతుం డలపరిచయవృత్తైతము వింటివా.” (పుట 47, మూ డోఅంశములో)మాదా శృంగారవర్ణనకంటె శృంగార విషయవిస్తృతపాద్యు. ఈతర్కము మరొకరసము కానం దున శృంగారమేళని అవ్యయించవలసి ఉంటుంది. శేతుం డలమాదా నుక జనులకు ఆనందము కాదా అని చెప్పినప్పు డు ముగ్ధులను శేతనుని విడి కలనుండుకొని “అయితే అడిగినప్రాస” అని క్రియసగ్ధిని విడిచిపోలేదు. అవును; ముందు ప్రతిష్ఠా పోగవలసి ఉన్నదికాబట్టి, గాంధర్వమున వివాహమెటు అని శేకించేవారికి ప్రతి తరముగా

౧. పశువులను ప్రయోగించి వానవంతు మనుషులు (అంతా వాని పియ్యము తాగి కావాలి,
 పశువులములలో మహావంతు శబ్దం - బ్రహ్మమా అందును.

శ్రీమదాచార్యులను. చాటుగామానముగా. రచించువారు ఎట్లు రసహీనముకాకుండా ఆధ్యాత్మికమును పొందుపనుస్తాలో వారితో. మూలము మార్చుచు నియునుము శ్రీమదాచార్యులు. ఇంతకు రసస్ఫూర్తికి వివాహమై తీరవలెననే మరలు లేదు. రసప్రాచుర్యమును చేసి, విడిచి, భావ విశ్లేషణమునును లక్ష్యముకాకుండా శ్రీమదుపాధ్యాయులు చేసినట్లు చాటుగామానము ప్రయోజనములలో ఒకటి కనిపిస్తుంది. ఇందుకు సమీక్షయులే ప్రమాణము. ఇక్కడ రాకుంతులను, మొదటిశిశువులలో ఉత్తరామాత్యమును, అయోగిశ్యంగారవర్ణనలో రత్నానిని చాటుకర్త మనస్సున ఉంచుకొనినారా ఏమి? కానప్పు. అది మంచిపంగలే.

చాటుకములో రసము చెట్టిగా ఉండిపోవుటకు చాటుకర్తగారి నియములే కారణమని నానమాధానము. పద్యప్రధానమైననాటకము ప్రాయశః కవిత్వం కలిపి, స్వతః స్వంగాప్రధానమైన ఇత్థి కవిత్వము కలిపి ఉండేది. రసప్రసంగము సంభవించినది. మూలములో శ్రీమదాచార్యులు చెప్పినట్లుగా, సరళముగా ఉన్న స్వంగారమున ఆ ప్రధానమనినాటకం కలిపిగాని ప్రాసంగికమనిగా. ఉత్తరామాత్యమును, పద్య విశ్లేషణమును, అక్షరము చాలవని ఉత్తర విశ్లేషణమునులను పోషించుచున్న ప్రవేశపెట్టలు, ముగియుచున్న రసమును నిందుగా పోషించలేకపోవుట, ఈయిక్క, ట్లన్న పంథ నిందించి. పద్యప్రధానమైననాటకే ప్రాయశః కవిత్వ ప్రక్రియ అయినచో నరకభరితమైనది అనిపించేది.

ఇప్పటికే విమర్శనము అరిచినారమైనదని మిగిలిన అంశములను సమీక్షించుచున్నామేమి చెప్పవలెను. చాటుకములోని అంశములు సరళప్రాచీన సంప్రదాయములమృత్యువు కలిపి. ప్రాచీనులనాటకములో ఒక అంశములోని కథ ఒకరొకానొక భూమును, ఒకరొకరు జరిగే ఇతివృత్తము కాకలెనని కనుపెరుగున్నది. అంశము ప్రాచీనమైననాటక తీరవాలను. అంశములను సేవపండితకా

వలన కల్పించుకొన్నది, ఒకరికొకరిని ఒకరికొకరిని చిన్న అంశపురుంది. ఒక అంశములో తెరవాలని రంగములుఉండే, ఏసంప్రదాయము పొసగదుకదా. అంతే కాకుండా రంగముననువులు ఎట్లో! ఒకటి, మూడు, నాలుగు అంశములలో ఒకరంగమునుండి నరకభరితమును పొవునపుడు, ఒకరంగము లేనందున ముందుకు వెనకకు నడవలసి వచ్చేట్లున్నది... చాటుకము శ్రేణి ముగించుకొన్నది ప్రాచీననాటకము కలిపి నాటకము, అక్షరముల వారి ప్రక్రియ మొదలైన పాను గ్రీవాసులలోకి కలి తెచ్చినా. యావరాజ్యాధిపతి మహామహా శత్రువును, పానురరాజ్యపరిపాలనావర్ణనమునును సేవప్రకటించేన పారజనసభలు, ఆ సభలలోని వాడ ప్రతివాదములు ఈరోజులో జరుగుతున్న సభల తనవికదామని అని అక్షరములను ఉన్నది. అట్టికే కాబోలు చాటుకములని విశయోత్సవములు కూడా. ఈ రెండు అంశములు మనస్సులో ఉంచుకొనే కాబోలు “ఇహవి చాటుకంగుల కదియించియు నర్హమే” అని పద్యంలో ప్రాసించారు. కొన్ని మంచిపంగములు లేకపోవును. పాటల శేషములలో గ్రహితకర్త ఎట్లు వారివరకునా చిత్రించుకొనినో అందుకు మించినది చాటుకములో పొందుపరచినాను. “అకావిష్టంగాదకట్టునాదా” పూరి 11, మొదటి అంశ యుద్ధానంతరము భర్తములను చాటుగా ముచ్చటించినాడు. మొదటి అంశము ప్రచుర్యమవునాటా చిత్రించుకొన్నా, చాటుకర్తయొక్క వర్ణనలను పొందుపరచి పోషించగలిగానారా ప్రచుర్యనము రంజనముగా కలగించి. ఇతరమార్గము గుండ్ల సేవప్రతి కాళరాజుల సంభాషణ విషయముల ప్రచుర్యనంలో పొంది ఉండును. ఈ రంగమున ఎట్లు మునుపే “దాకాకుమారి ఇటరమ్ము” ఎక్కడ ఉన్నది ఆమె? గదిలో ఉండి ఉండున్న స్వగతియు శ్రీశ్రీకులను ఎట్లు కనిపించును?

మూలములోని నాటకస్వరూపు వివాహములన్నియు ఉత్తరముగాను చాటుకములోని తెచ్చిపెట్టినారు. నాటకమునా నాయక క్రియను చేయించు; రాక్షసము రాక్షసము చేయు. తండ్రి అమ్మ లేక పావులులేక నాయక నాటకము అంగీకరించలేదు; పోనీ నలదిని స్వారమున్నదా? ఉన్నప్పుడు రాక్షస రాక్షసముంగీకరించుటకు అటుక మేమున్నది? శ్రుతియులకు రాక్షసము ప్రకటమేకదా! నాయకానినా మై కాగము చెప్పినట్లు రాక్షసముమై ఏదీ చెప్పలేదు. ఏకపక్ష రాక్షసము. ఇంతకు చాటుకమునడవాలిగా!

పాత్రకలవర్ణననుండి కొంత యుక్తు అవకాశమున్న గ్రంథమిట్టిది. అన్నిటినికంటే పెక్కువంతమును సూచిచాను. పట్టపర్తికి కేరిమన్నిటి మోముకున్నవనిందో లేక? కాని, ఇంతవరకు మామోగానే అతిని పైవలపుకలిగిందా, కలిగినదానిని మహాపాతకమని అనిచేయ యత్నించినదా, ఎంతనిర్యూలమునైన ప్రయత్నించినా లిప్తి తప్పములోనూనే ఉపలభు ఉపలభు ఉండెనా? అనే ప్రశ్నలకు అవకాశ మిచ్చేట్లుగా పట్టపర్తి కొన్నిమాటలు పలికింది చూడండి.

పుట 100. ఇట్టి మహాపాదుడవు నీవు రాజ్యము చేయుట కోర్వలేక కోరినట్లయినది. (వివాద మభినయించును.)

101. ఇంకేమి నాయనా నీకోర్కా దీరగదా? (ప్రతిరస్మతో.)

101. ఎంతవని చేరితివి? యిట్లయిన లోకము హర్షించునా? పైతము సహించునా? అకటా దీన చేమి రానున్నదో కదా!

102. ఎంతవని పుట్టెను? ఇప్పుడైన విరదు కలుగనూనా? ఇన్ని పాత్రాగ్నాక్షరములతోఁ దెల్పి యైన నేమిప్రయోజనము? ఇట్ల చేమిగతి?

(అర్హాశ్చర్యముతో) అహ! ఇది నుచాకిన నందనుదా!

103 (మహావేదన నభినయించి) హాదీనమా! ఇట్టి పాత్రాగ్నాక్షరములకు మహాపాదుకొక్క మిగు మంతయు లేకుండ చేరినా? అకటా!

“పే, మనకొకఁ డెవ్వఁడో నరమండను

మాటయ నెట్లునా? యా

వనదిధి వేర్వీకోర్విపరిపాలన

వివాద యొనర్తు చెప్పెయిన్.”

ఈ పలకులన్నీ కరుణానాటకములే కాక పోవచ్చునని ఆధునిక రీతవైతన్యస్వరూపవైతలకు తెలియును. అప్పుడతి శంకించిన పాత్రమో, నుంచునదికి కొరవంత వాశనముగా పరిమించెనా యేమి? గ్రంథకర్త ఈ అంశములకు కనిపెట్టినచో నాటకములో అట్లు ఉంది యుండరని వేరే నేను చెప్ప నక్కరలేదు.

నాటకముపైనే చేయవలసినది కాక పోయినా, వివిధటిమాలలతో చేయవలసినది ప్రశ్న చేయవలసి ఉన్నది. ఒకమాట చెప్పవలెను యాచారాగ్నాక్షరమైన నాకు గదా అతడు కంతమని తరువారి రాకాకామందా వేగముపై నా జనినటకు, జరిసియెటకు నిర్లక్ష్యై నా ఆధికారము కలదా? ఇది వేరే విషయము కాబట్టి నాటక విమర్శనమును ఇంతతో వాదించెదను. నాటకము గ్రంథములకంటె విమనముల విధిపైయున్నది. దానిరసమును కల్పనా రుచుక్కారమును విమర్శించి ఆనందింపొక్క అందరికీకలవని విన్నవించుచున్నాను.

నా చింత

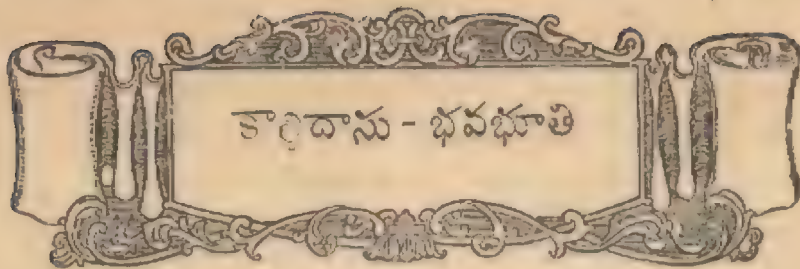
పెనుమర్తి వేంకటరత్నముగారు

అమృతాక్షరమునందూ గలదు

అమృతాక్షరము వెన్నెలబాసెబాబూయు
వానిసురభిరమాధుర్య మూనినంత
మఱపురానది జన్మజన్మములైన.

అనెట నొకయమృతగీతము ప్రచురమున్న

కొననుకోనిగారు తొమ్మిదలో మునుగొనియె
విరతినిందను ప్రళయ విస్మరణకేసి
దావికొటకయి యాత్మ చింతల గమించె.

ఎ. బి. రత్నముగారు

“నాటికి భవభూతిగారు వయస్సు వయస్సువనా,
ఉత్తర రామయణికి భవభూతి ర్విష్ణులే.”

అని మనంకవి కాళిదాసు భవభూతిని
ప్రశంసించిన ప్రితిపాఠము కలదు.
కాళిదాసు భవభూతికి ప్రాచీను యను కథ
ప్రాయమున విది కాళిదాసు నటించినా కాళు
న్నను నటించిన చల్లవనశ్రుంగమున్న పిమ్మ
ల్లోకమునకుక్క- యభిప్రాయ మనుబట్టి నిది
యము లేదు. అనికాళిదాసుని నున్ను కను
నదిచి విడిచిచవిద్యాములో ఉత్తరగాను
చరితమునందలి ముఖ్యరసమును గురించి
భిన్నాభిప్రాయములు నున్నవని, ఉత్తరరామ
చరితమునందు భవభూతి యున్నసాయాస్య
ప్రతిభాత్మ విశ్వోక్తిస్సముగయునున్నా
వను నభిప్రాయము నాల్గున కేళిమెను
చున్నారు. అందు పోషించబడిన ప్రధాన
రసము- ఏదయినను - అది యంత్రహృదయం
గనముగా నుండక సామన్యముగ నున్నదో,
“వీరశృంగారయో రేకః ప్రధానం” అను
నియమముచే మతంగమున్నను మానక
ఒక్క-పెట్టున దానిని ప్రశంసించే యును.
కాని భవభూతి కనఁబడ ముక్తసంగార్థము
గను, లోకోత్తరముగ నుండుటచే అనికా
తాస్త్రవేత్తలు విలువును తమనందుచిరదృష్టిని

విజయము చేకొనిన లేక ముష్టి బాగునైనా
కమున దానిని కనఁబడినట్లు భావ శృంగారమును
నొకప్రార్థిమైన శృంగారములోనికే లోగి;
కొంద జుట్టి కర్మమీ మనుకొని నీరసము
వకు కీర్తిరి. అనియిదికాని దాని కేనలకముగా
రసమని యెప్పుకొనరైరి. ఒప్పుకొన్నందు
మిలవ మును గల్గుభితిమును లేదు. దాని
కేమిచేరిన నేమి? నామకరణముకొల కా
నికాళిదాసు శుక్లవాదప్రధానమే కాని రస
చర్చమైన గణుగట్టు లేకుండులేదు. కావ్యము
విలువ యాదు వర్ణింపబడిన ప్రధానరసమును
బట్టి లేదు; కావ్యభివ్యవస్థనొకటి విధి
నను. కావ్యము విశిష్టతయే నెట్లు వర్ణించి
చున్నది, హృదయమున వితాళియ
ములతో నది యెటువంటిసంబంధము కలిగి
యన్నది, యను నిజమునచేసికే కావ్యము
విలువను గలిగియుండును. కావున రస
మామూలవహనగాని, కావ్యమున విశ్లేష
ము ప్రధానముగ వర్ణింపబడవలయు ననది
నియమమునగా గాని ప్రయోజన మాత్రవ్య
ము. కాని ఒకసంగతి-మనయాలంకారికులు
తమ పైదగ్ధ్యము నంతయు వీరశృం
గార విభోద్యోగమునకే యుద్యోగించిరి
గాని, కవిగారిసముగను కేవలముతోగని

దగ్గరనుండికమును బ్రతిగించుట నామ
వినియోగింపఁబయిరి. ఇట్లు పోవచ్చునా
నమునలన భవభూతివిజ్ఞుల మునుమున
తెలియఁజూచు. ఇక భవభూతిని కన్నతి
నేయనికవులుగాని వ్యాఖ్యానించుచు
అనియు కేవలము ప్రకాశా వ్యాఖ్యనులే
యవుట వానినన్నిటి నిట పేర్కొనుట
వల్లను లాభము లేదు. అది భవభూతివిజ్ఞు
తను బ్రతిపాదించునట్టివి గావు.

భవభూతి ఉత్తరరామచరితమునం దెట్లు
విశేషించి యున్నాడు? కాళిదాసునివాద
నెట్లతినియించుచున్నాడు? ఇది వివేచనా
మునందు గలదగుమా? రచన ప్రాతిభ్యము
రుచిభేద నిబంధనమైనది; కాన నిది నిర్ణ
యించు బడవలనుపడును. “ఇకో విసం కరణ
ఏవ” యని కవిచెప్పినట్లు, కరుణారసములే
రసమునన్నిటిలోనికి ముఖ్యమైనదని నామ
దానిచే పరికించినను భవభూతి కవిచేయు
కుని మించుచున్నానిది యట్లు చెప్పగలము?
కాళిదాసుని కావ్యములునుమాత్రము హృద
మును గదిగించునట్టి కవికావ్యములందును
ఘట్టములు లేనా? రెండును హృదయంగ
మముగ నున్నపుడు దేనికి విజ్ఞుల కావలగు
గలము? కాదాసునికరుణారసము మృదు
మధురవీచికలందుగాను జూరబడినది; భవ
భూతిది యన్ననో హృదయోత్సాహమునకు
భితిమగు గళీరమగు దృష్టాంతము. ఒకటి క్షృ
ప్రధానము; ఒకటి వాక్యవృత్తాంతము. ఒకటి
హృదయమును గదిగించునది, ఒకటి హృద
యమును దహించునది. ఇది లేది చెప్పగల

ప్రకాశావృత్తి నామన? నిర్ణయించు
బడుట? రెండుంట గలభేదము ననుభవించ
వచ్చునది, అదియే ప్రకాశావృత్తి. ఇది
వత్తరముగ నున్నదని యెట్లు నిర్ణయించ
గలము? కాన నిది రచనావిజ్ఞులచే నిర్ణయించు
నేరదు. కాని యెన్నదగినగుణవిశేష మొందు
భవభూతియందు గలదు. అది మాదర్శ
ప్రకాశమై, ఉపాద్రిష్టమున్నది. భవభూతి
యొక్క ఉపాద్రిష్టి, ప్రకాశము కావలయును
కరుణారసమురందు గానము; కరుణారసము
కాదేకాదు, కాళిదాసుని కావ్యములందును
ఉపాద్రిష్టమయినమాత్రము గానము. అందు
చే ఉత్తరరామచరిత్రము హృదయమును
చలించేమున్నది కాళిదాసుని చేసినవిధము
చేయఁబాడు. కాళిదాసునియే విమర్శింప
గల బోధించినది? ఇది తెన్నె వివేచనావిజ్ఞు
భవభూతివిజ్ఞుల యెందుగలదో మనము
తెలిసికొనగలము. ఇది బాగుగ పరికించినచో
కావ్యవస్తువునందు గాననగును. కాళిదాసుని
కరుణయు భవభూతికరుణయు నాయికానాయ
కుల ప్రసంగవిధానములు వియున్నవి; ప్ర
మనుజులమున్నవి. రచనావిజ్ఞుల మోహంతిల్లి,
అనురాగము. ఈకరుణలము ప్రసంగములక
మైనది. అయినను భవభూతి పోషించిన ప్రస
ములను కాదాసుని పోషించిన ప్రసంగముల
కును స్వగతాన్నియులనుగింపజేయు గలదు.
అందుచే వారివారికరుణారసములు విభిన్నము
నొందునవి. భవభూతి విజ్ఞుల ముందు గలదు.
కాదాసునివాదము రస కావ్యముల నుపాదా
మహామయులతో ఉత్తరించును, భవభూతి రె

దేవో! రాముని యనురాగ మిట్టిది యని గ్రహించుట కుత్తిరిరాని వచితమునుండి కోప్పడవలయును నెత్తియెప్పుడు చూసినంత మాత్రమున భాగము లేదు. అందువలన వచిరికినివారినిపూరితియగు నమన్త్రికమంత్రము అభివంతు. సీతారామాయనురాగప్రకర్షనము భావమానము. సాగిదెలిసి యగుచున్నను, మొదటినుండి చివరవరకు మూడికనేకారి రామునివ్యావయమునాళి నిర్ధారణకమును, సీతయొక్క ప్రేమవిభింపగు మధుప్రకృతిని బాధిగ్రహించుటయు. అన్యాయము, అన్యాయవైర్యము, ఉదాత్తత కాళిదాసుని వేదాంతముని ముగించు నిమిత్తము గన్పట్టునేమో కనుగొనుడు.

తిర్వాగ, విజయవజ్రవశకుంభిల దుష్ట్య తునిగూర్చి చేయిరియనున్నది? కోప విరహభాగము, అన్యాయానికి అనుభవము చున్నది. మూడిది. కాని దుష్ట్యమిది మరల న్నోయిన రాగభావమును పొందియున్నదో, లేదో? తనమును దిత్తిరాగములతోకాదు, అనురాగముకూడ బూదికావలసినదే. అయినను సేవరికు శిశుతలము దుష్ట్యతులతో నమంగిమము కలుగుచున్నదిగానిన, అనురాగవ్యావయము బాధిగ్రహించినది చూపించుచున్నను. కావున సీతస్సు పునస్సమాగమప్రతి కోపకునూడ వైయుండి వచ్చును. కావున తనస్సునైనను, శిశుతల దుష్ట్యతునిమరల కట్టియనురాగమును గలిగి యున్నదో మన కెట్లెరియిను? ఆమె హృదయమును ముగించు ముగిలోయి

నున్నదో, అది పొందుచున్నదో, నన్నగిలి నదో, ముగిపోయినదో మన కేమి నాయు చున్నది? మనకు వినుటకుగాని మనకుటకు గాని గోచరింపదు. అది సహృద్యుడే వలెయ నగు దేకారి మనకు మిత్రకావగూడ భగ్యము గాదు. అందుకు మనముగూడ తానెనుము గావలె. శిశుతలప్రేమ యంతి నిసాధముగ నున్నది. సీతహృదయ మెట్లెరియిదేయో, ఎరియదేయిమమున ప్రేమప్రకృతిని దాల్చినదో, అది యంతివిత్రముగినున్నదో, సీతా విశ్వాసమున నభివంతుగ నావిష్కృత మగుచున్నది. ఇతియనురాగప్రకర్షనమురామాయణమునందేనులేదు. రాముడు తన్ను నిష్కారణముగ నెవ్వరుముగ లోకాభావమునకై మోరారిణ్యముపాలునీ సెను. ఇది యత్యంత దాహణము! కాని ముగిచైనను నొక్కరిని మోసరము రామునిగూర్చి నలుక గిల్లరా? రాముని నన్యథా మనమునందైనను నొక్క నిమునము తలంచెనా? వాసంతిక రాముని గూర్చి కవముగ బాగుననుచు సీత 'కళి, నీవె దామి. రాముగ నున్నావు. అన్యపుష్ట ప్లాదికును బాధాప్రాప్తిని మూడిలియను. రామునిగూర్చి గూడమాత్రిమనను కానముగ వివరింపదు. రాముడు తన కనకారము చేసెనన్నభావమే, రాముడు పట్టలేదు. ఆమె హృదయమునందు రామునిచే నిడియున్న పుడు మిత్రకభావమునకు తా వెట్లెరియను? సీతమనస్సు హృదయము, అన్య, నర్వము రామమయము. ఆమె కేతనన్యము రాముడు. అట్ల రాముడు సీతయ. ఇట్లు

చూశ్యము నొక్కట. ఇట్లు ప్రేమనుండి బయల్పడుట కరుణారసమునకును, ఇంద్రియోపభాగి ప్రభావమైన ప్రేమనుండి ప్రభవించు కరుణారసమునకును నెంతయంతరముగలదు! సీతావియోగమున రాము యల్లవియ్యించుచున్నాడు? దుష్కర్తలైనచే చిత్తవలము నంతలోకించుచు ముగి ప్రభావములు గావించుచున్నాడా? సీతను కట్టవడి సంక్రమం నొనర్చు రమ్మలైనను రామునిపూజియదావాగ్నియట్లు ప్రవర్తించుచేయున్నది. ఇటువంటి స్వభావ వచ్చినదియుచు పునస్సంయోగము జరిగి గలవ్యవధిలో దుష్కర్తునిహృదయము కేదలము రుక్క తీవ్రతయేమి కన్పట్టెను? అగ్నినలె నింద్రియమున యనురాగమున దీక్షింపవలెనని ముద్యమించుట ముష్టివంధించును? దుష్కర్తనియించు ప్రేమ పరిత్యాగియొక్క కణము లేకమైనను గన్పట్టినా? రామునకు సీతయందుగల యనురాగ మెట్టిది? సీతా వియోగమున రాము జేరిమిగిలినలెను? ఈ ప్రేమ మెట్టిది? వాస్తవిక ముద్యమించు.

“త్వం జీవితం త్వమసి తే హృదయం ద్వితీయం
త్వం కామదీపయయో రమ్యతం త్వ హంక,
ఇత్యాదిభిః ప్రియతలే రమ్యస్యమగ్ధాం
తామేవ—కాంత మగ్ధాం తిమి హో త్తరం..”

ఇటువంటిది. సీతయొక్క ప్రేమమృదయమున, అనుయదాత్మభావమును విక్రమ గణమున గనిపెట్టెద.

వాసంధి, “అయి కళోర! యశః కిల తే ప్రియం
ః మయశో నమ! కళోర వతువరమ్.”

అన్న పురు

సీతావియోగమున రాము యల్లవియ్యించుచున్నాడు?

యో ఏవ హృద్యపుత్త్రం ప్రదీప్తం ప్రదీపయసి.

యని తన కారుణ్యమున, అనురాగమును కన్పింపజేసెను. అంతటను సీత యీవిధముగనే చేయబడినది. సీతావియోగమున రాము డెట్లు జీవించుచున్నాడు?

“దేవ్యా కూన్యస్య జగతో ద్వాపకః పరివర్షిర,
నప్తం సీతే నాపాసి నచ రామో నజవతి.”

దీనిచే తెలియనగును? ఇట్టిది రాముని యనురాగము; ప్రణయభావము. దుష్కర్తుని ప్రణయభావ మెట్లుండునో చూడుడు:

“మమకై ప్రాప్తం హృదయం కింకరం..”

మమకై ముక్త మిదం రమసా వసః,

వసనీతన సఖే! ప్రహరిమ్యతా

..

కకుంఠలవలన దుష్కర్తుడు పొందునట్టి ప్రణయభావము అనునది కాదనియు విముక్తి గావించు! దుష్కర్తుని ప్రాప్తి మిరకంటె నధికమైనది కాదు. కావున సుత్త వికాసంజరికమునలె ప్రేమయొక్క చూపుతల తాకుంఠలమునం దెచ్చటను గానరాదు. అట్టి విశిష్ట భావము లేదు. కొలకొలమైన నానిత్యమునెరి కనుకొన వర్ణించుటం దట్టియు విముక్తి ప్రేమ యుద్ధమిదం వలెనా సము చేసినట్లు ముక్తియగును. కాకుండాము నందుగల యవకాశము కాళిదాసునకు మహాకవిత్వమున చేయవలె ముద్రమగును. కాని యీదృష్టియే యతనికి లేదు; అతని యాత్మాకృతియే అతనివలె సీతను నిర్మము. కాళిదాసునిదృష్టి యంతఃపురమును వింది పోలేనట్లు ముక్తియు, అతడు నొకటికొకటి.

అదియే ప్రభావమున కృష్ణుని పేరును, అనురాగముగాదు. అతనినాయకులలో నంతఃపురము నెవ్వనానాడు నెవ్వనిగారు? నీవెవ్వనిని కా, దాసుని పేరున ప్రేమ నుంచుకొనినది యున్నదియు తెలిసికొనవగును.

ఉత్తరరామచరిత్రమునందు భవభూతి నిజముగ ప్రేమను 'సంజీవనోపధరసము' గానే వ్యవహరించును. అనురాగమును ముఖమున నుంచునది నేమినిలదు? అనురాగమును సజీవనియై నిర్జీవుని సజీవుని జేయుటకంటె దానికి పరమార్థ మేమిగలదు? అనురాగమునకు దానిని నెవ్వనినెవలయును? ఉత్తరరామచరిత్రమునాటి నీతి యుట్టిదియైనది. రాముని యాదుని యాపేమచే, కరుణాపరమూర్తియై లోకాంతరమంచున్నను కరుణాపరమార్థములగు విశేషములచే రాముని ననుక్షణముకనుగొనుచున్న దానివలెనే యున్నది. ఇది రామాయణమునందు లేనివిధము. రామాయణపు నీతి కేవలము మహావీర్యచేతన, ఉత్తరరామచరిత్రమునందునది, అన్యైశ్వర్యమైన యనురాగముగాదు. ఉత్తరరామచరిత్రము నందలి పునస్సమగమము నీతియైనది పట్టి పునస్సమగమము కాదు. తాను మరల రాముని పునఃకన్యకావీర్యమున లెననేకావ్యక్తిమము నెక్కడను. అది రామకృష్ణయందుండజాలదు. అమెహృదయ మెల్లప్పుడు రామనయమైయుండి స్వావయము రామునిపైపున? త్వరితమనాడును. దాని మతోకవిధమున విశ్రాంతి నొందజాలదు. రాముని మృతీకాపుత్రు, కాదా మృతని, పున

స్థితినిగూడే పునఃకన్యకావీర్యములకుండు నీతిను స్మరిస్తూకాదును? అంతకు మించునాత్మను నెవ్వనియొకమగ్గునని నేనుండును? అంతన్నాటికయందు రాముడు నీతినుర్జీవమౌనును కాచి భరింపచేక, నీతినియమును బొందునపుడు,

“కథం నిలయపి చైదేహ్య స్థంపన్నః! హ! జే! దండకారణ్యవాసప్రియశుభ! హ! లోకాంతరం కామి!” యంచు మూర్ఛనొందును. అందుమీద అట్టియిది,

“భగవా! వాఙ్మిత! పరిత్రాహస్య, పరిత్రాహస్య; ఏక కింతే కావ్యార్థః?”

అది రామచరిత్రము పరిచేననము చేయును. అంత కరుణాస్వరూపి నీతివచ్చి తనయఃస్మృత కరస్వర్గచే రాముని బుద్ధి విశునిగ జేయును. పాతాళమునందున్నను, విలయము నొందినను, అమృతమయమగు నీత్రము నీతను రామునికను నచ్చునట్లు చేసెను. దగ్ధవిశుని పునర్జీవితునిగ జేసెను. ఆ! ఏమి! యీ ప్రేమాత్మతము! ఎంతకరుణాపర పూరితమై యున్నది! ఇట్టిదగదా యనురాగమన్న! పర్యవర్తిప్రేమ మృత్యువుచే జయించునుండ, నీతి అత్యంతమిది, ఇంకనుగొంచెము కొట్టుకొనుచున్న ప్రాణముగలరాముని, పునర్జీవితుని జేయుటయం దాశ్చర్యము లేదు. ఉత్తరరామచరిత్రమునందు పట్టి హృదయైక సువేద్యమగు మహాత్మిగమౌన గుణవిశేష మొందుట టాజేయ భవభూతి యంతటి ప్రశంసకు జాతృకస్యని చెప్పవచ్చును. అందుచే కాదాను విశ్వదానబుద్ధి భవభూతిని సన్నుతించినను సన్నుతించవచ్చును.

శ త ప త్ర ము

సప్త ధారము సూర్యనారాయణశాస్త్రము

మంచి మలయాదిలగులు మలయుచుండ
నిన్న మొప్పున నానె శాంతిమయ గగన
తటినియందున శశికళాతరణి నెక్కి
చెలిమికాంత్రతో నానంబు నెలికిమను
నశ్రమములైన మున్నెట రామోమను
జోయియున్నది నీవు కావోయి నఖండ ?
అదగో ! నిన్నటిరాత్రి మేఘాద్వీమక్కి
తారకాగణాద్వాన దీప్తియ ను స్వారి
చేయుచున్నది నీవు కావోయి నఖండ ?
మొన్న పున్నమవరియ నుం బాడుపుగొంజ
తిథిరమునఁ గూడుచుండి నశిత మెయఁ
బల్చిమాతాంగనామణిపైని మల్లె
చెండువినరిన దీవెకా చెలిమికాడ !
పాటజూచితిఁ గనుచూపుమేరనుండి.

గీ. ఈమహాకావీ మెచ్చటి ? నెవరులేక ?
అకసంబునఁ జంద్రుఁడా ! అస్తమించె
దాక్కలూ ! మెట్టునుచులో నొప్పవమ్మె
నీమహాకావీ మెచ్చటి చెలిమిగను
మతహ్యవయోగిను బయి గోన నేగు !
రావకీనాంగవల్లి సౌందర్యకాంతి
పూరమా ! తేక త్వత్కృపాక్షిరహిను
ననభిభాగములూ లేక త్వన్మనోజ్ఞ
సరసరమణీయమందహాసంబా ! నఖండ !

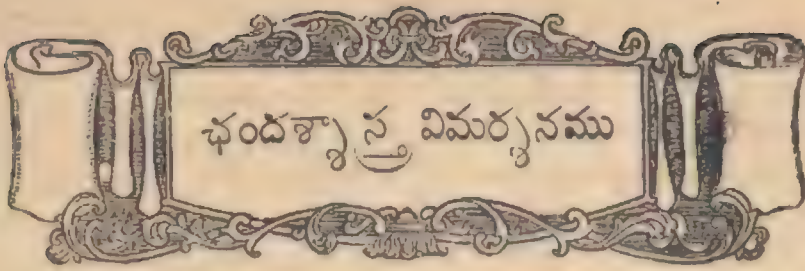
గీ. నాదననన ధారాబు యత్ర నిలుచుండి
విధివిరామంబులే కెల్ల వేళలందు
గానపూరంబు ప్రవహించు ; దానిచేత
నీకు నభిషేక మొనరియి కను దేవ !

గీ. శాంతిపాలిత మాననకాంతిక్రిస్త
మై మునున హృదయ సౌభాగ్యమున
యొక బహుమతి నొచ్చితి గగన
నఖండ ! నీతోవసింప నిష్ఠంబుగలదు.
త్వద్విమానంబు నాకు సౌధంబుపైకి
బట్ట మోయు ! నమర్చితి న్వాగతి యు
నగలితాన-నమయ హృదయబుజోడ
శాశ్వతలపూర్ణ నేత్ర కుంభములతోడ.

గీ. శాంతిమయ మైన చూడ సాగరమున
హృదయనౌక నధిష్ఠించి నీదుదరికి
బయలుదేకితి ; అకట ! తుపాను గొట్టె
బట్టరాక వేటొక్క ద్వీపంబు బట్టె
చుట్టల మెయగు మాడ్చిరమ్మె
దిక్కులందున ; దేవ ! ఏదిక్కునాకు ?

గీ. ఓలయస్కాంతిమం ! నువ్వొత్కంఠంబు
మనీనముచ్చయమునైన గణన గోరవు
నాయయభివమ దే ననశ్వరిమగు
ప్రేమ నీకెల్లగలిగ భావింపజాల.

గీ. నీమహారాజ ! చివరనముచ్చయములు
కాంచుములగు పాత్రిములో నిలిగియున్న
నాదుమట్టి గలంతియ మీఁద మాత్ర
మేల ? నీ కాళగలిగ నూహింపజాల.
ఓయి ! వైదికవాంశిక గాయకాభి
చూపి తమతమ సంగీతనైపుణంబు
నిన్ను నానందపఱచుచు నున్న నేల ?
నాదుకూనరాగమె వినునాదరంబు.

వాసా మూర్ఖనారాయణ శాస్త్రి గారు

(రెండవ సంపుటము - రెండవసంచిక తరువాయి)

“యత్ప్రభుకృత్యగాయత్రీః—గాయత్రీపూరిం
మల యారంభమనుకాని” ఇత్యాదివాక్యము
లను వ్రాసి ఉపోద్ఘాతకర్తయొక్క భ్రాంతిని వల్ల
జిందిరి. ఇది “భాగ్యవ్యూహ” పద్ధతున కథముకావలసి
చెప్పుట విచారకరముగా నున్నది. అదిభూర్యకృత్య
గాయత్రీను అరంభకృత్య మున్నట్లు “అగ్నేయంశ్చో
ఽధికారికృత్య” మనుచో భాగ్యములో ప్రతిపాద్యము
లను జూచిన వికేదమగును.

ఉపోద్ఘాతకర్త ముద్రపరత్వమును చెప్పినను
ఇందులోని భిన్నత సమర్థమగునా? కాబలను. ముద్రపర
త్వసగముందున్న పారాశరీ గాయత్రీ ముద్రపరత్వ
మునే చెప్పినగాని వైదికముద్రపరత్వమును సహజ
చెప్పదున్నా చెప్పకలగు. నేదములో ఏదాకార
మున ముద్రాను చేసిని యుగవాక్యముతో భుజింపలసి
గనుండు “గాయత్రీముద్రాను ఉపకారమునో వాదజను
కాదు” మున్నగు సందర్భాభిప్రాయము లేలేదుమిలసి
బట్టితో నాకు తోచుచున్నది. వ్యాసులు పారాశరీ
గాయత్రీ ముద్రాముతో తేజోగవత్పురాను వారం
భించి యుద్రాంత్రంభమునో వైదికగాయత్రీ వర్ణన
భూతి విశేషములను వివరించి యున్నాడని చెప్పిన
చో దుర్నివాదమయిన విరోధ మెట్టియు కావరాదు.
“ఒక్కొంటి ముద్రాముద్రాంతిని పుట్టించును.
పరి పట్టి యర్థ మెట్లు సిద్ధమనో తెలియరాకున్నది.
“గాయత్ర్యా” అనునొకటి వర్ణమేమి? కర్తృకరణాధ
ములు వారికధిపతియు కావు. ఇక పూర్వము చెప్పిన
యును. ఇది గాయత్రీ... గాయత్ర్యాచ సమారం
భః త దైవ భాగవతం విదుః” అనిరి. గాయత్రీతో

వారంభము చేసిరి ఇంటికి వేకకాలారంభమనుకా తిసిం
చును. అంతెంతి గాయత్రీ ముద్రమైయు లేదు “సప్త
చైతన్య” అనునది గాయత్రీకాదు

“గాయత్ర్యాచ సమారంభః” అనువాని గాయ
త్రీతో వారంభమనెది భాగవతముని యాత్మీయ
కర్తృత్వముయినట్లును, తే. ౧ పు. ౧. “శ్లోకాధే
నతయా ప్రాకం రదైవ భాగవతం కిల, విస్తాతోధతి
తస్య... శ్లోకాశాంతురు సంగ్రహం.” అను నీ గ్రంథ
మున ముప్పై మొదలు గాయత్రీ చేసిరి నీ చేసి భాగవతము
సంక్షిప్తముగా వారంభంపంపినదయినట్లు పుట్టెను
యమన్నది కావున “గాయత్ర్యాచ సమారంభః” అను
వానికి గాయత్రీచేసిరి వారంభమని కాని గాయత్రీ
ముద్రముతో వారంభమని యర్థముకాదు.”— అని
వ్రాసిరి.

వ్యాఖ్యానభ్రాంతిని నిశూపించుటకు పట్ట
కాస్త్రాధిమనకు మనశాస్త్రి గారు గవంకిరి. “పూర్వ
“ఇంద్రాధిపతిక. తే” “ప్రత్యత్యాదిభ్య ఉపసంఖ్యాసం”
ఇత్యాది ర్భూతి భూతిభూయక సూత్రము లున్నవి
కాస్త్రాగారు ఎఱుంగరా? ఎలేంగినా వాటనుదాహ
రించి భూమర్థములను భుజించును వాతేపము సమ
ర్థమనగా. కాస్త్రాధిమయమును లేలేనివాడు ఇట్టి
వివాదములో యావత్భూతి భూమర్థములను పుట్టించుక పర
పక్షమును అతేకించునా?— “కర్తృత్వవర్ణాధములు
నాకి కధిపతియు కావు” అనిరి. ఎందుచేతనో కాదుగా
మును నిశూపించెను. “గాయత్ర్యాచ సమారంభః”
అనుచో “యస్య” “ధనవి” అనే పదముల నిర్భాగము
ము చేసి, యస్యం దే భాగవతస్య సమారంభః, గాయ

“అనుష్టుప్ ఛందస్సు”ను “గాయత్రీ” యని చెప్పి పాదవిన్యాయములేని ఛందస్సు త్రిపాదీయనిచెప్పి ఛందో భంగమునయినను గానలేనంతటి వ్యామోహమునకు మూలమగుచున్నది” అని వ్రాసిరి—

ఈ పోధాతకారుడు కొన్ని యాధునిక గ్రంథముల యందే నున్నట్లుగా శ్లోకముకలదనిన్ని, ప్రాచ్యులైన ప్రాచీనద్రావిడులలో సాన్విత్రీకముగా కలదనిన్ని చెప్పి ప్రామాణిక ప్రాచీనపండితులయిన సుప్రసిద్ధికా కావీరి త్రిపాచ్చులర్చ్య వ్యాఖ్యాతల యొక్క సలహా ప్రమాణముని సహేతుకముగా నిరూపించియున్నాడు. శాస్త్రీగారి తమ విమర్శనల శ్లోకమును ప్రామాణిక గ్రంథములలో మావనంపె వ్యాఖ్యాతల సెట్టు విధించె దను? మూడు పాదములుండిన ఛందోభంగమునకు! ఆహ! ఏరి సాహసమే సాహసము! మీరు ఛందోగ్రంథ మున్న ఒకదాని నయినను స్వప్నములైనను చూచి యెరుంగదురా? ఎరుంగర. శాస్త్రకారులు ఆమక్తంపదములకు గాథలయరు. పింగళి, నూ, “ఆత్రానుక్తం గాథా” వ్యా. ఆత్రాస్త్రీ నామోద్దేశం యన్నది ఛందఃప్రయోగం న్నిశ్చయే నిర్దేశించినట్లు” అని యన్నది. దీనికే నీఅపొచ్చులనగున గాథామనిపేరు.

“గుప్తతీ జీకా.” యా దేవి సర్వభూతేషు విష్ణు హరిణిఃపితౄతా, మహావైష్ణవమోక్షదా” అని విమర్శన చెప్పకూడ. స్థావరైశ్రేణిః పాదే శ్లో గాయత్రీ, యి సోమంత్రసిద్ధిః.”

అనియున్నది. ఇట్టి త్రిపాచ్చందములు తాంత్రిక ద్రావిడులలో నేననెలు గెవు. శాస్త్రీగారిమతప్రకారము వీటికి వివరము బహుంబో విధ్యవలయువా? తేలిగో గరియిది?

గుప్తతీ జీకా, దేవి భాగంలేదని “శ్లో. ము పుష్పిణీనామ విష్ణుజే బాలయాదే, శ్లోకాక్షర వియా ప్రాక్తం భగవత్పూజార్థం, ఇత్యుక్తమ్, “సర్వంభువ హమేవాహం నాన్వదస్త్రీనవారణం” అని సంక్షిప్త భాగవదీశ్లోకం. అది ఏని తత్త్వం దాదము తత్త్వప్రదహంత్రిక “సర్వదైత్యం.....ప్రహరణా గాత్మ్యే దేవీ గాథాత్మిక శ్లోక ఇతి భువనలోకం గాం ఏవ; అతివచ మాత్మ్యేదా సర్వశ్లోకస్య “గాయ

త్రాయ సమారంభః”...“యత్రావ్యక్త్య గాయత్రీం” ఇత్యాదితేన వ్యవహారో వర్ణితో న్నైవ, శ్లోక త్యాహుడే 2.వి విమర్శనంకర్తవ్యం అత్యంతము- గాయత్రీత్యాహు యాత్, తస్మాచ్ఛ్రుతుయావాని యరణాను గాథాను శ్లోక త్యాహుడనివ. ఈ వ్యాఖ్యకే “సర్వదైత్యం” అనునది గాథాత్మిక మనినీ శ్లోక త్యయగ నమే అనినీ, అయినను గాయత్రీత్య వివహాయమే యున్న సాధించి యున్నాను. నేనీవ్యాఖ్యలనుదాహరణ పాఠక సహాయ ప్రయత్నమునకే కాది శాస్త్రీగానినిరుత్తు గాదు.

“జ. భా. ౧౨ స్కం. ౨౩ “శ్లో. సచ్చిదానంద రూపం తాం గాయత్రీ— ధియోయోనాప్రవోద యాత్” అనియున్నది కదా. ఇదియు గాయత్రీ మంత్రమే యగునా? కాదా? అయినచో గాయత్రీతో నారంభమును వర్ణ మెల్లు ప్పించునా? కాదన్నచో శేలకాను? ఇదిగానిచో “సర్వదైత్యం” అనునది మాత్ర మెల్లునను? అనివ్రాసిరి.

ఇరట శాస్త్రీగారి నిరూధాతయములేక బయలుదేరినది. “గాయత్రాయ సమారంభః” అనేవోట గాయత్రీమంత్రముకే నారంభమున ఉపాధాతకరులు గాని వ్యాఖ్యాతలుగాని తొప్పులకు ప్రాసీ నుండలేదు. ఆ విషయమును నేను పరిమాడి చెప్పగలను. “సర్వ దైత్యం” అనునది గాయత్రీ ఛందోభంగమున్న, గాయత్రీ మంత్రార్థప్రతిపాదమున్న, అనిమాత్రమే చెప్పి యున్నారు.

ఈ పోధాతములో గాయత్రీమంత్ర పోల్చుమును నామ వర్ణలేదని నిరూపించియున్నాము. ఇక వ్యాఖ్యను చూడుడు :

“సర్వదైత్య రూపం తా మద్యాం విద్యాంస ఛేమహి, బుధిం యా నే ప్ర వేదయాత్” వ్యా. మహితా స్మరేత్యంభ్యాతా భగవతే హామవిష్ణవై బ్రహ్మహా విజీవోఽస్మాకం బుధం ధ్యానం కర్తుప్రవోదయాత్ (నేరయేత్.....గాయత్ర్యా; ఆంతర్యామి బ్రహ్మ ప్రవీణమవ్యవస్థా వ్యవేకమగ్నీశ్వర గాయత్రీతో గాయత్రీ ఛందోమతిం బహుమితేన ఏతద్భగవతే ప్రతిపాద్యకమిస్తు మామవిష్ణుంకర్తవ్యం బ్రహ్మ యావ మతిం భగం” అనియున్నది. ఈ వ్యాఖ్యయన్నా

“సర్వచైతన్య” అనునది గాయత్రీప్రతి. విశ్రాంతిగా, గాయత్రీప్రతిని పఠించుచున్నా. అనియే చెప్పియున్నాన గాయత్రీమంత్రముని చెప్పియుండలేదు. ఒక వైదికముం ద్రమును తేది ప్రతిపాదించుటకు ప్రతిపాదించుట అనేకములుండిన వాటికి వరసర విశ్రాంతిము లేదు. “ఇచ్చి దానంద” అనునది పౌరాణిక గాయత్రీమంత్రముని పఠించుచున్నా. అనియే చెప్పియున్నాన. ప్రతిపాదించుటకు తేది ప్రతిపాదించుటకు వాస్తవములు పౌరాణిక మంత్రములుగా గ్రహించి పౌరాణికవర్ణనలు వినియోగించుట. “తానేన వైదికాన్యంత్రాన భారతానికేతాన, విశ్రాంత మంత్రనియమం లోక గాయత్రీప్రయోజనం” అను ప్రతిపాదనము వైదికముని చెప్పుచున్నది. అట్లుకానిచో పౌరాణికమంత్ర స్వరూపమును కాశ్యపాచార్యుని నిర్ణయించుటగాక. వా“పౌరాణిక ప్రయోగపద్ధతి” యుపనయన ప్రకరణముందు “సర్వచైతన్య” అను దానిని పౌరాణికగాయత్రీగా సంతాపము మరియు బహు సంతరించుచున్నాను. ఇది యిరువది నాలుగవరములున్నా త్రిపాదములున్నా కలిగి గాయత్రీప్రతిని పఠించుచున్నా. తానీ ప్రతిపాదనము అర్థమయి అర్థమయిన వైదికగాయత్రీ ప్రతిపాదనగలిగి యున్నది. దీనింపై సుత్రమయినదాని కాశ్యపాచార్యుని మాటలచే దానిని నిర్ణయించి దీనిని ముఖ్యునికని వినుచున్నాను. లేక కాశ్యపాచారికి పౌరాణిక కోపయనము

అకాశ్యపాచారికి తోచినచో నీచాంతిని వినుచు వ్రాతలను నిర్ణయించుట ధారానికే యివ వ్రాతలను గమనించుటగాక. లేనిచో తానీ ప్రతిపాదనము నవిలంబించుటగాక.

“లోకముం దొకరు తామహించిన భ్రాంతిని పంకతో నుంచు గ్రంథకర్తలకు గూడ వాభ్రాంతి నిలుచుటకు యుచున్నాను. అట్లు “తేది ప్రతిపాదనమును విచక్షణులు యుకేతయే మాలమరచున్నది.” అనిరి.

గ్రంథకర్తలు ప్రాచీనవ్యాఖ్యాతలు ఉపోద్ఘాతకర్తలు వ్యాఖ్యాతలందఱును పండితులు చెప్పియున్నా భ్రాంతిపరామర్శలు కాలేదు. ఈ రామకాశ్యపాచారికి చెప్పియున్నాను మందు ప్రతిపాదనపాతులను స్వరూపమును పదలయందు వాహించుచున్నాను. విద్యాన కే. వి. ముఖ్యపాఠగాన “జ్ఞ”ను గూర్చి పీఠో చర్చించి పారస్వతానుబంధములో మహాపండితులచే పాశ్యపాచారి నిర్ణయించి భాంతి వ్యాకర్తలయందు పీఠికల భ్రాంతిని పట్లించియున్నాను.

ఈభందకాశ్యపాచారి వాదమందుకూడా శ్రీరామ కాశ్యపాచారి వాదాల్లో ముఖ్యముగా నిలిగిందివి మిగుల సంతరించెదను. పీఠికా సూత్రసమయములను సహించ లేక మిగుల ప్రాంతము ప్రాంత ప్రామాణిక వ్యాఖ్యాతలనుకూడా విరివిరి నిరసించుచున్నాను. అయ్యది దుష్టములు. నే నిది విశ్రాంతిగా వినుచున్నాను.

విశ్రాంతి

పెద్ద రామ లక్ష్మీ వతి గారు

గీత మా లికి

మధుర ప్రభుత్వమును పాఠకులకు నా దిముఖముగా వ్యాప్తి చేయవలెనని నా మామంతు డారి కన్యల బాల్యమును పోలము లందు స్వచ్ఛంద విశ్రాంతి నందగోరి

పోయి హృదయంగమములుగ బూసి సౌర భముల వెదచల్లు నింబవృక్షముల నీడ లందు విలునోలె నంగియున్నట్టి యొక్క పేరు వీరముగా పైన గూరుచుంటి.

జవము నింకింపలేదు సంసార సమర
పక్షిమై దిక్కు మాగాడు దిక్కుతె మన
ప్రాణములు వచ్చి తిలుచుచు నొక కొండ
పలుకు నాగస్వరము విను పామువోలే.

ఆకుగొమ్మల సందులయందు దూరి
పై బడెడు సాంధ్యరాగనందల బాదలి
ప్రాణములు లేచి వచ్చెడు నట్ల సోకు
దక్షిణానిలవీచికాతలు దేలి

భువన సంతోషకరణప్రభులమీస
మహిత వికాస మకరంజ మహిమ
నిర్మలానందరస మెద నిమగ్ననగ
తన్మయుడై పైకి నొకమునా పైము గడిచె.

* * * *

కెరలి పైబడి యాడెడు కిరణములు న
దట్టివో యొక్క వేదము పైబడి మహిమ
మేను మనము కిమ్మదెమ్మలలో న
దట్టివో యొక్క మృతలదె ప్పెత్తనమయ్యె.

తీర్తి నరించు కోకిలాలాపమున న
దట్టివో యొక్కనాద మింపెనయ నెనగ
ఆమె నన్నియు నొకవో పైబడినందు
నదియు నొకకొనినది కన్పెట్టెను.

అఖిల మానందమయమైనయట్లు దోచె
హృదయ మెటుకో తెల్లముచ్చిమిచ్చిపోను
ఏదియును గానరానియయ్యెదను నాకు
నన్నిమును గల్గియున్నదియో నోచు.

* * * *

కోయిలలపాటలం గూడిపోయెనేమో?
మలయవాయువీచికలందు కలసె నేమో?
తరళకిరణాని లీనమై దాగె నేమో?
శ్రమము మెల్లమెల్లగా దగజారిపోయె.

* * * *

మైమరపు దెచ్చునావేళ మావహిలై
సంతవర కెం దడంగెనో యరయ నైతి
వెనుక కేలేంచి బట్ట కప్పెడు విభాన
పల్లవిలు కడగె నొకప్పుడ మపుడు.

ప్రకృతి సౌందర్యవర్ణన వాంఛ యొడవె
భావములపైన భావముల్ ప్రక జొచ్చె
వళుల ప్రాసమ్ములకు వచోవధల వేసి
పాడదొడగిలి కూర్చినపాట లెల్ల.

పదములే లేని కోకిల పాటలకును
శబ్దమేలేని వాయుసంచారములకు
మృత్యుమృత ప్రకృతి రా కన్పెట్టెనోయదేమొ
కలుపుకొని నొకప్పుడు వా గానము

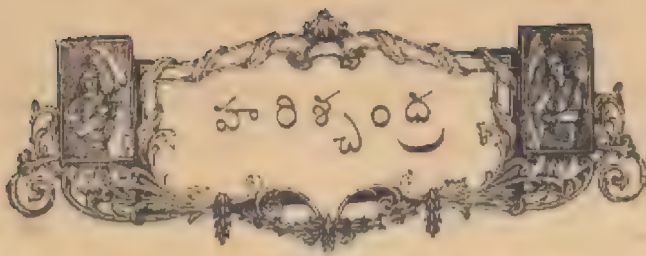
తేనెలో లీపి కలసినతీరు గాంగ
పాలు తెలుపును కలసినపిడి దో
పూవు తావియు నేకమై పోవునట్లు
వానిగతు లెల్ల ప్రకృతిలో లీనమయ్యె.

* * * *

ప్రకృతి కనుగుణమగుపాట పాడ నెంచి
మాటిమాటికి రాగముల్ మార్చిమార్చి
పాడదొడగిలి నదియు నిష్ఫలమ యయ్యె
హృదయము కదల వీలైనది మిట్ట కలుగు?

హృదయమున పాలుపొంగినరీతి పొంగు
భావమునాదము మనదోయి పాట ప్రకృతి
తెకోనననోని స్వర్గపాఖ్యంబె కవికి
గైకొనద యెని లేదంతకంట బాధ.

జగము మరపించు పారవశ్యమును గప్పి
మచ్చుమందుల జల్లెడి మాయలాడి
ప్రకృతిలీలలు తను నంటరానియట్టి
మధురవిశ్రాంతి భావ మే మహిని కలదా?

కాశీ, సోమయాజుల సుందర రామముల్లీ గారు, ఎం. ఏ.

(రెండవ సంపుటము రెండవవందక తరువాయి)

నాలుగవ రంగము

స్వకామము, ప్రజాశాసనము, సత్కారము,
పశుకామము మోక్షమును.

వీర:—ఒరే, ఒరిచందా!—మొద్దా, కలక
నేం, విలస్తాకుంటే? తొంగున్నావా
ఏటి? నగు, నగు. ఇక్కడ తొంగోడాని
కట్టా నిన్నెట్టు కొన్నాను? నెగమతేనీ?

హరి:—తెలిసే యున్నావే?

వీర:—పెరిచేతే పుకారేదేనా? నాకాడికి
వచ్చిన కాడనుంచి కూడుతిన్నాడు,
నీతేనాతాగడేడు, సచ్చావను కొన్నా
నూ. సచ్చేపుసుమా! నీయెత్తు కాసు
తెట్టి కొనుకొన్నాను.

హరి:—నామ్ర ఇక్కడ ఒకటి అడిగింది. మన
స్వంతా చెడిపోయినది—

వీర:—ఆడదిగాని ఒచ్చిందేటి ఇక్కడికి?
ఏని అంతా ఉన్నావులే.

హరి:—వచ్చేది—

వీర:—ఆ, ఆడది రావడమే! అవును,
ఎర్రగా బుర్రగా ఉన్నావు కాదా!
ఓతేనాబస్తారు. మాటాడిందా?

హరి:—మాటాడింది—

వీర:—ఆ హరి! ఆహాగుశేప్పు! నువ్వె
స్వకామ అబద్ధం శేప్పవుకాదూ, ఒల్ల
కాట్లోకాపైనా ఉంతావుకానీ! కాని,
ఇక్కడికి ఓహూ రానేడంతే, మరి
సూసుకో, ఈశటమే నిన్నొక్కేస్తానూ,
మళ్ళీ నువ్వుతేటి, అట్లేటి, ననకట్లేటి, కా
కట్లేటి, రాజ్యంపల్తావు! ఏటంతావు?

హరి:—అబద్ధము చెప్తానా?

వీర:—ఓడికైనా పట్టుకొన్నావా, అబద్ధం?
నువ్వలాంటే, ఓడు తెడిపోయినాడు?
పోనీ, నాకేం? నీకోసమే తెప్పాను. ఆ
అడవి నెట్టుకొని కూలుతున్నావేటి?
నువ్వేటో మంచోడ వనుకొన్నాను.
మవ్వా మూలకాలోకినే అడవిలోనే!

హరి:—అడవిలోకి తెచ్చివచ్చి నాని శనాన్ని
తీసుకొని వచ్చింది—

వీర:—తీసుకొన్నా?

హరి:—సుంకం అడిగినాను.

వీర:—ఇచ్చిందా?

హరి:—లేదు—

వీర:—నీకుండా ఇల్లుకొన్నావేటి, అడవిదా?
నిన్నెట్టుకొన్నావా కాదా? ఒకచవమైనా

రానేడు, నీకాపిలాంటిదోగాని! ఆ! ఓహో! నవ్విచేయవలసింది, నీకాపిలాంటిదోగాని! దానివల్లనే నీకాపిలాంటిదోగాని, ఏకటమంతావురా? మునుపటి, చవాలాచ్చేయి, రేల్లినేడు పగలునేడు చుంకం అందుకొందికి యాల్లేక పోయేదిరా! అందులో చగింమంది ఆడోళ్ల గుమ్మాలకాడ కచ్చినోళ్లే! ఉప్పుడు చవ్వాలు నేవేనేనో, ఉంటే ఇంటికాడ కాల్చేస్తా ఉన్నారో, ఒకచవ్వు మైనా రానేడు? చవం రాకరా కొస్తే బగ్గేశినావు, నువ్వెందుకురా? నువ్వెందుకు పనికొస్తావు, అంతాను. ఒక్కటే తునా దవడమిద?

హరి:— శవాన్ని పోషించేది నీలేదే. నువ్వు శెమ్మని సంపించివేసినాను. ఆమని పింకా రాలేదు, ఎదుచేతనో. రెండుపూముల రాస్తే నట్టకొచ్చి, ఎప్పుడొస్తాడోగాని?

వీర:—చవ్వా నొట్టకపోయిందా?

హరి:—అల్లదుగో కవం!

వీర:—అదా? నానుకొనిన అల్లదుగో. ఏంకు రోడుగదా! ఓడోగాని, రావోడు నాగున్నాడు! చవమైతే అయిదిగాని, ముద్దెట్టుకోవాలనకొన్నాను. ఏంకొట్ట కాల్చేయడమే గదా, సస్తేనీ! ఆ, ఏటో బగ్గమంతుడూ, ఆడిమాచూ! కాని, ఇటుసూడూ, ఓమాట శెప్తానూ.

హరి:—ఏమిటిది?

వీర:—ఏటో వేరూ. ఎవరో, రావోడుగదా,

నగలకోసం సంపేసిందంటు— శేకులెలా నొట్టామోగారి—

హరి:—ఎవరూ? ఎప్పుడూ?

వీర:—అంత నీకే? అంత నీకే? కాని, నక్కంది, మానక్కంది కాదూ! కూడా, మద్రా, నీకునేనే అనిపిస్తాది; ఉంటే, ఇంకా ఎలాగుతాదో? అలాంటి నెలా సంపిందో గాని.

హరి:—(తనలో) ఎవరదీ? ఇంకా నాకేమి కావాలి? నీకే? నీకే?

వీర:—దాన్ని నువ్వు సంపాలా, మరేటి? రాజుగాని బల్లకుండాడేటి? ఇదుగో దానివల్లనే, నీకువల్లనే, (చవెమ్మను) రేపూ, తెల్లారకుండా,—అల్లదుగో ఈ శినా, కాళికామ్మారు గుడే?—అక్కడి కొస్తాదీ, దాన్ని నువ్వు సంపేయాల. ఒక్కే టూనేవేమి నీలా, నా టూనేమి నీలా? నానేళిగలనుచుమా, పుంజెను మెడకాయలు ఒక్కేటూకి. ఇటుసూతో! ఏలమ్మార్కి యెనుపోతునేశినా, నానే యెల్లాలి గదా! సరనియేస్తే, శిల్లనిరత్తం ఆమ్మో రుపదాలకాడ పడ్డమే! ఆ! మరేటను కొన్నావ్, ఈరబాపాడుకనే?

హరి:—ఏదీ? అనిపిస్తున్నా?

వీర:—నీకే ఇకబడనేదేటి? అడమనిసినే, అడదాన్నే—ఆ, ఆ, బోదపడ్డది. అడదాన్ని సంపుతావా? దాన్నెట్టుకొని కూకుమంతావుగాని. రేపుపాస్తూ రాకుండా నీ బట్టాది గుడకానే! అదేంటో నీ—నుకో,

బం:—ఏటపుతాడీ? ధర్మశ్రేణి?

హరి:—రాజుగారి కుమారుని సగలకొరకు
చంపినదని విన్నేనా అన్నారు?

చంద్ర:—సన్నే.

హరి:—అదెలాగు సంభవించినది?

చంద్ర:—సుంకకొరకు ప్రయత్నించడానికి
వెళుచుంటే, ఎవరోకొందరు మను
ష్యులువచ్చి, ఒకశిశుశవమును నాకాళ్ళ
వద్దవడవేసి, కొన్నిసగలు నావడిలోవేసి,
పారిపోయినారు. నేను నిర్భాతపోయి
నిల్చుండగా, కొందరు రాజభటులు వచ్చి,
నన్ను అరచి ముఠావేసి, కొన్నిసగలు
కొనిపోయి రాజుఎదుట ఉంచినారు. ఆ
భటుల మాటమీద, విచారణ లేకుండా,
నాకు మరణశిక్ష విధించినారు, ఇక్కడికి
తీసుకొనివచ్చినారు. నేను నిర్దోషినని చెప్ప
వవసరమా?

హరి:—నిన్ను దోషి అన్నదోషమునకు
కొత్తనరకములు కల్పించవలెనేమా?

చంద్ర:—మీరేనా నన్ను వధించవలసింది?

హరి:—అవును.

చంద్ర:—కన్నామ్మ! కన్నామ్మ! శుక్రకో-

హరి:—అయినదల అంకములో చివరరంగము
వచ్చినది! దీనితో హరిశ్చంద్రనాటకము
సరి! సరి! సరి! దినముగల్గివారివది,
ఇక్కడ నాట్రతుకు లెల్ల వారినది! లోహి
తాస్యుని పాము చంపినది. చంద్రమతిని

నేను చంపవలెను! ఇక నేనేమిచేసేను?
ఏకాకిని!

చంద్ర:—అంతదనిచేస్తే, ఒల్లకుంతాలేటి?

హరి:—చంద్రమతి!

చంద్ర:—నాథా!

హరి:—“నాథా” ఏమిటి? నేను తలారిని.

చంద్ర:—మంచిదే, తలారిభావమే వహించి,
కావలసినదానిని కానియ్యండి. చిత్రశోక
మికభరించలేను. నన్ను మెలనే కడతేర్చి,
బాబయ్యవద్దకు పంపివేయండి. అదుగో
నాచిట్టివానిశరీరము, ఒక్కమారు ముద్దు
పెట్టకొని రావడానికి శలవియ్యండి.
(అక్కడికివెళ్లి) బాబా, అమ్మవచ్చేవని
కూడిన్నావా? నన్ను సీవెవరికీ అప్పగించ
నక్కరలేదు. కలిసే—

బం:—బేగిరా! బేగిరా! (చంద్రమతి తిరిగి
వచ్చును)

హరి:—మీయిద్దరినీ నేను ఎప్పుడు కలు
స్తానో? ఎంతకాలము—

బం:—మాటలెదుకు? కానీవోయ్! బేగి
రానీ! ఆరలకా యెట్టకొని నాను ఎటనే
ఎల్లాల రాజుకాడకీ. కానీ, సూస్తావేది,
ఎక్కోడులాగు?

హరి:—అలాగే. చంద్రమతి, అమనిషినిక
మన మెందుకు అడ్డురావలెను? నీవు ఆ
చక్కమీనా తనకాదే నిన్ను నాకు
చెసుకో.

చంద్ర:—భగవత్సమానుని కట్టకొన్న నాకా
భగవద్ధ్యానము? మోకాళ్లు బడి తమ
వైపు చూస్తూంటాను, సరికివేయండి.
ధైర్యము విడవక, వీరాధిపతులను ఎంద
రినో వీరస్వర్గమునకు పంపిన ఆచేతితో
నన్ను మెటినే లోహితాస్యుని స్వర్గము
నకు పంపండి. ఒక్కమనవి: వీలైతే,
మాయిద్దరినీ కలిపే దహనము చేయండి.

హరి:—అయ్యో! ప్రత్యేక స్వర్గము
లేదు.

బం:—ఓహో! ఇదేటి అల్లరి నీతోనూ?
మీమాటలు ఇనడానికిగాని వచ్చానను
కొన్నావేటి? బేగి కానీమంటే, నీక్కా
దేటికెప్పడం?

హరి:—చంద్రమతి, మరెందు కాలస్యం?
మనస్సులో కోరిక లేమిషంతుకోకుండా—

చంద్ర:—ఎన్ని జన్మములైతినా, తమవంటి
భర్త, చిరం—అయ్యో, చచ్చిపోయినా
“చిరంజీవ” నే వస్తున్నదే! లోహితా
స్యునితో ముందుగా కావలసిన కోరిక
మాత్రం ఉండకమానదు. ‘యంతెమతి
స్సాగతి’ కదా?

హరి:—విశ్వేశ్వరా, మాతాన్న పూర్ణా,
నన్ను వీరితో ఎప్పుడు కలుపుతారో?

బం:—కానీ, బేగి కానీ, ఆకత్తుచ్చుకొని, మెడ
కాయ యేసుకొంటే, అళ్లతో కలిసి
పోతావు. ఒకట్లు కలిపేదెటి?

హరి:—చంద్రమతి, ఆనాడు ఏమెడిను మం
గళసూత్రముకట్టి నాచేయి తరించినదో,

ఆమెడను, ఆచేతితో, ఇప్పుడు ‘తెగవరక’
వలసివచ్చినది! సత్యమా, ఇదుగో, ఈ
యోగశతపును నీకు సమర్పించి, నాయోగ
మును పూర్తిచేసుకొంటున్నాను! మొండి
కెత్తిన ఏకాకిని! (వరకబోవును)

(ఇశ్వాముక్తుడు తొండుగా ప్రళయించును)

విశ్వా:—(హరిశ్చంద్రుని ముందుగా కలిసి)
హరిశ్చంద్రా, హరిశ్చంద్రా, చంపకు,
చంపకు! ఏమి కళత్రమును చంపడమా?
నీకు మతిపోయినదా యేమి?

హరి:—ఋషివర్యా, నా న్యాయ కర్మము
చేస్తున్నప్పుడు, తమ రద్దురావచ్చునా?
రాజాజ్ఞ ఆయినప్పుడు, ఎవరినైనా చంప
వలసినదే. తమకు తెలియనిదాయేమి?

విశ్వా:—(తనలో) ఏమిసాధనం? ఏలాగు
మాన్పించడం? ఆమెను చంపడముకాదు,
నాపేరును చంపడం, నాతనస్సును చంప
డం! నాపోతరము ఎంతవరకు తెచ్చినదో!
అయ్యో! అయ్యో కిష్టానికి ముండికెత్తి
పోయినాడే లొంగిపోతాడనుకొంటే!
ఏమిచేతును?

హరి:—ఋషివర్యా, నాచెయ్యి ఆపి, ఏమో
అలోచిస్తున్నట్టున్నది. నానికి అడ్డువచ్చి
నయెడల, నేను క్షత్రియుడన్నమాట—

విశ్వా:—అయ్యో, నేనాక్షత్రియుడనేనోయి!

హరి:—సరే, కనపర్చు. ఋషివని గౌరవించి
నాను. (చెయ్యి విడలకించివేయును)

విశ్వా:—అయ్యో! మరేదో అన్నాను, దానివల్ల.

హరి:—నేను చేయవలసినది చేస్తూంటి,
నీ కేమి మతిపోవడం?

విశ్వా:—నామాట విను చింతి, నీ మాట
వినుకాదూ? నేను—

హరి:—నేను నావిధిని నెరవేర్చిన తరువాత
వింటాను- ఇప్పుడు—

విశ్వా:—నేను నీ మాట విన్నాను, నీ మాట
చినాను.

హరి:—దానికి కృతజ్ఞుడనే. కాని దానికి, ఈ
సమస్య సంగతి మేమిటి?

విశ్వా:—నామాట విను కాదూ? నీకెంత
లాభము చేస్తానో చూడు.

హరి:—నాకు యజమాని విధించినవిధి
అట్లు రాకపోవడమే, మహావీర్యము
చేయడము. చంద్రమతీ, నీలవసానమున
పడి చచ్చిపోయింది. నీయశ్వుని మేము
అపిదే? సిద్ధముగా ఉన్నావా?

విశ్వా:—నాకు ఏమిటి? నీ మాటలుగలవి?
(తనలో) చంద్రమతీని నే నే, అబద్ధంకింద
లెక్కవచ్చియుండును—అబద్ధం చేయడం
అని తానే అన్నాడు—నేనుగెల్చి యుం
డును. కాని, ఎలాగు నరకగలహో చూ
స్తాను!

హరి:—నీ మాటలు విన్నాను, నీ మాట
చినాను? (విశ్వామిత్రుని మాటలు విన్నాను)
(హరిశ్చంద్రుడు కత్తిపిత్తి) జామీ, విశ్వే
శ్వరా! జామీ, మాతాన్నపూర్ణా! జామీ
సత్యమా!— ఏమిటి? చేయిదిగదా?

ఇది విశ్వామిత్రుని పనికాదుగదా! కొత్త
స్వర్గము నిర్మించినవానికి, ఇది అసా
ధ్యమా?

చంద్ర:—నాథా, ఇదేమిటి? తలారిభావము
మరచిపోయినారా యేమి? ఇంతవరకువ
చ్చి, అంతా నీ మాటలు విన్నాను?

హరి:—ధైర్యముచెడి కాదు. ఏమోగాని
ఎత్తినచెయ్యి దిగకుండా ఉన్నది! కానీ,
చూస్తాను ఇదేమిటి!

విశ్వా:—(తనలో) మరిచాచేది ఏమిటి?
నాకే కీ నీ చెక్కడ నిలువడిగలవు?

హరి:—నేనే సత్యనిత్యుడనైనయెడల—

చంద్ర:—నేనే సత్యనిత్యుడనైనయెడల—

విశ్వా:—అన్నా, ఇదేమిటి?

హరి:—వెంటనే, తప్పక, నాచెయ్యి స్వాధీ
నము కావలెను. (వెనుకనుంచి శివుడు
చేయిపట్టుకొనును) ఎవరదీ నాచెయ్యి పట్టు
కొన్నాడీ? విశ్వామిత్రా, ఇంకా నాచెయ్యి
విడవవేమి?—నద్దుసుమా నాలో అల్లరి!
శివుడు అడ్డుపడినా, స్వామిద్రోహము
చేతునా? విడుపు! విడుపు! (శిరిగిచూచి) ఎవ
రదీ నాచెయ్యి పట్టుకొన్నాడీ?—హా! ఎవరూ
ఏమి? ఆత్మశూలము, ఆశాలనేత్రము,
ఆ నాగాభరణము, ఆహా! మహాదేవా!
విశ్వనాథా! ఏమినా అడ్డుపట్టము! ఆహా!
తమరుకూడా దయచేసినారా, గురువర్యా!
విశ్వేశ్వరా, ఇహగో, నాస్వామికార్యము
చేసినట్లున్నాను. జామీ!

శివుడు:—హరిశ్చంద్ర, నీవు నీ భార్యను చూచి
వస్తు.

హరి:—మహారాజులకు కష్టపథ్యమిటువంటిది
దర్శనము, నాకు అప్రయత్నముగా లభించినది. కాని—

వసిష్ఠుడు:—అప్రయత్నమేమి, వత్సా?
“సత్యంతః, శాంతంతః” అని ఎరుగవా?
ఆ తపస్సులు నీవలె వేసిన మనిషెవడు?
ఆ తపఃఫలమే విశ్వేశ్వరుని దర్శనము

శివుడు:—దానికి సంశయమేమి?

హరి:—నువ్వో దేవా, తమరు విశ్వరావుల,
కాని నాకిప్పట్లో వీరబాహుడు యజమాన
నూనై యున్నాడు. చంద్రమతిని నేను
వధించవలెనని వానియాజ్ఞ. దానిని నెరవేర్చు

శివుడు:—నీవది చేయ నక్కరలేదు.

హరి:—ప్రభూ, అల్పజ్ఞుడను. ఆమాటనాయ
జమానికదా అనవలెను?

శివుడు:—వత్సా, సత్యమూర్తీ, నిన్ను చూచినకొలదీ, వింత ఆనందము కలుగుచున్నదే!
వీరబాహూ, ఏమంటావు?
(వీరబాహుడు ప్రవేశించును)

వీర:—ఒరిచందా, సంపనక్కరనేదు.

హరి:—ఎవరిని?

వీర:—శందమతిని.

హరి:—ఎవరు?

వీర:—నువ్వు, నీబారిగా, శందమతిని, ఈ ఆడదానిని,
సంపనక్కరనేదు. అన్నీ

యేసి శిష్టినాను. బోదవడ్డదా?

హరి:—అవును, నీవే సమస్తమే అమెను?

వీర:—అవును.

హరి:—నీవు రాజాజ్ఞను మన్నించ నక్కరలేదా?

వీర:—ఓహూ సంపనక్కరనేదు. ఇదుగోసూడు కాయితం.

హరి:—(చదివి) చంద్రమతి నిర్దోషిగనుక
కామము చెడునట్టిది వ్రాసినారు. మహాదేవా,
ఏమిశలవు?

శివుడు:—చంద్రమతి, విన్నావుగదా? నీవు
లేచి నీభర్తవద్ద నిలువబడు. మీవంటి
దంపతులను ఎవరుచూచినారు? (ఆమె
అట్లుచేయ నుత్సాహము, ఏకేమి కావలెను?)
చంద్ర:—మీరు బోహతాన్నునిచేరి ఆనంద
దిస్తానని ఎంతో ఆశపడినాను.

శివుడు:—ఇప్పుడే చెరిగిపోవు. వానిశరీరమును
నాకు అప్పగించి శిష్టినావు. వానినిష్కరి
కావలయును ఇక్కడ వానిని కప్పగిస్తున్నాను.
లోహితాస్యా! అని పిలువు.

చంద్ర:—లోహితాస్యా!

(లోహితాస్యుడు) పరుగెత్తవచ్చి: చిత్తిని,
అమ్మా! మనము ఇక్కడన్నామేమి? మనము
నేనెచేస్తాం ఇక్కడ? నాకు అడవిలో
సాముకరిచినదే. ఇక్కడికి ఎలాగు
వచ్చినాము? నా జట్టుదాగ్లేదా?

చంద్ర:—(పిల్లవానిని ఎత్తుకొని శివుని
యందుట మోకాళ్ళపడి) మహాదేవా!

భక్తులు తమకునమర్పించిన దానికంటే,
తమరూ ఎప్పుడూ ఎక్కువ పొందుదును. ఎప్పుడో
యము అప్పుడే, కైచెప్పుమిత్తును. ఏమీ
దప్పుడై చనిపోయిన నాపిల్లవాని శరీర
మును తమకు అప్పుగిస్తే, సజ్జనుగాజేసి
దయజేసినారు.

లోహి:—అమ్మాజీ, నేనుచనిపోయి, మళ్లీ
బ్రతికినానా? కాని, ఆయనెవరు?
బాబాజీవలె ఉన్నారు, వారేనా?

చంద్ర:—అవును, నాయనా, వారేనూ.
మనము—

లోహి:—నమస్కారము, బాబాజీ! తమ
రిక్కడున్నారేమీ? మమ్మల్ని చూడ
దానికి దయచేసినారా? అమ్మాజీకి మరి
దాస్యములేకుండా చేయరా? పాపం,
ఎంతోకష్టపడుతున్నారు! కాని, తమరే
మండి, అంతశుష్కించి పోయినారు?

హరి:—(ఎత్తుకొని) నీకంటే ఎక్కువ
శుష్కించి పోయినానా, బాబా? కాని,
వారెవరో ఎరుగుదువా?

లోహి:—నేనెప్పుడూ చూడలేదు.

హరి:—నాకు—

లోహి:—ఉండుంటి, ఉండిండి, నేను చెప్పు
కొంటాను. ఇండాకా నేను వారిముఖము
బాగాచూడలేదు. మెడలోపాములు పరి
మేశ్వరునికే కాదూ ఉంటాయి, బాబాజీ?—
అదుగో ఫాలనేత్రము, శిరస్సున చంద్ర
కళికూడాను! నమస్కారము, మహా

దేవా!—అరుగో మనగురువుగారు కూడా
నమస్కారము చేసినారా? నమస్కారము గురించి విశ్వా!
(ఇప్పుడు వసిష్ఠుడు ఒకరి కరువాచ ఒకరు లోహితాస్యని
ఎత్తుకొని ముద్దులాడుదురు.)

విశ్వా:—హరిశ్చంద్రా, నేనాచిపోయినాను.
నాతపోధనములో సగము ధారపోస్తాను,
చెయ్యింటు.

హరి:—ఒడిపోవడమేమిటి? ధారపోయడ
మేమిటి? తమలో నేనెప్పుడూ పందెం
వేయలేదే?

విశ్వా:—నీచేత అబద్ధ ముడిచ గలనని
నేనూ, ఆడించలేనని వసిష్ఠు, దేవేంద్ర
సభలో నుంచును నమస్కారము. నేను
ఒడిపోయినయెడల నాతపోధనము సగము
నీకు, సగము వసిష్ఠునకు ధారపోస్తానని
ఒప్పుకొన్నాను. నేను ఒడిపోయినాను.
(ధారపోయుటకు కమండలము చాచును.)

హరి:—విన్నవనా, నీచేతమే?

చంద్ర:—వసిష్ఠు భగవాన్లు వారుండ, ఇటు
చూచివాటికి మనకు అంతమయినా వాడు
మేమిటి?

వసిష్ఠు:—అమ్మా, ఇందులో మీకు నేనేమి
సహాయము చేయలేదు. చేయకూడదని
ఒప్పుదల.

హరి:—నిన్ను తిన్నామును, నిన్ను తింటాను,
ఎక్కువఫలము పరిమేశ్వరుని దర్శనము.
అది మాకు వారికట్లాడుమువల్ల దొరికి
నప్పుడు, ఋషివర్యా, మీరెవరిఫలము
మాకెందుకు?

చంద్ర:—నముద్రమునకు ఉచ్చ సమర్పి
చేయుము!

లోహి:—అయ్యో, ఆ సమర్పణమునకు నీ
సమర్పణము ననుకూలముగా చేయుచు పుష్క
కంటె ఎక్కువగా ఆతఃకాలం?

చంద్ర:—లోహితానా, నీ కంటె ఎక్కువగా
దోహతం అంత చక్కనిమాట?

లోహి:—అయ్యో, అంత చక్కనిమాట, నీము
సన్నిధిని, ఆమాత్రంకోచడం ఆత్మర్య
మా, గురువర్యా?

చంద్ర:—విశ్వామిత్ర, నీ సన్నిధిని సమర్ప
సక్కరలేదు. నాహరిశ్చంద్రుడు నిన్ను
గెలవడముకంటె ఎక్కువగా అది?

విశ్వా:—మీచేత అబద్ధ మాడించడానికి
టూకు పెట్టరాని బాధలు పెట్టినాను.
నన్ను తీమించ ప్రార్థిస్తున్నాను.

చంద్ర:—వత్సా, విశ్వామిత్ర మహర్షి అంత
సీతలకు మామూలుగా చేయవచ్చును.
అటుచంటి వానిని తీమించడమే బాదా
ర్యము.

చంద్ర:—మానశ్యానక్తిని పరిశీలించడానికి
పెట్టిన బాధలుగాని మామీద కోపము
చేత కాదే? మామామగారికి ప్రత్యేక
స్వభావము కలిగియున్నది. మమ్ములు మనకు
హానెందుకు చేస్తారు?

చంద్ర:—చంద్రా, నీ మామగారి మామగారి
కుమారీ!

చంద్ర:—మామగారికి నీ కేమి కావలెను?
హరి:—తమదర్శన మైనప్పుడు, మరి మాకు
కావలసిన దేమున్నది! ఏమివచ్చినా,

మేము సత్యము తెచ్చుకుంటా ఉండేటట్టు
ప్రసాదించు, మహాదేవా!

చంద్ర:—అయ్యో, అంత చక్కనిమాట, నీము
సన్నిధిని, ఆమాత్రంకోచడం ఆత్మర్య
మా, గురువర్యా? మీముగ్గురూ; మీచేత ఎవ రబద్ధమా
డించగలరు? నీసత్యస్త్రమనునకు నిదర్శ
నగా, గంగ ప్రసహించునంత కాలము, మీ
రమ్ముడుపోయిన బజారు, హరిశ్చంద్ర బజా
రని పిలువబడును, గంగాఘట్టములలో
నీకేమి మామగారి స్వభావమునందును.
నీపేరుసత్యానక్తికి ఉత్సాహముగా వాడ
బడును. చంద్రమతీ, నీకేమికావలెను?

చంద్ర:—నీబద్ధమునకు విశ్వామిత్రుడు ఉండే
టట్టు చేయవచ్చును, విశ్వేష్వరా. మరొక
కోరిక:—కాదే—

చంద్ర:—కాదేనా? మరొకటి ప్రశ్నించు
మంటావు—అంతేనా?

చంద్ర:—చిత్తం.

శిశుడు:—వాడుబ్రతికే యున్నాడు. చంప
బడినాడు. విశ్వామిత్ర కత్తిముగాని,
నిజమైన పిల్లవాడుకాదు. లోహితానా,
నీకేమి కావలెను?

లోహి:—నన్ను తనుంతవానిగా చేయనే
చేసి నారు—

చంద్ర:—అయ్యో, అంత చక్కనిమాట?

లోహి:—తమకు తెలియకనా అడిగినారు?
నన్ను విశ్వామిత్రములు విశ్వామిత్రములు
గా చేసినారు. నాకేమికావలెనో వారికి
తెలియదు.

వసిష్ఠుః—అలే నత్సా! (వానిని ముద్దులం దును)

శివుడు:—మరి మీరు పోయి చిరకాలము మీరాజ్యము ఏలుకొండి.

హరి:—విశ్వేశ్వరా, నా అజ్ఞానము నెవ్వరూ వేడుచున్నాను. మేము ముగ్ధురమూ బానిసలముగా అమ్ముడుపోతిమే? మాయజమానులను విడిచి ఏలాగు వెళ్లగలము?

విశ్వా:—మీముగ్ధురినే కొన్నవాని, అలమూ నానృప్తి. వారు నిజముగా లేరు. స్వప్నములో ఒకరికి రాకేసాదీ, వానిరస్వప్నంలో ఆబుధాము కన్పించినవే, నాచివద్ద మీరు నేనచేయడము.

హరి:—మరి ఒక్క అజ్ఞానప్రశ్న, మహాదేవా:—నాకురాజ్యములేదే?

శివుడు:—విశ్వామిత్రమహర్షికి రాజ్యమెందుకు? నిన్ను పోషించడానికి పుచ్చుకొన్నాడుగాని, నీకు తిరిగి ఇచ్చివేర్తాడు.

హరి:—మహాదేవా, భారాదర్శిమహర్షికి, తిరిగి ఏలాగు గ్రహించగలను?

వసిష్ఠుః—వాని విశ్వమనకు ప్రభావమే నష్టము, వాని నిత్యముగా ముగ్ధుడే నత్సా?

హరి:—విశ్వేశ్వరులు నయచేస్తే, పుచ్చుకోవడానికి అభ్యంతరమేమి?

విశ్వా:—శివుని ప్రసాదము. విశ్వామిత్రు, నాకు హరిశ్చంద్రుడు భారపోసినదంతా, నేనాకు మర్చివైతాను. అన్నా నీతోను వెళ్లడానికి వచ్చుకదా, అలా నీవు చేత అయినప్పుడు, తమకునేను అర్పించడమేమిటి?

శివుడు:—విశ్వామిత్రా, బాగా చెప్పినావు. హరిశ్చంద్రు, ఇప్పుడు పోయి, విశ్వేశ్వరమా?

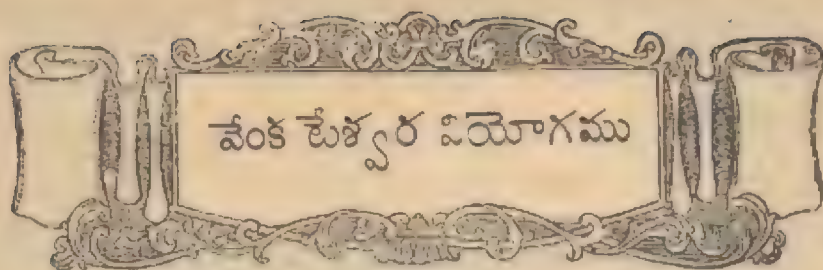
హరి:—విశ్వేశ్వరా, నీమహిమను చెప్పినట్లు, అభ్యంతరము? విశ్వేశ్వరస్థానములో అంగీకరిస్తున్నాను.

శివుడు:—హరి. ప్రజాక్షేమమునకు చిరకాలము రాజ్యముచేసింది. విశ్వామిత్రమహర్షి మీకుచేసిన మహోపకారము మరిచిపోకండి.

విశ్వా:—వారివల్ల నేను తిరిగినాను. తమ దర్శనలాభము నాకు వారివల్లనే కలిగినది. యుధములో చంపబడినవానికి, వీరవర్ణమునచ్చేయి, తమ వీరికి ఓడిపోయి, వీరవర్ణముకాదు, అన్నిటికంటే, విశ్వానాథతమదర్శనలాభము పొందినాను. మహానియులకు ఓడిపోయినా, లాభమే. జాయ్, హరిశ్చంద్రా! నిరుపమానసత్యవ్రతా! (అందరు శివుని స్తోత్రముచేస్తూ ఇలాగు పాడుదురు).

నారద ముని:—శివుని స్తోత్రముచేస్తూ.

నెరపూళ్ళమ్మ!

నాదెళ్ల చిట్టాపు నాడు, పి. పి.

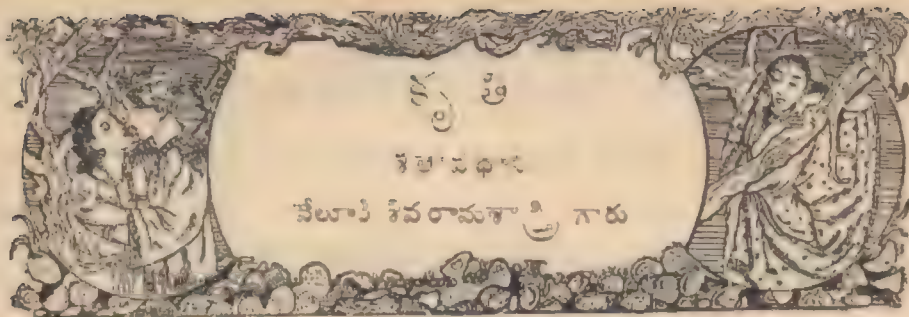
ఎన్ని జంతులు లేవ భోజన కీడుముకావలెనని పూజామండపము
 పన్నును పన్నుకీలేవ, అపేక్షామూర్తిని పన్ను పేడి నా
 పన్నుల భోజనమునను భక్తితో పన్నులనుకూటము
 పన్నుల కేడుగాక నా నామకృపామంది శేకటేశ్వరా!

ఎన్ని జంతులకో తిరిగి పేడినా భయము, పన్నుల నామకృప
 పన్నులను ముకాగితి పేడి నామకృపామంది శేకటేశ్వరా
 పన్నులను గానభక్తియు అపాదకగా నానిపోవును దేవా
 పన్నులనుకూటము; భక్తియు! పన్నులను నామకృపామంది శేకటేశ్వరా!

గురువిరహానందానిక కోమలబాష్పజలమున భక్తి
 చ్ఛిద్ర మభిషేకము పుట్టి, పన్నులనుకూటమున భక్తి
 బహుమతిగా అపారపాదముల బ్రేకవోలు కీడుము
 దరదరవిగ్రహం దేవి! దాక్కి ముగియ శేకటేశ్వరా!

కాలము చాలా నాడు జకాబ్బా నామకృపామంది శేకటేశ్వరా
 లాలోన నామకృపామంది శేకటేశ్వరామంది శేకటేశ్వరా
 మూలము భక్తితోమత సమర్పణదేవి, పన్నులనుకూటము
 పేడి లలితత్వకీయకృపామంది శేకటేశ్వరా!

[ఉ పా ధ్దా త ము]

రామచయనులు పూర్వమీమాంస
కుఁడు. క్రమేపి బిడ్డలు పుట్టినాముగా వాన
ర్జిన కన్యకావైరి. ఈ దశావధాన క్రమం
మొదలిది. ఇది పరిపూర్ణ బ్రహ్మశాస్త్రి
కడకేగి వందన మొనర్చి—అయ్యా! కవు
ల యాధాధివాసులు; వ్యక్తి జీవితమును
రని తమకడ కరుదెంచితిని మనవిచేసెను.

బ్రహ్మశాస్త్రి యాశీర్వాదించి దశావధాన
వర్ణి యిటులు చెప్పెను. వేరు సహస్రాధికరణ
పరిమితమగు నొకకర్తమును విరచించితిని.
నాయుఁ డెట్లు లేవనికి సంబంధించి యాధిక
ణమును వానిని స్మరింపజేయు యాశీర్వాదము.
అందులకుఁ గాను దగువారిని వెదకివెదకి యా
యా యాధికరణముల వాఁడయివానికి
స్మరియిచ్చితిని. కాని వానినియు విరి మా
కక్కట లేదని లేచిపోయిరి. ఇటులు కాఁగా
దొంబదిసాక్షులు దొమ్మిది యధికరణములను
మహాకోపముతో నదిలో బొటవైచితిని. ఈ
మిగిలిన యొకయధికరణము పర్యవసాన కింశి
ము చేయవలసియుండఁగా వారిని వెదకినను
చుఁ బోయి మహాకోపముతో యింకొకము చేయి
మొదలిడితిని. వాని మొదటిసంఖ్యనునుండి
యు నుపార్జితమగుటనుచును వినుటకుఁ

జేవులు కోసికొనిరి. చివరకు వచ్చునటకుఁ
జిరాకుతో నాచమించి నీరు చల్లికొనుచు
పోవొయ్యి. నాకురు నీసువు పుట్టి బిడ్డల
యధికరణములతోపాటి యధికరణమును
గూడ నదిలో బొటవైచితిని. ప్రతిపర్యా
యము ప్రతితాళమునూడ నెంతయుఁ బూచి
నాకడకు వచ్చినది.

రామ—ఎంత మహత్తు! ఐతే యిది ఋషి
ప్రొక్తమనుకొందును.

బ్రహ్మ—ఔను. దీనిని శాశ్వతముగా మనో
మహాశయున కుపదేశించెను. మనోమహా
శయుఁడు వాఙ్మహాభాగునకు.

రామ—ఈశాలమున ప్రస్తుతము ౧౭౧౪వ
సంవత్సరమున నెవ్వఁడు కేగి చేశమును
బరిపాలించుచుండెనని వ్రాయుదురు. దాని
నే ఋషి చెప్పెను? సామాన్యమానవుఁ
డేమి ప్రమాణము? సామాన్యముగా
ప్రతిముఖోఁగూడ వాఁడు యీమునికి
జెప్పెను. ఈముని యాఋషికిఁ జెప్పెను.
అఋషి యీఋషికిఁ జెప్పెను. ఈఋషి
ధర్మరాజునకుఁ జెప్పెను. ధర్మరాజు దాని
నాచరించి క్రమముగాఁ బండ్రెండేండ్ల
వ్యావసమాచరించి పిదప నొకయేండ్
వ్యావస మొనరించి మొదకు యుద్ధ మొ

నర్సి రాజ్యము బడసె నని యుడును. కథ యాట్టి లే కుండినను ఋషులే కథ. మన యూర్వులకు ఋషులే కథకులు. వారి కథ లతిరూఢములునుమండి! ఏదేశము లో నేనుంచి కథ లున్నను నవి ఋషి కథలులే యనుకొనుడు. 'నా కథలులే కుడులే కావ్యమే?' ఇవే కాదు. యంత్రములు? ఇంకను! ఆహా! యుద్ధమో! అధర్వణ మంతయు యుద్ధమే! దాని నుచ్చరించునో పుష్కలమునుండి సూక్ష్మమువచ్చును అ వన్నియు నతిరూఢములు!

ప్రహ్లా—అటులే యాధిపతియైన నాధిముకాదు. వాయూదకములవలె నెల్లరి కందఁజేయుమని వాఙ్మహాభాగుని యాదేశము.

రామ—నే నీక నగారా యనుకొనుడు.

౨

ప్రహ్లాశాస్త్ర యిటులు చెప్పెను:

తొల్లి యొకానొక భూఖండిమునఁ గొం దలు మేము మనుజుల మని తెలిసికొనిరి.

రామ—అహహ! ఎంత విచిత్రము! నీతిని కొనిరిగా!

ప్రహ్లా—ఔను. మఱియు వా రచటఁ గల కొండలను నదులను సరోవరములను వెలుఁగును జీకటిని గాలిని మింటిని నిప్పును నీటిని సూర్యుని జంద్రుని నక్షత్రములను నుష్ణశైలములవలె నుపయోగించు కొనఁజొచ్చిరి. అపుడు నృప్తి యీశ్వరుని యొడిలో బాలికవలె నుపలాలింపఁబడెను.

రామ—అహహ! బాహ్యములలో వాడే కాంచికాఘంటికవలె మ్రోగు నా నాలుక స్పందింపకుండఁజాలదు! ఊమింపఁ గోరెదను.

ప్రహ్లా—అది నాకు ననుమోహమే. అసలొక యధికరణమే మిగిలినది. అదియు మిగులఁ జిన్నది. లావు కాఠితములపై నచ్చొత్తింప నెంచుచున్నానుగాని వెలచాల నెక్కుడుగా నున్నది. ఇపుడాబాధ లేదు. మీ పూర్వవశములుకూడఁ గలిగిపోవో న్నదియు విశ్రాంతియు తెలికపుష్ట కరణము గావించు.

రామ—అ భూఖండిము నీయని నిలదా? అటకుఁ బోయినచో నగ్నిహోత్రగృహమునందున్నటులుండవచ్చును.

ప్రహ్లా—నావికుని బిలుచుచుగాని.

రామ—సముద్రయానము నిషిద్ధముకదా!

ప్రహ్లా—ఓహో చిక్కే! కాని మనస్సు నుద్ధరించే కొన్నచో నీకథ విని మీశక్తిరమునే నానగా నటకు నడిపింపవచ్చును.

రామ—స్వామీ! మున్నగుటకు ముఱియొక శంక. అంతయుఁ దెలిసిన విజ్ఞులుకదా! తా మానందనవనమునకుఁ బోవక యీ శృశా నమున నున్నారేమి?

ప్రహ్లా—నే నీ రెంటికి నడుమ నున్నాను.

రామ—ఇదేమి చమత్కారము? ఆకథ నంతయు నొక గుక్కలోఁ జెప్పుడు.

ప్రహ్లా—నాకు భూగుహలో నున్న యొకయున్న నుష్ణశైలము గల గోళి. 'నా'నగిలవాని

దే రాజ్యమను మాట వారి నాటిదే.
వారికి జేట్టులలో నాహారము, లేన జేట్టు
లలో మద్యము, ప్రతిజేట్టులలో వస్త్ర
ములు, కానిపించెను. ఇదియికాక వారి
నాలుకలకూ జంతువులలోని మాంసమున
కూ అనివార్యమగు సంబంధము కలిగెను.

రామ—జోహా బిరుదుగా పేరొందినది.

హృదయమును బ్రసవించెను. అప్పుడు
జనులందఱు తోకగూటి పిట్టలు, కాని
మృత్యువును పుట్టించునని నానా
ముదాళ మానమును దీసెను. ఇతడు
గోళ పిట్టలు మొదలగు రుచ్యములు
నానోగ్యకరములు గను మానము, మృ
త్యుముఖముగూడఁ దలఁచెనా?

రాము—అది యుగాంతరవిషయము.

బ్రహ్మ—ఇదియు.

రామ—రావ! నిలిచి ఉన్నాడు.

బ్రహ్మ—అపుడామది నగము లెట్టి నగము
 తున్నది. ఆమె తన కడ కైపునపుడును నీ
 పాపముడెరు. ఆమె నన్ను కదా విడిచి
 హమునలె గొంభీర సుమారియు. అన్నామని
 బుద్ధి, చామ్రుని లె నమ కిదు. గానానా
 వైచాళాచారి. నీ నన్ను నీ నహమి
 నరించును. తన కిష్టము లేనినాడు పురు
 షుడు పికాచము.

రామ—ఎవరీ? ఎవన పుట్ట కేగుతా? ఎవ
 ట్లకూడ నట్లులు కారుకడ?

ప్రశ్న—అనియో మీదను సచిటి పురుషు
లుగా మాటరా? కాని బెంగ పెట్టకొన
కుండు. ఇప్పుడది మాటివది, అచట నిపు
డాడుది పురుషేచ్ఛయను చెటనాలలో

రామకృష్ణ—పే.పే.

బ్రహ్మ—అవట గొందలు పురుషులు
 శ్రీమదు గోవిందాచార్య వల్లభాక్షరీ
 బ్రహ్మ పురుషులతో సంభాషింతురు.
 నాటికా ముద్రాంశుకాక్షరీ ము. ఆకాశ
 ముఖ్యముగా ముద్రాంశుకాక్షరీ. అది యానంద
 పోల.

రామ—అయ్యయో! కవులా? కవులూ
కదపాలూ! అనన్యవాగు లవటనూ
చేరిరా?

మృ—వామనము నీ సత్యము తెలియఁ
జేయుటకు మాత్రమే యనత్య మామ
దురు. వారిమాట పాట, వారు నవ్వి
యేసిపెత్తురు. దుఃఖమును సుఖంబు జేయు
దురు. ఒకటిలో వేయి వేయిలో నొకటి
చూపుదురు. వారి భాషయే సత్యభాష.
జేన భాష. ఇట్లు మనో ముంటుంటే నా
రింతవల్ల మృతి యెఱుంగరు.

శామ—వారు నాకు గానిపితురా?

హృదయమును చూచి
జచ్చిరి కాని హృదయ దృష్టిలో నమ్మ
నము.

రామ — ఇక ఏడిగా జెప్పుదు.

బ్రహ్మ—వారిలో, సంధిని బలోపేస
 కును. నా సేనుమానమును, నా సేను, వర్మ

ములను బిండిగొట్టిరి. అప్పుడు జనులు విత్తిన విత్తనములను భూమి యాపువలె దివి వైచుచుండెను. పోసిన నీరిని ద్రావి వైచుచుండెను. అదిచూచి యొకడు నేలను ధన్నెను, దున్నెను, త్రొక్కెను, త్రవ్వెను, బుడ్డెడిచెను. అదిచూచి దాని పెంకెతన మంతయు జడునాయెను.

మఱియొకడు భగీరథ ప్రయత్నములు చేసి కొంచెముండి వాగులను తెచ్చెను. వారి లోఁ గొందఱు ఋషులుకూడ నుండిరి. ఆయాము వాగులు నేటికిని వారివారి పేరు లచే వ్యవహరింపబడుచున్నవి. అదిచూచి దన వివాస తీక్తి భూమి మనుజులు తమలోన దానికొనివి పట్టులకునపాల్గొనముగాఁ గొనిపో జొచ్చెను. నాటినుండియు నగ్నయగు పర్వత దేవత పలురంగుల నీరలు దాల్చి భూమి నంతయు దనకుఁ గ్రీడారామముగాఁ జేసికొనెను. దానివాహనమగువృషభము నాటి నుండియు సత్కరింపబడుచుండెను.

ఆసస్యదేవతనుండియు భూమిలోని లోహములనుండియు శక్తిబిల్బుగాదాని నలు నారాధించిరి. కొందఱామె నుపాసించి పిమ్మట జన్మము వచ్చునట్టికొనిరి. మఱి కొందఱా కారిము నయామన న పాదించికొనిరి. ముఖ్య మగా స్త్రీలు లక్ష్మీసంపన్న లైరి. ఇది వారికి లాభవనిని నిశ్చయమును పుచ్చెను. వీనిచే వారిరాజ్యమున నుత్తర భాగము మేర్పడెను.

పెక్కురు భూధేనువునుండి సస్యక్షీరములఁ బితుకువారైరి. దానఁ బరస్పరసంఘ

స్థితియుచే జనులు తిమిశ్రైకొనిరి వాగతు నేటికినెలలకు వార్తక. అందు దేవు వాడు పట్టెనున్నట్లు నలువున కధిమన చేరికొనెను. ఇటులు రైతులోనుండి రాజు వచ్చెను.

అచటి జనులందఱకుఁ గొందఱు తిను భోజనముమొనగను నట్లువున నుంచునీ జీవి కివే న్నవేరికొనిరి. ఇటులుకూడా జనులందఱు ముఖ్యముగా నాలు ముఁగులగు కందుకరియ నుండువచ్చిరి. కొన్నాఁక, కపియే నలుగు పక్షములుగా ముద్రితము లాయెను. రాజ్యము చేయువానిని అమ్మునామన దున్న వానిను గూడఁ దీరిక చేసికొని కొందఱకిడ జ్ఞానము సంపాదించుకొనుచుండిరి.

పని పనిలోనే పరిసమాప్తమగును. జ్ఞానమున కిన్నియును విద్వితములు. అది నేరేలును. అమ్మును. దున్నును. పిడవఁ జాలఁ గాలు మున్నేవాని పుంము పట్టె. రాచక న్నెవలె జెరిగెను.

నీవు 'బ్రాహ్మణుడవే యగుదువుగాక; నీయిల్లు నీవు కట్టకొన్నచో వద్రంగివి. నీవు పురుషుని పుత్రు నేకముము; నాలెపు. నీవు నీవు నీవుగొనము; నీవునీవు. నీవునీవు; మగనాలెపు. చెప్పలు కుట్టుము; గొడారివి.

నీరిలో నూనెపట్టువలె మనుజులలో, మనుజులను పట్టిమించును. మనుజునిమోములో వాని పని వాని మతము మచ్చలు కట్టెను. నిన్నఁగాక మొన్న దిగ్గనో లేదో ప్రస్తుతము ముఖమున నెలువన్న కొనితెను గొనబడికొనుచున్నది. వైష్ణవుడు మఱియఁ దాను వైష్ణవుడే నుండు బట్టించునో విశ

నతఁడు పంగనామములు తీర్చి వక్కాట లేదు.
'ఇదిగో నాన్నా! ఇదిగో నాన్నా! ఇది నాన్నా!
అంటేలువైచును.

పనులు వేంశక్రమముగా రూఢము
కావచ్చునో? మనముగూ మామటమూర్తియే
కాక నాలు గొకటలుగా ఘనీభవించెను.
అనాలుగును లోహమువలె భిన్నభిన్న
ముగ్ధులుగను. పాతకము క్షమించెడియెడల
చేయిమిమనమును దీక్షముతోనాట వేర్వే
రుకూర్చి నునిపించెను. శక్రమముగ్రము
దానియిచ్చ. అయితే అచట నిపు దీక్షయిడ
కొనెదా? నన్ను దానముతోనాట నన్నము
లతోగూడ మనుజుల నృపించెనని కొంద
జును అంటుంటిలుగా నన్నము నన్నము దీక్ష
స్వీకరించి కొందఁడ అభిప్రాయమును
న్నారు.

రామ—అదేమి? ఒకటి నాలుగుగా మాత్ర
నటలు స్పష్టముగఁ గానుపించుచుండఁగా
మొదటనే నాలుగువర్ణముల నీశ్వరుడు
సృజించుటేమి? అదియుఁగాక వర్ణము కర
చరితాదులవంటిదా? వారి కింకను బుర్ర
లున్నవా?

బ్రహ్మ—అయ్యో! మన దేశములో?
రామ—నే నాలంకమాట చెప్పవన్నాను.
బ్రహ్మ—అయ్యో! మన దేశములో విష్ణు
యందు ఆయోగవహుత్వ చండాలవర్ణ
ములు పుట్టినవికదా! రెంటినుండి కదా
మూఁడవది వచ్చినది! ఆమూఁడవదాని
కీరెంటికంటే వేఱుగా నునికి కలదా?

బ్రహ్మ—అదేమి? మన దేశముల కు
జ్ఞము!

రామ—ఇది తర్కదూరము. ఇక్కడిసంగతి
యెందులకు? ఆక్షిప్తపు సంగతి చెప్పఁడు.
బ్రహ్మ—ఇది మనుజుల యెక్కువ దక్కువ
లకు గొలబడ్డె. రాజునకు లెక్కలైనను
నొకనిని బ్రగడగను వేటొకని వేగుగను
నొనర్చిన దీక్షనియే. రాజుగిడ్డవై గూరు
చుండును. ప్రగడ దాపున వేగెడముగా
నిలువబడును. జ్ఞానమే బహుళా పనిని
నియమించును.

తమతమ నియతములగు పనులతో వా
రంద జేకకుటుంబములోని వారయ్యఁ దమ
లోదాము భోజనవివాహదుల మానివేయ
వలసినవారైరి. కొందఱు బుద్ధిశీర్షలు మాం
సము మానివైచిరి. ఈరెండును వానికి బర
స్పర మొకజములు చినాగోడఁ గట్టెను.

రామ—ఔరా! ఎంతటి కుటుంబకలహము!
కానఁబడు చుండఁగనే యొకటి రెండై
రెండు మూడై మూడు నాలుగై, నాలుగు
నాలుగై పోయినవే! ఇంకను పెన్నియ
గునో?

బ్రహ్మ—తలపెద్దక లన్నియాయెను.
రామ—కాని సులభముగా వానికి సంధి
కుదుర్చినగును.

బ్రహ్మ—అయ్యో! మన దేశములో నాలుగై
కదా మఱికొంచె మెక్కువ చేయదురు.
రామ—అ. విరోధముతో మన కేమి? ఇంక
జటికలో నెలుపుఁడు.

బ్రహ్మ—మనస్సున కిచ్చ సారథి. దాని నిల
యము నియమమున కావల. దాని నతి
కుము. చిగుర్చును. ఇంతవట్టు దాని కట్టు
ద్రాల్లెవరికిని దొరకలేదు. అది యీశ్వ
రుని ముఠాము. దాని పేరి గుణభావము
ములదూడ. రజఃకణములవలె దుఃఖ
ములు దాని కంటకొనును గాని
యది గోతీయవలె నొక్కసారి దులహరి
చును, అది రెక్కలు విష్ణుచో విభాగము
మూసికొనుచో ముద్ద. అది విభాగము
నూడి ముక్కములలోనికి బడవిడును. పక్ష
ములయెడ నది గ్రుడ్డిది. కత్తులబోను
పెట్టివను నది రాక్షసనివాహము చేసి
కొనును. కంటక ద్రుమముకదా యని
పూవును బాటవేసదు. ఈ ద్రుమకదా
యని మచ్చను మాటుకొనదు. దాని
కొక కన్ను కలుదు. అది దానికర్ణికచే నను
హాసమగుదాని నేటికొనును.

ఆ ద్వీపమున వర్ణనియమమునెడ నతి
జడమగు నుచున్న క్రీపురమును గుణావల్య
ములలో గురియో మను. నాటనూడి కేలము
వనులనూడి కాక జ్ఞానునూడికూడ నర్థి
ములు పగులుతెగలుగా పడమను. అన్య
ముల మాడిపురుషులను కమలేంద్రులుగా
చెప్పికొనుటకు నామ జంకి. వారి కరిణ్యమే
యనాభిరహియము. పట్టు శకుంతలను
వలెనే కొన్ని మృగములు నారిని బెంచి
యూడును. తోలుతెలినుండియు వానికొక
లుగా నున్న వారి కిశిశువులు పైచెక్ర సాదము.

మనుజుడు జంతు శవమునుండియును
దోలు నుం యోగించుకొనును. ఇది వచ్చుక

దుండునెడల దిమిగిల శయనమగు నముద్ర
న్ను బ్రహ్మముగా గావు ముడచోవును.

శిశువు బాలుని బాలుడు కుమారుని
కుమారుడు యువని యువకుడు వృద్ధుని
ననునరిచుటలో గోతీయలు. స్వభావము
బాటిని నుచునులో ముడి ముక్తవైచు
చున్నది. మానిననను నుగములో లేని
జంతుస్వభావము కలదా?

ఘామము గాలిలోఁ దనకు వలయు
సంతచోటు నాక్రమించును. అస్పృశ్య
లెవని నొక యుల్లి పుట్టని నొకరి కొంత
తావును బలాత్కరింతురు. శిష్టులుగూడ
వారినుండి తమకు గావలసిన వనిని సుంకము
కొందురు. ఇటులు వారికి గలయిక కలుగ
దీని ద్రుమము నొకవినును. అనాభా
విఘ్నములే శిష్టశాస్త్రమునందలి విమ
ఘటములు.

అద్వీపమున నట్టి సగటు మెక్కుడైన
కొంత శిష్టశాస్త్రము మాటెను. ఒకదాని
కింకొకటిపోల నంత మాటుపులు జరిగెను.
అదేవైదువునా కొకగుఱునాలో ద్రుమము
బాటికి గావలయునెను. ద్రుమములోనికి
వచ్చునెడ మెడ కొకకుండ గట్టకొని యగ
దుమియనలయును. వాని బాచుచో బా
పడు సచేలస్నానము చేసెను. వాడు
శిష్టశాస్త్రమును విన్నట్టి ఒకాదీపములకు
రాజు. ఇదచు కంకాలము.

సన్యదేవత యొకతెమాత్రమే యతని
భ్రేమించెను. అత్యాగము ప్రసాదించు గణ
దేయమును మోటుకొనమును వివేకమును

దగిన బామునకు దగిన మున్నగు పని మ
గ్రహించెను. అతడు మాటయాడెనా వారి
శ్చింతలు ప్రశ్నించి నాడెను బాములు.
కొంతకాలమున కతడు కాడియడము పుడికి
పుచ్చికొనఁ గలిగెను.

రామ — ఇది యెంతయు మృదుముతోఁ దగిన
దారముల ముడివలెనున్నది. అక్కడ
గూడ ననులోమసంకీర్ణది జనులు
కలవు కాబోలు. ఏమి యాముది?

బ్రహ్మ — ఈముడి బాదామునకు.

రామ — మతియెటనుండి యూడినది? సరి
కాని, అయ్యో! అటఁ జూడారు, అది
మా ఘ్రాణ కలకా?

బ్రహ్మ — అబ్బ! ఏ కలలువుగా నుచ్చియి
తి? అవ్వకదని నక్కెట్లు నొక్కికొని
పోయినవి. జేను, ఆముడిలోనిదారములే.

రామ — కొంప తవ్వి —

బ్రహ్మ — ఇప్పుడెవని కెత్తయియు నచ్చి
కది. ఈముడు కుహమున మోపు
కొనవలెనని కొందఱును అటలే యుంప
వలెనని కొందఱును బయలు చేరిరి.

రామ — మాఁకవలె నని?

బ్రహ్మ — ఆడ్విఁము? ఈ — మున్నెడవకు
సరియ; బాపడైనను సరియ నా కతడు
గురువని యొకఁడనెను. కొండాకడు
వాని వాహిచెట్టును కావ్యమునఁ
దవలెనాత్మికిని పోయి దానిన వా
కలే చీపురుకట్టగా వారి వాకి ఖ్లాడ్చెను.
ఇంకొకఁడు తనకేట్రకేముక్తి కలుగునని
జూడాలజ్వలంబొందగాని దాని చిచ్చిగిం
ననుచున్నాడు.

రామ — అబ్బ! విసువుగా నున్నది. బ్రాహ్మ
గులు మాత్రమే కల కృతయుగ మెన్నఁ
కు నున్నా?

బ్రహ్మ — ఈ మొట్టమొదట సిద్ధమునను యు
న్నది. మాల మాదిగ డెక్కల మొదలు
కాని నొక్కెక్కడి ప్రామాణ్యము
వలకుఁ గల వర్ణవస్త్రము లన్నియు నొక
యేగులోనుండియే వచ్చినటులు తెలిసి
కొన్న లిప్తలోఁ గృతయుగ మున్నది.

రామ — కేకాదా! మీగును ఈపుంజే పుట్టి
నదీ! గౌతముడు చెప్పెనంటిది. ఏదో
క్లిష్టమంటిది. తుదకు మాలగూడెమునకు
బ్రాహ్మణులకి నాచే విద్య విద్యున
నొందెదరా? మానెట్లు గుంటలో దోయి
నాడెను! మీగులు ప్రకాశములతో
పాఠ్య వికాముగూని కలిలో బడుఁగాక!

బ్రహ్మ — బాపడెలికాని ప్రతి కర్మాయ
మన కల్పించి వచ్చుచున్నది. అయ్యో!
ఏమిడు! ఈ ముదని విషేషించినను
కనుకు పని బాధ్యముగాఁ గృతి విచ్చు
చున్నాను.

రామచంద్రులు కమండ లూదకము
బ్రహ్మవాస్త్ర మొనఁచి నకకృతిమొందను
బ్రహ్మ — ఇంకొక విధముచున్నాను. నీవును
దేవులకమును ముఁచుము! అనుచు బా
వెత్తికొని పోయెను.

ఏనఁ గ నన్నట్ల కీర్తి యవ్వొత్తింపఁ
బడి ప్రచారములోనికి రాగా ఏలే యీ
కృతి కర్మముల విశేషము చెప్పకొనగా నభి
మతము దీని వేదమొప్పుదలకై రామచ
ంద్రులు అంత క్రొత్తి క్రమపు నొనరింప యాచ
నకు బయలు చేరెను.

పెద్దనకవీంద్ర! నీవెట్లు పెద్దవైతి?

శ్రీమాన్ గో.కెం. పిష్టమూ వారులు గారు

శ్రీ మహాభారతమ్మును కేతఃబూని
యమ్మరమ్మునుబోలుత్ర సహానియాని
విష్ణువర్ధను నీనుల విదూచేసి,
మూలగ్రంథమ్ము గొండ్కోకమూల వైచి,
యుచితముగ నిశిన్య శ్రమ్ము లురలఁ బాఱ,
రక్షికుండగు నలరాజరాజరాజఁ
బ్రథమిగాఁ గల లియూఁడుమ్మును
ప్రతిభా మహిమ్మపై పోక బరువు తెచ్చి
పొలిపింపి; నాననుభవముండను

నీ 'స్వతంత్ర ప్రబంధకర్తను' గనుమని
నన్నపాఠ్యుండు దేనరాజ్ఞగిరిమండు
హస్తముఁ బెట్టి బైకెత్తి యటచుచూడ,
నీకెయని లోకమనినంత నాపులించి,
పెద్దనకవీంద్ర! నీవెట్లు పెద్దవైతి?

౨

మామయాని మమ్ము శిలింప మనుమర్క
మాట నిక్కము నొనరింప, నీటుగులుకు
కలికిపలుకుల నుత్తరకాంక్షమందుఁ
గొన్నికతలను మాటిచి కొన్ని చేర్చి
కొన్నిటిని మూలముట్టుగఁ గోసివైచి
మేమె 'నిర్వచనోత్తర రామచరిత'
మను 'స్వతంత్ర ప్రబంధమ్ము' నాంధ్రభాష
గల్గు ముగర్చితిమి; స్వకృతకథ మొదలగు
వానికిం బోలె దీనికి బాటఁ జూపి

పట్టివారిము ఘేమె, యాయవనియందు
మా'నిష్టమ్ము' మహిమా మమురు నీ
నలుదెసలఁ గ్రమ్మె జన్నంపు నాటికన్నఁ
దొలుతనేయంచు నాకేశుకొలుపులోన
నుభవి కవిప్రసాద కవనాల మునునందుడ
'మనుచరిత్ర' లో యని పోక మని మని
పెద్దనకవీంద్ర! నీవెట్లు పెద్దవైతి?

3

ఉభయభాషాకవీంద్రుల సభ మునును
నొకని-నొకని జొంటు జారిపోయి
యెండ్కోరులవల్కులును జతనొందునటలు,
భారతమమ్మును మానచి ప్రకృత 'ప్ర
బంధకర్త'మకుఁ దనునాఖ్యుఁ బడసి, తాత
గారు కలలోనఁ గాన్పించి 'కావ్యమున న
సాధన'మేకుని గీర్తిచి యోమనుమన!
యొరిమిసాహర్ష మును నూర్చునునును వెలుం
ప్రబంధక'లుడ ప్రహ్లాదపురాణము నొక
దీర్ఘకావ్యము : నీయు దేవులాది,
దాన నొకయితఁ గొండ్కోక దాన నితఁ
దార్చి, 'లక్ష్మీనృసింహవతార' మనుపు
రాణకథ రచియించితి, బాణ లాద్య
కవులు చూచి యొకకొద్దికానిశ్రమఁ
జూపినాడను, నాదుయశోహరణము
సేయఁబూనకు' మని నీదుచేతు లూని

నను 'స్వతంత్ర బుధకర్త'మని చెబుచు
వన్న! భూజనమున కంచు నాకమందు
నేడుకొనుచుండ నెట్లు వెట్టి జేసి
పెద్దనకవీంద్ర! నీ వెట్లు పెద్దవైతి?

౪

నన్ను సూనూగుమిసాలనవ్యయావ
నమ్మున మన త్తరాష్ట్రమున కేల,
పురుగుతు గాన న్నియక నీల బురుగుచును
కాజ్ఞ మెనగిన బుద్ధిమదగ్రగణ్య
మన దీని మునుచున్నావే! మనచరిత్ర
మును 'స్వతంత్ర బుధకర్త'మని చెబు
కారణం? బద్దియు 'బురాణకథయ' శంభు
దాసుకావ్యమున న్నిక, శక్తిమరయ
నిదియు నదియును గానంచు నెంచెదేని
గ్రంథరాయమహీశుండు విష్ణుభక్త
చరితములనుండి కైకొని చతురరచన
విష్ణుచిత్తయమును జేసి విడుము దాని,
ననువనెడు పేరు భారతవర్తి యగుట
దానికిని నున్న నోనగి, మోదమ్ముతోడ
సూరనార్యు కళాపూర్ణ శుభచరిత్ర
మును 'స్వతంత్ర బుధకర్త'మని చెబుచు గల్గి

తప్తబుధమ్ము నాస్తి యీధరజీవనుచు
వ్యక్తికాయమును స్వామి మునుచు,
వాసపునిమ్రాల శ్రీనాథభట్టసుకవి
సాస్విభాములు వానిమ్ము నెల్లుపు నుచు
నాంద్రకవిరాజితామహా! యల్లసాని
పెద్దనకవీంద్ర! నీ వెట్లు పెద్దవైతి?

౫

ఆంధ్రలోకమ్ము హర్షము నందునటుల
సృష్టికర్తానా తెనగి విశేషమును
పేశాసుధామయోక్తుల జెద్ద వగుచు
మనుచరిత్రము వానింపు మనుటకన్న
మున్నె కావ్యమ్ము లొకటిన్న ముద్దవొలుక
రచన మొనరింప శ్రీకృష్ణరాయసుకవి
'పారమెఱుంగని కావ్యసంసారమందు
సాధువుల విరేచప్రభావతి' యని
పలుకుపలుకులు లేనమది వఱలుచుంట
'నాంధ్రక కితానతామహ' యనెడులిరుద
మొనరె పేటకటంగు నామా కేల
విను 'స్వతంత్ర బుధకర్త'మని జేయ
నఖిలకవిలోకసంసేవ్య! యల్లసాని
పెద్దనకవీంద్ర! నీ వెట్లు పెద్దవైతి?

శ్రీ వాసుదేవరావు గారు

బ్రదికావలెనని భావించి ఆలోచించుచుంటుంది. ఆలోచనం. పగలు రెండువారులై వుంటుంది. వి.వి. పరీక్షలు జరిగి కొన్నాళ్ల అయినవి. నాకు చదివేవని వుండలేదు. అప్పుడే భోజనం చేసి వాగంలో 'ఈశ్వర' లో పేను వచ్చాను. నాకులో సంస్కృత 'అభిజ్ఞాన శాకుంతల' ముంది. ఈశాకుంతలను పేను చదవబుడియిన వైతొమ్మికోసారి. పరీక్షలకై లేవేమి — ఆగ్రంథంలో వున్న స్వాస్థ్యాన్ని బట్టి యేమి — నాకు దానియందూ, దాని రచించిన వాచోవియందూ వున్న అభిమానాన్ని బట్టి యేమి — ఏమి? లేవేమి! — ఆగ్రంథంలో నాకు పాఠం చేయాలెనని ఆశపడింది. నాకు పాఠం చేశానునాడాను. ఆమామూలును అనుసరించే ఈనాడు మాడా వల్లనేనానాను. స్వీయార్థం తెలుసుకుని దుష్కంతుని రాజ్యానికి పంపిస్తూ ఆమెకు ఉపదేశం చేస్తూన్న పుష్పలో వున్నాను. ఒక్కో క్షోణంలోని భావం నాలోనే ఆలోచిస్తూ కళ్లుమూసికొని వున్నాను. అంతలో మా అమ్మనన్న మిలుస్తూ గదిలోకి వచ్చింది. మా అమ్మని చూసి నేనమ్మన కన్నులు మూసి పట్టి పడివుండడమేరగను. లేచి సరిగా చూచానాను. ఆమె చేతిలో ఒక జాలుంది. చూచాను.

"ఏమిటా! ఏక్కడివావా! మామయ్య వ్రాసిందేనా!" అని నేనడిగినాను. ఆజాలు మామయ్య వ్రాసిందే అని నాకు తెలుసుకున్నాను. ఈమయ్య వ్రాసిన తరుమా వ్రాస్తూన్నాడు.

"ఆ, పరీక్షలుమాడా ముగిసినవికదా. ఇంకా ఆలోచించుకుంటున్నావా! ఈ పరీక్షలు చదివిన

"ఏమిటా! ఏక్కడివావా! మామయ్య వ్రాసిందేనా!" అని నేనడిగినాను.

లోలలల! - చదవలేనది - ఏవో చిట్టి కాలక్షేపం చేశావు. ఇప్పుడన్నీ ఆటంకాలూ తీరినవి కదా. ఇప్పుడేదో పెకటి నిర్భయం చేసుకుందా" అని మా అమ్మ నాకు తెలుసుకున్నాను.

"కానీలే, ఇప్పుడంత తొందరయి వచ్చింది? కానీలే. ఈ వి.వి. ఫలితం తెలిసినకర్వార యం. ఏ., కావాలేకదా-అదిమాడాకానీ..."

“నీవీలా గంటావు. అమ్మయ్య చూడటాడే వున్నా
 రాలిపోత వుత్తరాలు వ్రాస్తూంటాడు. నంటం మం
 దిర. నియంత్రణమీదం. మింతానంటేయో. అలా అయి
 నకుభయం. చూస్తూ, ఇంక పెద్దపిల్ల నెవరైనా పెండ్లి
 చేయాలంటే వుంటారా? ఇంకా అలాంటి సుప్ర
 దిష్టపిల్లను చేసుకోవని పట్టుపట్టినావు. నా
 మావార్యమా యిష్టంలేనిపని చేస్తానన్నావు. కాస్తా
 ధారాలు చూసినావు. ఎంతో ఆలోచించి విద్యాపాఠకు
 నంటి వానికల్లి కేసుం కాస్తాధారాలు విని విరంతు
 న్నానాడు. నాకు యిష్టంలేనా మా వుంటే నీం
 దాస్తూ సహజానికి భంగమెందుకు కలిగించాలెనా
 అయితే అమ్మయ్యతో వున్నాను. నాకు యిష్టం
 యిష్టమనారం రజస్వలసంతరవివాహానికి సమ్మ
 తించానని. అమ్మయ్య, అలా చేసింది. కాస్తా
 కొంతమంది యింకా ‘కానీలే’ నా మావార్యం
 మీరు. పోనీలే-మియిష్టం కనుపూరింగానే ప్రవర్తనా
 నని నిశ్చయించి యింతవరకూ పూర్తవ్వను. నీ‘కానీలే’
 చెల్లించాను. అప్పటి నీకారణాలు బాగానే వుండేవి.
 ఇంకా ‘కానీలే’ యేవా? ఇంకా నీ ‘కానీ’ చెల్లదు.
 నాకు అమ్మయ్యతో వున్నాను. నాకు యిష్టం
 ముఖ్యం కావరాలు చేస్తూంటే-ఇదేమి నాకర్పమా
 అలాంటిది నాకు వున్నాను. నాకు యిష్టం
 అనుకుంటాను. పెద్దవానకుదా-ఇంకెంతకాలమని బతికి
 వుంటాను? ఒక్క యింటివాణ్ణి చేసి మాదివరకువార
 నీలాగ్నా మంచిదే అని నేనహోరాత్రాలూ పరి
 ణంలే-ఇప్పటికైనా నీ ‘కానీలే’కు అంతంలేదు
 నాకు. కాదు-బాబూ,ఇప్పుడు నీమంటు వివను చూడు.
 ఈజాబులో అమ్మయ్య ఆట్ల సంకేత వర్ణించాడో.
 “నీవీలా గంటావు.” అని అమ్మయ్య అంటే
 వివనుబాబో నన్నది.

మా అమ్మయ్యకారణం చేర్చినా కానీపంతోగాని
 వివనుబాబో నాకు వుంటుంది. నాకు యిష్టం
 గానకి నేను పరిహాసం ప్రారంభించే వాణ్ణి. ఆవిధంగానే
 యిష్టంలేనా మా వుంటాను. నాకు యిష్టం
 అలాంటిది నాకు వున్నాను. నాకు యిష్టం
 అని నాకనుమతంలేగింది. అయినా ప్రయత్నం చేసి

మావారు. అంతా పట్టుపట్టిలే మావారుని నిశ్చయం
 వాని. ‘ఆట్ల సంకేత వర్ణించాడో మావారు’ అని మా
 అమ్మయ్య అంటేలే వాని నిశ్చయం వుంటుంది. ఈవర్తనలు
 నేను కొత్తలుకావు. ప్రతిపుత్తరంలోనూ ఉన్నవే.
 అయినా ఈపూటవచ్చిన బాబులో ఇంకా విశేష
 లేదు వర్ణించాడో విచారమనుకున్నాను.

“నీమి వర్ణించాడు మామయ్య!” అని ఆరెంతో
 అని అమ్మయ్య.

“పిల్లని వర్ణించాడు” అన్నది అమ్మయ్య.

“నీదీ వినిపించు” అన్నాను.

“నీకే చదువుకో” అని అమ్మయ్య బాబునాడేయ
 విచ్చింది.

నాకు యిష్టంలేనా మా వుంటాను. నాకు యిష్టం
 కష్టంగావుండేది. నేను నిజాం రాష్ట్రంలో వుండడం
 చేర నేనక్కడివాడనే అనిపించుకోవడంలో అభిమా
 నం వుండేది. నా ప్రవర్తనలకి తెలుగులో అనిపించు
 కొనేవాడు” అని నన్నుచూడించేవారు మావారు. అది
 నాకర్పమానంగానే వుండేది. అమ్మయ్య ఇంగ్లీషు రాదని
 నాకు తెలుసుకో అమ్మయ్యతో ప్రాంతం తెలుగు
 వుంటుంది. ముఖ్యం కష్టమవుతుంది. నాకు యిష్టం
 వచ్చినా యథార్థవాడినని తుంచువంటి!

మా అమ్మయ్యతో నేను ‘నీకే చదువుమా’ అన్నాను.

“అయితే, విను” అని మా అమ్మయ్య బాబు చదవ
 సాగింది.

“జురరుగుము మీరవలదు. రాబోవు, ప్రభు
 ముహూర్తమున ముడిపెట్టక రిప్పుదు. ఇంకెన్నను
 జగ్గనిసంబంధమిదే—”

అంతలో నును “ఈకోకటిపాట దినినీ వినుకు
 పుట్టింది. అవర్తనలేమిటో అదిమృతం వినిపిస్తూ—”
 అన్నాను.

“విను” అని నీవినవంటు మెండుకొని చదవ
 సాగింది. “మన అబ్బాయికి దుర్లభయ—”

“అహాహా! దుర్లభమేమిటి? దొరకనే దొరక
 డంతు” అనివన్నాను. “ఆ —వర్తనలు చదవమ్యా!”
 అన్నాను.

"1. The first of these is the fact that the
 "2. The second is the fact that the
 "3. The third is the fact that the
 "4. The fourth is the fact that the
 "5. The fifth is the fact that the

ఇప్పుడేమిచేయాలి? యం. ఏ. అయ్యోమహా-
దీనిని నాకు, నేనుంటే కేదోది కాదు మా అమ్మను.
ఆమె చెప్పిన కారణాలు బాగానేవున్నవి. నాకోర
చాలా బాగానేవున్నవి. ఏమిచేయాలి? అయినా
యింకా కొంతవరకూ వాదిస్తామని తలచినాను.

“అమ్మా, నీమిత్రులు యింత గట్టిపట్టుపట్టినావు.
కాబట్టి నామనసు విప్పి చెప్పుకూర్చాను. విను-”

“అం. ఈమూట కొత్తమేమి పుట్టించావు? అగ్ని
మంటిని వింటే పుట్టించా? అది నాకు చెప్పవలసింది
లేదు.”

“అదికాదు. కొత్తమేమిలేవు. చెప్పినట్లే నాలు
గైదుపాట్లు చెప్పితే చక్కగా బోధపడుతుంది. ఆలోచ
నలో పడకుండా, సరైనమాట్లాడితే వస్తుంది. విను. పెండ్లి
మీదికి వచ్చావని ప్రకటించా, అదికాదు అలాంటి పోడు
నీకుంటే నీకుంటే నీకుంటే బాగుపడనివచ్చినానీ తేలుతో
వడంలో- ఆశ్రంగాని, యితరులు జోక్యం గొగొందు
కోసం అలాగా, అలాంటిది. మళ్ళా అమ్మను- ఏమి చే
మాత్రమేమి? - పనికిరాదు. ఎందుకంటావా, నూరు
బొంబులైనా బాణాలి బిళ్ళముడిపెట్టెలన్నీ కాస్త్రం వారి
కాధారం. అదిదేమాత్రమూ పనికిరాదు. ఆలాటివారికి
మరి చెప్పవలసింది లేదు అంటే ముగియవలసివచ్చింది. నీ
పాళ్ళభావం. తమవారే, పదిమంది కలుసుకోవడం. మంచి
మంచి నగరూ బట్టలూ ధరించడం- బాకాబజార్లలో-
మేకతాళాలు- విందులూ పిండినెయ్యిలూ- పల్లకిలలో
పూలేంపులూ- సంచరం- ఇంతకంటే మరేమా పాళ్ళకి
లేరను. అందులోనూ మామయ్య విషయం నీకు తెలి
యదీకాదు. నచ్చికి ప్రాణాలిస్తాడు. ఆయన బిళ్ళాడయ్యనను
పూత్రమే చూస్తాడు. అందుంటే సేచాలు. రక్తివ అన్ని
అనుకున్నావా మామిపాత్రవి. పిల్లలెండి ధనమంతు
కన్నాడు; తనకు బాల్కనీ పోతుమా సహపాత్రీ
అన్నాడు. ఈకారణాలే ఆయనకుచాలు. మొగమోటం-
ఇష్టమైంది. అంతగా వర్ణించాడు”

“అయినవేరేనా కట్టుమిస్తాడంటే-” అని మా
అమ్మ చెప్పినట్లే.

అమ్మ చెప్పినట్లే పుట్టించా.

“అమాట నాకు పనికిరాదు. అయినవేరేనా
యిస్తాడు- పడేనువేరేనా యిస్తాడు. కాని యెవరికి
కావాలి? ఆ అయినవేల కావాలి అనిపించినా- ఇది
భార్య భర్త- నేనుగానీ నా అమ్మను అమ్మను అమ్మను అమ్మను
నీవు నిజంగా ఆ అమ్మయ్యనీ దాని పుట్టించా? నేను నీ
మయ్యను మామిస్తూన్నాను అని కోప్పడవచ్చు. యధా
శక్తిచేస్తాను అమ్మను. అయినవేరేనా? నీవు అమ్మను
పూత్రమే చూస్తాడు. రక్తివమే ఆయనకు కనబడవు.
నామిట్టాడు. పిల్ల పిల్ల నావారే. పిల్లల పిల్లలూ.
నామనసుకు నచ్చాలి. మా మామయ్య చూచాడంటే-
చూచాడు. మామయ్యకు నా కళ్ళుకావు. మామయ్య
కాంక్షలు నాకాంక్షలుకావు. నాకుమలు మామయ్య
రుముకావు. బిళ్ళాడయ్యికి బిళ్ళాడయ్యికి యిష్టం.
మామయ్యయందు నాకు నమ్మకంలేదు. అందులోనూ
యిదివిషయంలో నాకు వాత్సల సమ్మకంలేదు-”

“అమ్మను నేను అలా చేస్తాను- కాబట్టి
నీవు ప్రియంగానెల్లి చూచిరా. ఇష్టమైతే చేసకో-
లేదు అని మానేయి. అమ్మను కట్టి నీవు? పిల్ల
మాకోరియం- వీటా వాయిద్యంవట. మెట్టికేళం దాకా
నీ చేయించి కట్టకముందే వచ్చును. నీకాలం వచ్చి
కాలం అంటే! అమ్మ అమ్మ అమ్మ అమ్మ అమ్మ అమ్మ అమ్మ
వున్న పిల్లనే చూచాడు గాని అన్నయ్య-”

“అమ్మ చెప్పినట్లే అమ్మను. మామయ్య పిల్ల
అమ్మను. నాకుమలు మామయ్యనుమలుకావు.
తరువాత యింకాకొన్ని విషయాలు ఆలోచించుకో
వలసింది. అమ్మను అమ్మను కట్టి పిల్లలలో పుట్టించా.
అమ్మ అమ్మ అమ్మ అమ్మ అమ్మ అమ్మ అమ్మ అమ్మ
పుట్టించి-”

“ఇక్కడి యీ పైద్రాచాడీ తురకాచార
వ్యవహారాలు పట్టుబడలేదా-” అని నవ్వింది అమ్మ.

“అం, అవును. తనమనసు బట్టి యెదటివారి
మనస్సులు తెలుసుకోవాలి. నాకింగ్లీషువాళ్ళు (డెస్సు
నవ్విస్తూ) అమ్మను అమ్మను అమ్మను అమ్మను
మై పుట్టుంది. మంభోగం, కంబీ, కేలం, వధురా,
కొత్తాడు పట్టుకొనే కోణం పట్టుకొను. అది బిళ్ళా
టికి డెట్టె యున్నా-”

“నీదేమి మునిగింది? నీవు మాత్రం పెట్టడంలేదా-
ఒక్క ‘మూలు’ ను అరవై డెన్ఫేలులో ‘నెక్ టైటో-
కార్లు’కి పోలేదు పొదున్నావే! అలాగే నాకాలాటిదే
కోడలు కావాలి.” అని అమ్మ నిశ్చయ పూర్వకంగా
అన్నది.

“ఇప్పు డింక కర్చుపెట్టి చదువుతున్నాను. మైన
సంపాదన దేరుంటుందో. ఇంకా యింగ్లండుకు వెళ్ళి
‘నివిల్ ఫర్వీసు’కు చదువాలి ననుకుంటున్నాను. ఉండదీ
మైగా డిల్ల చదువుకున్నదన్నావు. ఆలేసులూ, అజా-
కెల్లూ, అకాస్మాటిక్సులూ, ఆఫీజ్ పాడర్లకూ-
అన్నిటికీ డబ్బుగల్గి చదువుకున్న డిల్ల సంసారం దిద్దు
కోవడ మెరుగను—”

“అబ్బబ్బబ్బా! నీ వుపన్యాసా లింక చాలించు.
ఆదవార్శకు చదువు కావలెనో అని మొరపెట్టివాడవే-
స్వంత్రీవిషయంలో తలచి ఆమహానాలి?”

“నిజమే-చదువుకావాలి; ఇప్పుడుమాత్రం నేను
వదలన్నావా?”

“ఇంక నీకుంట చాలించు ఏమైనాసరే; నాకీ
విల్లే కోడలు కావాలి. నాకోడలు - నీవెప్పు వద్దు,
నీవు ఉన్నా సామాన్య-నాయింటి దీపం, నాగ్మసాలక్ష్మి,
నాకీలాటిదే - యితోకోడలుకావాలి. నువ్వు నీడబ్బును
మనోరేఖతో మింగి. నాపిట్ట మెనంటి నానోవకోడం
కర్చు పెడతాను. కోజా ‘కొకార్లకు తీసికెళతాను.
అప్పుకు నీవేం చేస్తావో చూడము. ముందుగా తెచ్చి
నాకప్పకెప్పునూ” అన్నది అమ్మ మహానంద సంద్రమం
తోడ.

నాకు నవ్వువచ్చింది. నిజంగా అలాచేసేదే మా
అమ్మ. ఆమెకంటే సంబర మన్నప్పుడు - అన్ని కోర్కె-
లున్నప్పుడు-నందుకు తీర్చక పోవాలెనా అనిపించింది
నామనసు. నాకక్కర్చు నిండివచ్చివది! జీవితజీవ నాలుగు
బొట్లు చెంపలమాదికి బారించివది. ఇది కృతజ్ఞత
వందా క్రువులుకావా! మాఅమ్మ యందునాకు మహాభి-
మానం. ఎప్పుడూ నేనామె ఆజ్ఞలు మీరి యెరుగను.
ఆమెమాడా నామనసును గుర్తించే నడవకొనేది.
ఇప్పుడా ఆభిమానం. మరింతగాఘంగా నాటుకున్నది.
ఇంక నీవిషయంలో మాడా మీరరాదని నిశ్చయించు
కున్నాను. ఆమె కోర్కె యాడేర్చ వలసిందే-లేవ్వను.

నాకన్నీరుమాది అమ్మమాడా కన్నీరుకార్చింది.
దీని నాకప్పుకున్న నీరునుంచి కన్నీరు! “అమ్మా,
నాయికోర్కె తీర్చతూ నీవు యం.ఏ., ఆర్యేదాకా
వోగుస్తును గాని యిప్పటికే డిల్ల పదారేండ్లది. అన్ని
విషయాలలోనూ నీకు అమూలంగా వున్నది. ఇప్పుడు
మించితే యింకా రెండేండ్లదాకా ఆదిల్ల నుంచులారా?
నీవంటి సంస్కృత రిప్పడెందరు బయలుదేరాలో! ఆదిల్ల
కోస విప్పుడే యెన్ని పోటీలున్నవో. ఇన్నీ ఆలో-
చించే యీపూట నే నీపట్టు పట్టినాను. మరే ఆలో-
చనాచేయక వెళ్ళిచూచివచ్చితే తెచ్చి నాకప్పకెప్పు.
అన్నిటికీ నేనున్నానుగదా!” అన్నది.

ఇంక లేవ్వను. అప్పటికీ నాపరిహాసప్రియస్వభా-
వాన్ని బల చేసు.

“సరే. నీపిట్టమేలాగో ఆలాగకానీ. వెళ్లి, ఆరు
భువును మోసుకునివచ్చి నీమీద విసరేస్తాను. వీంటేను
కుంటావో,తరువారే, చేసుకో; కానీ అమ్మ, ఇప్పుడే
ముందుగా చెప్పేదేవచ్చు. నా నీవెందుకో నాయినితో
నేరైవవనస్తావాలూ, కలహాలూ, కలిగిననా, నేను
మాత్రం బుర్ర కుభ్రంగా నున్నా గొరించుకొని యీ
మీసాలంగనానికి తలవచ్చి నాపామెనానియితే కోరి
‘తై ప్త మేర్వరా’ అని కానీ, ఏమేర్వరే, ప్రపంచ మెం-
తైన నవ్వుకేత్రాలకి వచ్చినావాను—” అనినేనా చెప్పి
నాను.

అమ్మ చదికింది. మొగంనిసేజ మైంది. కళ్లుటచ
లించుచు నీళ్లుకార్చినది. మల్లే నాదగ్గరికివచ్చి మాఅమ్మ
వ్యాధాన్వితినో “కానీలే. అదేమిటి నీవమ్మ! నామీద
అయినా పెద్దదానను — దీనికూన్నాను. మీరిద్దరూ
నుఖం సంతోషంతో కాపురం చేస్తూంటే నాలుగు
కోడలు చూచి నుఖంతోనేనూ కళ్లుమూసుకొంటాను.
నీకు మంచి భార్యదొరకాలెనని యీ బ్రహ్మాండమైన
సంసారసాగరం సంతోషవాకలో నుఖంగాప్రయాణం-
చేయడానికి మెచ్చుల తీరించులని నీవేర్వరని ప్రాప్తి
మూన్నాను.” అంటూతనుకుడిచేయి ‘నాతలమీదపెట్టి
దీనిందింది. ఆహాస్తుం వర్ధమాస్తమే!

నేను నాలోనే అనేకవిధాలాకృతజ్ఞతను, తలచి
పరమానందం పొందినాను. అప్పుడు మా అమ్మనాటి

నా నందిమోక్షమును పొందెను. ఇదియును నాకును మధ్య
స్తాడో అదే మంది ముహూర్తం- అదేమందితోనా."

"ఓరిరావో, యెంతటి శాస్త్రవేత్తవు బయలు
దేరావు! బాబూ, నీ యిష్ట మెల్లోకాని- నేనర్థనను?"

ఇంతలో గడియారం నాలుకొట్టింది.

"అమ్మ, 'ఔం' అయింది- మామయ్యకు 'ఔరి
ప్రార్థించుచున్నాను."

అని లేచి దైవస్వేమకుమి పోయి మామయ్యగారి
రంతివార్త యిచ్చివచ్చినాను. ప్రయాణానికి కావలసిన
వస్త్రీషధికము కున్నాను. ఆరాత్రి అంతా యింకా
యేమేమో నేమామా అప్పు వదిలేయి మీరేరహ ఆలో
చన చేకాము. అంతెరం నాకెప్పుడు నిద్రపట్టిందో నాకు
తెలియ. ఆనిద్రలో నానావిధాలా సుఖస్వప్నములే కన
బడినవి.

తిరువార 'ప్రయాణం.'

బా వ క తై

విశ్వనాథ సత్యనారాయణ గారు

మొల్లపూలంబెను
ముడుసుకుపోతావు
బులీపూవులంబే
గంతేసి వత్తావు.
ఎంతసోకులాడినే
నీకాడ ఎంతబావమున్నదే.

చన్నెల్లు నామీద
నల్లి నవ్విత్తావు
శీరకొంగట్టితే
శిరుబుస్సంటావు.
ఎంతటక్కులాడివే! నీకాడ,
ఎంతబావమున్నదే.

సామివోరికిదణ్ణం
సాస్తూ, నాయెంకేసి
సూత్తూ నవ్వులకళ్లు
సుట్లు తిప్పేస్తావు.
ఎంత వింతకత్తెవే! నీకాడ,
ఎంత బావమున్నదే.

నిద్రట్లోనాకేళి
నిలిసిసూత్తుంటావు
దొంగనిద్రురతెలిశి
దూశిత్తావు నన్ను.
ఎంతచాటుకత్తెవే! నీకాడ
ఎంత బావమున్నదే!
ఈతముట్లూ యిరిగి
యింత నడవనీక
కాలు నాశిందంటే
కంట నీరట్టావు
ఎంత యింటిదానవే! నీకాడ.
ఎంత బావమున్నదే.

కన్నుల్లో కన్నుంచి
కదిలించియేస్తావు
నన్నుముంచేత్తావు
నన్ను తేలుత్తావు.
నీవేనాకురాగివే! నిను గూడి
నిలువు నీరయిపోతినే.

పోడూరు రామంద్ర రావు గారు. పి. ఏ.,

నీ తాత తాతగారిమీదికివచ్చిముల వ్రాయము వాడు. చామనచాయశరీరమువాడు. ఇంచుక పొడగరి. అలె దండగాడనియే చెప్పనొప్పును. చూచువారిహృదయములను చూచిగొనునట్లు చూపు విభావనీతములు నిరి కాటకట్టులని చెప్పనగును.

నాడు పూర్ణిమ. సాయంకాల మాటు స్నరగంట లయ్యెను. అప్పుడే శరచ్చంద్రు డాకనము నలంకరించెను. సమీపమండలి

నామిమూలకలిముందైననుజీ పోయిచు చల్లని బిల్లిగాయలు దేహములుబలికేతిములకొరిచు చుండెను. వాలు తెల్లను చినుకతిన్నపై వివిధవిధాల గ్రహించుచుండిరి. ఒకడోట పిల్ల ఒకేటొక కుమారుడునుగల గిల్లుచిన దొంగ కన్నులవేషమై సున్నపే, నీతాత సచ్చంద్రు డబోవుచునుండు వారిని గాంచుచుండెను. ఇంత లోనోకొండకొడుకెత్తముల బాలిక యొక్క భుజమున నొక బిందెను దాల్చి నీరు గొని బోవుటకైవచ్చెను.

ఆమె యాకృతి గాంచినంతనే నీతాత యెవరిగుండ్లోడెను. ఆ బాలికమోము పూర్ణ చంద్రుని హానియించు చుండెనా యను శంక వొడమెను. చక్కగఁదీరి యున్న న్యాయునివ ములుగల యా సుందరి నేర్పరి యగు శిల్పిచే గల్పింపఁబడిన పుత్రుడి యొక్క యను త్రిమ గొల్పుచుండెను. "అహ! ఇట్టి మృదు మృణాల గాత్ర, రాజాధిరాజుల

వివేకమందరముల నలంకరింపవలసిన యీబుంగి
 కుట్రామ్మ ఎవరితనయయోగదా? ఈమె నిట్లు
 దయఁజలంపక, జలంబుగొనితేరఁ బుచ్చినవారి
 మనఁ పెట్టుచోప్పెనోకదా? గ్రంథములుందువర్ణం
 పెండుటవచ్చినచోత్రీలసౌందర్యంబునెంతో జడవి
 ప్పవ్వెనై చిట్టినిలిచిలుగలరా యనుచు శింశువు
 చుండెడి నాకు, నేపట్టి ని దేహనిచ్చాత్రి గా
 విం నుచి విధి యీమె నిచటికిఁ బుచ్చెనేమి?
 ఇన్ని దినములనుండియు నేనిచటికిఁ బుచ్చు
 చు నదిగాని మున్నెన్నఁడు నిట్లుమధుగుమ్మలు
 నీపురమునఁ గాంచియుండ! " నని నీతావతి
 కూపించుకొనుచుండెను.

నీతావతి కకాశాలయందుఁ బుట్టినదికను
 బడువునుండెను. అతఁడు కస్తూరవర్ణాశు
 లుని బ్రాహ్మణునిదేముల కేకపుత్రుడు. వాని
 వలికంబులు నామిచ్చునటు నిటలు. విశేష
 భవనములుగానిదీనియ నారవిద్యవైదిగిరి,
 తోడఁ బుచ్చుచును మున్నెన్నఁడుమును
 గాలము గడపుచుండిరి. కుమారున కాంగ్ల
 విద్యఁ బూర్వముండెను నాతఁడు పదమొదటి
 జిల్లాయధికారియైనఁ గాఁగలఁడను మూఢ
 విశ్వాసమునను, విశేషభవనములను నిర్మించుకొ
 నునుచును జూపెదననుచును నున్నప్పుడు
 పగలుండెను వెట్టికొనినాతఁడు నీతావతి బు
 ఁబాతలు కాంగ్లవిద్యఁ బూర్వమును నును.
 నీతావతియు బాగవతాశ్రమ విద్యనునుచు,
 పరగతియును ముందరివాఁడు గానుండెను
 ఎన్నఁదగినవారిలో నొకఁడుగ నిలుచుచు,
 పుచ్చుచును బుచ్చుచునుగతిలోఁ దేనిచ్చెను.

అతఁ డవివాహితుఁడు;వలికంబులు వైవా
 హిక ప్రశంసఁ దెచ్చెనపుడు, విద్యారంభార్థి
 యైనఁగాని మెట్టి జీవకొననని చెప్పిరెట్లంచుకొ
 నుచుండెను. నీతావతికిఁ దేటివలనను బరిణయ
 వాంఛఁ లేదు నను. వివిధప్రతిములయందుఁ
 జడవియుండి వింతవలపునుగూర్చి యాలో
 చించుకొలఁద వారికి మై వనవలయులను
 జడవికలవారి కట్టినిచ్చుమనస్సునాయ ను
 మలవలెట కష్టనాశ్యమను కష్టయమగు
 తెలుపుకలిగెను. కాని దేశాచారానుసారము
 ప్రయమవచ్చెనయవతియునకు నొకవ
 లనుగాంచి ప్రయమాశానుబంధులై భావపును
 ఒకఁచుకొనునై మొదటికిఁ బుచ్చుచును
 కేమగలిగియుండుట నుద్దేశి, పైవలిగావి
 చుకొనినీకాని, పుచ్చుచునుగతిమగువల్లు
 కుదురదని వానితలంపు. హిందువులయాచార
 ముల ననురించి బాల్కమున కేరికమమగు
 బయు, పూజావ్యవహారముల నున్నట్లు
 చేకూర్చినఁజేతని ప్రయముల నున్నట్లు
 వ్యవహరింతురని, నేకనునిచ్చుముని భవ్య
 యే సరమసుందరియని భావించి, యనురాగ
 మున నాయు నొప్పునై ప్రయమంజీన, కు
 తము నానందదాయకముగ నొనరించుకొనుట
 యసంభవమనియు నాతఁ డెన్నుచుండెను.
 ఎన్నఁదగిన వివాహమును బాగవతాశ్రమ
 చో, స్వయముగా నొకకన్నెనారసి, యామె
 గుణగణముల గమనించి. యామెను నేపట్టి
 వలెనని వానియూహ. ఇట్టి యాలోచనలకు
 గాలుచుగడుపుచు, నీతావతి మునిచ్చుచును
 వలికంబులలోఁ దేని పరమగతక, కుమారుల

నెన్నటికైనా గార్యమానమున జెట్టు
యోగ, యవివాహమునై విరింతరబ్రహ్మ
నెర్పివ్రామును నల్పులొండె, యొకరింపవలె
నని ధృఢిచ్చియుండె యుండెను. అతఁడెంత
చేతను నెఁదఁజేగించెనను, ఏర్పినను విచార
లాలనెల్లకంటె ముఖగనాలోచన లాతివిక
స్ఫురింపలేదు. నేడేలాలో వాని కీబాలికా
మాణిగించెంత నే హృదయా మారాటన
సాగెను. కనుకొను పొడిగాలనెన మప్పుని
స్వపాలునినది కీతాఁతీయుఁ దనతపిత తాత్ర
యం దీమె కేదియో సంబంధముండగలదని
తలంచెను. ఏవిధముగ నీయఁగిచితయగు
బాలిక తన జీవితఁగిమమునం దొక
పాత్రధారి కాగల దని యాతఁ ఁచెన
బొప్పిన. ఈమెకొను నెను పట్టివలెము
ననెని నుండుము నీయఁగిచితవ్యక్తివలెము
మాత్రమునఁ దన పట్టిము త్తరతాని నెనుగి లె
యని యాతఁ ఁదూహింపసాగెను.

ఇంతలో నాబాలిక బిందెతో జలమును
స్వోం, స్వహృదమును ముప్పొను. అమె
పొవుచున్నపుడు నీ తాఁతీచూ పానిసంత
నటను నామెగవనము నువలక్షించుచు, దన
మామమున కిట్లెఱుండె కొప్పుండి, మామ
వల్లభమున కిట్లెఱుండె నీ స్వహృదము
నుండి మేల్కొంది, యాబాలిక నూఁట
మునే ముఖభలకమునందుఁ జిత్రించుకొని
దృష్టిమాము చెప్పెను.

౨

ఒక్కొక్కప్పుడు మానవుని జీవితమున
బుద్ధిమంతులమే పరిమార్చులు గలిగినను

చుండును. సరసులో నొక చిన్నరాయి
నవ్విసవో దానిమాన దిగిత్తెంతయుఁ గూత
జేందునని యొకానొక తిన్నవేత్త నుడివి
యున్నాడు. అట్టలే యామాత్ర విచయ
ములును మనుష్యజీవితముల సఫలములుగు
మార్పు లొనరించుచుండును.

విద్యాభ్యాసముతక్కు- యుతిరిచింతలు
తని కీతాఁతీహృదయమందుఁ గూఁపతియగు
నొకయఁగిచిత బాలికానందస్థము విశేష
ఁగిణామమున కాశ్చర్యమయ్యెను. విద్యాభ్యా
సమశిష్టహముఁ కేక నీతాతీ వివిధ చింత
వాసురింజక్క- యాదోకనము జేందుమండ
ను. నాదాని కాశ్చర్యమైన హాస్యగ్రాసుండెను.
అతఁడు తిన్నగాఁ దనగదిజేరి దీపారాధన
మనూష ముండె నెల్లప్పుడె నెరుండి యుల్లు
యోకున సాగెను.

ఈమెయెవ్వతె? ఎవరి తనయ? ఈమె
ఏయెముచున్నాదో తెలియనుకదా? కను
గొంటిమో, ఈమెకొను నామె గురిగిబోవు
సంబంధమేమి? ఈమె యవివాహితయో,
వివాహితయో? ద్విజకులజయో, కాదో?
బ్రాహ్మణిజయో? ఈమెను నాకొనిచు
కదా? అయ్యుగాక నాబాలిక యెవ్వ
తెనురా? నెల్లప్పుడుముంట త్తెల్లప్పుడు
మనుకొన్నను బిల్లినిచ్చువారి యభిమత
మెట్లునో? ఈమె స్వహృదము కాను
గదా? ఁరులపోషణపై నాధారఁడియున్న
బాలిక నేమిచె నుగించు? కీకైన నట్టిమ
నస్థలోనున్నవాడనే కదా? ఇరువురును
వివేకవంతులై, స్వహృదమురాగులైయున్నవో

కన్న వేరులాభ ముండఁజాలదు. కాని యీ
నాళికాక్షిపామును నా ముక్తిదేవుని
నుండి తొలగించు నెఁజూచునా! అతఁడు
గొప్పదనము గలవాడే కాని పెద్దకమ్మను.
కాని యాహుతి గలవాడే శక్తివాడనగును.

ఇట్లు చింతించుచు శయ్యపై బాగాడి,
నిద్రాభావములే కలకలక అల్లకములుచేసి
వహించునాభియే, యందు నిత్యతృప్తియై
గానేరక, గోదావరీతరమునకేగి, యందు
గొంతతడవు గడపి, తెలతెలవారు సమయ
మున వానినిచే మునునొందునట్టి సీతావతి
నిద్రావినశుడయ్యెను.

3

సంశోభకమగుచున్నను, ఇసుకతిన్నపైఁ
బద్ధునిచే సీతావతికమఁబోయితి సంగీతర
ణము లాతనిని మేల్కొల్పెను. వెంటనే
యాత్రాడుదేవి వరదాక్షహాభిముఖుడై నడిచి
పోయెను.

సీతావతి యొత్తప్రయత్నించినను వానికిఁ
బుద్ధి నందాదు కనులందీని చూచలేనియా
కృత్తి ముపు కాకయుండెను. క్రమక్రమ
ముగి వానికి విద్యదాహచ్యయు దూరమ
య్యెను. అది చల్లపుడు వేదయో యొకిటి
యాలోచించుకొనుచునే యుండెను. పాకాల
యందును పైకిఁజూచి వానికి విద్యార్థమే.
ఇట్లు కొంతకాలము నడచుచున్నచోకి వానికి
జరీక్షలు సమీపించెను. అతఁడు జరీక్ష కిను
మనోహర కృత్తివలనకదేని పరీక్షకుఁ బో
వలెనను.

తగినకృత్తి నలువక జరీక్ష కేగుట కడుం
గడు నామాసము. పోయి కూర్చుండినవిదవఁ
కేముందరేమిట్లు సహసము జరుచునా
డును. సహసము మనఃశాలుమయి. సీతా
వతికి సమీపమున వేంకటరావను నొకయువ
కుఁడు కలఁడు. అతఁడు పుస్తకములుచూచి
వ్రాయుటలో పుష్టుఁడు. ఎంతటివాడైనను
వేదము వాడైనను పుస్తకములను చి
యియిదియును వ్రాయుచు, వ్రాసిన పచ్చి
వానెల్లరిను నును ప్రతిబంధకముగ నున్న
దని మందలించుచు నిరాఘటముగ నాతఁడు
పరీక్షాక్షేత్రమునకు ముగించుచుండును. కొంత
గాంచి సీతావతికి దా నిదివఱకెన్నఁడు
నల్లవని నేయనెన్నఁడు నామ నియత్నిం
వలెనను దురహా జనినను. అనభ్యాష్ట
మాతఁడు కొన్నికాగితములు చొక్కాయ
క్రియ విడుకొనఁబోయి, యెల్ల నాది గాగ
ితములలో శీర్షి వ్రాయఁజొచ్చెను. వాని
చుట్టలమోసికానక పర్ణివాసీరము. పరీక్షా
నివాసికి కేమనములు లేదు. పుష్టమ గలుగు
గానోరినయు, నిష్టము జరుగఁజులు. తగ
మునించువారి కెల్లరిను నన్ను గమనించు
చుండిరిచే గోమమమను. ఇట్టిచి కృత్తిలో
కృత్తి మాది రెండుకాగితము వ్రాయుట
ముందుకన్నటికి పరీక్షాకాళియలో పరీక్ష
దచటి కేతెంచెను. వానిని గాంచిసంతసే
సీతావతిముఖము వైవ్యమునొందినను, దేవా
మనంకించెను. ముచ్చగుటలు జరిగెను. వాని
లేమియు గాలితోచుమనలో గింపించెను.
వారివైఖి గాంచిన యనభ్యాష్టయను కాగ

ఇట్లు అనుమాన ముదయము నను. అట్లు
 సీతాక్షి కన్నులు కేసి వానికాగితమును కీ
 సీతాక్షి చూచును. సీతాక్షి మోమునక త్తనా
 ట వ్రచినను రిక్తిపునుక్కు నేకుండును. అట్టి
 దృశ్యము హార్తిగా నడలిపోయెను. ఎప్పు
 డిట్లో నడకుల యిట్లో పయన్న యనుమాన
 మును నూనెనానీ నీ వానిని తిరుగుము
 టయ్యెను. ఇక నచ్చట నిలిచి కార్తిము
 లేదని తెలిచి, చేయిమోటుననుక: కీరునట
 నీవని మునుగి, పరీక్ష కాగితము లచటచేవివచి
 నూనియ నడలిపోయెను. నూనెదృశ్యమున
 యుండగు నాయధికారి వానివెంట నేరి తానా
 తని కేయంకారమును కేయంకరి కల్పెనను
 వివర సీతాక్షి చేపేగ నడచి యింటి కేగెను.

* * * *

చేడు విద్యార్థి వనశిగ్గ హమంతయు
 నల్లకల్లోలముగ నుండెను. సీతాక్షి మిశ్రు
 లాహ: కెనగి కేగినదియు కెలియరాకున్నద
 రియు, నాతనిగది మూయబడియున్నదనియు
 నానియు తనగదికి ముగిలివచ్చిన చిన్న లెవ్వి
 యు గాక రావరియు బాంశాలాధికారి కే
 గించిరి. బాంశాలాధికారియు నాతడు
 స్వప్రమమున కేగియుండనోపు నని యా
 హించి మిన్నకుండెను. కాని వాని కనుగు
 మిశ్రుడగు కీర్తితులను నొకకహసానీ వాని
 యుగతమును ముగిసినటుకు విక్సయించి
 వానితెలియజేయుటకు గుమాయినిజాడ లెఱుంగ
 కేయంకరినదని తెలిపారై విచ్చెను. నాటి
 సాయంకాలమే సీతాక్షి స్వప్రమమునకు
 వచ్చియుండలేకని ప్రత్యుత్తికము వచ్చెను.

అనుమానించి సీతాక్షి చూచుచున్న
 నమ్మనో, అట్లహార్తిగా వినిపించినో యని
 భవించి కీర్తితులు సీతాక్షి కంటకు
 నచ్చటను నానెకని తెలిసెను. సీతాక్షి కంటకు
 నొకవారము నడములు కేక్తింపన లేకుం
 గ్గవచ్చు, క్కనకకన్యలు కానెకబోయి.

చిట్టచివర కాయూరివారెల్ల రాతడు
 వివేకమును బలామును నమ్మనో, యొక
 దాగియుండెనో, యనుచు వివిధవిధములు
 కల్పించుకొని వానింగతి గొనుచుకయు
 డెలియకుండుటచే నా ప్రకంప విస్మయించి.
 ఇక మానవులకు నహజము. ఎంతటిను ప్పుడు
 ముగించెను, స్వప్రకాశములో వానిని
 ముగిసిపోవుదురు. లేనిచో నీకగన్నాటకం
 కించియు సాగనేడు. ముగించుమానావాని
 రిలంక్కి భూతకాలమునాయ విస్మయించినచే
 కాని మానవుడు కైవికవ్యాపా ముయందు
 బాల్కాన:జాలడు. కృశానైరాగ్యము, పురా
 నైరాగ్యము, ప్రహళిరైరాగ్యము తాత్క
 లికములేనని ముగించు నిలుచుజూపు. అది
 లేనినాడు ప్రకంప ముగిసింపకాలిన చే.

* * * *

సుతునియకృత్యవార్తి వినిన సీతాక్షి
 జనని జంగచే ముందము ట్టెను. స్వప్రకాశము
 దేశపుత్రివియోగద:ఖము కర్కరము మున్
 రిము ననిగదా! సీతాక్షి జనకులమాత్రము
 పుడుషుడగుటచే భార్య మారాప్సయ: దహ
 ద:ఖమును బయలుకలుక కాంతు గడుపు
 చుండెను.

మహాదానవు. ఒకటి బోధించి కేల? ప్రాచీన
మరియును బట్టివెళ్ళి పని పట్టివు కను దేవి
సియన్నదే సూర్యునికావచ్చుము. అది
వైచిత్ర్య క్తి. దానిని ప్రాముఖ్యమును అంగము
పాఠశాలమునుకుత. వేదాంతముని విత్తు
వీని జ్ఞానమును అపొంకావచ్చుములెల్లమును
సుకరము దానిని వ్యర్థమిదకాలముచే
దుష్కరము నొనరించుచున్నారు గాని,
యందుగల విశేషమేమి? హిమవర్షాగ్నిము
ప్రవహించుచు ప్రాచీన సేవివచుము శాంతి
యన్నదే. వ్యర్థముముతో గాము
వెచ్చువెట్టుకొకాని, అపొంకాయులేము అని
దశాబిములుయొక్క ప్రయోజన మిసుమం
తయు లేదు. భక్తితో హరినామస్మరియే
సర్పవానికే అపొంకము కలెలమొనరించుము.
మనసునకు బాధమంది తెలిసికొని మౌనము
కొనుటనే మరియొక ముఖ్యవిషయము.
ఈ కెండు విషయము వేల వేళ్ళుటకొన్న
మోక్షసాధనము నేతొండులేదు. ఇంకా
యిహాపి సాధనమునకు మూలసాక్షము.
తక్కినవానికై వ్యర్థముగా గట్టపడక నీనివా
నరించు తీవియే సన్మతవి. నేను న్నామసత్పరి
ములు సురువువొద్ద శుశ్రావయొసరిన పరిచి
కొనిననంగతి యిదియే." అని ముగించుటయు
నావితంతువు ప్రమోదబాష్పము లోలుక
"స్వామీ! పాపంకలనుగల నీతీవితమనందు
వాక్యములేదు. నాకు దమరు సన్నాహసాక్షము
మును బ్రసాదించు." వని ప్రార్థించెను. అంత
భారతీస్వామి "అమ్మా! నీవికను జిలుతవయ
సుదానవు. నీకు గట్టనిమకములు తెలియవు.

ఈసాక్షము సుగుమని తెలియని మొదటివి
గాబోలు. అది వట్టికన్న. అన్ని సాక్షము
లకును గట్టము యిదియే. అన్నిటికన్న సు
ము గట్టపాక్షముయే. కావున సత్సాక్షము
లగ్నపామునుచేయే యీశ్వరు వారాధించు
యిదియే. అగినభక్తి యలచువలెనె శీ మహా
శక్తియును, దాన సద్భుతముగల మానసికశక్తి
యునుగలదు. దానిచే గట్టములన్నియు
తొలగిపోవును. ఇంతచే కాని సన్నాహము
వలెటను ప్రాసాదమును, కామాదానము
ధానిము, సుమివాక్యము వాక్యముకా
మున కంగమూని తెలియకుము. అది వట్టిమిక్కి
మనస్సే సర్వాత్మమముల నొనంగలదు. నే
నిమ్మిదేమి? నేనే పుచ్చుకొనెద్యును. ఒకరి
చ్చున బుచ్చుకొనున దేమాటి? అనేకులు వీధు
లవెంటడి గామాదానములుదాట్టి న్నాము
లనుని న్నాకొనుదు దిగునినెనె వారి కె
దజిని జూడలేదు. వారెల్లరును నిక్కమగు
న్నాముని నేనీయభిప్రాయమా? కామాదా
నములు కాపునపుని సుమన సన్మతమునా?
వారు కుపానానన్నామములు చే నెల్లరు వట్టి
వానినాయభిప్రాయముకాదు. కానిచాలామంది
కంటనటకులు. ఇక్కడినిపునుటకు భక్తిలు
లభించుననియు, నెల్లరును నమస్కరించి
ప్రారంభించునియు దూరది వాట్టి సాక్షము
మునున్నదినితేకానినానాన సమాహములు
బాధకరీని సన్మతముగరిత్యాగ మొనరించు
కొనినవాని కాదు. కొందఱు సన్నాహమును
తెన్నపురినన్మము, కొందఱు సన్నాహములు,
కొందఱు భాజనమొనంతనే తమలపాకులును

గాఢానందస్థిమందును. విందుగ నైహికమును మును బోధనవారి కీర్తనము లే? ఇట్టి వ్యవహారములుగలవారికి సన్న్యాసాశ్రమమేలే? కొందఱు సన్న్యాసముకూడ నొనరించును న్నాడు. ఏ యిట్లును దనకు బోధనాపాత్రుని సన్న్యాసము బోధనకొని సన్న్యాసాశ్రమముగాను. సన్న్యాసకవిముఖతచే గాదు. కావున నిట్టివానికి సన్న్యాసముగ నీవు స్వస్థిహమున నిష్ఠ బీజబాహుళ్యమునను భూమిపై బట్టిండుటకు సన్న్యాసముగలదు. కాము నోనరించును, వివాహ పరివాహస్థానము గాలము గడపుకొనుము. అదియే సన్న్యాసాశ్రమము" అని బోధించుటయు సన్న్యాసవారికి వారి వానికొనెడు స్వస్థిహమును సమాచారములు నర్పించి యింటి కేగను.

గ

మహానటి దినమునకు

బాలభారతీస్వామి 'సహస్రమును' గూర్చి యుపన్యసించుచుండును. అచటి కేతెంచిన వారిలో నిరువురు వృద్ధదంపతులు వేదికనమీసముననిలచి స్వామిని గాంచి యశ్రులు రాల్చుచు బదిబదిగనమృహానుహాని వదనమునుగాంచి యున్న రినుచు దమలో దామేదియో ముచ్చటించుకొనుచు నీరి.

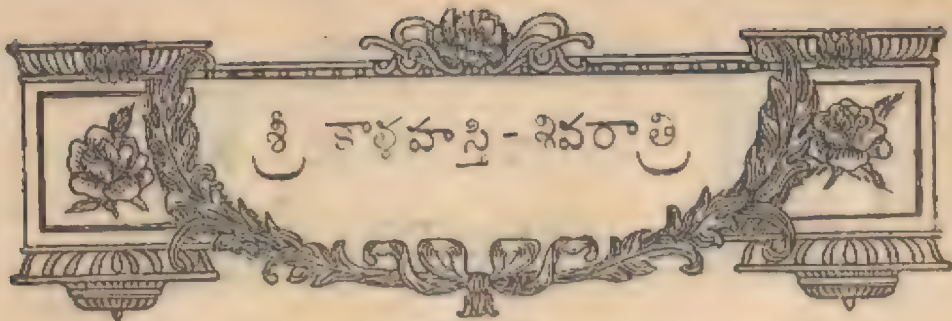
ఉపన్యాసము ముగిసిన వెంట కే స్వామివారు వారల దాపురమును విడిచి

బోవుచుండే గావున నీరి కేనందియములున్నను వారిని మఠామున గలకొని నందియములు నివాసించుకొనబచ్చు నని హిందూసమాజ కార్యదర్శిగారు తెలిపిరి.

కర్మాది మావృత్తదండునైనను స్వామి స్వీకరి "స్వామి! మిమ్ములబాచి కృత్యములను మాత్రం బూర్వస్థితియు, బుద్ధివాత్సల్యమును గలుగుచున్నవి. తమరి నాపించుచునున్న స్వామి స్వీకరించుచున్నను ప్రగాదనియు, మనుజులను బోధింపమనుజులు వి. సూరదాననియు నందఱుకూడ నుంటిరు. తమ మూర్ఖత్వావ ముకురింతుటకు గాఢా మేదియో తెలిసి మానందియము నివాసించుకొనవలయు, స్వామి విషాదానన నెంచుచుండ "పూర్వాశ్రమస్వస్థితిమాబోధింపకనందియము. కాని మాని విట్లుచేయుచున్నదియున్నాను. నేను సంగళిత్వాగమున

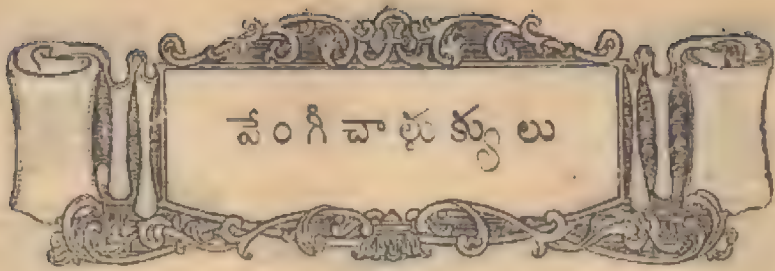
"హాహు! నీకావతి! మమ్మునిట్లు దిక్కుమాలినవారికి కొనసించివా?"

వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు

- క. నన్నప్పగించిన నన్నప్పగుడికట్టు, నన్నప్పగించి యుత్సాహం గంట
 చుట్టూకైలాసం భవనీశ్వరమందిరము, గొండాపాడెబడు పల్లెకొండగంట
 నిమలజుగ్రవాహముగల్గు ముగిలేటి, పాడికి పోయెను పేరు గంట
 అన్నప్ప తిలలు నెత్తాముమ ముత్యమన్న, మగు కాళహస్తి శ్రీమంగళి
 గీ. కంటికి గనులు తిలలు జ్ఞానప్రసూనాంబి కా, మనోజ్ఞమూర్తి గాళహస్తి
 తింగువాడ్తి కొండలు పొది నలకకా, నందసౌఖ్యనైత నందం గంట.
- సీ. నానునన్ను ముగ్ధగా జుజుబు బోలు నీ, పలివారక కేరాగి బుకమాడి
 హూర్బరి కవనమాధురిమీను నీవు, నోయల్లతో దిప్ప నాయుడ్రాగి
 పాపతాము పాప బోలు నీరానన, నైకమృదువు విత్తాన బహు
 నెమ్మది నలిచాని నమ్మిరిల్ పోయెను నీ, దరిం గూరుకుడి నద్దురు నుడిచి
 గీ. అనుభూతనందనము నుడిచి ను, నన్నముగిరినదీ, నీవు నన్నము!
 నుడిచి నన్నముగిరినదీ నుడిచియుగిరి, నానునదన్ను శ్రీకాళహస్తికా!
- సీ. ఏకాగ్రము విన్నవిన నొకటి, యేభూపు తేతానుల్
 కైలంకర్యము నుడిచిచెవిలో, నీవేమిమీనల్ నీమ
 లోకమిదితొనాడు, నీదేహముల్ బోలెచె, నైకం, భవ
 ప్రభునిస్వయంకే కనయ్య, మునుకు శ్రీకాళహస్తికా!

మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ గారు

౧

వీరి చారిత్రమును తెలిసికొనుటకు పూర్వము వీరి పుట్టుపూర్వోత్తరములను గుఱించి తెలిసికొనుట అవశ్యకము.

మొట్టమొదటి మాటు చాళుక్యులు నేతరులచేత దామధర్మమును సాధించుటకుగా విభిన్నములైన ప్రజలను అణగారినవారగు మునగ గన్నట్టుచున్నారు. బొంబాయి రాజధానిలోని విజాపురము నుంచునుదలి బాదామి తాలూకాకు ప్రధాననగరముగనున్న 'వాతాపి' యనంబరగిన యిప్పటి బాదామి మొట్టమొదట వారికి రాజధానిగ నుండెను. ఈకారణమున నే మొదటి చాళుక్యుల పురుషులను చరిత్రకారులు బాదామి చాళుక్యుల నును. బాదామి చాళుక్యులచేత వృద్ధిమునగ గార్పామ మొదటి పేరు జయసింహవల్లభునిది. ఈజయసింహుని కుమారుడు రణరాగిండు. ఇతని తనయుడు పులకేశ్వరుడు. ఈముస్సవ రాజులచేత దాన శాసనము లేవియు బాతమొనఁగ గార్పామ నేడు. శ్రీమద్రామము పదునొకవవ శతాబ్దము వాటి నుండి చాళుక్యుల శాసనములు నిజయసింహవల్లభుడు ఎఱుదివాడగు గొన్నెయ్యము విభింతియు, కృష్ణనికుమారుడునగు రాష్ట్రకూటరాజగు ఇంద్రుని నోడించి దక్షిణాపథమున

చాళుక్యురాజ్యమును ప్రతిష్ఠాపించెనని తెలుపబడినది. ఇంతకంటె మొదటి యిరువురు చాళుక్యులను గుఱించియు మహాకవి వైకటాచలచరిత్రాంశములును విశిష్యురారామ, మహారాజులను పులకేశి నహించియుండుట వలనను, ఆతెలుకాజధాని వాతాపి నగరమని శాసనములు తెలుపుచుండుటవలనను నిజముగా చాళుక్యునికారమును దక్షిణాపథమున స్థాపించి వాఁడు పులకేశి నహించియుండునని యూహించుటయే సమంజసము.

పులకేశి నత్వాచల, శ్రీమృగవల్లి భవిరుదములుకలవు. ఈతఁడు వాతాపి నగరము రాజధానిగాఁ జరిపాలించె నన్న విషయము తక్కయీతనిని గుఱించిన యితరచరిత్రాంశములేవియు ముఁకుఁజేయవు. ఈతని కుమారుడు కీర్తిచర్మ. ఈతఁడును తండ్రివలెనే నత్వాచల, పృథ్వీవల్లభ భవిరుదములను ధరించినవాడు. ఈతఁడు నలులను, పాఠ్యులను, రాష్ట్రకూటలను, కదంబులను జయించి చాళుక్యురాజ్యమును విస్తరింపజేసెను. మహాకూట సర్వజయ స్తోత్ర శాసనమున ఈతఁడు లంగ, వంగ, కళింగ, వట్టార, మగధ, మద్రక, కేరళ, గంగ, మూషక,

పాద్యము, ప్రసాదము, తిండి, తాగునీరు, వస్త్రములు
 లను జయించెనని కలదు; గాని యిది దేవతన
 యొక్క సత్వము కలవలె నాతడు యాచరించును
 నన్నకు చాతాకృత్యాద్య మితావలంబు గాని
 విద్వంసించెననుచు, ఈతడు చాతాకృత్యము
 నాచరించుననుమాత్ర మంగీకరింపక తీరును.
 ఈతడును పాద్యమునకు నచ్చినవాడు ఈతని
 కిన్ని పాద్యములైన మంగీకరింపడు. ఈత
 నికి రోషిత్వాదులు, పుష్కలజ్ఞానం
 నియు బిరుదములు కలవు. కలచురి ప్రభు
 పులను జయించుట, లేవలి ద్వీపమును
 ముట్టడించుట అను రెండు విషయములు
 తక్కి ఇతనిని గుఱించి మనశ్శాంతి వలె
 యడు. ఈతని తరువార వాతాపివగర
 చాతాకృత్యములను నాచరించినవాడు
 పుంశే. ఈ నామమును పొందిన చాతాకృ
 త్యలో నీతడు రెండవవాఁడగుట నీత
 నికి రెండవపుంశేయియగును. ఈతనికి వత్సా
 క్రమ, పుష్కలజ్ఞాన బిరుదములు కలవు. పద్వి
 లోకాశ్రయబిరుదముచే పూర్వచాతాకృత్యా
 దగు మంగీయకరాజు పుష్కలజ్ఞానంబు అట్లే
 వత్సాశ్రయబిరుదముచే నీతడును సుప్రసి
 డుడు. ఈతడు తాతాశ్రమైవర్యకామైవ
 మహానాశ్రమమందున్న కపాలులు, అప
 పులు, హామ్యులు, బాంబులు, మాంశపులు,
 పూర్ణులు, కలంగులు, కోనలులు, పల్ల
 వులు, వాచిలు, కేచిలు, హామ్యులు—పీ
 యందఱియు చి నక్షిణాభిముఖతను పరి
 భ్రతముగఁ బరిపాలించినవాడు. విదీమా
 మనీషు రక్షిణాభిముపై నుడత్తినచ్చు శ్రీ

[illegible]

వేంగీ చాళుక్యులకు పూర్వపు రాజులను గురించి తెలిసికొనిన విదవ ఇతర నీ చాళుక్యులెచ్చుకొను, పొను లాను విషయములను గురించి నివారితము.

ఇందు నిమిత్తము ముందు చాళుక్య
సామ్రాజ్య లెక్కలచేయుటలో, ఆ సము
లూకదానకొకటి సంబంధముకలదో లేదో
తెలియింపవలయున్నది. విశ్వాచలమున
కుత్తిరము, కరివాలిలోని చాళుక్యసామ్రాజ్యములు
కలదు; దేశమున చాళుక్యసామ్రాజ్య సామ్రాజ్యములు
కలదు. అట్లు (వర్ణనముగలది) దేశపు
సోమకొన. సమున, రాజపుత్రనానసానతి
సోమకొన సామ్రాజ్యము, అట్టి సామ్రాజ్యము
సోమకొనసామ్రాజ్యము విశ్వాచలమున కరి
వాలిసము నెఱుంగు సామ్రాజ్యములు. అ
దామచాళుక్యసామ్రాజ్యము, విశ్వాచలమున
సామ్రాజ్యము, సోమకొనసామ్రాజ్యము-ఇది చాళుక్య
సామ్రాజ్యమునది. చాళుక్యసామ్రాజ్యమున చరిత్ర కలది

స్వీకారము నుద్ధరించు నయ కలదు. విమలా
దత్త్యుని రంగభూంధీ శాసనమున సీమాలయం
తయు లేదు. అందున్నట్లును నుది. అయోధ్యా
నివాసము నభిషేచి ఏలది శోమప్పయ్య
భూపాలుడు రాజ్యమేలింపడవ వాలో కడ
ఁటివాడైన విజయాదత్త్యుడు విలగింపవై నల్ల
గొంకిమునుకు నచ్చి ప్రిలోచనపల్లపులో
జరిగిన సంభవమరణమును నిహితుడయ్యును.
పురోహితుని క్రితాది గర్భవతియైన చూతని
మహా దేవి ముఖీదేవి అను నగ్రహారమును ౧౧
విష్ణుపల్లి సోమనాథుని నాకథాక్రమమున
నందిచే బరిరక్షింపెను, విష్ణువర్ధనుడను కుమ
రునిని నెను. అతడు తనతల్లియన, జరిగిన
యావద్వస్తాంతమును విని చాళుక్యగిరికి
యాచటకర్మమున సంకల్పగతతి నారాధించి
సకలసామ్రాజ్య చిహ్నములగు బడిసి కరంబు,
గాంగాదులు నిర్మించి, సేతులర్థవామస్థనసాని
నత్తలపిడకొనాకమును విడిపాలించెను.
ఈతనికి పల్లవాస్వయంబూత్తమున మహాదేవి
వలన విజయాదత్త్యుడు కలిగెను. ఆతనికుమ
రుడు పాలకే పల్లభుడు. ఈవిధమున అయి
దవవిక్రమాదత్త్యుని కొంతవఃశాసన గాఢకు
సీమలాదత్త్యుని రంగభూంధీ శాసనగాఢకు
నెక్కడను సంబంధము కనబడదు. కాలేమ్
శాసనగాఢమునను సంవత్సరములు గడచిన
కొలది మార్పుచెంది న్నగిపొందెను. కళ్యాణ
పురచాళుక్యుడైన కంపవ జయసింహునిక్రీ.శ.
౧౦౧౯లోని యొక శాసనమున ఆయోధ్యలో
ఏలది శోమప్పయ్య చాళుక్యరాజులు పాలి
చినపిడవ వారిలో నత్యాశ్రయుడనురాజు

జనించెనయి, ఆతనివలన బ్రహ్మనాథసంభూ
తమైన చూపంకమువారికి నత్యాశ్రయ
సంకీయులని విఖ్యాతి కలిగెననియు, గొడు, ఇది
యును పట్టుకడన పలుకెడు. ఏలయన క్రీ.శ.
౧౧౨౧ నాటి కళ్యాణపురచాళుక్యుల నుటి
యొక శాసనమున ఈచాళుక్య సంశోభ్యత్తి
క్రమము ముగియఁకొటిని వర్ణించినది.
ఆది మొట్టవః బ్రహ్మమానసపుత్రుడు స్వయం
భవించునపు; ఆతని తనయుడు మానవ్యుడు.
మానవ్యులకోత్తూంఢులు సేతని పంకీయులే.
మానవ్యునికి వారితోడు; వారితోనికి సాచరిభ
వతీతి; ఈతనికి చాళుక్యుడు నుదయించిరి.
ఈతని కనుగొనిచెందె యీమంశము చాళుక్య
సంశయమునకు బ్రఖ్యాతమయ్యెను. వారాయ
నని నుండి పత్తగన్ముడైన బ్రహ్మయువయు
చెననియు, ఆతనికి పోకితొడుదయించెననియు
ఆతనికి పోకితొడుకలిగెననియు, ఈతని మహి
కమున నల్ల జలమునుండి ఉత్థాతఖిష్టుడై
నత్తిమదేవుడు చున్నవించెననియు, ఈనత్యా
శ్రయుని నుండియే చాళుక్యరాజవంశము నిగు
పమానముగ బ్రకాశించెననియు పచ్చిమ
చాళుక్యులమహిమక శాసనము చూచునన్నది.
వ్యవస్థపైముగిను, పరివ్యవస్థపైముగిను
ఉన్న యాశాసనములను పదలి చాళుక్యనం
కాత్మత్తి క్రమమునకై వాఙ్మయమును బరి
కాఢిము. విష్ణునిని విక్రమాంకదేవ చరి
త్రము, కైఫయతిమైన జయసింహ దేవనూరి
విరచితమగు కుమారసాల చరిత్రమును
చాళుక్యవంశానుక్రమమును నర్ణించుచు
న్నవి. మొనటిగ్రంథము క్రీస్తుశకము ౧౨౦

నొకడవ శతాబ్ది కడపటిభాగమున విరచి
 తున్నది : రెండవది స్త్రీశతకము పదనాలు
 గున శతాబ్దమున వ్రాయబడినది. విక్ర
 మాంశ దేవ, కుమారసాలు రివివ్రహను చాచి
 క్కుచే. ఈన విక్రమనాదిమ్యుడని ప్రసిద్ధి
 గాచినవాడు విక్రమనాంశదేవుడు. ఆనది
 చాచిత్రమునే అతని పుష్కలకవియన బిల్లి
 గాడు విక్రమాంశ దేవచరిత్రమును కావ్యముగ
 నాచియున్నాడు. బిల్లిగాదిచితగాని యి
 క్రిందియ నున్నది.

ప్రహ్లాదాధ్యక్షమాధిపా నుండగా
 తేజోమృతాతనియెట్టి కరుగుకెంచి, భూలో
 కమున బాకము పెరుగుచున్నదనియు, యజ్ఞ
 విభాగిగా మనుకును ఈకన్యకలలోమా
 త్రమే విలువనట్లు కనిపించు చున్నదనియు,
 అందువలన దుష్టసంహారిమునిమిత్ర మవార్య
 ప్యు నొకనిని స్మరియిం నుపాదనియు
 బ్రార్థించి, విడిచి పుంజర జన్మనము
 నాకర్షించి భ్యాపానవిధములైన తనవిలో
 చనములను సంధ్యాంబులమీద మేల తనములుక
 మ్ము ప్రసరింపజేసెను. అంతట నందుండి
 త్రిలోకసాక్షాత్కానమునైన సుభటుల వాక
 యడయించెను. శౌరిందములకుండి గంగా
 నాహమునలెక క్రిమముగా ఆతనినుండి
 గాననాశ ముడయించెను. ఆనాశములో
 హాత, మానవ్య లుడయించిరి.

ఇక జైనయతియైన జయసింహ దేవ
 నారి కానకాద్వైకర్థివలెను, బిల్లి
 కలెనుగాక చాచిక్కుచు ప్రహ్లాదంశ
 కేమూర్తినులేకుండ చేసినాడు. ఆతనికడ
 విప్రకారమున నున్నది:

పూర్వము ప్రాంత విశ్వేంద్ర భగవ
 ధకుమను, శ్రీ శ్రీ యాత్రముచును, విలువ్యు
 డుని విఖ్యాతి కెదిగినా విలుముచును. ఆ
 నెడు మధూఃస్పృమను బట్టము (నానా)
 ను రాజధాని శీరీని భూతలమును బరిపా
 లించెను. అతనినుండి కర్మములు కాకు
 మును, విశ్వవిస్తృతమునైన చాచిక్కుచాశము
 కలిగెను.

దాక్షిణ్య చాచిక్కుగాని లీవిగమున
 నుండగా, విశ్వేంద్ర భాగమునరలి అన
 హిల్ వానపట్టణ లోలకులు ముడియకనాధ
 కల్పించిరి. పాశురాముడు శ్రీ శ్రీ యకులము
 విరువదియుక్కమూలము వినాకము గావించి
 పడవ లోకమాలియు అరాజకమై వైశ్యులు,
 దాన వ్రలు మొదలగుచున్నలు ప్రబలి బాహీను
 లను కాధించుచునుండచూచి విశ్వమిస్త్రము
 మజల శ్రీ శ్రీ యకులమును స్మరియించుతలం
 పుతో పరశస్మితత్వమైన బుధులును,
 మునిపునివ్రలు నూడు కొబ్బావ్యతిమున
 కేసెను. అంతట వారిండునుగలవి గావచ్చి
 తశ్శిఖరముపైనొక యగ్నికుండమునుగల్పించిరి.
 అందుండి ప్రహ్లాదముని యాశమున నలు

1. మహాభారతమున స్త్రీ శతక విరచించి, శ్రీమల వాచించినవాడు. ఈతనికాలమున జైనమతము
 పట్లను బట్టియు విక్రమదేవ శతకము వ్రాయబడినదను, కైఫియదీనికను స్త్రీ శతకమున వ్రాసిన శతాబ్దము
 కడపటి భాగమున వ్రాయబడినదనియు, ఈతనికాలమున జైనమతమున విప్రకారమున నున్నది.

పురుషోత్తమును బుద్ధునిచేరి. వాడు నలు
పురుషులను (ప్రమాద), పరిహరీ (ప్రతి
హరీ), తోహా (హాహుమాను), సోలంకి
(వాచాక్ష) వంశములకు కర్తతేరి. అగ్ని
కాండమునుండి యుద్భవించిన వారినందు
యేర్పడిన వంశములగుట వేదాని రాజపుత్ర
ధానమున అగ్నికులమే ప్రయవేశము అను
ను. ఆ యగ్నికులమునం దుదయించిన నలు
పురుషుల ప్రహ్లాదవంశమున సుద్ధునిచేరిన వాని
వేదకు చతుర్ముఖులు. అదివిధమున వేదమునకు
యులకు చాళుక్యులను పేరు కలిగెను.

ప్రస్తుతము పదునొకవంశశతాబ్దమునకు
బాహ్యపు చాళుక్యులు బాహమిశాఖవారు
గారి, కల్యాణపురిశాఖవారుగారి, కేగేశాఖ
వారుగారి యిర్మపురాణ వంశావళిల నేర్ప
రించుకొని యుండలేదు. అంతియకాదు.
ప్రహ్లాద వంశమును గానరాదు. గోమహాశ
ప్రవాహమున గల్పితులు. మహాకూట ధర్మ
జయస్థితి శాసనమున మూత్రము జయము
హువి మమమునును, రిగరాగ్ని కమానును
వైక శ్రీ సత్యాక్రమ్యునికర్తవ్య ధరిణ
విక్రమును హరిణ్యగర్భ కంభూతుఁడనియు,
అగ్నిప్రేమ, అగ్నిచహన, వ్రాజకేయ,
బాహునవర్ణ, లోంకిక, అష్టమేధాన ధర్మధ
స్నానపుణ్యవేదీకృత శత్రుఁడనియు వర్ణిం
పఁబడి యున్నాఁడు. ఈతఁడు మొదటపుంకేశ
యని యీశనివిరుదముల ననునరించిన
ప్రహ్లాదవంశము. ఇతఁడొకాదు చాళుక్య
వంశజుడైన విజయవర్మని శాసనములలో
మొదటి విక్రమవర్మనిపింపఁబెందుకరిచియు

చాళుక్యుల"మని పేరుపఁబడినది. ఈవైరెందు
మఁచినవలెతక్క ప్రస్తుతము పదునొకవంశ
శతాబ్దమునకు బాహ్యపు చాళుక్యశాసనవాద్య
యమున బ్రహ్లాదవంశమును గుఱించినట్టిగాని,
సోమవంశమునకు సంబంధించినట్టిగాని, పల్లవు
నితో జరిగిన యుద్ధమునకు సంబంధించినట్టిగాని
సూచన లేవియు గానరావు.

ఈవిషయమటుండు పురాణవంశావళి
లను గల్పించుకొనుట యీవలెటి తొలకవంశ
ముల మూలవారిముగ చూడెను. ఇట్లే రా
ణిక వంశావళిలు ప్రస్తుతము ఏమి, పదు
నొకవంశ శతాబ్దముల నమముబట్టికట్లు శాసన
ములను బట్టించిన విలియంగులను. ఇట్టి
పాశావళిలు పుట్టుటకు కారణమేమి? ప్రస్తు
తము ఏమి, పదునొకవంశశతాబ్దముల పాత్ర
కాలము బాధ్యమతము క్షీణించుచుండెను కాల
మనియు, పంకరాచార్యులవారు వాస్తవవాద
మును ఖండించుచు, అస్త్రైశ్వర్యమును నానా
చుచుండిన కాలమనియు, ఇది సూతనరూప
ముతో వైదికమతమువైపున నొక్కమాటు
విప్లవించిన కారణమనియుమనియు మనము
భ్రాంతమునుకోవలసి యున్నది. ఈవంశావళి
యగమున కొలఁదగిన గొప్పగన అధికారి
ము సంపాదించిన సామంతములకేర్వరులును,
మహామంత్రికేర్వరులు వైనవారిలు వైదికవాద
కారిములను, రాజ్యవైదికమును హెచ్చిన
కొలఁది నీయుగమున వాతొర్వైద్యవిధాన
మున ద్వితీయస్థానమగు తీర్చియివ్వమునధి
ష్ఠించుటకును, చారాణివంశావళిని, సూర్య
చంద్రసంశ్లేషములకు గల్పించుకొని,

తన్నూలమున ఆశ్రయసంఘమున నాధిక్యమును సంపాదించుటకును శ్రయశీలించుట నుపాచారముయ్యవని శాసనంబుననున్నది. ఇట్లును చున్నది. ఈ కాలముననే రాష్ట్రపుత్రపాదమును నొందిన శ్రీ శ్రయశీలపాదముల చేతమును చేచి నది. రాష్ట్ర కూట, చాళుక్య, చోళ, పల్లవ, గంగాదేవరాయముల కీ కాలముననే పరాభవంశావళి లేర్పడినది. పారాణిక మన మెప్పుడునున్నది. శ్రీ భాన శరీరములలో ముఖ్యమైనది యీ కాలమున నిర్మితమగును. కప్పడ మును. అందువలననే ఒకే మూలమొకమునుండి పుట్టిపోయిన నేలువేలు శాఖలవారి పంజోత్పత్తి కళనముక పైనుండి వివిధ గాథలలో సంతటి వ్యత్యాసము, అంతరితవిధ్యము నుండుటకు గారణమైనది.

ఇకపైగాథలను పరిశీలించిన నందుండి చాళుక్యుల పూర్వోత్తర మేమైనఁ దెలియు నేమో చూడము. చాళుక్యగాథలన్నియు జేయుచేసినవిధమునఁ బుస్తకము అందువర్ధముగను, అకటావికటముగ నుండుటవలన అందువర్ధకు చాళుక్యులకు సంబంధ ముండుట గాని, చాళుక్యుల యోగ్యుల పాలించుట కాని, ఆ యోగ్యులుండి వారు దక్షిణాంశము నకు నెచ్చుటకాని, చుట్టమునుండి పుట్టుట కాని, చాళుక్యులను పాలించుటకులుగాని, అన్ని నుండివలయుచే యుద్ధవిందులు కాని విశ్వాస పాత్రములైన చారిత్రక కావ్యములుగఁ బరిగ్రహించుటలేదు. కాని యిందులకై మేమైనఁ గల దాయున్న చాళుక్యులు మొట్ట మొదట చాళుక్య విధివిధానమునందలి ముగిసిన మూలమునందు

లవారిలోఁ జేసిన ద్వికీతములైనవనియు, పరిశీలించుట నుపాచరించుచు, కాలములనున్న వ్యభావము ననుసరించుచు, అధికారివై భవనంబు ననుసరించుచు ఉద్ధిమనీరిగి తినినది. ఇటు తీర్చిదివ్వవారియు వివిధముగను. మొట్ట మొదట శ్రీ శ్రీ శ్రయశీలమని చెప్పకొనవలెనారు. శ్రీ శ్రీ శ్రయశీలమనిగఁ జూచునానిగఁ జేతావ్యము వాటికి శ్రీ శ్రీ శ్రయశీలమని చెప్పకొనుట నే ఇందులకుఁ దార్కాణము. అట్లే కానిచో ఒకే పాత్రమునుండి పుట్టిన శాఖల వారివంశోత్పత్తి ప్రకార మిన్ని విధములు అగును. తుల్యులలో నుండుట సంభవించునా? అదియటుండ ఈ చాళుక్యుల నే కులమువారిని చూచింపఁగని కాళముకలదు. ఈవిషయమున మానసియులైన శ్రీ శ్రీ శ్రయశీలమొకటి లక్ష్మణరావును తుల్యుగాను వ్రాసినది ఎత్తి చూపవలెను.

“అరమునందు”నినాకరమ” అనుపేరులకొకము కలదు. ఇది ౯, ౧౦వ శతాబ్ద ప్రాంతపుది. ఇందులకొకంబైన ప్రాచీనమని చెప్పవలెను కలదు. ఇందు “చళి క్యవందర్” “చోళ కుల ఆరసర్” అనుపదములు పర్యాయపదములుగ నీయఁబడినవి. “చళి క్యరాజులు” చోళ కుల వ్యవతులు” అని యీపదముల కర్థము. అనగా ఆకాల మన చాళుక్యులు చోళ కులము వారన్న సమ్యక్యముండి యున్నట్లు. “చోళ కులము” అని చెప్పవలెను. “చోళ కులము” అనుదు. చిరుకూడ్రులు; తెలుగులోని వలమనారు, కిక్కిరింపులు. “చోళ కులము” మొదలయి. “చోళ కులము” అనుచు చెప్పవలెను. చిరుపమును మొదట కొక్క బాధివార. కాని చోళ కులములనుండి పుట్టుచుండు సంభవించినది. దీనినిబట్టి చాళుక్యులు మొదట దక్షిణాంశ శూద్రబాధివారనియు, రాజ్యము వచ్చిన తరువాత క్రమముగ శ్రీ శ్రీ శ్రయశీలము జేయవలయుఁ స్పష్టమగుచున్నది.”

పై చాళుక్య గాథల ననుసరించి చాళుక్య రాజుల తీర్మానములను వాటికి తగినట్లుగా వ్రాసి, అందును వాటిని నుండి చాళుక్య రాజులను విజయము చేసిన గురితే మో విజయము.

కాళింగపుర చాళుక్య గాథలలో విజయ చక్ర, విజయవర్ష, త్రిలోచన పల్లవ రాజులను గుర్తించినట్లు కనిపిస్తుంది. వేంగీ చాళుక్య శాసనములలో చదునాటుగురు దక్షిణాంశమున నేలర నువీయము కాని, జయసింహుడు రాజ్య, కదంబ, గాంగ, రాష్ట్ర కూట, నలాదుల, లక్ష్మి, చె ననువీయము కాని కాని రాదు. కాళింగపుర చాళుక్య గాథలలోని పాతాళిక వంశావళి అందులోనినా, పాతాళిక గాంగుజయసింహ నల్లభుడు చాళుక్య రాజ్య సంస్థాపించి పోయినాడు. అట్లు వేంగీ చాళుక్య గాథలలోని పాతాళిక వంశావళి తీసివేసినచో త్రిలోచన పల్లవ రాజులను నిహతుడైన విజయాదిత్య తర్వాత పుత్రుడు, పాతాళిక త్రిలోచన పల్లవ రాజ్య సంస్థాపించినాడు. కాని అదామి చాళుక్య రాజులను గురించి మనకు కానిగిరి లియుట చేసిను, ప్రాచీన చాళుక్య శాసనములలోని క్రీ. శ. ఆరవ శతాబ్దమున నుండియు ముగిసే వ్యవధి ముహూర్తము ధర్మజయంత్ర శాసనమును, ఏడవ శతాబ్దారంభము నందలి దగు రెండవ పులికేళి అమ్రావతి శాసనమును జయసింహ, రణరాగుల పేర్కొనుచుండుట చేతను వేంగీ గాంగుజయసింహ చాళుక్య రాజ్య సంస్థాపించు జయసింహ, రణరాగు, (ముదటి)

పులికేళులనుట నిశ్చయము. అందువలన వేంగీ చాళుక్య శాసనములందలి విజయాదిత్య, విజయవర్షములు కల్పిత పురుషులనుటయే యుష్మ నము; కాని యీ సంగత్యమున అయిదివ విక్ర మాదిత్యుని కాతేమే శాసనమున జెప్పబడి పల్లవ చాళుక్యులు నమస్తే భువనాశ్రయ, పర్వతాకాశ్రయ, విజయవర్ష, విజయాదిత్యుని విశేషనామములు గలవాడు. అందువలన వేంగీ చాళుక్య శాసనములందలి ముదటి విజయాదిత్య, విజయవర్షనామములు అదామి చాళుక్యులలో ముదటి పులికేళి పూర్వములో నెవరికైనా పురుషులైయుండిన నుండవచ్చును. ఇక వేంగీ చాళుక్య శాసనము లందుమాత్రమే త్రిలోచన పల్లవ రాజ్యము, చాళుక్య రాజ్య సంస్థాపనము ప్రస్తావించబడుటచే నే కృషియ ముహూర్తముల కవకా నముకలదు. వేంగీ చాళుక్యులకు మూలవంశీయు డైన బాదామి చాళుక్యులలోని ముదటి పులికేళి పూర్వము చాళుక్య రాజ్యమును దూర్పుగివ్యాపించి యుండునైతియింప వచ్చును. అప్పుడు పల్లవ రాజుకి దక్షిణభాగ మున దక్షిణాంశ ప్రాదేశమున పల్లవ రాజు పాలించుచుండి యుండునైతియిచ్చును. రాజ్య మును విస్తరింప. కేరికొను బ్రయత్నించు చాళుక్యులకు, ప్రాదేశాధిపతులైన పల్లవ రాజుల సంగతులను కలిగియుండును. కృష్ణానది కుత్తి రిభాగమున వేంగీ దేశమును క్రీస్తుశకమున ౭వ శతాబ్దమునకు పూర్వము శాంకాయనులును విజ్ఞు కుండినులును, కృష్ణకు దక్షిణభాగమున పల్లవ రాజులను పరిపాలించినట్లు మనకు శాసన

వచ్చుపాఠమే కలదు. శ్రీమదాదిత్యమహాశాస్త్రిగారు
 బొంబాయి నుండి వచ్చినట్లు విన్నవించి
 పునరుద్ధరణమునకు వేగవంతముగా రాజ్యమును
 పాపమునకు పూర్వము నక్షత్రమునుండి ప్రాప్తము
 నుండి నమరాజ్యమును విస్తరించు కార్యము
 ప్రయత్నించినందున, కుంతలపర్వమున భాగ్య
 క్షులకు పల్లవులకు సమరములు సంధినిచెప్పని
 యు, ముగించునట్లు పల్లవులే జయించినను
 భాగ్యక్షులను ఆరక్షణమునొనర్చునను కడప
 మండలమునందలి ముడివేము (ఇప్పటి పెద్దముడి
 యము) వఱకు రాగలిగిరినియు, పల్లవుల
 పోడి యుద్ధమున నోటనడి ముడివేము పల్ల
 వారమున వారు కొంతకాలము తలదాచు
 కొనిరినియు, పరవశించి తాలమునకు ముగి
 విజృంభించి నక్షత్రముగాది రాజ్యములను
 జయించిరినియు, శ్రీలోకనాథుని సమరము
 పూర్వదేశమునకు పంపింపించి గాధియగు
 టచే పుష్పావళి కృష్ణ శాసనమునందు మా
 త్రమే కన్పించునట్లుదనియు నూహించుట
 సమంజసము.

భాగ్యక్షు విజయనగరమునకు బోరిన
 నాడు శ్రీలోకనాథునివని భాగ్యక్షుగా
 పంపింపబడ్డది. ఈతనికి ముక్కంటిపల్లవుల
 దియు, పల్లవశ్రీమత్రిపుటనియు, శ్రీనరాజ
 పల్లవుడనియు, ముక్కంటి కాడువెట్టి య
 నియు పేర్లుకలవు. కాడువెట్టి, కాడవరా
 యర - ముగియని పేరులు 'పల్లవ' నామాం
 తరిముగియని పేరు మూర్తీ పదమునందే పుట్టి
 నవి. ఈ శ్రీలోకనాథుని శిరశాసన ముడివే
 గుడియగు నుండియును పల్లవ రాజ్యతాలూ

కాలోని ఉప్పుటూరు గ్రామమున గలదు.
 అందు శ్రీనేత్రి పల్లవశివుల తీర్థయందు గింగా
 సనీతమునందలి అపార్ణత పురమున ఇ
 యొక్క నల్లార్యవ్యయలుగు వేయిమంది బ్రహ్మ
 ణులు బిలువనపి వారికి అర్ఘ్యదయ మహా
 పుణ్యకాలమున అవతరణ గ్రామము (ఇప్పటి
 ఉప్పుటూరు) నగ్రహారముచేసి గొలువగవని
 కలదు. ఈనిరయమునే పల్లవు శ్రీనయనపల్ల
 వుని తామ్ర శాసనముకూడగలదు కాని యీ
 తామ్ర శాసనము విజయనగరరాజగు విజయ
 భూపతి నాడు చెక్కబడినదని గార్నమెంటు
 శాసన శాఖవారి యభిప్రాయము. ఇవితిక్క
 ణక విశ్రీశ్రీత్రపల్లవుని శాసనము వేదము
 గానరావు. ఈతనిని కరికాలచోడూ పోషించి
 నట్లు గాధియకలవు. పల్లవులలోనివాడగు
 రుద్రదేవస్వామివద్దకు శ్రీలోకనాథుని నా
 మూలరముకలదనియు, సీతయ ప్రత్యేక సూ
 త్రవశితాద్ధములోనివాడనియు గొందఱు
 మనము. శ్రీమత్రిపుటని శతాబ్దా
 దిని భగవతోటను రాజధానిగా చేసి పోటవ
 యలు తాము శ్రీమత్రిపుటని పల్లవప్రసా
 దాసాదిత కృష్ణవర్ణాకాశాది పట్టపహస్తా
 వనీ వల్లభులమని చెప్పకొని యున్నారు.
 వెంనాటి పోరుల పూర్వమున మొదటి
 మల్లరాజు శ్రీనేత్రి పల్లవునితో స్నేహము
 చేసికొని నక్షత్రదేశ దిగ్విజయమునకై జైలు
 వెడలి, గాది, కళింగ, వంగ, మగధ, కొం
 పుర, పాండ్యముల జయించి పట్టపహస్త
 జగతి(అనువేలనాడు)ని సంపాదించి భగవద్గుర
 మును రాజధానిగా చేసికొని పరిపాలించినట్లు

వెలుపటి చోడశాసనములకు గలదు. వీటి
 చిట్టచివరిననుసరించుచుగా త్రిలోచనశిల్పపు
 దిను వెలుపటి ఒకశిల్పవరాళ నిజముగా ఉన్న
 ను చేకవోయినను కృష్ణశిల్పాదేశము పట్టు
 హస్తావనిది చాల పురాతనకాలమునుండియు
 శిల్పముల పరిపాలించుచుండినట్లును, శిల్పముల
 నోడించి ఆదేశము చాళుక్యుల చేతికిఁబడుచు,
 అటుపిమ్మట వరుసగా దానిని ధనదుపుర
 ము రాజధాని చేసికొని వెలనాటివోగు
 లును, అటువెనుక ధరణికోట రాజధాని
 చేసికొని కోటవంశీయులును పరిపాలించి
 యున్నను, శిల్పపు లేఖన దేశమును జూచుచి
 చాళుక్యులును, చాళుక్యరాజ్యము క్షీణితకు
 వచ్చుచున్నదిని స్వార్థంత్రస్థమును నహించి
 వెలనాటి వంశీయును, కోటవంశీయులును
 రాజ్యపేలిరి గనుకనే పూర్వచాళుక్యగాళ
 యును త్రిలోచనశిల్పవ నమద్రవనక్తియు,
 వెలనాటి చోడశాసనములందు త్రినేత్రశిల్పవ
 న్నేహస్తనక్తియు, కోటవంశీ లిగుదములందు
 త్రినయనశిల్పవ న్న సాదాసాదాని రాజ్యవైభవ
 ప్రసక్తియుఁ గలిగినట్లును ఊహించుట
 సమంజసము. అది యటుండ నర
 సామంతుల వేట తాలుకాదుందు కోటశిల్పకొద
 వొని చాళుక్యశాసనముల వెన్నయభట్టహాస
 గూఢ పేర్కొనబడియున్నాడు. ఈతడు
 త్రినేత్రచాళుక్యపుని ఆధారపడితూ వైశ్యును,
 మహావాది మదేధసింహుడనయిరిగిన గొడ
 ధట్టును జూచుచి గిరిశిల్పమదేశమున “ఆరా
 మశిఖావృత్తిమైన ఇట్టలూగును” త్రినేత్రవ
 శిల్పపునినుండి పడవెట్టునుకలదు. ఈ వెన్నయ

భట్ట హాసమనామము, చాళుక్యచాళుక్యగాళ
 యునాటి విష్ణుభట్టహాసమనామము చేక్కడ
 యని చాళుక్యకము. ఇటువంటిచూడ త్రిలో
 చనశిల్పపుని కాలమునందున్నవాడే. త్రిలో
 చనశిల్పపునిచే నిహితమైన విజయచిత్తపుని
 మహాదేవిని సంరక్షించిన విష్ణుభట్టహాస
 గూఢ అష్టానభూతి కుంభావన వేదామిని
 వెన్నయభట్ట హాసమనామమున కిట్టియుం
 చుటకు సంశయింపఁబనిలేదు. ఓడింపఁబడినది
 దేశమునై యునిచేతివైనను విష్ణుభట్టహాస
 గూఢ కుంభావనభూతిస్థానమునై విజయచి
 త్తపుని మహాదేవిని సంరక్షించి యున్నను,
 అందువలన వైగాళిని చాల ద్వేషదగినవాడాయె
 నేమను:

౧. చాళుక్యులు దక్షిణాత్యులు : వే
 కులసంజాతులు.

౨. చాళుక్య శాఖలన్నియు బాదామ
 చాళుక్య మూలజాతియునుండి విస్తరించెవి.

౩. చాళుక్యులు సూర్యవంశజులును
 కాకు; చంద్రవంశజులును కాకు: అగ్నికుల
 జాతియులును కాకు.

౪. చాళుక్యరాజ్యమును పరిపాలించు ప్రాదే
 యముల వ్యాపించిన ప్రాంతాన్నియైన కాల
 మున కృష్ణానదీదానముపట్టుహస్త దేశము నేలు
 చుండిన వారు శిల్పములు. కృష్ణానదీకు త్తరమున
 చాళుక్యులకు విష్ణుకుండి ప్రభావముతోను, కా
 ళిగులతోను ఎట్లు సంబంధము సంభవించెనో
 అట్లే ఆనాళుక్యరాజ్యము చాలకాలము క్రితమే
 కృష్ణానదీదానమున చాళుక్య శిల్పపుతో
 సంబంధము సంభవించెను. తుంటుకులకు
 శిల్పపును జూచుచి చాళుక్యులే కృష్ణానదీ
 దక్షిణదేశమును గూడ పాలించిరి.

కీ. శే. సత్యవాలు గున్నే శ్వరరావు గారు

జి. బామదా గారు

మంత్రభక్తియైతే మహిమలును నిరాశ, సాధించి నవాక్యవక్రివక్రి
 కవిజమ్ముల నేలగా నున్నప్పుడై విరాగ్న శ్రీకృష్ణరాయమూర్తి
 కనుగొంటే గర్భావస్థమై తనది శి, రాజు చేతులు జీరినా
 సునతికరిరాజమున భరితాంగి, కడువారు గన్న యభివక్తిగి
 గీ. వేగిరాజ్యపుచరగ్భవసింహ, మహిమలును పరివో శివయోగ
 రాజిలము గున్నే కరాయనము, కైవలముచేను దాత్మత్వ ముక్తియి.

కీ. తనదేవమున వ్యభి గాంచి మించి, క్రితేభిశుశుయివక్తి
 తనదేవమున కైవలమైన సత్సవి, ప్రవల భావన సుచగిమ
 తనసాయమున వాంకోని తేముంగన్న, సత్సవిగాయకసారవై పుణ్యం
 తనదానవిమం కృత్తిగొన్న సకలహా, చకమచోదస్సుతా శివబంబు.
 గీ. యభివక్తిగోదాకరిలతరగ, ఘోషములుగ గాంచి తిరు, భిగములు
 సీభువెమున గన్న దు చిలగిరింక, నంగల ద్విమనము! ఘోషాగ్రమాత!

శా. నీ కేభుక్తి వత్తెన మిమ్ములు శాంతి గున్నునా వాని కే
 దో కాలుతమునభవించి చను నయా! తల్లి! కిరగ్భమ
 మోకనీ వ్యావయం భిన్నములు గాదో, గర్భావక్తి
 కాకల్పితము విల్పువో, భరితమోత! మోదాగ్భగిగి.

శా. గానానాటకసంఘమునానిన్నా మిన్న గా శివ య
 నానామించిననాయకు చకట దేవానానము శేరెన
 మూ! నీ విష్ణువనాగ్భవైతివి గదే యాభోగ మాయాజు
 శ్రీ కిరుమగు భక్తివోక చకట నంతాను సంగుమా !

ఈ రోజున శ్రీమతి సత్యనాథుల వద్ద నుండి రావుగారు

రాజమహేంద్రవరము

హేమకవి- (లోకావలిగ్రహము)
మహాకవియను రోమక దేవతనుబోధించు
చిత్రము గ్రీకు దేశత.

హేమకవి- (లోకావలిగ్రహము)
మహాకవియను రోమక దేవతనుబోధించు
చిత్రము గ్రీకు దేశత.

ఈ ఆకాశము అను ప్రాజ్ఞుడు పురోహితుడు అతని యుద్ధము కుమారులు: (శిలావయము).
నీ దేశ మహానీయదేవాలయము ఇంద్రము గావి చింతలపై కీర్తి వక్రములు
యొక్క బిడ్డలూరి బాధించుచున్నది. ఇప్పుడైతి పృథ్వీయ వివాదము. భావములను
స్ఫురింపజేయుచున్నది. ఈమిహము లోమున కలి వారోననుభవమును నున్నది.

ద్వాదశ వింగమలు

చ. వేటకరంగయ్య గారు, పి. సి., పి. యల్.

జగద్గురు శ్రీశంకరాచార్యులవారు “ద్వాపరే లింగ
సామ్యే” అనుచే నాంధ్రమును పునీత్రాంత
మొంది యున్నారు. ఈస్తోత్రము కాంకర గ్రంథా
లలోను ముఖ్యముగా ముఖ్యముగాను, స్థానిక
స్తోత్ర గర్వాకరాని స్తోత్ర గ్రంథములందును గలదు.
అందును కొలదిపాటి సాధుభేదము లున్నను మొదలునకు
అన్నిటను విషయ మొక్కటిగానే కనుపడుచున్నది.
ప్రాయముగా నాంధ్రమునకు శ్రీశంకర వేదాంత
స్తోత్రమును శ్రీశంకర విరచితములగు గణింపబడుచున్నవి.
ఆసేమహిమాల ప్రతీతి గలవన్నియు సర్వసామ్యులగు
సమాచారాలచే ప్రసాదింపబడి యుండునలవు. అందు
గానన్న వానికి సర్వత్రాంగీకారము లభింపనేరదు. మే
ములకు ఇతిహాసపురాణాదులకు ముఖ్యములగు కొన్ని
చైదిక ప్రక్రియలకు భరణభివృద్ధి నుండునలవు నొక
మానమున ప్రకృతియు గౌరవమును గలిగియుండుటచే
పని ననుష్ఠించు భారతీయుల కేవలగిత్తమును సాధింప
నలనియుచున్నది. ఈ సంకల్పముననే రాధామాయుని
ముఖ్యునిగాను “సంపాదించు” యానిటి ఆఫ్ ఇండియా”
యను బహుళభవ్యంజకమున గ్రంథము నొకదాని ప్రాసి
ద్ధిగానున్నది.

మనము సార్వభౌమికవాద ప్రవృత్తులు గలములు తాదా
త్మములగునట్లును మనము నేనగాలని స్వేచ్ఛను
కలగలమునట్టి దాని వ్యాపించేయుట గలదని చెప్పుట
నేరదును సామాన్యము గాబుదు. భాగవతము వ్యాస
శ్రీకృష్ణముగాదనియు, బోపదేవుడు దాని రచించి నైయ్య
దనియుచేసెననుచును, ఆ వ్యాసమునామమును నా
యనీశ్వరులు రచించి విష్ణుమిత్రులైన మునిముఖులు

గాదనియు, ఇట్టివిసంవాదములు ఆచార్యుని మున్నవి.

ఇటులనే ప్రోత్సహింపబడినా సువర్ణవిహారమునను
గొన్నిట సంతోష ముండుదలచుచున్నది. బుగారాదేశము
జనసామాన్య ముదినము నుండి గలది. సంగారాదేశ
మొకటి గలదు. దానిని దహాభాగ్నా అను వచనము
చే దహించి కరించినట్లుల యచటికోడనులు చెప్పు
చున్నారు. కొంచున దీని కేంద్రప్రోక్షముగ గణించు
చున్నారు.

ఇత్యాదివిషయముల బరిశోధించి క్రైస్తవ్య విశ్వా
సముదయముల కీ క్రైస్తవ్యముల ప్రసంగించుట కొరపరచుట
ముఖ్యముగా గావలసియగుచున్నది. ఇట్లు పరిశోధన రాష్ట్రము
పక్షము వలయుచున్నకును ప్రాధికము కులలేకను ద్రవ్యపంప
దక్షము యాంగ్లదేశము చేరుకొన జల్లదు గాని శ్రీభూదై
నిలుచు దీక్షదు ముగ్యమున తుంటెను ముఖ్యకరం.

ప్రకృతివిషయముల వ్యాజ్యభంగిస్తోత్ర కర్తృ
త్వమున సంశయ మగుపడలేదు. శ్లోకగతివిషయములగుట్టి
సంశయము ప్రాచీనములైన యిందొకరినొకరు
చీమలకు ఆధునికులకు దేనియనివిగ నున్నవి. ఇందుగల
విశేషముల వాచాన్వయమున జూడవలెను.

பெரிய கிணறுகள் கட்டித் தண்ணீர் கொண்டு வர
பெரிய கிணறுகள் கட்டித் தண்ணீர் கொண்டு வர
பெரிய கிணறுகள் கட்டித் தண்ணீர் கொண்டு வர

కంట్లకొమర సోమనాథశ్రీరమణవలె జ్యోతి
 క్షయవింకము ముత్యపరిమళమిది విగ్రహాద్రోహ
 మదినివహమృదు దండెత్తిచ్చి భూమినివహసోమ
 నాథ విరాటే. శ్రీకళ్యాణానందాచార్యులవారి వ్రాసినది

“కేమిది కృంగేపి పదావసరిం” ఇది శ్రీ వల్లభాక్షమని
 కిం రాచాగ్యులవారు క్షురించుటచో పారపాక్షియము
 నుండేటాచు తెప్పటకు జాలు పాదనిసావగ్రి నూచింప
 చేయుటలో “అపి” యను సమన్వయమును బ్రయో
 గించుట మాత్రమే కాక “సదా” యను విశేషమును
 నామ గురికి రెన్ని వారమునకై వార్చి “అపి” “సదా”
 యనుప్రయోగములచే అవధారము చేసెట్లున్నది.

కింప నికాశం నిహితావతారం ముక్తిప్రదానాదుని
 సజ్జనానామ్, అకాలస్యత్యో పరితక్షణార్థం వంశే
 మహాకాల వహం మహాకేమ్.

అర ని యుజ్జయిని నానాంరెరము. ఉజ్జయిని
 యందు నవకాలునను చేరుగల కింపయూపముండు
 ప్రసిద్ధింపయ్యును. ఈదేవునే మహావి భుభూరి
 యుర్తరంబుచేత్రమునందు కాలప్రియ వాగుడని.
 స్మరించుచున్నాడు. “అకాలస్యత్యో పరితక్షణార్థం”
 అనునది మహాకాలమునకు ప్రయోగము స్థానిక
 గాన యెద్దియైన నుండునేనా నిచారించలయు.

క కావేరికావ్యుపయోగః పరిత్రే సమాగమే సజ్జనతార
 జాయ, సజ్జన మాంధ్యాపురే వసంరం పీంకార
 విశం కింమే విశేడి.

ఈ యోంకార త్రేత్రమునకే అమరేశ్వరవాసు
 నానాంరెరము. ఇది భాంధ్యావంశమునకు సమాగమగ
 మున వొకకొప్పంపయ్యును నేనుచున్నది. ఈత్రేత్రము
 “కావేరికావ్యుపయోగః స్మరింకేమ్” యిట్లుటల యా
 గాగ్యులవారు పదించివారు. ఈకావేరికావ్యులలోని
 కావేరి కాగలదా యను విచిత్రము పుట్టుచున్నది. అరవ
 తల్లాలలోని కావేరియొకడని దీనికిని వర్ణనకును సమా
 గమము నుచున్నాము. దేశకాలజ్ఞాధిపతిగని దింకో
 త్రేత్రమునకును నిచారించగ వర్ణనకు కావేరియనుకొక
 ముగిసినామమున పీంకార త్రేత్ర మున్నది.

దక్షిణజల్లాలలోని కావేరి నామసామ్య మెట్లు
 కన్గిన పనునిచార విలు యప్రస్తుతముకాదు. క్రింద
 రామన్న అయిపవ్యోకములోని వైద్యవాగ్ధము, ఆరవి
 స్తోకములోని నాగవాగ్ధమునూడె ఈమీమాంసకు విమ
 యములరచున్నది. దేశచిత్రములందు ఆగ్యులవభు
 జారివారు (వారు యిప్పటిచాతుర్వ్యమువారే కానిండు
 లేక వారిలో బ్రాహ్మణులుయొక్క పూర్వీకులే కానిండు)
 పశ్చిమ గిరిములనుండి భరతభంధము ప్రవేశించి క్రమ
 క్రమముగ సింధునదిని దాటి గంగాయమునాపరి
 సరములకీర్తి క్రవక్రమముగ దక్షిణభాగమున ప్రవేశించి
 రని చెప్పబడియున్నది. దీనిలో నొకలో యునువారు
 వర్ణనా కావేరీతరముల గొంతకాలము నివసించి యచ్చట
 ఆరోగ్యోక్తులు చిక్కిన లేనందున చాయగ దక్షిణము
 నకు బోయి పోయి దక్షిణకావేరీతరముల కేరి యానదీ
 పరిసరములు రవ్యములుగను వాసయోగ్యములగను యుం
 డుటచే నచ్చట విడిసి కిరావాసములు నుద్భవించి పూర్వ
 పునర్వవాతరములందుండెన యభిమానముచే ఈనదికిని
 కావేరియను నామము పెట్టికొనియుండును.

లోకమున నెచుగాని యొక దేశముననుండి మరియొక
 దేశమునకు విలసపోయినవారు ప్రారంభవాసస్థముల
 నానా ప్రాంతములందును లోకప్రముఖము.
 ఉదాహరణములు గానలయునదిల ద్రితిపు ద్వీపముల
 నానా ప్రాంతములందును నుండెనేను ద్వీపము
 లందును. కావేరి నదియు నదియు న్నూనానా
 యనిటిపికాకిని త్రోవ ననునను కావేరినే స్మరించు
 కొనును కావేరి త్రోవ యటలనున్నది యదురుట
 నానా ప్రాంతములందును నుండెనేను ద్వీపము
 “కేమ్”కు ద్రావ నడిగెడు. ఇట్లు అభిమానములు
 మనుష్యసామాన్యమునకు సమాజముగ నున్నవి. దీనికి
 వ్యాఖ్య చేయుట అవసరము.

కావేరినర్వచలలో సమద్రగామినియు నహానేపమును
 నను నర్వచ “కేరీ”పెట్టికొని దానియువనదియను కావేరి
 నను నానా ప్రాంతములందును నుండెనేను ద్వీపము
 యిట్టియోహలకు సమర్థములును కారణములును
 నుండెనేను ద్వీపములందును నుండెనేను ద్వీపము
 సింధునదిగాని యేలయెడలే చువచ్చును? ఈ వాదము

నక్షత్రమిది ఈవిశేషమును చప్పుటవలయును. నాగ
 నాగశ్రేణులు వైద్యనాగమునకు వైద్యవృత్తి నాగ
 ములో నున్నది. దీనినే ఆవుండా నాగనాగమనియువలె
 తెలియుచున్నది. "ఆమగ్ద" విద్యుతి "ఆవుండా" యని
 తోచుచున్నది. వైద్యనాగమును పేరుగల శ్రేణు
 లనేవృద్ధములలో నున్నది. నేపాలప్రాంతముల నొక
 జియ్య, కల్యతా సవిషమున నొకజియ్య, టంజావూరు
 జిల్లాలో నొకజియ్య గలవు. శంకరస్మరముయన నాగ
 నాగముగాక దక్షిణజిల్లలలో నొకనాగనాగ మున్న
 ది. దీనినియున్నది. నాగశ్రేణులును కొంత
 యిందునున్నది. మనభూద్విజులు దక్షిణదేశమున నాము
 కొనుకొలన తమ పూర్వము నివసించియుండున స్థానా
 మానముచే ఆశ్రేణునాములనే యచటనుచు నెలకొల్పి
 యుంజిరి.

2 సానంబ మానంబుననే వనంబున అనంబంబం హృద
పాపబృంధంబు, వారాణసీనాథ మహాశవాళ, శ్రీ
విద్యనాథం కరణం ప్రవక్ష్యే.

ఇందు శ్రీకాశీవిశ్వనాథస్వామి సంబోధనబడి
యున్నాడు. కాశీగాక ఇంకొక వారణాసి యొప్పుట
పైన యున్నట్లులు చెప్పుటలేదు. అంతియకాక కాశీ
శ్రీమధ్వవిశ్వనాథస్వామి "నారాయణే, విశ్వనాథాయ
నమః" యని చెప్పుదురు. ఈ శ్లోకమున "నారాయణ
నమః" "అనందనమమ"ను ప్రస్తుతింప బహుంపిన ఈ
విశ్వనాథు డేవర్లవాడననో. వేంకటగిరిలో నొక "కాశీ
విశ్వనాథస్వామి" యే యున్నాడు. ఇంక ననేక గ్రామ
ములలో విశ్వనాథాలయములు గలవు.

అయోధ్యా దాకనికావికాసమాజీ నిషేచ్ఛమాగం పితృత
పైళ్ళు, సరైన శ్రమాదివిషయప్రసక్తం లం కంఠం శక్తి
సీతం నమామి.

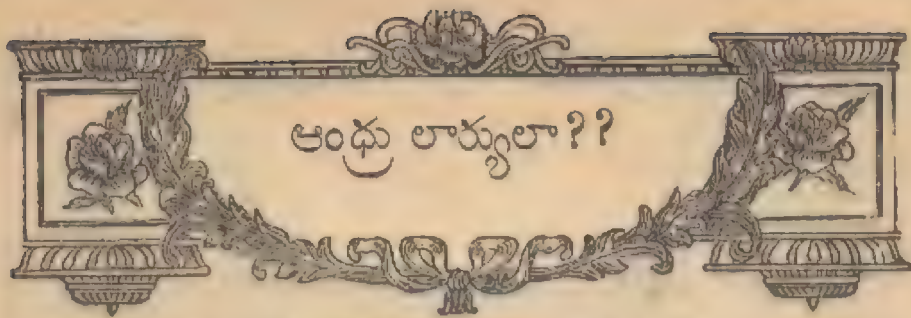
[illegible]

వారు ఈ క్షేత్రమునే దురిందించుచున్నారు. ఈ క్షేత్రము ధాకా (Dacca)గ యందించుచున్న వా యను పనుమానమున కివకాళము గలదు. అయితే ధాకా (Dacca) యందు ధాకేశ్వరీదేవి ప్రాళి స్థముగలదు గాని ధాకేశ్వరునిది లేదు. ఈవిషయ మింకను వివర్ణింపవలెను.

శ్రీరామచంద్రం సమర్పితం

శ్రీరాముడు నేకులు నెచ్చట కట్టినదియు నిట్లయింపవలసియున్నది. ఈక్లకము ననుసరించి తామ్రపురమును విడిచి వెళ్ళి బంధువులను కలవలసియున్నది. సామాన్యజన్మతియు లోకాచారమును నేరుబంధము రామేశ్వరమనుదీపముకడ నైనటులు జూపుచున్నవి. ఆటటిలింగమునకు రామేశ్వరలింగమని పేరుండుటచే రామేశ్వరపక్షమే బలవర్తింపని వాడింపవచ్చును. ఇందుకే యిట్లు రామేశ్వరలింగమే తామ్రపురమునందు యోగములేదు. తామ్రపర్వీ బలరామోగము తిరునరేణి జిల్లాలో గలదు. యాత్రికుల రామేశ్వరము రామవాణపురంజిల్లాకు తూర్పున నున్నది. తామ్రపర్వీ సాగర సంగమమునకును ఇప్పటి రామేశ్వరమునకును సంబంధపడుటలేదు.

రామాయణ యుద్ధకాండ—పర్వ ౧౩ శ్లో ౩౪
నందు “దశమోజనవి స్తీర్ణం శరణ్యోజనమాయతకు” అని
సేతువుయొక్క-చాడవును వదల్చును దెప్పబడియున్నవి
ఇందువలన కన్యాకుమారి మొదలు రామేశ్వరద్వీపమువరకు
గల స్థలమంతయు ఈ సేతువుయొక్క-విస్తీర్ణమున కేర
గలను. అట్లయినను తామ్రపర్తి జలరాశియోగమునొద్ద
రామసేతువు వుండువలయును. దీని సమన్వయము చేయు
తెలు! శంకరమాకు-అమోఘము. వారి కాలమున
సేతువును దీనిని సేతువుగాను నుచున్నది యుం
డినను దీనిని రామేశ్వరమున తామ్రపర్తి యుద్ధమున
కును రామేశ్వర ద్వీపమువరకు 1౯౦ మైళ్ళ పైబడినవ్యవధి
యొనవచ్చును. ఈ రెంటిలో దేనికి స్థానభ్రంశము
గల్గినో? ఆచార్యులవాగు పురించిన రామేశ్వర లింగము
ఇచ్చటి రామేశ్వరములానిది కాదని యూహించు
వచ్చును. రామసేతువు యిప్పుడు రామేశ్వరమునొద్ద

మాటపిల్వాడి పేరిటరంగయ్య గారు, ౨౦. ఏ.

నువ్వెవ్వరను చిలుకూకువీరభివ్రావు గారు “ప్రాచీనాంధ్రతెవ్వరు? ఆర్యులుకారా?” అనున్న కవితో ఈ ప్రక్రిలో ఇది వదిలి ఈ వ్యాసమున ప్రతిబింబి ఇతరుల వార్య మవ్వరికిని తెలియనివంగిలై లనేకములను తెలియవరచుచు నేను “శారద”యందును “పాఠశ్లోకశాస్త్రము”మొదలను ముద్రించిన అంశములను కొన్నిటిని ఖండించుచుంటుంటే వారినిర్భాగములలోని వార్య మొట్టమొదటగా పేరిక నుంచి వాళ్ళ వ్యాసముని వార్యుల ర్యాసములు వదిలి అందుపై నాకుతోచిన అభిప్రాయములను పాఠకులకు చెప్పి ప్రయత్నించుచున్నాను. 1924 అగష్టు “శారదలో” వారు వచ్చు గురించి ఈవిధముగ వ్రాసియున్నారు. “నేనొకవ్యాసముడు ఇంకొకటి ప్రకటించుటకు ప్రాంతములేకపోతే నేను దప్పకలగవలసివచ్చును చచ్చియకలే వాళ్ళవారములను ఖండించుటకు దొరకొనిరి.” కాని వారి భోగిణి మోచగా కొన్ని సంవత్సరములకుగాని వారిరచన పూర్తిగానట్లు తోచుచున్నది. “మన గణిత్రమంది ను మనభారతము దిముడియున్నది. ఇది రెండువేలపుటలకు మించిన గ్రంథమగుచున్నది” అని వారు వారి మొదటివ్యాసమందు చెప్పియుంటుంటేను, ఇం

కటిగ్రంథమును వ్యాసమూముగ మానుకొని కళా శాస్త్రమును ప్రచురించినయెడల గ్రంథము ముగియుటకు చాలాకాలము పట్టించెనను, వారి అభిప్రాయమునైతే ఇప్పుడే చేయవలసివచ్చిరికి తెలిసియుంటుంటేనేను ‘శారద’లో వారు వాళ్ళింట చేసిన వాచ్చిరికను గమనించక నాయభిప్రాయములను వ్యక్తపరచుట కుపక్రమించిరి. ఇదిగాక, నే నీ విషయమునుటకు వారు వచ్చు గురించి చేసిన ఖండినమాత్రమే భాగముకాదు. వారినిర్భాగములు విచారములుగ నుండుటయు, వారివంటివంటియు ‘చరిత్ర’ యనుపేరుపెట్టి ఏమి వ్రాసినను చెల్లదుమిటచెరిను, వారు వ్రాసినవిషయములను గురించి పేరుతోడి మొక్కిటి యన్నదియు అది వ్యక్తమేనగాని వారివ్రాసినలో సిద్ధాంతము లావనిగోవియో, వ్యాసీహ లనవలసినవియో అంశములనుటకు చిలుకేసిపోవుట చేతిను నీ కిదికి పూనినది. “వ్యాస్యులుగాని పాశ్చాత్యులలో మరియెవ్వరుగాని తొలుది విషయములను భరించగనుగ్రహములను నేను తెలిసికొని మీకు తెలపుట సంభవించుచున్నది,” అని వారు తిన్నగురించి వ్రాసుకొని యున్నారు. నేను వ్రాయవలయుమునెట్టి గూఢములు కావు. అయినను పేలవములని

మన్నింప పాఠకులను కోరుచున్నాను.

[illegible]

లింతటిదీరము లైనది.

2. వీరికి కల్యాణి "ప్రచీనాంధ్ర
 కవిత్వము" అనువాదముగా "ప్రచీన" అను
 మునకు వీరు నిర్వచనము గావించలేదు.
 అందువలన వీరు వ్రాసిన కొంతకవిత్వమును
 విచరియున్నది. 'ప్రచీన' మనగా వైదిక
 ముగియాలేక కృష్ణయుగము లేక బౌద్ధము
 తర్వాత కాలమో? ప్రచీనమునకు కవి
 మునకు ముగ్ధిమనకు వీరు బాధ్యునివలె
 యున్నారు? ఈబాధ్యునితన నిష్ఠియైన
 గారి ప్రాచీనాంధ్రకవిత్వం అంతా చాటుకు
 వీలులేదు. వీరిసిద్ధాంతమున యజ్ఞయాగాది
 కర్మములమును మూడిము వచ్చుననుమి
 నువలంబించినవారు ఆర్యులు. ఆర్యులను
 మాట మతమును సూచించునదిగాని జాతిని
 సూచించునది కాదు. దీనినిబట్టి ఒకపక్షము
 ఆర్యమతమును స్వీకరించినవారు అనార్య
 మున స్వీకరించుట అసంభవము కావచ్చినా?
 బుద్ధ్వంకానందు "ఆంధ్రులు" అనునంత
 కాలమును గాక తర్వాత ఆర్యులతో సంబం
 ధము కలగకూడదా? అర్యమతము కా
 క్రమమున దేవమందిరాల వ్యాపారమున
 భక్తిరసాగ్రాహిగా రుచిపించు యున్నారు. దీనిని
 బట్టి అనుభవించినకామున ఆంధ్రులార్యులు
 కావనియు క్రమక్రమమున ఆర్యులరెనియు
 వచ్చుట సహజమనిపిస్తున్నది. తిక్కభట్టు విదే
 హము అనునది ననున భోగినివారి ప్రశం
 సను దివ్యవ్యాసమునాట పొందుముగ తెచ్చి
 చెప్పుటకు "ప్రచీనమున కెద్ది బాధ్య" నిష్ఠియి

ఏక పోవుటయే కారణము. ఇప్పటికాలముందు ఆంధ్రులు మాటలాడువానిను ఆంధ్రులకాదు. మనము పండితులవారము ఆంధ్రుని కాదుమనలు అర్థమున్నాము. ఈమధ్యలో ఆర్యులెవరు? అవాగ్వియెవరు? విధిగాని చెప్పటకు వీలున్నదా?

“ఆర్యు” అనుమాటకు వీరభద్రరావు గారు కల్పించిన అర్థము ననుసరించినయెడల ఏకకాలములో ఆంధ్రులు అర్యులుకాదులే చెప్పవలయును. “అర్థమున్న అర్యులు కన్పించును విద్యుం”, “అర్థమునుగల గారి క్రమశిక్షాపాతకగారి వ్యాసులు నులు” లోను రూపరేఖావిలాసములలోను సంబంధ ములేమార్చియును లేదు. అర్థమును నాకా చాలోగ్నిలో నొకరించి వాచిభాషము వాక్యములనున్న యుక్తలిగాని కేవలము వాటినిమైకదికాదు” అనిపించుటయిచ్చును. పైట వాక్యమునందు ఆంధ్రులు కన్పించి క్రితగా పేర్కొనబడిన అర్థము దొడగింప వరియెచ్చటను గనుపించదు. అకాలపు ఆంధ్రులనుండి వచ్చి మెట్టిరథానియు క్రితగాదింపబడినను మాటలన్నిటిని ఆర్యా ముక్త్యునివే ఆధారముగాని నాది ఆధారములేదు. ఆర్యామను ఆంధ్రులు పూర్వులు కనుక పురుషులు వరాహిభాలు దివ్యులు అర్థమునున్నది. వీరికి వీరి వర్ణ లావణ్యములెవరి ఆంధ్రులకూడ అర్థమునుటయు వీరిని అర్థములకాని మనం ఆంధ్రులు కూడ అర్థములకాని పోవుము. అర్థమేమి దున్నది, దివ్య అర్థము కాదా? దివ్యులను

గురించి వీరభద్రరావుగారు ఈ విధముగ చెప్పియున్నారు. “ఇంద్రాగ్నులను దివ్యులు పూజించెను. అనతలు అనతలు అన్యతలు అనతలు అనతలు అనతలు అనతలు అని దివ్యులు ఋగ్వేదములో పలు పోట్ల వర్ణించబడిరి.” అనగా అర్థకర్మలను ధిక్కరించి మతాంతరము నవలంబించిన వారేదా దివ్యులు. ఈమధ్యలో నొక్కరిని ఆంధ్రులు అర్థములకాని పోట్ల వర్ణ మగుచున్నది. ఈకాలమున హిందువులకు వాచాన్మ్యరీయమగు పురాణగ్రంథం? ఆ వేదమున దివ్యులు అర్థములు కాకపోయి; అర్యులు దివ్యులు కాకపోయి. ఆంధ్రులు దివ్యులలో నొకకాఖివారనితప్ప వారిని గురించి మరేమియు మనకు తెలియదు. చదు నుచు ధియప్ప వేదపండిత పాములై వీరభద్రరావుగారు ఇంతటిక్రియను కల్పించేకాని ‘ఆర్య’ ‘అర్థ’ శబ్దములను వాని వేద అర్థమునున్న ఆంధ్ర లాగ్నులు కారనుట నిర్వివాదాంశము.

వాచాన్మ్యములో మనము ముగిసిముగిచి ముగించి కల్పించుచున్నది. పై నుదాహరించినవాక్యములో దివ్యులు అర్థములు అనిపించుచు అనుచున్నాము. అందువల్ల వాచాన్మ్యములో ఏకాక్షరములేదా? “అర్థ” అర్థములోనివారిని యునది త్తెలుగుభాషములో వారు నిలవించ

గాని ప్రాచీనముగాదు. (Vedic Index Vol. 1, P348-9)

3. ఈవ్యాసములను వ్రాయుటలో మత ముగాదు వాదకవిచూచుచు. ఆంధ్రులవ్యాస లతో సమానులని నిరూపించుటమాత్రమే కాక ఆంధ్రులు అగ్రముల జీవితవాదమును సమర్థముగా పేర్కొనవచ్చునట్లుగా వ్రాయుట మన తోచుచున్నది. 'జాతి' యనుమాట వాగ్దాతకంఠమునను వాగ్దాత ఆంధ్రుల మనము వాడుచున్నను 'రక్షసంబంధముగల వ్రాసముచాయము' అను అర్థమునను భద్రరావుగారు వాడదలచినట్లు తెలియు చున్నది. 'జాతి' కర్తమునను వ్రాసమునను అర్థముకూడ నిదియే. ఒకప్రదేశములో నివ సింపించుచువారందరు సజాతీయుల కాక, ఇతరుల రక్షసంబంధములవిగ వారా కారా, అరుదానిని విద్వియునుటకాధార మైనను ఉన్నదా? కావ్యాన్ని దేవులుబంధి జాతికావ్య మ్మలు కలిగించుటకై భాష్యానికములో కొన్నిటినికూడ కల్పించుచును. 'కల్ప' అని చెప్పినచో, ఈమార్గముననుబొంది మూలక కల్పిని కొన్నిజాతులు విధిచేయున్నారు. ముఖము ముక్కు, కండ్లు మి ముఖము, వా యొక్క పోలికనుబట్టి వామోన్మమున ఒక తొకరిక గుర్తింపించుచు మనము భ్రమ పడుచున్నాము. ఒకేజాతిమందు పుట్టినవారందరిలో సమానలక్షణములు కొన్ని కను పించుచుంటుంటే, 'మూలక' అని పేరు పెట్టగలవారగు కొందరిని మనము చూచినపుడు (వారు ఒకేజాతిమందు పుట్టినవారగు

వారు సజాతీయులేయని చెప్పటకు సాహ సింపించుదుము. శరీరలక్షణములందు ఎట్టి వ్యత్యాసముకూడ లేకుండు ప్రకారము నుండుననుట వాస్తవము. జాతి ముగిసినాది కనిపించుటకై యము. మూలకావ్యము యొక్క సంద్రదాయముల నన్నిటిని విపుల ముగ చేర్చించుటకు తగినయవకాశ మిచ్చట లేనందున ఈవిషయము నింతటితో నిలుపు చున్నాను. "జాతి" అనగా ఏమియో వీర భద్రరావుగారు స్పష్టపరచియుండినయెడల ఈ ప్రకారము అక్షరమేమే ముగి సించును.

ఆంధ్రులు ఆర్యులు ఒకేజాతివారని నిశ్చ యించుటకు వీరభద్రరావుగారు రెండు మార్గము లవలంబించిరి (1) "ఆర్యజాతుల వారికంటె దస్యులు భిన్నజాతులవారని నిరూపింపవలయు" (నేరమనవలె) వారవారు. ఆంధ్రుల ఆర్యులు ఆంధ్రులు అని పేరు యలుగాని విజాతీయులు కాదు. దీనినిగురించి నిను 'జాతి'తో విమర్శించి యుండుటచే భిన్న జాతులవారమున వామము మూలము న్నాదు. ఆంధ్రులు ఆర్యులు అని పేరు లని పలువురొద్దప్రకారములులేకయంకన్నవా? లేకప్పుడు మనము వారు విజాతీయులేయని ఎట్లు నిశ్చయించగలము? (2) ఆర్యులలో చేరియుండు తెగలవారు కొందరు ఆంధ్ర జాతియు. అందులో ఆంధ్రులకూడ ఆర్యులు పేర్కొనవచ్చునట్లుగా వాచును. ఈ తెగలవారిలో నివసించుచున్న కొంద్రులనుబట్టి మనము విమర్శించి చూడవలెను.

1 “భాగ్యమును బాగ్యమునకు చెప్పుచు
యన్నాడు. బాగ్యంధుడనగా బాగ్యచే అం
ధుడనగు అంధుడు (అంధుడు). భాగ్యము
భాగ్యుడనయెడల అతని భాగ్యులగు కార
వులుమాడ అంధులే. కారవులు భారతులు.
భారతు లాగ్యులైనట్లు వేదములు చెప్పు
నిన్నవి. కనుక అంధులనుకొని అంధు.”
ఈసందర్భమున పాఠకులు రెండు మాట
విషయమును గమనింపవలెను. (1) భాగ్య
ధుడనగా అంధబాతి వాడను అర్థము వీర
భద్రరావుగారు క్రొత్తగా కల్పించినారు.
పురాణములు స్మృతియు శాస్త్రములు వేద
ములు మొదలగు సంస్కృత గ్రంథములం
నివలయు ఈవిధమున అంధులు వాడనీ
యందలేదు. మహాభారతమును రచించిన
వాడు భాగ్యరావుడు అంధుడని భాగ్యరా
మెడల ప్రస్తావనలుగలవు. ఇట్టి భాగ్య
రావు క్రొత్తవనీక నడుచును? (2) భాగ్యరా
మందు ‘అంధ’ పదమునకును, ‘అంధ్ర’
పదమునకును భేదము లేదు. ‘అంధ్ర’
పదమునకు మరల భేదము ఏకవిగాని
ప్రయోగముగలదు. భాగ్యరామమున
‘అంధ్ర’ము ప్రాకృతము ‘అంధ’గ మారుట
కలదుగాని సంస్కృతభాషలోనే ‘అంధ’
‘అంధ్ర’ శబ్దములు ఏమి భేదములు లేవు.
(3) భాగ్యరావుడు అంధుడననగాని సు
ఖము నుడిచివేసి కావని అంధుడైనాగాని
చెప్పరిగినా? అంధుడను మహాభారతము
లోని భాగ్యరావుగారి పేరుతో వేదమున
కల్పించబడియున్నది. వ్యాసరావు తల్లి

మనుచున్నవనీ ప్రాచీనమునీ సంతానమును
ప్రవాసమున కలగించివచ్చినట్లు వాడు,
“భయ రాగినుతా తంతు వాళిన్న బభీషితుడు”
(భారతమునామము పలుకుకొన్నది); అందుచే

‘కంతు మాకు సజ్జనత్యా దంధవే భవిష్యతి,’
(మహాభారతమునామమున ప్రస్తావన
కలదు) అని భారతము చెప్పుచున్నది. ‘అంధ’
పదభేదమున అత నాగ్యములోని అంధులము
నకు అంధబాతి అంధులు-అంధ అంధు యుగ
నివలయునని. ‘మోక్ష ప్రసాదమును’
గమనమునకెవరైనను స్మృతరావు పంధ
రాతివాడగుటను గల భాగ్యరామమునందంధ
మంద? అంధుల (అంధులు) మోక్ష లందరికి
వచ్చు ప్రాప్త్యము నందా? భవిష్య నెత్త
వలె ‘అంధవేదభవిష్యతి’ అనువాక్యమును
విన్నవించెనే

‘వాంఛ కుమారాం నృపతి రమహవ ప్రపాదన!.
.....వ్యతీయం కురుంశ్యో రాజానం దాకుమర్త హి
అని చెప్పినవాడ? అంధరావు భాగ్యరామ
వాగ్యము అగణనము పుత్రరాము చేయు
లలో చెప్పు కారణమును? స్మృతి రావు పంధ
రామము, అంధుడు కొనివుంటు రాజకానన
రామ కారవారాదరను ‘అంధాలియందు
వందలకు కుమారుని అడము’మని భాగ్యవతి
చెప్పెను. ఈ వాక్యములో ‘అంధు’ పదగా
‘అంధ్ర’ పదము వచ్చెయ్యదలచువాక్యమునకెంత
వలె అంధము చెప్పరియుండును? స్మృతరావుని
వివాహవిధిములో మహాభారతమున :

గాంధారి త్వం కృతానాం ధృతరాష్ట్ర మవశ్యమమ్,
 ఆత్మానం దిత్వితం చాపై పితామహానాం బారతీ!
 తే తస్మాదేవతా మదాత్మ కృత్యా బహునితం రదా,
 బుధి శ్రేతే స్వే రాజా నృసింహత పరాయణా.

అని చెప్పబడియున్నది. ధృతరాష్ట్రుడు
 కండ్లులేని వాడగుటచే గాంధారి పరివ్రత
 గావున కేతనమును గుఱవలెనని చెప్పబడినది.
 చైతన్యమునకు 'అది' అని 'అది' అని
 పదములకు పదార్థములు నిర్ణయమును
 కల్పించుచు! అప్పుడు ప్రబంధము కేతనము
 ముని నుండి వివాదము నుండి ప్రజా
 కాలమును బాగా వైయును? భీష్మకృష్ణ
 ప్రాచీనముల వ్యాసుడు ధృతరాష్ట్రునితో

“క. కాలంబులయు స్వపులకు
 నాలము సమకాలి దీని కడలకు మది నీ
 వారోకింపగవలసిన
 నీలోనికి దవ్యదృష్టి నిచ్చునఁ బ్రతా!”

అనిచెప్పటయు తర్వాత
 “చ. అనుడు నతండు భోగముగ
 నన్నులు దమ్ములు పోరఁ గ్రుతరత
 గమగోపజాల నేమి విదఁ
 గా నలకుం దదనుగ్రహంబు నే
 నెవఁ గడు రెస్సయన్న మని
 చిత్తమునం గరుణించి సంజయం
 బలిచె మహారణంబు పరి
 హరి వియ్యక విలంబు కల్పించె.”

అనియు చెప్పబడియున్నది. ఇట్లే కథానికం
 ర్థములవెల్లిలోపై భారమునుండి మూలము
 నెచ్చును. మహాభారతమునకు ధృతరాష్ట్రుని
 గ్రుతితనమే పునాదులు యున్నది. అతడు
 మగాక దుష్టభావముతో అయినందున భారత
 యొక్క కవితాశక్తి. అప్పుడు ప్రాచీన

కాలముందు అంతఃకలహములు నైజములని
 చెప్పవలసి యుండును.

అప్పుడు ధృతరాష్ట్రుని కథలు
 అప్పుడు వినినచేత ధృతరాష్ట్రుని తత్వ
 మును బొందలేదని చెప్పినకారణము అంధ
 జాతులవారి కాకాలమున ప్రజానైతిక రాజ్య
 మునకు దుండెడియభిలాషచేతనే కాని మఱి
 యొందుకాదు,” అని వీరభద్రరావుగారు
 వ్రాసిరి. అందువలన ధృతరాష్ట్రముచేత
 చేయవచ్చునుగాని ‘అవశ్యుష్ట్యాత్’ అనగా
 అంధుడగుటవలన అనులభ్య మెట్లుపొనగును?
 ధృతరాష్ట్రునికాలమున అంధజాతులవాడి
 ప్రజానైతిక రాజ్యమనుటకు ప్రమాణములు
 లేవు. “ఒక వ్యాసుగారు చెప్పుచున్నది హ
 లించుకొను (Republican) కులములలోనుండి
 శాతవాహను లేర్పడినది యైతిహ్యమువలన
 బోధింపబడుచున్నది,” అనివ్రాసినవాక్యము వీర
 భద్ర రావుగారికి గలప్రమాణము. శాత
 వాహను లాంధ్రులలో కాని నిస్సంశయముగ
 మనము చెప్పలేము. ఇదిగాక జయస్వాలు
 గారు ప్రవాక్యమును ముగిసికొనినందున
 వ్రాసినది తిరుగులేదు. చేయగలముగను
 ధృతరాష్ట్రునికాలమునను ముగ్ధుని దాష్ట్రు
 రాజ్యమునకును మూర్ఖులులేనా? అలా
 దించి చూచినయెడల ధృతరాష్ట్రునికాలము
 నాంధ్ర ప్రదేశ్ రాజ్యముగావారని
 అభిప్రాయము వివాదానికి నునకెత్తవలసిగును.
 వారు ఏకనాయక (Monarchical) ప్రభుత్వ
 మునకు లోబడినవారనుట నిర్వివాదాంశము.

“నాభ్యంతరమునందును నాభ్యంతరమునందును”
“నాభ్యంతరమునందును నాభ్యంతరమునందును”

అను పై నుదాహరించిన శ్లోకగములు
అభిప్రాయమేమి? కొరవులకు రాజులు
కలరిచియు, స్త్రీవాడు రాజ్యాన్ని కలరి
చియు, అంధుడు కానివాడు రాజు కాదని
వాదించియుగదా అరము? రాజే నేమి కలుగు

“స్వతీయం మరుకుశ్య రాజానం దాకుమ్యన్”
అని చెప్పినట్లు అంత్యము లేదు. ఇదిగాక భృత రాష్ట్రని పూర్వలలో
యనగాతి ముగ్ధులొడు భరిము. అంతయు
మొదలగువారు రాజులు కారా? “అనేకు
హిమాలయమధ్యమైన ముఖ్యము
నకు నెవ్వరినామముచే భరిమమని చెప్ప
వలెనని” యట్టి మహా వక్రవక్తయైన భరిమ
నకు మంత్రమై మహావక్తాభిషేకము గావించి
వాడే “నీవనున్ను” అని వీరభక్తరావు
గారే వ్రాసియున్నారు. కొరవులకు రాజే
లేరుమట! భరిమకు వక్రవక్త యగుటయు
వీరభక్తమయ్య అతనికి వక్తాభిషేకము గావించు
టయు కల్పిగదా? (5) సహదేవుని దీర్ఘ
యము సోపద్యమున నెఱింగించి యున్నది.
అందు అతను దక్షిణదిక్కున ఆస్థి
అను వక్రవక్తమొనరిల్లు తలచుచున్నది.
కథానంద్యమునుబట్టి ఆస్థిలకు బ్రహ్మచారి
భిన్నులని స్పష్టమగుచున్నది. భృతరాష్ట్ర
దాష్ట్రకై నయదల సహదేవుమకూడ అంధుడే
యగును. అంధుడు ఆస్థిలకు హస్తవాల్చన
ప్రాంతవాసు లగుదుగాని బాహ్యవాసులు
కాజాలరు. ఇదిగాక ఆంధ్రుడగు సహదేవుడు

కాష్ట్రులవలన నయనాశించి చెట్టులలో పారవ్వ
చేయు కలగు?

దీర్ఘవక్తమయ్య బాహ్యభుజుడగా స్త్రీ
వాదనియొకని అంధజాతినాడు కాదనియు,
అంధుడగు కొరవులను నవిధమగు కలం
ధము లేదనియు స్పష్టమగుచున్నది.

II. దీర్ఘ భక్తమన్నను ఋషి అంధజాతినా
డని చెప్పలకూడ ఇట్లే. “అంధఋషి (దీర్ఘ
భక్తమన్న) విజయగా స్త్రీవాడు కాదు. బా
హ్యభుజుడగా స్త్రీవాడని యిచివలి
వ్యాఖ్యాతలు అప్పుడు వ్రాసియున్నారు. బా
హ్యభుజుడగా అంధజాతినాడని యప్పుడు
కొనవలయును.” అని వీరభక్తరావుగారి అభి
ప్రాయము. ఇందులోని ‘ఇచివలి’ శబ్దము నిర్భ
కము. వ్రాచినవ్యాఖ్యాతలలో నెవని గూడ
‘అంధజాతినా’డను అప్పుడు వ్రాయించెను.
ఈవ్యాఖ్యానమునకు వీరభక్తరావుగారే.
నవీరులుగారి వ్రాచినందుగాని వీరిలో వీరభ
వించినవా రొక్కరుకూడ లేరు.

దీర్ఘభక్తమన్నుని వక్రవక్తమయ్యో వీరభక్త
రావుగారు ప్రధానాంశముల నాలుగింటిని
చెప్పిరి. వీరభక్తమయ్య అంధుడగుటలు
శరీరచట మొదటి అంశము. అంధుడ
నగా స్త్రీవాడు. కానియెట ఇది శాప
మొనరును? అంధజాతిలో పుట్టుట నే
శాపమైనమొదల వ్రాసినకాని అంధుడు
(అంధులు) సహజజాతివాని కన్పించినవచ్చును.
దీర్ఘభక్తమన్ను ధాన్య అంధుడని అచిని విరాక
రించుట రెండవ అంశము. స్త్రీవాడై కుటుంబ

పోషణము చేయలేకపోవుట ఆరెను. ఇందుచే నుటలో యుక్తమగుహేతు నగునుగాని అతడు అంధజాతివాడగుట అట్టి హేతువగునా? హేతువే ఆయుగ మెడల ప్రామాణ్యపు అంధత్వములో హానికొచ్చెను ననరావచ్చును గాని నబలలేదని చెప్పవలసివచ్చును. ఇది మిక్కిలి అసంగతము. అతడు స్థిరశక్తి అంధుడని నీగతమగును. అతాత్మాత్మ హానికొనెను నియు, అతనివద్దకు ఇతరజాతి అంధజులు చెప్పబడియున్నది. అంధజులకును అతడు అభినియం వస్తున్నముచగావెనని చెప్పట కంగీతముగాని అంధజాతివాడగుటచే అట్లు చేసినది చెప్పట తగినది. విమోచనార్థము సంతానము జడయుటకు అంధజాతి బ్రహ్మజులు విచిత్రారా? ఇన్ని అసంగతములును సూచిన వ్యాఖ్యానమును కల్పించి అంధుడుకాని స్థిరతమగును అంధుడు విజృంభితయై ప్రతిత్నించుట కర్హమగుచున్నది. ఇతివృత్తము లో వి ముఖ్యస్థాన మెద్దియో దాడనుగుణముగ అందులోని వ్యాఖ్యానమును మూలమును అర్థము చెప్పవలెనని అంధజులచే ఆయుధ్దేశమును చదవజుటవలసి టికి వ్యాఖ్యము కాజాలదు.

III. హైహయలు శాత్రుముచే అత్యధులైరిని చెప్పబడియుండుటచే నానకూడ అంధులని పరిభ్రష్టరావుగారి మతము. శాత్రుమునలు అంధజాతివాడైరిని చెప్పట అపార్థమని నైన చెప్పయున్నాడు. కాని నీ అంధజాతివారినుటకుమరియొక కాణిణమును దానిగాను చెప్పయున్నాడు. “ఈకథలో చెప్పబడిన హైహ

యాది క్షత్రియులు నిజముగా దృష్టిని పోగొట్టుకొన్న వున్నవా? అన నెడల నీ అంధమునలో విశ్వాదేశీగా నంధజులముడి విని ప్రకృతివ్యభావమును విశ్వాదుని ప్రాకార మెట్లు వ్రాయగలడు? కాబట్టి యీ క్షత్రియు లెల్లరు సందభాతివారే. ఏరాని ప్రామాణ్యము పురాణగానలో స్వకావ విశ్వాదుని విమోచనము సూక్ష్మముగా గాని తోచును కాబట్టి! కాని అంధజులను సహస్రబాహువు లుండుటయు కుల సారక్ష్యాదులు నిర్ధారణమును ప్రతి నిర్ధారణలో విండమును తనయూరువులో దాచికొనుటయు, తోడబోనుడి పుట్టికొట్టెను పుట్టెనెడలనే హైహయలును శాత్రువులును టయు—ఇవి స్వకావవిశ్వాదు లుండుటయు, అంధులు విచరించుట స్వకావవిశ్వాదులు కావోవుటయు న్నాయి? పురాణమునలో నికలెన్నయు ఇట్లే. వాటికి ప్రకృతివిశ్వాదులుగాని అంధులు కల్పింపబూనుట వ్యర్థప్రయత్నము.

IV. వానరులు అంధు లగుటగూడ. మిక్కిలి. “వానరులును సహస్రబాహులును వక్కాణింపబడి యుండెను. అంధ్ర సహస్రబాహు అంధ్రసహస్రబాహుక్కు ప్రాకృతిక హైహయే అంధజాతియగుడ” అని రావు గారు వ్రాసి. పురాణములలోను చరిత్ర గ్రంథములలోను సహస్రబాహుక్కుయు సహస్రబాహుక్కుయు ప్రకటించునది అంధ్ర సహస్రబాహుక్కుగాని అంధ్ర సహస్రబాహు యొక్కయు ప్రకంప కావరాదు. విరాధార మైన ‘అంధ్ర’ శబ్దమును ఇదిల నొప్పవెట్లు

తుకు కారణమేమియో? వస్త్రపులు వహించు
 పులు స్త్రీదేవతలు (అంధులు) కాదు. వస్త్రపు
 మను వస్త్రపుల కాదు. అట్టివారికి అంధత్వము
 కలదు మట్టి కట్టించుటయో వలెనున్నది.
 వహించువారు వస్త్రపులము. నేనువ్రాసిన
 అట్టి మహావక్త? ఇది తుకు వహించు వ్రాసిన
 కారుగదా? హనుమంతుని వస్త్రపులను
 మూర్తి మేవా వస్త్రపులనుచుట. తక్కి
 దేవతలవలె అతనికిగూడ నూటయెనిమిది
 వస్త్రపులతో వహించువాడునున్నది.
 వాని వస్త్రపులను వస్త్రపులగూడ వస్త్రపు.
 సావము! రావుగా రతనికి అంధత్వము లేను
 కలదున్నది. అంధత్వము వస్త్రపు
 లుతో కలది కాదు. అందుకను (వస్త్రపులు)
 వస్త్రపులను వాలి వస్త్రపులనువానరులతో అలా
 వస్త్రపులను. అంధత్వమువలె వస్త్రపు
 ఏదో యొకవిధముగ వాలి వస్త్రపులను
 సూచించినది ననకొనటుల రావుగారు
 వస్త్రపులను వస్త్రపులను వస్త్రపులను
 కావోలు! తన యభిప్రాయమును స్పష్టపర
 చుటకు తగిన శక్తి అంతటి మహావక్త లే
 దేమా! నీతను వెదకుటకై వానరులను
 నానాదేశములకు పంపినపుడు అంధులదేశ
 ములకుగూడ వెళ్లినదినున్నది సుగ్రీవుడు
 వానరుల నాజ్ఞాపించెనుగదా? తా నాంధ్రు
 లనుటయు తన దేశ ముంధ్ర దేశమగుటయు
 వానరులను అంధులగుటయు విజయ
 ములను ప్రత్యేకముగ అంధులదేశము ము
 దులనున్నది. అది సూచించును? రావు
 గారి వైకృత్యములలో చదివి ఆనందించవల
 కు వైకృత్యము వానరాకలయినది. వాలి

సుక్రీస్తు లాంక్షులు యొకచోట జేపు మరి
యొకచోట వారు శాశ్వతావస్థలును నడిం
చారు. శాశ్వతావస్థలుగా మృగావస్థా
లును; మృగావస్థలుగా మృగావస్థా
లును. సుక్రీస్తుల పాత నూ మేది నూ మొద
లను దీనివలన మారు పురోహిత కార్యములు
జరిగినవారైనా మగ్గి పాత మృగాలను నుండిరి,
అవ్వారాగారి కిది వచ్చును. మృగాలు ఆంధ్ర
ప్రదేశ్ లును భూమివానీక దేశముందుకూడ
ప్రాచీనకాలమున ఆంధ్రు లుండిరని తేలు
చున్నది. ఇదనరకు భరతఖండవాసులు
మొత్తము ఆంధ్రుల అనెకము ముట్టిమి. ఆంధ్ర
ద్వీపు భూమి పేదేశమును కు కూడ ప్రాచీనది.

నా పేమ్మ ఇప్పుడేకే దీర్ఘమైనది. నేను
వ్రాయడమును వినుచుచున్నదిను నేర్చి యో
యన్నవి. రావుగారివంటి దేశాభిమానులు
మన దేశమందు కొందరుకలరు. చారిత్ర కాంశ
ములను వినుచు దేశాభిమా
మునకును సార్థకము లేదని ప్రమాణము
లున్నను లేకపోయినను నూతన సిద్ధాంత
మును వేయటము వారియట్లేశము. తెమిద
లలో కొంద రిట్టివారు కలరు. ప్రపంచము
లోనిభాషల కన్నటికి అరవభాషయే మూల
మనియు, మానవకోటి కాదిమనివాసము
స్వప్రకారము అరవభాషయందును, సంస్కృత
తాది వాఙ్మయములకు అరవ మాధార
మనియు తెమిద దేశాభిమానులవాదము. ఏను
ప్రస్తుత అరవములో మాటలాడినాడట! ఇట్టి
వ సిద్ధిమానులను వివేచిగాని యధార్థము
బయ్యవలెను. ఏది ప్రతిఫలముల వ్రాయ
గోసెవారు విద్యవంశే వ్యక్తిగత తమకార్య
ముల నిర్వహింతురుగాక.

రా గ ము

గాధావర్ణుల రామావధానిగారు

మునుగొలిపెను మును విమోచితము

టాకు జొంపాలమెనపు నావోకిలంబు

కావిదేలిన గొంతు సాకారమునను

విశ్వమోహన రసపుంజ మృదులగీతిఁ
బాడుకొనుచుండ జల్ల నె పాంథు నెడఁద

* * * *

2 నీలనీరంధ్ర కాచంబినీ గణాంబు

చదలఁ బర్యంగ బాగులౌ చాతకముల
రాగమహిమను గొని కూడె రక్తినుని
వేయికన్నులు వికసించ వెత్తి నెమ్మి
నెమ్మి నీద వాగునన్మృత్యుము విలిపె

* * * *

3 కలితగంగాఽగాతరంగములయందు

జలజ విస్తృతపట్నద శ్రావ్యగీతి
మగ్నమై యుచుపొదు మైమలుచియుంట

బిసకిసాలయధేద ప్రవృత్తి వీడి
స్వాదుపాథేయములు మాని సంచరించు

* * * *

4 చారుసితకీతచంద్రి కాపూరమైన

శాంత మనోహరము చే నమయమును
శీతకిరణుని యమృత ప్ర సేచనమున
జొక్కితిరుగాడు వెన్నెల పక్కిగముల
గాంచి యిదియేమొ జక్కవ కవను వీడె.

* * * *

5 నిలిడనీరంధ్రకుటకావృతము నగుచు

ప్రతిపదన్యాసశృంఖలాప్రాయ మగుచు
ప్రార్థిమ్మగి రావధయదన ముముక్షునైచి
కరినరాక్షస సంసారగహనమందు
దారిఁ గానక తిరుగాడువారు ప్రేయ
నీ కటాక్షామృతంబు భుజించుచుండు.

రాగము

గాధావర్ణుల రామావధానిగారు

మునుగోటిపైను మునుగోటిమోకినెరిసి
టాకు జొంపలమెనపు నాకోకిలంబు
కావిదేలిన గొంతు సాకారమునను

విక్రమావా రసపుంజ మునుగోటి
రామునుమోడ జల్లు నె పొంపు నెనెడ

* * * *

2 పీఠులొచ్చ కావలసే గణంబు
చదలం బర్వంగ బారులా చాతకముల
రాగమహిమను గొని యాడె రక్షింప
వేయకన్నులు వికసించ వెట్టినెమ్మి
నెమ్మికోడె చావలనన్మత్తము చలిపె

* * * *

3 కలితగంగాగారంగములయందు
జలజ విస్తృతచుట్టద త్రాన్వగీతి
మన్నెమై యుండును మునుగోటియును

వికసించునెన్నెన్నెన్మత్తి పిడి
స్వామిపా క్షయములు మోడి నొనరించు

* * * *

4 చారుశితకీతచంద్రి కాపూరమైన
బారన మనోహరము పీ నమయమందు
శీతకిరణుని యుమ్మతప్త సేచనమున
జొక్కితిరుగాడువెన్నెల పక్కిగముల
గాంచి యిదియేమొ జక్కవ కవను వీడె.

* * * *

5 మునుగోటిగ్రహ తకాపూతియు నగుచు
ప్రేమిదీప్యారశ్శ్లొఖిలప్రాయ మగుచు
ప్రేమిమృగి రావధయవసంకులమునైన
కలితరాక్షస సంసారగహనమందు
దాని గావక నినుగాడువాని ప్రేయ
ని కలెనిగోవూతియు భావించునుపు

సూత్రకాలవ్యవసాయచరిత్ర

పెండ్యాల వేంకట సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రి గారు

(రెండవ సంపుటము రెండవసంచిక తరువాయి)

(1) భూమి ప్రజలదేగాన, రాజు భూమిని దానముఁ
జేయరాదు.

(2) సామ్యభావమున కన్నిటిని దానముచేయుట కభికారముగలవా? యన సంశయము. భూమిని దానమిచ్చువా? (కాదుని చెప్పవచ్చును. పట్టిభూమి? పట్టి నేలలను భూగోళములంతయు భూమియే. అందువలన నొకసారిమే కాదు. వట్టిమిత్రమే కాదు. (ఈ యారవసాదాది యందు సామ్యభావముడు లేన యాశ్చింతలయు నీయవచ్చునని చెప్పవచ్చును. అందులకు నేమి జేయు? (భూమిని భూమియందు “స్వస్య” మున్నదిగాన, తప్పక భూమిని న సమానుచున్నదిని. స్వస్యత్యైగము చూపినముగా నుం జేయు. నేను కొని భూమి విమయము నొక పక్ష స్వస్యము లేదని చెప్పవచ్చును. ఎందువలన ననగా, ప్రతి సోల మునకు యజ్ఞమానుల సేవగనున్నారు. అందులన రాజు ప్రస్థానకే. (ప్రముఖ) విశ్వాధిపముః శీరులును విభిన్న

[illegible]

(8) ఈ భూమిని రాజు దానము చేయవచ్చునా
 పూచదా? భూమి పార్శ్వభూమిని సాక్షిమణిమనాడు
 దానముఁ జేయుచున్న ననును. కాని యీ భూమి యొకని

[illegible][illegible]

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840.

పన్ను నొక్కసారియే తీసికొనరాదు

1 రక్తము పాలు లేని పీనిని, జలగ మాడ ప్రభు
నము ఇవి రెంటిని స్వల్పస్వల్పముగా గ్రహించుకొని
యీటలనే రాజు కర్షకలనుండి పన్నును స్వల్పస్వల్ప
ముగా తీసికొనవలెను.

ధూమిని వ్యవసాయముజేయుటకు తీసికొని
వ్యవసాయముజేయకయుండినచో రాజు పన్ను నేటల
రాబట్టుకొనవలెను?

2 వ్యవసాయమునకుగాను నీలము నాక్రమించి,
యగిలములలో వ్యవసాయమును జేయకపోయినయెడల
ధిమ్మత్తైతలమున వ్యవసాయమును జేయవలెను. ఇట్టి
ములోనిపంటనుగ్రహించునకుగాను రాబట్టుకొనవలెను.

భారతీయ సాంప్రదాయమునందు రైతునకు పన్నునే
కారణముచేరైన నీయక పోయినచో, ప్రభుత్వ మా
త్తగుముక్క ధూమిలోని పన్నును తీసికొనుటయు,
చరాన్ని బహిరంగముగ పన్ను పన్నుగా జనుకట్టు
కొనుటయు, పన్ను నీయనిచాని ననేక నిర్బంధముల
జేయుటయు కాన్పించుచున్నది కాని, తైముముక్క ధూమిని
నీలముపాడుటలేదు. మహమ్మదీయ సాంప్రదా
యముకూడ ధూమినుండి తైమును తీలించుటకు కంగీ
రింపదు. కాని మహమ్మదీయ రాజ్యకాలమున, పన్నుల
నొక్కొక ప్రభుత్వ హక్కు చేసినపుడు పన్ను విస్తారము
పన్ను నీయలేక ధూమిని పన్ను పోవుచుపోయెడిది. ప్రతిపా
పరిపాలనలో పన్ను నివృత్తనంతకాలమై రైతున కార్థము
పై పొత్తలెత్తెనున్నదియు, పన్ను నీయలేనాదు ధూ
మి నేలము నాడుటకు ప్రభుత్వమును పొత్తలెత్తెను
కలవలయు సాంప్రదాయపద్ధతినే. దీనిని నడిచి విశే
షముల చేసికొనవలెను. ఆంధ్రవిజ్ఞాన శాస్త్రము

యొక్క 14 సంచికలోని "అమరకము" అను వ్యాసము
జాడగొరెదను.

గ్రామ నిర్మాణ విధి

3 పచ్చికకలిగినది సవ్యములు కలిగినది వర్తకు.
అను, మహమ్మదీయ ముఘలు కౌతుకునుచేరినచో,
స్వస్థి (వ్యవసాయము) చేసినది జనులచే కాపుర
ముచేసినచో, నాది, యలవ, నానా సోపానములయు
నను గ్రామమును నిర్మింపవలెను.

గ్రామరక్షణవిధి

4 ఏరాజయొక్క దేశమునందలి పల్లెలలోను,
పట్టణములలోను పొంగి పుడుముదేశము, చింతల మేము
జేయును.

5 రాజు, పట్టణమునకు నలునైపులను యోజనము
మేరను దొంగలనుండి రక్షింపవలెను. గ్రామములనుండి
కొనుపేదను దొంగలనుండి రక్షింపవలెను. ప్రైవేట్ దేశము
లోని దొంగలలను నెదిరినైవే నష్టపడినయెడల నానా
ద్రవ్యమును రాజు నష్టపడినవారికియవలెను.

ప్రాచీన రాజకీయములో రాజునకు జోరుల
నుండి ప్రజలను రక్షించుటయే ప్రధానమైనదనిచేసెను,
ఇందుకొకతే పన్నును పుచ్చుకొనుటయును వ్యాయ మేర్ప
రచుచేయు, పొంగి పుడుముదేశమునకు ప్రభుత్వమును
రాజు సహజింది యాయలేనినాడు రాజవ్యయమునుండి
తన నష్టపడినచో నష్టప్రతిష్ఠాను నిర్మించుచేరి. నేడు నష్ట
పడినచో నష్టప్రతిష్ఠాను, సంజవ్యయమును యిచ్చు
కొను విధానము లేదు. ప్రసిద్ధులైనవారు "వాలిసు"డివాన్
మెంటుయొక్క రిపోర్టును జూచినయెడల ఇన్ని చోరీ
కేసులలో ఇన్నితే ప్రభుత్వము, నష్టపడినవారికి తెంద

1 శ్లో. యథాల్పాల్ప మనంతర్వాద్యం పాశ్చాత్యో వత్సమట్టుకా, తథాల్పాల్పా గృహీరిశ్యో రాష్ట్రే
[రాజ్య 22 ఖం॥ కర—మనస్సుతి] (7-129)

2 మా. తేత్రం పున్నునోభోధా నాభానా త్పూనానోయస్సువృక్షస్థభావిరసహస్య-గౌరవభక్త్యుమాత్రిమ్.

3 శ్లో. భంగంలం పన్నునంపన్నం పన్నుప్రాయపానావలత్, నన్యమానది సావంతం స్వాకమ్మం చేత మానిశేక,
మనస్సుతి] (7-69)

4 మా. తేత్రక్రైవానా యస్య విమతేగ్రామే 2 రక్ష్యో విజ్ఞానభయం సంభవతే. ఆ. క. (2-10)

5 మా. నన్యతోయోజనం విగతం తన్నురేభ్యో నన్యం 38, గ్రామోగ్రామేభ్యో (24), తేత్రే యస్సు
వ్యతే తైత్ర్యోతివాన్యం (25) — ఆత్మసంబంధస్యమాత్రిం (2-10)

దానిధానములు కృత్రిమై, వ్యవసాయమునకు నుపకారము లేకపోయెడివి. నేటికి గ్రామస్వస్థిమైనవారు, వాటిని వ్యవసాయములు “వానాకోనులై” అనునంతెదలు. వ్యయమింక మాత్రము లేకుండనే వాటిని వ్యవసాయమునకు, వ్యవ్రామముననే తగవుల బలివ్వరిందుకొనువాడు. ఆకాలము నందాస్థిమయ్యి పరిపాలనాశ్రయము లేకుండునపుడు మానవకుండలే గొన్ని విధానములకేసిరి. అందుఁ గొన్ని వస్తువులు చేతిమునందే యుండవలసిన యవసరముండునని తలంచి, యెనుమతికాకుండు నిబంధనలకేసిరి. అందుఁ గొన్ని టినిమాత్ర మిదలను వ్రాయుచున్నాఁడు.

1 మనుష్యులను, గుఱాదికపక్షములను, కుసుంభాది గంధులను, నింక వ్రేవ్వుములను.

ఈవనియావులను, లక్కమొదలగువానిని, ఆరఖులను, విల్లెనులను, మివ్వమువంటి వ్రేవ్వుమును, కిప్పకొని మిరియములను, ధాన్యమును, మాంసమును, ఆకుంకమును, పువ్వుమును విక్రయింపరాదు.

2 నువ్వులను రియ్యమును విక్రయింపఁ బ్రయత్నించునైనఁ జేయరాదు.

3 నువ్వులను రియ్యమును వస్తువునకు వస్తువుగా నైన నుచ్చుకొనరాదు.

4 మార్పుకొనుట యర్హమనరమైనచో, భోజన వ్రేవ్వుమును భోజనవ్రేవ్వుమును, మనుష్యులను మనుష్యులను, రసములకు రసములను, గంధములకు గంధములను, విద్యకు విద్యకు మార్పుకొనరాదు.

5 అమృతదానివస్తువులచేతనే వ్యవహారముఁ జేయవలెను.

మాత్రకాల్యాణసాయము తిరిగి సమాప్తమై.

వైశాఖరాధ్యముల బలికిలించగా భోజనపదార్థములను ప్రతిస్థిపాద్యమును నిలువఁ జేసికొనవలసియుండు ముడివస్తువుల నమ్మరాదనియు, స్పష్టముమన్నది. ప్రాచీన కాలము నందు బానిసచర్యకముండేడిది. అందువలననే మనుష్యులను విక్రయింపరాదు అను వాక్యముపయోగింపబడెను. నేడు భోజనపదార్థముల యెనుమతి విశేషించియున్నను, మనుష్యులవిక్రయము లేనయలకుఁ జాలనంతింపవలసియున్నది. కొంతకాలమునకుఁ బూర్వము, నేటాలు, ఆసాం, మొదలగువోటులకు “డిమాం”ద్యారా మనుష్యులనంపుట మాత్రము, అప్రత్యేక మనుష్యు విక్రయముగాఁ గోరఁజేసిరి. ఈశ్వరముగ్రహమువలనఁ జాలవరకామనుష్యుల యెనుమతికాడ నేడు తగినందులకు సంతసింపవలసియున్నది. మహాభూతప్రముఖ కిలు మాత్రకాలమున సకేవ్యుద్ధికోంచించి. దానితోపాటు వ్యవసాయకరకూడ వృద్ధికోందినది. మాత్రకాలమున వృద్ధికోందిన వ్యవసాయ విశేషములఁ జూడఁడు.

1. భూమిని హెచ్చుగదున్ని పంటలను హెచ్చుగ బండించుట,
2. “పెట్టికలు” మొదలగు సస్య విశేషములను వ్యవసాయముఁజేయుట,
3. దమ్మువలని లాభము, దెలిసికొనుట,
4. కలుపుతీతవలని లాభముఁ దెలిసికొనుట,
5. ఆరటి పాళ కొప్పరి చెఱుకు వ్రాక్ష మొదలగు తోటలను వేయుట,
6. సంతదాగ జల్లము మొదలగు సదార్థములఁ జేయుట,
7. పకువైద్య విశేషములఁ గని పెట్టుట,
8. కల్లమునకు సదలమును కట్టఁదాతి మార్పుట,
9. పొలములకు కంచెలను చేసి దక్షింపు విధానము,
10. వ్యవసాయపు మార్గానిని,
11. కనువురామిండులును నిగలుల వ్యవహారముఁజేయుట, మొదలగువానిని గని పెట్టిరి.

1 మా. మనుష్యుల ప్రాణాత్ వివాదాంతా వర్షం దివ్య గణాం శాంతా శ్చేష్టా కేతోక్త్య, కిష్టే విస్మయి మోచేధా వ్యం మాంసమామయాం సస్యతా నాంబి” ఆ. ధ. (1-20-12)
 2. తలలించుటాం శ్వేత ధాన్యవ్య వి శేషేనవిక్రీయా—ఇమ స్థంబవ్యమాత్రం (1-20-13)
 3. అదిహితి శ్వేతేవాం మిక్త నిగలులు. —ఆ. ధ. 1-20-14
 4. అశ్వే చాపృష్ట వానమృదాం వానమృతేనానాని నిష్కైర్నిధానాని నింధై క్షిప్యయానివిద్యావా—ఆ. ధ. (1-20-15)
 5. అవిక్రీయవైద్య వ్యవహారే— ఆ. ధ. (1-20-16)

కలహంస

భండారు పీఠ రాజేశ్వర రావు గారు

నవల మెడవోసి పడుచుపోవనిమ్మిత్తుండ, నూగుటాయెలుల దోగి యూగకుండ
మధురనయనాచలములు తెమ్మలున్ద్రమిం, బెలనలె నుకోవేల మరాళబాల ?

చ లలితపుబ్బాన్న పూనలపులం దులకించు మిటారి తెమ్మరిల్
మలయవో ? మోహనామ్మతములం దొలకాడు విసాళి వెన్నెల్
సెలయవో ? కోకిలలు లలితేక్క మనోహరగీత రాగముల్
పలుకవో ? యేల కోయ్యలి ! మీరము కిట్టి నిశాంతవేళల్ ?

గీ. మృదుమధురసాంద్రదర హాసనదా మైన, నుచు ముగియు వాచి బాష్పాబుకణము లెన్న
దోదోక రాల్చుచుండు కన్దసల నుండి ? ఏల యిదిర్భవేదన లిపుడు సెలయ ?

గీ. సుషివెచిత్రైచిత్ర లక్ష్మీతములైన, కలికహూంబట్ట తెక్కలదళము లిపుడు
చికిలివెన్నలచాలవెల్లికల సెగల, గుమిలి కను కనని దాచుకొనె పడతి ?

గీ. పదిమము లైనదో లేదో గద త్వడీయ, బాల్కనీమాణమగుముక్కువచ్చలారి
అపుడె హితులకునేని చెప్పగిరాని, యలతటిహస్యపు విషాదమా ! కృతాగి !

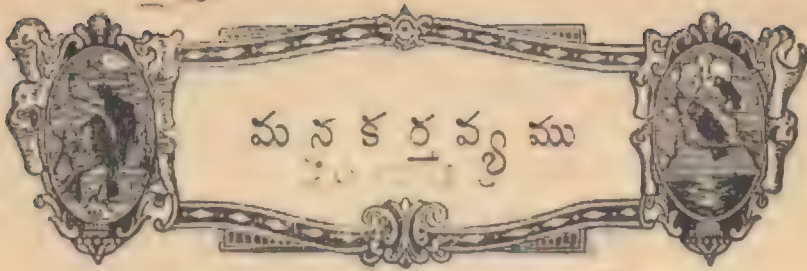
గీ. గుజ్జమాపుల నెల్లకోని ప్రోదంగొను మల్లి, కామతెల్లుల ప్రాపుఁ గాంచి కొంత
క్రియతమనో గులాబీపుష్పవళి గోరు, మంచిత్రయు నందఁ జేరి కొంత
కలువనెజ్జలఁ గెళినలుపు తుమారనం, పతనసామియ్యలు పడసికొంత
మెలమెల్ల సమూహ సలిపి ముతనమాడు, సెలమోటియలలెక్కలనుగొంత

గీ. పవనసంచాలనంబున త్రమసి, చీకుత, పరువులుదోటి, పూవులలోపయినద
నిలచునా కులజంటల కెలనఁ గొంత, ఈనవరసోదయంబుల నెఱిగినావో !

గీ. మనవనకిలకుమడె నీరుమృదుపదంబు, నదలని అతాంతముకుళ గర్భములఁ జేరి
కలుగఁ బెట్ట నొక్కిపైసఁ గనరవేమి ? తన్మయా ద్రేకమున నుంటివా, అతాంగి !

గీ. పడతి ! నీదుర్భరస్వాదుప్రణయ బాష్ప, మాక్షికంబుల భాగ్యన పడలఁ బోలె
దనదు గిర్భింబునం దాచుకొనెడు కలువ, కన్నె చెననైనఁ జూడు పీపున్న మగును.

గీ. సపువవెన్నెల చక్కదనాని కునికి, లీలలు దేలుమేన బాలికలఁ గాంచి
బాల్కనీమాణమునఁ జుట్టులు చూచు, పాల్లకగుమీరం గని యూజిల్లు ముఖం!

పాపకా పిచ్చి దెడ్డి గారు పి. యే (చెన్నై)

౬

మానవజాతుల యిష్టతీవ్రతకు అనుభవించు చున్న అభ్యాయ అయోమయసందర్భముల నుండి తప్పించి యంతకంటే సామ్యకర్మలకు పరిశ్రమలో ప్రపంచము నుంచవలెనను యోచన శ్రోతగ భవ్యము కట్టినది కాదు. దురులపురాతనములను చారిత్రికముగా మొలకెత్తగ్రంథములను కేటములకంటే మునుపు రాలేనను. ఈజగత్తును ఆదర్శపురముగా నుండు ప్రతిభునుజుడును— ఈ నేర్వగించుచు జ్ఞానమైనను, నిష్ఠమైనను, ప్రాణముమైనను, ఆనందమును నేర్ప— ఇంతకంటేదుర్మను ననుననుగా ప్రపంచమును ముంచి వేయుమంత నేమియు లేదుక పరకున్నామే చింతనోయిమానడు. తనకు శిక్షనామధ్యయులున్నచో, భావుప్రపంచమున గతుపించుకొని నే లో మును స్వర్గదుల్కముగ నోవచ్చు బ్రతుక్కిచ్చవలెను. ఇట్టి యిష్టతీ, యీ సంతృప్తి. విష్ణుశక్తినిగమల మనవప్రపంచము నెదిగల యన్యజ్ఞానురాగమే, పూర్వము వలెకంటే, రాజనీతిజ్ఞులకు. నేకోధానకులకు, ములములుగా నుండినది.

జనులలో నధికసంఖ్యాకులు— దాదాపుగా నందరను— పురుషులు, స్త్రీలు— పాపానందాయములలో తమజీవితముల యెడలగల వికలముల ప్రపంచమునెడలగాని, చింతగాని, ఆలోచనగాని విమర్శన జ్ఞానముగాని కలిగియుండెను. తమ బుద్ధినిగమన సంభంధములచేసి నంగీకరించి వర్తమానకాలమును గూర్చిన చింత తప్ప భవిష్యత్తునుగూర్చిన యాలోచన లేకయే కీరితుల గవచ్చుచుండును. ఈ కర్మమున సంబంధించు వ్యక్తులతో నెవ్వరనుగా ప్రపంచమునకు తప్పకలిగినాశ్రయము, పూర్వజ్ఞులతో, కాలపు పాప కర్మముతోనే తమ జీవితవిధులను మార్చుకొని

నూతనవిధములుగా యెవ్వరయే తమవ్యక్తివిధముల గవచ్చుకొనుచుండును. కొందరు మాత్రము స్వలాభాపేక్షతో, కీర్తిప్రస్థితిల సంపాదించుకొనవలెనను ఆసక్తి, తమసంఘాత శిక్షాశక్తియులను పాటవమునుండును. వీరి శాస్త్రాయుజ్యులైనను, రు.పాముతో తన్ను కొట్టిన పులినుదిలిన నీళ్లుగానికొన్ని మేకకొనవచ్చుముగా ప్రపంచమునకు, జనసామాన్యమునకు, వీరివలన కడుగాక మేలే కలగుచున్నది. తమ తమకు కాదుయువని కోరికలుగనులను ప్రతిపాదము నుండిరించు జ్ఞానవృద్ధిలపుకలారు చాలకొద్దిమందిమాత్రమే.

మానవజాతి ముదిత నిట్టిఅపాదానురాగముగలిగిన మూలములు తాపత్వసంభామున తాపత్వశ్రేయ్యమునుజ్ఞులగుంజినను, ప్రపంచమునువిష్మయించిభాగు గనున్నను, తామెనరించకాదు కార్యములవలన తమకు కష్టములు గలుగగనున్నను, తమకొలి తారుమార్చెనను ప్రపంచమును విష్మయించి నాన్పొకొని యుండెదలము. ప్రపంచవిధిని విలకించినచేతల బోకోధానములకు కట్టి మరూనీయులలో జాలమంది ఆగర్భక్రీమంతులు రాజ్యాధిపతులు పాపానందాయగానంజినవాగే యని వ్యక్తము కాగలరు. ఇట్లుగానే తమవ్యక్తివలలలక తమవ్యక్తిభవము నానుంజియేసి నీరక ప్రపంచమున తమ విమల్యాశ్రయ తమల ధారవోసిరిని చెప్పక తప్పదు. తమపాదాప్తములు భారలోగలబోషములు యిరుదలకు తెలిసినట్లు విమల తమియని యెవ్వరెవ్వరు గలరు. కీనినందరు బుద్ధికోననున్నను కీనియనుగూడ కొంతనియు లేకపోలేదు. భోగముదానియిండు పుట్టి కలిగినకొనుండును తన నిజమితివలనోనూర్చు విష్ణుముగ వోవచ్చు బలపంభములో పుట్టికలిగినదిని తాపత్వములోనే భోషములు గాన్పించె. తమములు భవ సేంద్రియము

మహమ్మదీయచారమునకు హిందువు లేనిదియనికొనెదరు. అంతకుండు కర్తవ్యము యెట్లుచేయగల అక్కతుమో ననుచు వివాహముజేసికొనుట కర్థమని పు యుండను. ఇట్లే శస్త్రము, కావుననే సభ్యులగుట జాభిలాషలుగ నుండు వారు సాధారణముగ యితరజాతులవారి పుట్టుకను, పులియలు, నాగరికతల, బాగుగ పెరిగినవారుగ నుండును. ఇట్లుండెడు కుష్టు పరిస్థితి ను సాక్షాత్తుము.

దేశభక్తి, అపేక్షావ్యవస్థల సంబంధమునను నేర్పి దీనివిషయము. ఇది మాధ్యమికముగ దిశిపోకయుండు వలయునన్న తమదేశపు చరిత్ర చారస్వరము యిత్యేది విషయములమాత్రమే నేర్పి యితరేశముల చారిత్రక సారస్వత విషయల చట్టానికేయకుండరాదు. అన్నియు నేర్చునదివారి నే న్యన్యమధ్య భేదప్రపంచమై గలుగు వది. ఇది యెరుగనివలయుగాని, ప్రజలుగాని నేయు కార్యములు నానృత్తేయన భవించునకు న్యాయముగ బాధించుల వార్తించుటయు. “ఇదిగో జన్మభూమిపై న్యాయాజ్ఞగియున్నా” యనుట తాత ప్రవృత్తిని తాత వారి వాప్య నీరుత్రాగవలెనని బోధించుటగు గాదు. నేను నాప్రభు ద్వియునానుగాని ఈజాతీయవాదులుగారి ప్రజలనినను విషయలో నీటిపడు నట్టియుగ గాని యిందుమేలునెప్పుడు నున్నట్లు అమెరికాకేశమున అంధత్వములో పడినాని సిద్ధాంతము (Theory of evolution) బోధించుటని కొందరు చట్టబోధి. అందులను నిప్పును నేరేయలో అభివృద్ధియు కలిగినవారుగాని, అందునినగాని లేకుండునట్లు సంభవించినది. కారణమేమి?...

తామెరుగనిప్రభుత్వలలో మందుజనులూర్చి విచారించుటకు నానృత్తేయనై న్నములనుండి మనకు గవబడును. బుద్ధివైరికి అగవనినై ప్రపంచము ముఖ ప్రపంచమున నున్న మామగలము. ప్రాంతమునను పులిరేకముగా కొన్ని కేసీ ముహూర్తమున గాని తీవ్రముగ నాలోచించుచుండియెడల సామాన్యజనులలో ఏదిచచ్చిన మహమ్మదునినై తాము అనానృత్తమును వారపట్టెడి లోకముండి గాక అన్నతి ప్రశ్నముమండి దీక్షించుట కవకాశము లేననియుండలయును. లేని యెడల పట్టినది అనానృత్తము. భగవంతుడే మలననను నీ మహానీయుల తమదేశాలకుఃఖములను బుద్ధిని యిచ్చె

తొలుత ఉపదేశములలోను పిమ్మట కార్యములలోను తమభావముల న్యక్తిపరుచు. పంఖాపాదమునై ప్రయత్నించును. లోకము నానందముయగుగ తేయజాతును.

కాని యిప్పుటిలాకు గారి యుద్దేశములు కరవేక వాయును. అట్లుముగ నెప్పటికీ పెరవేకబావు. ఏలనన న్నానందమునో అభివృద్ధిగ మార్గ ముండదు. చలన మాగిపోవును. అప్పుడు లోకము నశింపవలయును. ప్రపంచమును కీక్షించిన అట్లు జరుగననితోచదు. ప్రపంచము, మాస్పత్రియంతయు ఒక గవ్యభానము జీవనని (a far off divine event) చలనరాదు. అట్లే ఆయున నిప్పుకో ఒకసారి అచటికి వెరక తప్పదు. అట్లుగాక గవ్యభానము, నానానృత్తముగూడెనట్లే జరుగదు ఉన్న మెడల సర్వకాలము అభివృద్ధిగ మార్గ ముండగలను. భగవంతుని సృష్టియంతయు ఒక నానృత్తే అప్పుడు నానృత్తమై మరల మెడల సమృద్ధింపమందునను సృష్టాంతమునకర్థము లేదు. కొందరి మతియు (theory) ప్రకారము సృష్టి యంతయు చక్రమునది తిరుగుమింపవలసియు కొంతకాల మునకు వనము మొదటికి మరల వెత్తుమనియు న్యాయము నకయే కీషినియు చెప్పుదుండును. అట్లే అయినచో ఈ దగివృద్ధిము కల నాడెదులయును? ఈ ప్రపంచము చరాచర జంతుకాలముతో కూడిన యావిర్భూతనన ప్రపంచము, నానృత్తమండలము, జానిమట్ట తిగున సమై నోశమును, సృష్టి సర్వస్వము “అందులకు” కారణ మెద్ది యా యుండినను. మరియొ మనము వృద్ధి చెందుటయే లేకను సిద్ధాంతమును ఈప్రపంచమే ప్రాధ్వపక్ష మున న్నుచున్నది. సృష్టి సర్వస్వములో ఒక అణువులో అమమ మన ప్రపంచమునకే యింది అభివృద్ధి యగు మింపి విందెన్నికెల్ల. ఎక్కువగా నుతర గోశములలో నుండునో మిగతే యాదింప్రమ. మనమెన్నపు కార్యము లో విభిన్నతలను వానిమునకు జెప్పుకొన్నను మన అభి ప్రాయములలోని బాగుల కిమి సమాధాన మిచ్చవలను? మరియు సర్వ మానవులము అభివృద్ధి అని చెప్పవలయు మొక వైవ సంకలయము. “జానిమ” అభివృద్ధి యను బాలో భేదాభిప్రాయము ఉండవచ్చును. గాని అనలు వస్త్రపుయొక్క ఉండుట (Existence) లో భేదాభి ప్రాయము ఉండవలెవు. ఇది మనకార్యమునకు సంబం

ధించిన విషయముకాదు గాన దీని సరికట్టితో వదలి నా ఆభిప్రాయమును మాత్రము తెల్పవలెను. — స్పృహ ముందుకు జనించుచేయుచును కాని వానికి విశ్వలనుగ నుండు అవస్థయు మాత్రము లేదు. గన్పట్టినప్పుడునుండి ముందుకు జరిగియుండును. అభివృద్ధి తిరుగుచు మెల్లదలె (Spiral Stair case) లెట్లై పరిభ్రమించును. ఈ విషయమును సూక్ష్మ పరిమయము దొరకు నెలల సరికరాలము లోనే నాయభిప్రాయముల విభలముగా చెల్లబెట్టవలెను.

ప్రపత్తివల్ల వారి ఆభిప్రాయములు పుల్లముగ నిన్నటికి పెరచేరాలవు. వలననే అభివృద్ధి కాదు గనుచున్న అసంపూర్ణ ప్రజలముగ నుండినవలెను. అసంపూర్ణత అభివృద్ధికి మూలమేదు. అప్పుడు బాత్రిగా ప్రజలు కావలసింది. అభివృద్ధి లేక యుండుటకు కారణ మింత. అసంపూర్ణతే లేక యుండుటయే. ఇందుననే కష్టములు కష్టములు లేక యంత విగాని, కష్టములన్నియు ఇప్పుడే ఎచ్చినవని గాని అనుకొనరు. నా ఆభిప్రాయ మింత: మాన మింతకంటె ఉన్నట్టి లోనుండిగలము అనుభావము మనసుకు తెలివవచ్చుచును. అసంపూర్ణతలుగలదు. కాని అట్లే ఆభిప్రాయములే లేక స్థానములవలె నుండి నప్పుడది బాత్రిగా నుండును. హిందూదేశమునకు ముప్పు వచ్చి నాశనమైనట్లై 'కన్య' సిద్ధాంతమునే ఆభిప్రాయముగా నుండుకొన్న అనాగతికుల కన్యకల కలగగలదా? తాను జీవించి కన్యకలన భావతోగతి పాలై గిరిని యెంచి యింక వై నను భక్తియు (శ్రీ) ను మోగుండునని తమకు నశ్యేష్టమును ప్రకాశించునట్లు స్వప్నము అట్లు కళంకితములుగ నొనర్చి, భూమి భూమికియు లై నేలలో బాగ్గాడకేరి.

ఇప్పుటివరక యంగరంగమునను మహాపురుషులను వినిపించిరిగో? ప్రజలములు భావోన్మదముండినను మనము సత్కర్మలకుంటే పెల్లగ ప్పొలేదురున్నాము. అందు నొకగట్టిదలకే వాగినప్పుడు యిదివలె వచ్చుచిందై న ముందుకు వచ్చినాముగదా అని ఇంతో సింగిల నినదే. మొదటినుండియు దుష్టవృత్తులకు మనచేతు ప్రజలు భావకూన్యకల యుండుటలను, ప్రపత్తియు లను (శ్రీ) కులభాగల నదికే విస్మయములై పడియుండుటలను, తమ అధికారిలన్ని ట్లు వెక్కిరిపి అనాధిపతి

వలన వచ్చునో అను భీతిచేసి తాము మునిగి లేలుచున్న నీనవధిమలు అను కలవాటై యుండుటలే గానవలెను నోటోయి నీతివ ముగనను, నీతిభావములుగను నుండుట చేతను, అట్టివారిలో ప్రబోధము కలిగింది సంతోష మొప్పును సంతోషయులు అసాధ్యమైనను యుండును.

జనులను సగమున లేండు తెగలుగ విధింప వచ్చును. — మార్పుకాలము ననువారు, మార్పుకాల లేదునాని — నీతిలో నిష్ఠా మోగటలు గలవు. కాని ముఖ్యమైనది యిప్పుడు మార్పులో ప్రపంచములో దుష్టములముగ మున్నది. ఇది అనవసరము. కొంచెము కష్టపడినయెడల నా మోలోమును భావించే కొన గలము అనువారు కొందరు. ఈ ప్రపంచములో దుష్టముండుట నా ప్రపంచకారి సాధ్యమును ప్రపంచములలో (The best of all possible world:) నిదియే శ్రేష్టము. ఇంతకంటె ప్రపంచమున దుష్టమును తగ్గింప జాలము. ఇంతమాత్రమైన దుష్టము లేనియెడల ప్రపంచ నటన అసాధ్య మనువారు మరొకండు. ఈ రెండు తెగ నారును లేచెను సిద్ధాంతముల ప్రకార మనచింతన చేతను, ప్రపంచమునకు మోక్షము గలగ నేరవని విశ్వసించెను.

దీనినే ఉదార హృదయులు, సంతోషకర భావులు అని యనవచ్చును. నిజముగా నుదార హృదయులు (Liberals) అనుకాదు ప్రతివిషయమునను నుదారతయే వర్తింపవలయును గాని మనచేతు జాతీయవాదులవలె రాజకీయములందు మాత్రము మిగల నుదారత సాంఘిక ములందు మాత్ర మందున్నది లేకముగ నుండిరాదు. సంతోషకర భావులు (Conservatives) ప్రతియడుగును భావన సాలోచించియే ముందుకు పుట్టులయననువారు. సాధారణముగా బలవంతులు, క్షిప్రితులు, ద్రుమ్మవంతులు, రాజ్యాధిపతులు, సీతాధిపతులుగా నుండువారు ఇప్పుడుండు స్థితియే యుండవలయు వందుదు. కొంచెమ వివ్యాకంతులు మాత్రము చేత తెరగుగా భావింతురు. హిందూదేశ సాంఘిక తత్త్వ (Sociology) కావ్యవిధానము నాశనము నువర ములేదుగాని యిది మాత్రము చెప్పవలెను. ఏకారణముల వల్ల నేనను మనచేతున లేండువిధములని భావములు

విని యెరుగఁగదియు విగల భోగమునను విమచారి
బాటకముగ బరిగిమింది ప్రపంచదరిత్రయము హిందూ
దేశమును ముప్పముగా క్రాహ్యుగ వాగరసమ మిగల
చక్రావళు శాస్త్రమిందుకొనియందును ట్లావర్చుటకు
కాఁగింబున్నది. బుద్ధిబాహుమంతి వాచివలెనును ఈ
కటి శ్రేణిలోగూడ బెరిగి దాని పాలకుడయే లేకుండ
యేన ఘోరమైనది. అనిపించుచును అందరి సంగతి
సంగతిపించుచును. కాని ప్రపంచదరిత్ర యందుకుంత
కాలము, జనులకు జ్ఞాన ముండునంతవరకుక, ఈ విషయ
చారిత్ర బాటక ర్తమున వాగవికరత గలిగిన కళంకము
మఱి పోయినది. సర్వవ్యాపకమునకును కై పోయి బడు
దేశములలోనాము హిందూ దేశము పరిపన్నుకొని పరిగ
జాలదు.

ఇట్లు జనులకు యెన్నడో ఆయెనని ఉరటజెందు
టకు గాదు. ఏ ఉత్తరములో సర్వవ్యాపకమును బహులకు
బాధకై కాక ఆయెనైతెమును జనులలో నుండునంతవరకు
కింతకై యెట్టివర్ణనమునందులను, ఆహిందూ దేశము
తమను వాచిమంది కై కొని ఆంతుకును నీ తమనుము
వందది కలవని పరికి యామాతవమతము నగగక్రొక్క
యన్నిందిరి.

కొందరి నరమున నిట్టిరణములు తమ మతమున
కుండుట దానికి గౌరవమే యగును. వారి యభిప్రాయ
ము లేట్లుండును. హిందూమత మగూఢము, అతి విశాలము.
ఆశ్చర్యములు నీటి. అర్హములును నామలో నిమి
దియే యున్నది. హిందూమతములో లేని క్రొత్త విషయము
ప్రపంచములో నింకెచ్చుటకు ఉండజాలదు!

రీతిలో కనపటివిషయమును మొదలుబరికిలింతము.
హిందూ మతములో లేని క్రొత్తవిషయము ప్రపంచములో
నింకెచ్చుటకు ఉండవనిన నేమి తార్థము? హిందూ
మతము సర్వవిధముల పరిపూర్ణ మునైనది. క్రొత్తము
కానిదో క్రొత్తవిషయము కేరకావల నుండవలసినది.
కాన హిందూమతము సర్వవిధముల సమగ్రమనియే వై
యభిప్రాయము. మొదటి హిందూమతము నుండవనిచ్చి
ప్రపంచములో నెవరికైనను పరిపూర్ణమైనది ఉండుట
కనకాళము కలదా? అను సంగతి వాలోదింతము. అందు
ననిమేకము. నిదియు పరిపూర్ణముగ ముందుకుగాని

ఒకదేశ ఉండినను అట్లున్నదని మన మెరుగుటకు గాని
హిందూమతము తిత్తికాస్త్రము పరిపూర్ణమనవలసి యెట్లు
కొనవలసిన యవకర ముండవని తలచెదము. అట్లుండ
నీ హిందూమతము నొక చక్రావళియైతే సమగ్రమును మన
ప్రపంచమునందే మారగములదేశములో నున్నవిందిన
యొకకొండలము సమగ్రముగ నున్నదనుటకు నోరెట్లా
దెను? కానిన కైకెచ్చియు హిందూమతములో నన్ని
యు మన్నవి అను నుటకు అర్థము. హిందూమతములో
తిత్తికన మతములలో లేని విషయము లనేకము లున్నవని
కెప్పుటయేకాని నేరగావని వాచమ్యము. మనవారి
సహజమున పరికియో? ఆలంకారములో మామమము
గొప్పది ఆనమాటకు బతులు మామతము సమగ్రమని
పరికిరి.

దీని నొప్పుకున్నను దీనికంటె తీవ్రముగ సమగ్ర
మున సమగ్రమునున్నది. ఇట్లు కొప్పదని చెప్పకొను
వచ్చుకదా? హిందూమతమునకు మూలముక్రమము లెన్ని?
ఎట్టివాడు హిందువు పనిపించుకొనును? హిందువునకును
యిహమతిముల వారికిని భేదమేమి? హిందూమతముననిన
కొన్ని మూక్రముల నన్ని యట్లు వర్ణించుటగా? అట్ల
యిన వా మూక్రములెన్ని? హిందూ మతమునకు కర్త
యెవరు? కర్తయే నేనిదో నిది యెట్లుచూపించెను? ఇట్లు
గాక హిందూమతమునని అన్యవహిందూగ భేదమే
యనువా? అట్లయిన నీమతిమునకు ప్రత్యేకమైకత్విమే
లేదా? ఇట్టివే నిన్ని నూ ప్రశ్నలు ఒకదాని నొకటి
న్యెకొనము ప్రవేశించును. దీనికి ఎవాదేలేదా? కూర్మ
ము వాకాళము ప్రత్యుత్తర మొసరుచున్నది హిందూ
మత సృష్టిసరికి ఆగాధమైవది అని.

మనమత మిట్టిదని మనము నిర్వచనమే చేయలేని
యత్తడు దాని బాధాగుండుములగూర్చి పలుకుటకు మాత్ర
మెట్లును? నాదమున మనకు ఉపయోగించ వున్నను,
మనమామయొక్క కైకాళ్యము అందులో మనము వాని
కొనుటకు మాత్ర ముపయోగించుచున్నది. పాశ్చాత్యుల
వాదములందువలె దీనినింకయు చెదకును కావలసిన
విషయము నొకకకపాఠయినను గ్రంథములనుటకు మాత్ర
ము వీలు మున్నది. మన కర్తము కావలయున కాక
పాశ్చాత్యులు గాని సర్వ కాలములకు పరిపూర్ణ క్రొత్తది

ములు మనమరములో నున్నవి అనుమాట ప్రతివాని నోటను వినిపిస్తున్నది. నీవు ముందుగానే వివరము తారచాల సాదురువాడు. తన స్వంతకీర్తిలక నిచ్చి యుండజాలని తీరే చేయజాలినను న్నవమునకు వెనుకటి గాని ప్రతికూలమున్నది.

ఇంకొక తెగవా రిట్లు పలుకుదురు. 'మనమరము చాల నుపకారకములతో బయలుదేరినది. మంచి ఏదీని దొరకినను అది గ్రహించుచున్నది' అని. ఇది నిజమేయైన యెడల సంతోషించవలసిన విషయమేకాని స్వీకరించుట వల్ల తేకముగ నున్నది. ప్రతివిషయమునుంకియు నుండుమునే గ్రహించుకీర్తిలక వస్తువు తనకు లాభకారి యగు విషయమునెడల కృతజ్ఞులైన న కనిగియుండవలయును. అంతేకాని దానిపర్యాయము మాత్రము గ్రహించి ఏదో దాటినదనుక వదలకు తెలులకట్టివట్లు, తిన్నయిల్లు ప్రస్తుతించినట్లుకు దాని నాశనమునకు పూనురాదు. ఇది చతు కృత్యము. భగ్యముగలవివాద్రుమే విజయము. (survival of the fittest) అను సిద్ధాంతమునకు సరిపోవుకది ప్రతిసిద్ధాంతము స్వాభావికమే యైనను హీనస్థితి (Lower Strata of animals) కి మాత్రమే అన్వయించ గలదు. ప్రతివస్తువులనియు యానానీ (competition) సిద్ధాంతమునకుంట్లములేదు. సేవా (Co-operation) సిద్ధాంతము దానింట్లము మాత్రమించుకొనుచున్నది. ఇట్టి తీవ్రమో మావనదీర, సరమవధి అతి నిర్బంధితవా లేదనరె యపుడు జోషియును, శ్రీశాస్త్రియు, పూజ్యునియు. అట్టిమహోన్నతాద్యులు చిన్నచెలవలమించు కెట్టదేన వంటివము, కష్టపితరు ఆకారములేనివి గునకు హిందూమతమున గానుపించదు. కావున సమస్తవస్తువుల గొట్టుకొనిపోవు జలదారికాల్యమునకీ హిందూమతమున కీసర్వభక్షకత్వము కనించు నాదానిందుకేకాని సర్వవర్త నోనగజాలదు.

మరల శరణునసహోదరభావము బ్రతిండు కైవళులముపట్ల మనకేకే మెట్లునర్తించనో స్పృశించును. దీక్షిణదేశమున జననమొంది ప్రతివిషయమునకు ఉపకార హృదయముతో పరిచివ యామునమున పైకి, పిక్కు, కార్యములనయమున వాడెటకుభాష ఎన్నడో చని వాయిన సంస్కృతియుగాక జీవశరీరలో విలసిల్లు మాతృ

భాష. ఆవర్తములా మహోన్నతములు. ఉద్దేశము సర్వ వానరసంఘాతము. ఇట్లు అంకియు స్పృశిగాంచినోయె. కారణ ముహ్యము. ఇట్లులే శరణునసహోద్రాప్తియు నర్థించు రామాయజనుతమునాడ భగ్యమయ్యెను.

ఈరెండుమరములు అభివృద్ధి కల్పంతరములు గలిగించు మరసంపర్కములను వివరితములుగ బరిగమించెను. ఈరెండుమరములను మొదలు పార్థివమరముతోపాటు వివరింపలేకనే, తమమతోద్దేశముల కనుగుణముగ, జన సామాన్యమునంతయు తమమరమున కేర్చుకొనసాగెను. బ్రాహ్మణులు, తక్కినముగ్రహకులవారు శరణునసహావర్తము నొప్పకైరి. అందులన గర్హితులభావము హిందూమతమునగలించ బడుచున్నది. వారులవారే చేస్తుంటిరి. అందులన వారిమరములపర్యంత తక్కువకావచ్చును. ఇప్పుటికాలమున ముఖ్యముగా నాలవాదగల శ్రేయశ్రామమున్న ప్రాంతమున కిట్టిగతియే సంభవించియుండును అందరికి దానినివిషయమే. అంతలు తమలోపమును నుత్తరిన దిట్టముగ కట్టుబాటుల నొనర్చుమొనరినది. ముదటనెంత యుపకారకములతో బయలుదేరినో కడ కంతసంకుచితభిప్రాయములు కావలసినవైనను అందు విలననే యిర్పటికిని యానానీయులు వివరితములను వాచారములగనె యిరిగితిట్లు స్పృశింపవైచి నొప్పకున్నవి.

ఇట్లు సర్వసహముల సభివృద్ధికి బ్రాహ్మణమర ముద్దవగులటకు కారణమెట్టియో విచారింకము. మొదటనే యొక ప్రశ్న గలదు. బ్రాహ్మణమర మిట్లుద్దవగులుటకు దానిలో నేమైన ప్రత్యేకములు గలవా ? లేక మరయేమరమునాసర దానిస్థానమున నుండినయెడల వదిలూపి నిక్షేయము యుండునా? నిక్షేయముగా ఏమ తమయినను అంతకంటె భిన్నముగా వర్తించి యుండ నేరదు. కారణము... ఒకమహింస యేర్పడినవివాద సదేశము దానికాక్రయించుకొని యుండురు. ఆమరము వారి స్వత్వములచే నందులోనుండు సంహితకు తమకు కష్టములు రాజాలవు. ప్రేమా తమలాభమునే దృష్టియొందుమకొని తమ కనునను విధముననే మరయు సన్వయించుకొను ముడిపెచ్చును. భావమున నుండుకంటె తక్కువగువారి కంట్లగప్పి ప్రస్తుతపు క్లితియే ప్రవచనమునకు మిగుల శ్రేయస్కరమనియు వందులన దానిని దెవక

కుండి గాపాడుదురే వారి పాపము పుష్కలమునందు గాపాడి జూపెను. అసంఖ్యములైన యెవరినో జూపెను. అందులకు లాభమును గాపాడి యిచ్చెను. అందులకు లాభమును గాపాడి యిచ్చెను. అందులకు లాభమును గాపాడి యిచ్చెను.

కావున కావ్యముగా మార్చుకొందని మరల ముంద నలయును. మొదటివిషయము. ఈమధ్య దానిని నిర్వచనముగాని సంకల్పముగాని చేసిన పుష్కలమునందును లాభమును గాపాడి యిచ్చెను. అందులకు లాభమును గాపాడి యిచ్చెను. అందులకు లాభమును గాపాడి యిచ్చెను.

మొత్తముమీద జనులలో నొకభాగమును తీసి వేయవలెనని వారికి ప్రత్యేకముగా విధానములు చేసి యిచ్చెను. అందులకు లాభమును గాపాడి యిచ్చెను. అందులకు లాభమును గాపాడి యిచ్చెను.

మొదటివిషయము. ఈమధ్య దానిని నిర్వచనముగాని సంకల్పముగాని చేసిన పుష్కలమునందును లాభమును గాపాడి యిచ్చెను. అందులకు లాభమును గాపాడి యిచ్చెను. అందులకు లాభమును గాపాడి యిచ్చెను.

ఇట్టివిధివలననే మహాప్రతిష్ఠాపరిచిత కేశవనామ సంకల్ప మున్నది.

ఇందులో ఒక్కొక్కయమము నూర్రము తుభ్యముగా నివరించవలయును. ఇట్టి విధివిధానమును, అనూచారిని, అంశ గౌరవిస్తానని అనుభవించును. ప్రతిమాంసమును, పునఃకాలావస్థా ప్రతిష్ఠానుపాదించుములు గలవు. కాని అనగ గలుగబోవు ఫలితములు చేగ అంశకాని పునఃకాలములలో అంశములను పొందును. ఇదిగనని తలచుట చారిత్రాత్మకములయినవి. అవియు మాంసభక్షకులకును మౌనమును, మౌనము మౌనముగా వచ్చును. పాపుమనుషును నివారించు ప్రతిష్ఠానుపాదించు విధివిధానములు గలవు. కాని అంశకాని అంశకాని పునఃకాలములలో పరిష్కారము చేయవలసివచ్చినది. ఈక్రొత్తవిధివలన కనుక మౌనము మౌనముల కవి కాపునిచ్చుననిచ్చును. అంశకాని ఒకపారి యేర్పడినది గాన నా కేశవముగా నుండవలయునని మామూలముల బట్టి యాచారమును గూర్చుచుండెను. మరయు ప్రభువును అధికారము తెలియించుకొని యేర్పడినది మరయు నొప్పుకొనుట వలననే కలుగునట్లు వాటియందు యాచారములందు సరియైనవి నీలగును. బుద్ధివంతులగు గలవాడు యిట్లు మనస్సును పరిపరిచుముల బోధింపకొనినదిను నెరుగనివచ్చెనాము చేయగల కార్యములగుడ చేయబాల్ పోదురు.

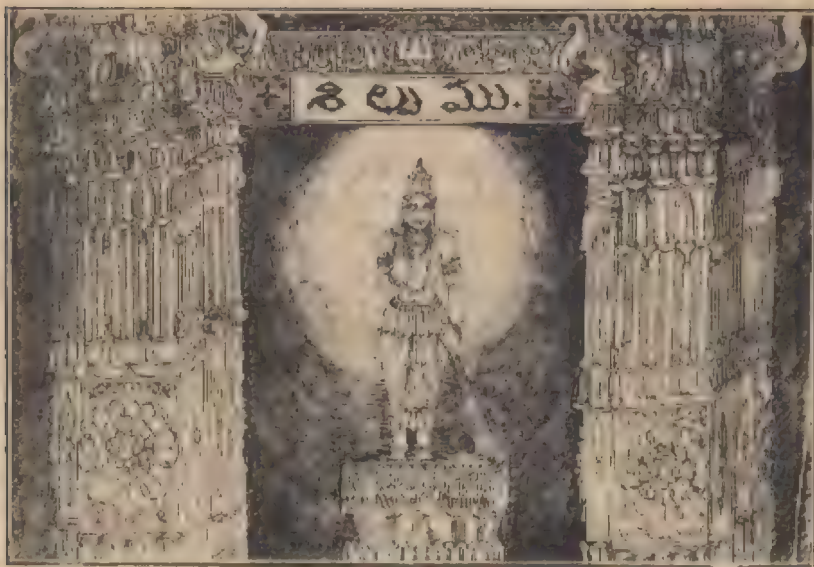
కేశవములగు మరలంబలయిననే పూర్ణముగ నాధారపడి యుండువారు ఒక్కొక్కయమము జ్ఞాపకమునుకొనిన కాలము. తాము నమ్మియున్న మతముల నేర్పూరిన వారి ముద్దేశము లేనిగానుండెనో అని యోచింప వలయును. నీరు వారికలమున సంస్కారములుగనగునని, మతమున లోపము లున్నవలెనని నెరిగి రివక్షిత్తిగాని పాటపడిరి. వారి సంస్కారం ఫలితము ననుభవించిన మతము కేశవముగ నాచారముననే యుండవలయుననుట వారి యుద్దేశ్యము కాకాలదు. వారు మార్చి పరిరక్షించు వారైనచో సంస్కారముల దలచెట్లు చేయవలయును. మనకు జ్ఞాపకము, మనస్సునకు వచ్చిన మతములు తామేయుండును. "నేను దేవత వచ్చి చేయును, నేను చేయును, చేయును" అని మనస్సు

యు చెప్పి సాహసించెను. ఈమనుషుల నేర్పూరుచుటలో వారియందైతే నేమి కలగవచ్చును? అది అనుమము వాస్తవమే నామము. జ్ఞానమును మతమును అనినది.

అది కేశవముగ నూర్చుకొను నీకాలమున మరలములకు ఒకటి కేశవగా మరల కలగవలయు నన్న యెదుట, యిగర కేశవులుగనగి, బాధలు నపేక్షించు, అంశకల ప్రతిష్ఠా, అంశకలములలో మౌనముననే మౌనమును నెరుగవలయును. అట్టి అంశకాని ప్రతిష్ఠా ప్రపంచంవననే సంచరించునాచార గాన ప్రారంభించు నీరు లోపపట్టి యూహించుట, స్వతంత్రము గాన పక్షపాతి బాధలేక, నీతి, మరల సమస్యల పరిష్కారించు మందు చలనమేలేని సభ్యమున కర్పణ చేయుట మతమునకై నిర్ణయించుటిన వారివలన వాస్తవముగ ముండబోదు.

ఇట్టి కాలములవలననే యాచారమున నీతి యుండుగాని మతములయందుగాని సంస్కారములు, పునాకలములు, మరలవచ్చు వారుగా నేర్పించు నుద్దేశమున విలసవటు లేదు. మరలవచ్చులలో ననేకులకు రెవ మతములందు సంప్రదర్శిగానైన మునుపాచార వాస్తవమే. అట్టివాడు, చక్కైన సామాన్య లావర్తనము, నై యక్షరముల కప్పుడి ప్రాధాన్యమునకు, మౌనము కాలమున ముఖ్యముగా పూర్వమున ప్రతిష్ఠా, కేశవ, మౌనమునాచారము లేనవి నాచారముగా వచ్చును మును. అట్టివాడు కొందరైన లేకున్నచో నీ ప్రపంచ మిప్పటికంటె నభోగలిలో నుండెనేన. (అభోగలిలో లలవాచనాత్రి మిండుకు పరిరక్షాప్రాముఖము గలవారెనని చెప్పకలేవును.

కాని ఎంతటికై యున్నను అట్టివారు ప్రపంచము నకు సరిగిన విధములగును. ప్రరాసమములనే నమ్మి యుండువారు నమ్మియున్నవారి వాయుప్రమాణము గాదు. కాస్త్రోన్మేషితో కానివిమర్శించు వాయు నిశ్చలము కావలెనన్న నెరుగవచ్చు కాదును. భవిష్యత్తును గను దించు. వేదములలోను పురాణములలోను జ్ఞానము నశ్వేషించును. కాని యెదుట గౌరవము గలిగియుండుటలో నేతికలకు అంశకమునాచారము గాదు. ఇప్పటికి వాస్తవ ప్రభువులలో న్నిత్యమును నివారించునని కానిలోను పురాణములలోను కొన్ని భాగములను నీనుకొనుటలను లేనవిగానుండు కాలమున సంకల్పమునుకొనును

న్యాయపతి శ్రీనివాస రావు గారు

మానవజాతి సృష్టిచేత్త త్రిమూలమునకు సత్తానున్నది. సామర్థ్యమును సంపాదించిన నాటనుండియు, సర్వేశ్వరునియొక్క అజ్ఞానముచేత గొప్ప నాటనుండియు మానవులయొక్క పరిస్థితి మారుచున్నది. అంతయును లలితకళారూపమున వికాసము నొందెను. సర్వేశ్వరుని మహిమను ప్రతిముచేయుట కొరకు సృష్టికర్త సర్వమునకు నర్జునులకొరకు కవిరయి, వాకవిరయి గాన ముచేయుటకు సంగీతమును, ఆదేవతేంద్రుని మంత్రములను చిత్రించుటకు చిత్రరేఖనపాత్ర, అమహామహాచరిత్రను రూపమును ప్రసాదించుటకు స్వామియు ఈ యోగములోనికి వచ్చెను.

ఈశ్వర సృష్టియందు కళోత్కృష్టమునకు శివమునామమున మానవుని తన యపారమగు బుద్ధికోశముచే నగ్రస్థానము నాక్రమింపగల్గెను. అబుద్ధికోశమునకు మాన

వబుద్ధితమగు శిలావిగ్రహములే తార్కాణములు. జీవముదక్క దక్కిన యన్నివిషయములయందును మానవుని సయితము శిక్కిరించు ఈ శిలావిగ్రహమును దృఢములుకే శిల్పమని యందురు.

ఈ భౌతిక ప్రపంచమున శిల్ప మనాది సిద్ధము. పాశ్చాత్య దేశములలో నీశిల్పము ప్రస్తావనకు పూర్వము శిల్పశాస్త్రముల క్షేత్రమున అభివృద్ధి పొందుటకు గాఢముయైనది, పుణ్యభూమియగు నీభారతవర్షమున ఈశిల్పకళ నేదకామునాటికే అభివృద్ధిత దాయకమునాటి నుండియున్నది. శిల్పపురాణమున మైన శిల్పముయొక్క చరిత్ర, కొలతలకు క్షేత్రముగ వర్ణించినది చూడవచ్చును.

మానవుడు గృహనిర్మాణమున కెప్పుడు ప్రారంభించినా ఆనాటినుండియు శిల్పకళ మానవభావమునని పేరుపొందినది. గృహనిర్మా

అనుచును, దేవాలయమునకు వచ్చుటకును, శిల్పకళానైపుణ్యము గావించుచును.

ప్రకృతియంతయు విశాలమున కేర్పడినది కాని మనము చిత్రించునదియును మనము వేర్చుమున కిగోచరమున నా స్పష్టకర్త కొకమాని మొదటి దేవాలయమునకు స్థాపించే చూడఁగించుటకు మానవుడు తన బుద్ధి వానిత్యమున తన శిల్ప కళానైపుణ్యమున అతి పొద్దిమొనరిపామును చిత్రించు శిల్పకళకు బహుజనోదయకరముగ జేసెను. రాను రాను పురాణము ఇతి హాసములు గాథలు జనసామాన్యమునకు సుబోధకముగు కథలు చేయుటకు శిల్ప మెరియో యు యోగిం బడుచుండెను. యీ విషయమున చిత్రిలేఖనము వియతము అంకార్యమున కెక్కువ సహాయకానిగా నున్నదను విషయము నర్థజనవిదితము. కాని చిత్రిలేఖనమునకు శిల్పమునకు కేవలము లేకుండియున్నది ఈ కథలు వేర్వేరుగా వృద్ధిపొంది యుచున్నవి.

ప్రకృతినిగల నర్థవస్తు నముదాయమును చిత్రించుటలో మాత్రము చిత్రిలేఖనమునకు శిల్పమునకు కొన్ని విషయములు నాచూడవలయును నగునగాని అందుకు నూనె వాడక గల కేవలము చిత్రిముతైయున్నది. అది ఏవన :

1. చిత్రిలేఖనమున చిత్తరువు చూడఁగల మనముల మెచ్చింపవలయును నని తమ నుండివచ్చేయుట కవకాశము కలఁ ఇయ్యది శిల్పమున కసాధ్యము.

2. చిత్రిలేఖనమున చిత్తరువు నేత్రముల మూలమున నేచూచి యానందింపవలసి గుండును. శిల్పమున కేత్రమున కే కాక స్పృశ్యమును వియతము శిల్పకళాని నైపుణ్యమును తెలిసికొని ఆనందింప గలము.

3. శిల్పమునందు నామకావ్యములను మాత్రము కలగరాదు. అవకాశముగలదు. కాని చిత్రిలేఖనమున చిత్రిలేఖనము నందువలె ప్రత్యేకతకు వీలులేదు.

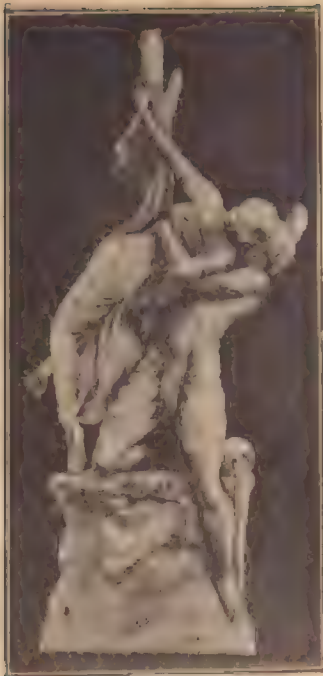
ఈ కారణమున నందు కే చిత్రిలేఖనమును శిల్పమును చేసిన కళలుగా వృద్ధిపొందెను.

పాశ్చాత్య దేశములలో శిల్పకళాని వృద్ధిని గనుపరచిన దేశములు రెండు మాత్రమే. అవి యిద్దీ గ్రీసు దేశము దేశములు.

ప్రకృతి శిల్పము

1. గ్రీకులు ప్రపంచ జీవనము తదుపరి నాలోచించి కేవలము ప్రపంచ విషయము లందె నిమగ్నులై యుండుటచే నాశిల్పమునకు ప్రాధాన్యమును నిర్దిష్టములును చిత్రిముతైలో మానవాత్మని కేవలము తెలుపుట చేయునట్లునే ప్రదర్శించిరి.

2. లాటిన్ మహాదేశమునకు గల మనముల మెచ్చింపవలయును నని తమ నుండివచ్చేయుట కవకాశము కలఁ ఇయ్యది శిల్పమున కసాధ్యము.

మేనక-విశ్వమిత్రుడు

వేణుగాన కృష్ణుడు

సత్యభామ-కృష్ణుడు

సరస్వతి

నిర్మాతలు : శ్రీయుక్త యస్. యస్. నాగప్పగారు, వాగ్గేయమ, వాగ్గేయమ, వాగ్గేయమ, వాగ్గేయమ, వాగ్గేయమ.

శ్రీయుక్త నాగప్పగారు ఈ పుస్తకమును విశ్రాంతి భారతీయ ప్రభుత్వ ముద్రాపకములకు
మీయేది సంతకము గృహితులు. — పంపించినారు.

గ్రీకు దేశమున ఏతెనుపట్టణమునందలి పార్థనను దేవాలయముయొక్క ప్రాకారముపైఁ జెక్కఁబడిన చిత్రము.

ఆఫ్రైకాటి-గ్రీకులు వానిర్యాగి దేవత. రోమకులు కామదేవుని (వీనసును)భాగించెను. ఈరొమీషియాను రోమునందలి వాటికను భవనమున గలదు.

ఏతెను పట్టణమున ఒకానొక శిలా స్తూపముపైఁ జెక్కఁబడిన చిత్రము.

నూతన వికాసముతో ఆభివృద్ధికి వచ్చెను.

ఆకాలమున ఐరోపాఖండమందంతటను భారతదేశమున కలిగిన వికాసమునకు (Renaissance) సమానమైన రోమన్ రివల్యూషన్ అని పిలువబడెను. మైకేల్ ఏంజిలో (Michael Angelo) అను కాలేజు శ్రీమతీయమున విద్వాంశాభిమానము కలుగనాడగుటంజేరి అంతరంగిక భావములను బయటపెట్టుటకు శక్తి యధానము చేయబడంజూచి మహానీతి ప్రకటనమున తానుగల అనుభవమువలనను తనవృత్తిభావములను బిల్వకళయందు అట్టిలోకములు చేపాడ చేయ ప్రయత్నించి అప్రయత్నమున జయమును బొందెను.

డేవిడ్ (David) బిటావ్రిహా బిక్నాతి యను మైకేల్ ఏంజిలో గారి బుద్ధి బాహుళ్యమును భావప్రకటనయందు తాబొందిన విషయంబిగావచ్చును. బిక్నాతి గాంచిన ఈ బిటావ్రిహాము కన్నుల గాంచు భాగ్యము గల్గిన ఏమిటియును కోవరింపకుండును! బిటావ్రిహాము నెక్కువ నుండునని నొకకు కానిది చూడవలెనామై మననే అపారమైన బాహుళ్యరూపకావ్యము గల యిందులు ముగిసితిరి బిటావ్రిహాము నెక్కువ బిటావ్రిహా కాశికి నుంచిన యను సంకీర్తనము కళామూలక హృదయములకు గలుగలేక పీయక శక్తి నానంద్యుని కదా?

ఇక్కడ సామ్యములే మైకేల్ ఏంజిలో గారి భాగ్యుని నలుకెలకు వ్యాపించి యే

గలిగెను. ఈయన నిర్మించిన విగ్రహము బిల్వయ సత్తామూలకమై మైకేల్ ఏంజిలోగారి భావములను కలిగించి భావప్రకటనమునాడ చేయబడ్డది. బిల్వకళయందు అంతరంగిక భావములను వెల్లడించుటకు అనకాళములను గలిగించినది యాయనయే! ఇదియే రోము దేశమున శిల్పకళబొందిన కాల్యకాల మిప్పుడు ఎంతగానూ.

మైకేల్ ఏంజిలోగారి

మైకేల్ ఏంజిలోగారి తదనంతరము, టస్కనీ (Tuscany) దేశమున బిల్వకళ గణసామూహ్యమును మైకేల్ ఏంజిలోగారి భావప్రకటనమున నమ్మకము చేరి (low relief) శిల్పకళను వృద్ధిపరచి.

భారతీయులు

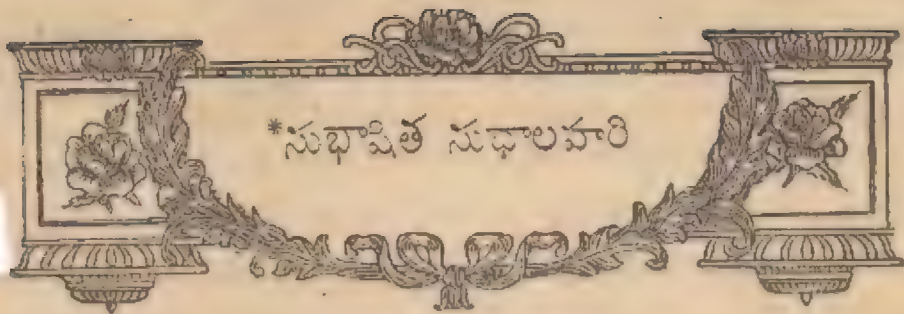
హైందవ శిల్పము ఐరోపాదేశస్థుల సాధారణశిల్పవిధానముల ననుసరించుచు మన సరిపాఠములయొక్క శిల్పములను భావప్రకటనమున బోధించుచు లేవనెత్తుచు లో ప్రతిభావృద్ధి కలుగజేయుచున్నది. మన హిందూదేశములో గానికాని ఉన్న శిల్పి యు నూహనపును మనశాస్త్రమును విషయములచే నెక్కువగా నుండియుండు చేతను మర్మములకులతో కొనసాగిన సాధారణముగా శిల్పకళానిపులగుటచేత, మనోధనలు చేయటయందు తమ శిల్పచాతుర్యవంతయు వినియోగించి. "కాయముల బద్ధక ప్రాయ

[illegible]

పాపములను మోక్షమును పొందెను. సమస్తము
 అందు కృతజ్ఞుడు. శ్రీ శివ
 భగవంతుని ప్రార్థనచేయు నట్లగుచు
 శిల్పమున కరుదు.

హైదరాబాద్ కేంద్రకామము పాట్లపల్లియందు
 పాట్లపల్లియే 'Ful relief' ఇచ్చినను, 'Low relief'
 ఇచ్చినను నాటివాటి చంద్రమూను లు నెట్లు
 నూను కను విట్టి పాట్లమను తాత్పర్యము పొంది
 చుటవలన కలుగు ఛాయావిభేదములచే
 సొంపు గొలుపుచు నూతనభావోత్పత్తికి
 తోడ్పడుచున్న పాట్లమూనుల విశేష తెల్లవర్ణ
 న్నూనకు తాత్పర్యములు అజంతా, ఎల్లెర్రా
 (Elphanta), ఎల్లెర్రా (Ellora) గుహలు
 విశ్వామణిని అన్వేషిస్తున్నముత్య కేంద్రములు.

పై నుకూమార్చిచుండినట్టి ప్రాచుర్యమున
 భవములు పొందూ శిల్పమునకును పాశ్చాత్య
 శిల్పమునకును అక్కముందుండినను శిల్పము
 కందు ప్రత్యేక శిల్పములును బోలెడి ముఖ్య
 క్రియలలో, అవికా, శిల్పములు చెక్కు చెల్ల
 వివేకపోవుట, శిల్పములును చెక్కుచెప్పుడు
 పోగు పోగులుగా జడల మాదిరిని చెక్కుట,
 శిల్పములు పోయినపుడు, కలహము నాటిలో
 మాత్రము భారత శిల్పమును పాశ్చాత్య
 శిల్పమును ఒకే నియమున పోలింపవచ్చును.
 కాని నాటికమునైనను ముఖములు అనగలు
 ముఖములు ముఖములు చెక్కుమును భారత
 శిల్పము ముఖములు శిల్పమును మీరు
 పోయి కాక శిల్పము పోయిపోయెను అనియ
 పలుచగల పరిచయిని మీచి భవములును
 వ్యక్తమున గలిగినది.

*సుభాషిత సుధాలహరి

ప్రథమకర్త గారు

గ జనరీజనకులు

భారతము

ప్రతిప్రేమనుకొని, భావించును; వాక
 గాఢమునకు మునుపటి కంటె, తక్కువ
 ప్రియమునకు కంటె కంటె కంటె మునుపటి కంటె.

ప్రతిప్రేమనుకొని, భావించును; వాక
 గాఢమునకు మునుపటి కంటె, తక్కువ
 ప్రియమునకు కంటె కంటె కంటె మునుపటి కంటె.

క. జనమునకు ప్రేమనుకొని, భావించును; వాక
 గాఢమునకు మునుపటి కంటె, తక్కువ
 ప్రియమునకు కంటె కంటె కంటె మునుపటి కంటె.

గీ. జాతులకు ప్రేమనుకొని, భావించును; వాక
 గాఢమునకు మునుపటి కంటె, తక్కువ
 ప్రియమునకు కంటె కంటె కంటె మునుపటి కంటె.

క. కలవాడు ప్రేమనుకొని, భావించును; వాక
 గాఢమునకు మునుపటి కంటె, తక్కువ
 ప్రియమునకు కంటె కంటె కంటె మునుపటి కంటె.

క. కలవాడు ప్రేమనుకొని, భావించును; వాక
 గాఢమునకు మునుపటి కంటె, తక్కువ
 ప్రియమునకు కంటె కంటె కంటె మునుపటి కంటె.

గీ. ప్రేమనుకొని, భావించును; వాక
 గాఢమునకు మునుపటి కంటె, తక్కువ
 ప్రియమునకు కంటె కంటె కంటె మునుపటి కంటె.

క. ప్రేమనుకొని, భావించును; వాక
 గాఢమునకు మునుపటి కంటె, తక్కువ
 ప్రియమునకు కంటె కంటె కంటె మునుపటి కంటె.

చ. కలవాడు ప్రేమనుకొని, భావించును; వాక
 గాఢమునకు మునుపటి కంటె, తక్కువ
 ప్రియమునకు కంటె కంటె కంటె మునుపటి కంటె.

గీ. మౌనమున, ప్రేమనుకొని, భావించును; వాక
 గాఢమునకు మునుపటి కంటె, తక్కువ
 ప్రియమునకు కంటె కంటె కంటె మునుపటి కంటె.

గీ. నినుము పల్లె నుండు వంశీయును, పాపము
నియులు సద్వృత్తి నిత్యనిరతి స్రునేని
వారలఁ గొలుచుచు వారెద్దిచెప్పిన
నదియాదలించుట యధికధర్మ
మాగిమత్రియమును, నన్నిత్రిమూర్తి
కత్తయంబును దేవతాత్తయంబు
ననువస్తువులు వానియందును జనని గౌ
రవమున నెక్కుడు రాజముఖ్య!

గీ. యీజగంబున, దివమునఁ బూజవడయు
మాస్మిధర్మియ; శ్మశ్మధర్మి మోక్షమును
నట్ల యవ్యయానంద సంప్రదానంబు
గరుపదాబ్జ సమారాధకుండు గాంచు.

గీ. నానాదేశ మనులయెడ
నొనరించిన మేలుగీడు లొదవించు సుఖం
బునకును దుఃఖమునకు నిం
తని కొలఁది యిహా వశాబె? యజ్ఞము

గ. మాతృపితృగురులు దక్కఁగ నైనఁ.
చేతరువువఁ బాప మొలసెనేనియు దాని
బాతులు, ప్రాయశ్చిత్త
క్షీణులు, శద్వివయాదైనఁ బాపములు.

గ. జనకుండు దశమును ధర్మ
బునువిద్యయుఁబరమదై వమునుగావున నా
తనికిఁ బ్రియంబగు పనిసే
సిన దేవతలెల్లఁ బ్రీతి కెందుట గల్గుట.

బాల్య స్మృతి

‘కృష్ణుడు,’ వి. తే.

నంజనేలల సవరంజ చాయ దాల్చి
శోభిలు మొయిళ్ల శిందులజూచి యెవరొ
నిగిపై బసుపు కుంకుమ నెరపిరనుచు
తెచ్చుకొనుచున్న మివ్వోట తెలిమి కాద!
నిడు జాబిల్లి గురియు వెన్నెలలలోన
నాటక తెల్ల గూడి నే హర్షమునను
బొంగి పరువెత్తి వెన్నెలపోగు లాట
లిచ్చుటకై యామకొంటి నోయి హృదీశ!

బసుపు కుంకుమ లలుక ప్రేమికి చాయ
నలకు తాటాకు బొమ్మల కంబరముల
దొడిగి యాధరణంబుల తోడ వాని
వితరగ నలంకరించి గావించినాము
వెచ్చుముల తెల్లక మగల్ నేక్క నివట.
అతియోజనగ ముగి బొమ్మలు నాచు
ఉదయమాదిగ నాటల మదిని నిల్చి;
కన్నులకు గట్టిబట్టడై కాంత! నాకు
చిన్నతనమందు కేసిన చేష్ట లెల్ల

అనియు కూటతాన భేదములని తాము
నిరయము.

3. పూర్ణానందాచార్యసంభాషణ పునరుత్తర
సాగనా మూర్తినా కూలతానస్సు
స్థానం సంభాషణభిదీయతే.

(సం॥ రత్నాకరం, దర్శనం.)

అనగ నందుకావచ్చును. సంఖ్యావికే
ముందు కొన్ని పునరుక్తములు వచ్చుము;
సూచనోద్యమము. మూర్ఖ్యులందరి పునరుక్తి
గల్గుటచే కూటతాములు. కీటిసంఖ్యా
పరిగణన వివర మెట్లైన :

౧౩. పూర్ణాః సంపదహస్తాగే, చత్వారింశతి
 ద్వ్యతాని, పక్షైకన్యామూర్త్యానాం
 కూలతావాస్పహస్తయోః పక్షిచాకాశే
 మూర్ధ్నానాం పూర్ణాః కూలస్తు
 మూలలా, లిపిద్వయః హస్తాగే
 ద్వ్యతీతి ద్వ్యశతేతథా; చత్వారింశతి
 సంఖ్యతా అథా పూర్ణా ప్రతి
 స్మృతే. ౨౦॥ రత్నాకరం, దర్శనము.

అనగ నొక్కొక్క మూర్ఖులయందు
నను పాట్లకుంటతాము ఏమిద్దోములుగిం
నని తార్చునము. సాక్షిత్వముగ వైదుర్య
మును (5040) దానిచున్నది. గనుక 56
సంపాద్యమూర్ఖులందు $56 \times 5040 = 282240$
గల్గుచున్నవి. ఇది సంపాద్య కుంటతామువి
నము. ముఖ్య అనపాద్యముల నంగతి ప్రాయ
మును.

శ్రీ. ఏకైకస్వాత్మ్యవిరహాత్ భద్రా పుట్టన్న్

అనగ మూర్తి
మమన నామధేనము
వర్జమువలన, (1) స
రస్వత్యైర్వరలోః మన
(3) సరిగమ (4) స
త్తూరు నిల్లుట స్వప్న
విశ్వరము నిశ్చయ
విభజ్యసిద్ధితే లోక
స్వ. క్రమం తూర్పు-
యోగినా, స్వ
సహన స్థితాని.
తత్వా సహితం
రానా. కుటాన
త్రిస్వరానుష్ట 8
స్వరో మతః.

పేటి సంఖ్యను
యన్నాను. హా జ
(6 స్వరిములు గల్గిన
నమలు 120 అక్ష
ములు 24 అక్షరి
6 అక్షరము, ద్వ్యక్షర
ఏకస్వరతానము ని
యన్నాను.

అర్చనానామకావ్యమున గాథన
వృత్తాంతము; ప
రామభిధానము

6. 20. 19

స్వరాశ్రయత్వాత్
గాథా సంబంధాత్

సంబంధాత్ త్రివ్యవ
సంబంధతా ముంకు
వ్యవహారము వివక్షము

అనుమత్య క్షమ
కలవాత్ త్రివ్యవ

అనుమత్య క్షమ
కలవాత్ త్రివ్యవ

స్వరములు
సకాశతే

వాచక

మధ్యస్థాను
మధ్యస్థాను

మధ్యస్థాను

గమపదనిసరి

గమపదనిసరి

గమపదనిసరి

గమపదనిసరి

గమపదనిసరి

గమపదనిసరి

అందున నొక్కొక్క

మధ్యస్థానుమధ్యస్థాను మధ్యస్థానుమధ్యస్థాను

1. సరిగమపద X మపదనిసరి X

2. నిసరిగమప X గమపదనిస X

3. ధనిసరిగమ X రిగమపదని X

4. పదనిసరిగ X సరిగమపద X

5. మపదనిసరి X నిసరిగమపద X

6. గమపదనిస X ధనిసరిగమ X

7. రిగమపదని X పదనిసరిగ X

8. మపదనిసరి X నిసరిగమపద X

9. గమపదనిస X ధనిసరిగమ X

10. రిగమపదని X పదనిసరిగ X

11. మపదనిసరి X నిసరిగమపద X

12. గమపదనిస X ధనిసరిగమ X

13. రిగమపదని X పదనిసరిగ X

14. మపదనిసరి X నిసరిగమపద X

15. గమపదనిస X ధనిసరిగమ X

16. రిగమపదని X పదనిసరిగ X

17. మపదనిసరి X నిసరిగమపద X

18. గమపదనిస X ధనిసరిగమ X

19. రిగమపదని X పదనిసరిగ X

20. మపదనిసరి X నిసరిగమపద X

21. గమపదనిస X ధనిసరిగమ X

22. రిగమపదని X పదనిసరిగ X

23. మపదనిసరి X నిసరిగమపద X

24. గమపదనిస X ధనిసరిగమ X

25. రిగమపదని X పదనిసరిగ X

26. మపదనిసరి X నిసరిగమపద X

27. గమపదనిస X ధనిసరిగమ X

28. రిగమపదని X పదనిసరిగ X

29. మపదనిసరి X నిసరిగమపద X

30. గమపదనిస X ధనిసరిగమ X

[Faint handwritten notes or bleed-through from the reverse side of the page.]

卷之三

పూజన శ్రీరామస్వామి

శ్రీరామస్వామి

జ్ఞో. గాత్యా ధాత్యా నిపాదాన్యా చతుర్థీ
చా స్థానమున, అష్టా విన్యే ద్విధే
వ్యవహారమున వచ్చు క్రమము.

(సం. చర్చ. ౧)

పాదపతానమునమునమునలెనే వీరి
లోనూ 4 × 6 = 24, 24 + 16 = 40 మూర్తి
ములవియుగిలను. పదివిధము మునునననక
యందు పుష్పముని ప్రాయశఃపను.

జ్ఞో. సమీకతా కథే పుష్ప నిశేషేష్టా శతా
విద, చత్వారిద నిపాదానీ పుష్పా
పంచ స్వరే ప్వితి.

(సం. చర్చ. ౨)

పైనుదాహరించినట్లు శాసితానకథేద
ములు 120 యందును పీఠమునదిమూర్తిముల
ప్రకారముచేయుటచే 40 × 120 = 4800 అని
జూచుచున్నది.

జ్ఞో. చతుస్వరేషు న్యాత్యా ద్యా చతుర్థా
ద్వావిశానీ, త్రిమూర్త్యధేనీ ద్వాత్రింశ
ద్విపాద్యుతి తాదీతా. శతాని పత్య
ప్రసవ్యా న్యా స్మృతి స్మృతిస్మృతి;

ద్వాత్రింశములగులానకథే ద ము లు న
నూర్తిములు 32. 32 చతుస్వరకూటమును
"24" చే నచ్చించిన 24 × 32 = 768 గట్టు
చున్నవి.

జ్ఞో. త్రివ్యధేభుః సూత్యాద్వా విధేదా
ద్వాకళా దే; ద్విధా పక్షింశతితి త్రిమూ
స్తే పద్మి రాహతా. పట్టంచాశ
చ్యుతాని స్మృద్విస్వ కేషుపుః ద్విధా, 8౫
వ పాదా స్మృ. హ

రింకధి తాదీత
త్వా స్మృలాపవ

త్రిస్వరకూట
= 156 అనియు, ద్వి
22 × 2 = 44 అనియ
ములు పదునాల్గనియ

జ్ఞో. పుష్పాన్వేన స్మృ
చమం వినా, చరి
పాచత్వారింశ
మూర్త్యేషే
పకపకస్వరస్తేత్రి
పునరుక్తామతా
పునః, పంచస్వ
నానాంచతుశ్చతీ;
శేషమునశ్చివే
చత్వారోద్విస్వర
స్తేవాచమంశ
తా తానై రభిన
స్తుపారవ్యా త్ప
త్, తత్తానాన
కలిన్యతా; మ
గుక్త స్మృతా
ద్విప్వరా వేక
పంచవింశతినయ
త్వియమ్, తానా
త్తానై రాత్తరా
యుక్తం నహస్మా

3. పంచద్యైకాంతకోషానా మధోఽధః పంచ
పంచయః, తా స్యాత్వానూ మాద్యకో
స్తే లిఖే దేకం పంచభువః. వేద్య తానాం
మితాన్ స్యస్యే పంచేవై లోప్తకాన్,
సోపాంత్యైకం మోగి మూర్ధ్వైః శీలి
పంచీషు. తాన్యై దధో లిఖే దేకం తంవా
భోఽధః పంచోప్తకాన్, కోష్ఠంభ్యాని
ణం స్యస్యేత్ ఖండమేరు రయం మతః.

(సం. రత్నాకరం)

3. పంచోష్ఠాత్ లిఖదాద్యాన్ పంచమేక్ష
కోష్ఠేషు, తానంతు పూర్వపూర్వాన్ స్యాన్
పంచమేక్షా మధో లిఖేత్. ఆద్య పంచ్యై
దధో స్థేతు లిఖే దేకం పంచభువః, ద్వితీయ
పంచ్యై మధ్యేకం ఆద్యో స్థే లిఖే దధ్యైః.
తతేషు పూర్వపూర్వైకం కోష్ఠంభ్యాని
ణం స్యస్యేత్, ఏవమేవ లిఖే దంకం అథో
ఽధః పంచోప్తకే; ఖండమేరు రయం
ప్రేక్షేత్ పంచోష్ఠాంత్యైః. (సం. పంచం)

ఖండమేరువు

పంక్తి	1	2	3	4	5	6	7
	N
C	D	E	F	G	H
A	B
పంక్తి 1	1	0	0	0	0	0	0
2	—	1	2	6	24	120	720
3	—	—	4	12	48	240	1440
4	—	—	—	18	72	360	2160
5	—	—	—	—	96	480	2880
6	—	—	—	—	—	600	3600
7	—	—	—	—	—	—	4320

ఖండమేరువు

అనగ పంచ్యైకమున కేమగిట్లు గీచి దానికి
దిగువ వాగున్న, దానికిక్రింద వైదు, దాని
క్రింద వ్యాని, మూడు, రెండు, ఒకటి వరుగు
దక్షిణభాగమునకు దిగువకును ఎక్కుమూచిన
వేడు పంచ్చైకపంచ్యైకము గీయవలెను. పంచ
మును జూచిన స్వప్తమగును. దీనియందు
మొదటిపంక్తిలో మొదటిగడియందున నొకటి
వేయవలెను. అనుక్తిలో కేమగినవాటిలో
(40) పూర్వము నుంచవలెను. రెండవపంక్తి
యందునను మూడవదానియందునలెకే 1
వేయవలెను. మూడవపంక్తిలో మొదటి
రెండింటిలో పంచ్యైకములచేత $1+1=2$
గనుక అదివేయవలెను. దానికిక్రిందదానికి
ద్విగుణము $2 \times 2 = 4$ వేయవలెను. వ్యాని
పంక్తియందునను తిమ్మాపాంక్తిపంచ్యైకము
లు చేరి $1+1+4=6$ గనుక పూర్వము
క్రింద వేయవలెను. దానికిక్రిందను ముగ్గు
ద్విగుణము త్రిగుణము చేచి దానిని క్రిమముగ
వేయవలెను. అనగ $6 \times 2 = 12$, 6×3
 $= 18$ వేయవలెను. ఇట్లే పంచమపంక్తి
యందు స్వప్తమద్వితీయత్వవిధానముపంక్తి
పంచ్యైకములచేత అనగా $1+1+4+18$
 $= 24$ పూర్వముక్రింద 24 వేయవలెను. దీని
క్రింద ముగ్గు ద్వగుణము త్రిగుణము తిమ్మా
గుణము, అనగ 48, 72, 96 వేయవలెను. ఇట్లు
యాజురపంక్తియందు $24+96=(పూర్వ
పంక్తిలోని చివరిలు కలుపచే) = 120$ గనుక
దీనిని పూర్వముక్రింద వేయవలెను. దీనికి
దిగువను, ద్వగుణాదీకములు అనగ 240, 360

480, 600 వేయవలెను. నవపట వేయవలెనైతే
సూక్ష్మము క్రింద పూర్వమునను అర్హతము
ల మొత్తం $120 + 600 = 720$ వేసి దీనికి
దీనివలెనైతే స్వయంగాదీకములు అగు, 1440,
2160, 2880, 3600, 4320, వేయవలెను ఇది
సూక్ష్మమునోభవమును ఖ పతేయవలెను మనవి
యన్నాదు.

యూఖియమేనపునగు పుష్పమునోభ
నోపాయవిధము మరలను బహుమనన.

ప్ర. స్వరాజ్ మూలము పూర్వమునోభ
నూపతి 10 స్వర, ఉపమోహనాదితో
లోక్తేనోలోలోహనాదికాది. లోక్తేనాది
మధ్యస్థానానీ తీతమైతే క్రమా
భవేత్, లోక్తే కాన్తానో సంయోగా
మధ్యస్థమితిభవేత్. యే రిక్తే స్వర
స్వరా పూర్వమునోభవేత్ స్వర
తేషు లోక్తేన కీపే నూలం లోక్తేనాన
నానో భవేత్. పుష్పతాన్వయభవేత్
యావతి భేవదే, అథః క్రమా దస్తి
లోక్తే స్వరాన్వయభవేత్ భవేత్. క్రమా
న్వయ స్వరాన్వయభవేత్ లోక్తేనాది
పూర్వభవేత్, తాన్వయమితో లోక్తేనాది
గాన్వయమితో భవేత్; స్వరాన్వయభవే
నాం సంఖ్యా సంజాయతే క్రమాత్.

(సం. రత్నాక్షరం)

పాతభేదము సం. దర్పణముం దిటులు
గాననగును.

ప్ర. వేద్యతాన్వయమునూ నూత్నా వేద్యేన
లోక్తేనాది, మూలమునోభ లోక్తేనాది

పుష్పమునోభవేత్ లోక్తే, స్వరాజ్
భవేత్. (సమపాతము)

సమ స్వే రూపమోహన నోభవేత్ స్వరాజ్
స్వరాన్వయ, లోక్తే... భవేత్. (సమపాతము)

సంఖ్యయాతు యదా నూపే పృష్ఠే
వస్తుం త దుచ్యతే, యైరం.....తై. (సమ
పాతము)

క్రితాంతానిన కర్తవ్యో లభ్యత్యానేన
పూర్వనానో, లోక్తేనాన్వయభవేత్ మేను నూ
త్తరం వదేత్.

(సం. దర్పణం.)

ఈ కర్తవ్యమునూ కాము స్వనిగములు.
దీన మొదటిదాని కుదాహరణముగ చతుర్విం
శతి చతుర్వింశతాన ప్రభేదములలో 23-వది
ఏదిఅని ప్రశ్నింపగాకను C D E F
గొనుట. రెండవది "గమ" న 8 X మ
కను" అను కర్తవ్యమున
చతుర్వింశతిదాని నూ
త ప్రభేదములలో నెన్ని
వది యనిన గనుగొనుట.

C	D	E	F
8	8	X	మ
1	0	0	0
	1	2	6
		4	12
			18

కనుకదామరము 1 చతుర్మును బాదును.

(C. D. E. F) లేక సరిగమలకు వేర్వరు
నానుకర్తవ్యమునోభవేత్ స్వరాజ్ కర్తవ్యమును
మూర్తిమునోభవేత్ "23" స్వరాజ్ కర్తవ్యము
కనుగొనవలయును. "స రి గ మ" కర్తవ్యము
లకు తప్పని నోక్కాక అంకము రావలెను
"స" అనుకర్తవ్యము 1 స్వరము. మరయుకర్తవ్యము
లేనుగనుక, "రి" అనుకర్తవ్యము 1 వేసి
మూర్తిము. అప్పుడిక మొత్తము $1 + 1 = 2$

అయినది. యొకను 23-2-21 కావలెను. "గ" కు 4 కేరణములయును. యొకను 21-4-17 మొదలు "మ" కేరణములను కావలెను. కాని యీ 17 అనులోలేదు. యీ ఖండ పేరువు కాదు. మొదలు అన్ని అంకములు సమకూర్చుకొని పలు గలగు కేయలియున్నది గనుక నేకాదే కేరణములైనా తాత్కాలికములు గలగుంట్లు 1 మొదలు 4320 వరకు అన్ని అంకములు నానా ప్రస్తారముల కనుగుణముగ నుండుట కేర్పాటు గాదు. గనుక మనకు 23 సరిగమ ఆనుకొనగల్గినముగ కేరణముకే ముందువలెనే కుదరవలెను. "సరిగ" కేరణము లలో నిదివరకే మొత్తము 6 వచ్చియున్నది. "మ" కేరణమును "18" యున్నది. వాల్చిటి మొత్తము 24 అగుచున్నది. మనకు 23 మాత్రము కావలయున్నది. గనుక మన మొదటను అంకల నేరుకొనుటలో తప్పుచేసితిమి. అనగ నొకటి అంకముగ తీసికొనియెట్టివారి పేలు మున్నది. "రి" కేరణమునకు "1" ని కీర్తించుటకు వారులు "0" కీర్తించియున్నా వో మనకు "సరిగమ" కేరణము వలెనను 1+0+4+18 కేరణమున మొదలు గావలెనను "23" సమకూర్చు దున్నది. నానా అంకముల నొక చాపియి. "నా కేరణంధా విద్య పే" యనుకొని అంక "మ" కేరణమునకు 18, గ=4, రి=0, స రి గ మ స 1 ఇట్లు వచ్చినది. దీని 1 0 0 0 "సరిగమ" కు ఉద్భవ వరు CX Dమ 1 స గగ నేర్పరిచినచో 18. 1 2 6 4E 12 18F

మున సీతంకములను వ్రాయుచో "గమరిగ" అని తేలుచున్నది. దీనిని 2-వ చక్రమున బాధి న స్పష్టముగ చేయవలెను.

ద్వితీయము అనగ మూలప్రకారమున "సరిగమ" గలదు. మన కుద్భవమున "గమరిగ" అని కావలయును. "మ" అక్షరము క్రియను "స" చక్రమును గనుక చక్రమున చక్రము 18 అనియును, దీనికే F అని చక్రమున పేరుబడి యున్నది. ఇప్పుడు "స" అక్షరము తేలికది. గనుక కేరణమున "రిగమ" మూలక మనుగొనుచున్నది. దీనికి నుద్భవమును "గమరి" "రి" అక్షరము. ఇది చ్చిత్రీయము గనుక చక్రమును క్రియమున "4". ఇప్పుడు "సరి" తేలికది. కేరణము మూలకమును "గమ" క్రియ కుద్భవ ప్రకారము "గమ" యేయున్నది. "మ" క్రియము క్రియమే గనుక యుద్భవు "మ" సరిక్రిలో క్రియమునము "0" కేరణమున "గ" కు వై కల్పించుచున్నది. ఎందుకనగ క్రియమును నొక యి కీర్తించుగనుక బాధికి "1" అని క్రియము ఇట్లు "గమరిస" అను లక్షణ ప్రకారము ఖండ మేమిప్పుడను 1+0+4+18 అనగా = 23 అని తేలుచున్నది. గనుక చక్రమున తాత్కాలికములలో "గమరిస" అనునది 23 వది యనవలెను. క్రియముగా చేయవలెను 1 మొదలు 10 వరకును అంకవిరూపణ విధము వ్రాయవలెను.

ద్వితీయ మొనటిఅంకము మొదటికేరణమునదియనియు రెండవఅంకము క్రియయొక్క నుండియనియు, చ్చిత్ర మొనటికే, నాలుగవ క్రియ చ్చిత్ర సక్రియనుండియు క్రియ నొ

క్కిక్కటికొవ్వన మాత్రమును, ప్రతిపక్షి
కిని తప్పక నెక్కటియు నని వలయునగును.

1=1+0+0+0 దీనినిబట్టిచూచిన
2=1+1+0+0 మొదటి ఆరింటికిని
3=1+0+2+0 వ్యాసం "0" మొదటి
4=1+1+2+0 నుక "మా" ప్రముగ
5=1+0+4+0 గాని "సా" ప్రముగ
6=1+1+4+0 గాని ప్రతిరెండువచ్చు
7=1+0+0+6 ను. ఇట్లే చేపించిన
8=1+1+0+6 వాటికి "కూడ" నూ
9=1+0+2+6 హించవచ్చును. ఇట్లే
10=1+1+2+6 అంకములను 4320
వరకు చూపించి వలసికొనునది. అన్నిసం
ఖ్యలకు నన్ని మార్గములున్నట్లును నొక్కొక్క
మార్గమునకు కొకటి మార్గమున్నట్లును
వలెయనగును.

ప్రతివస్తువునకును ప్రత్యేక నమనము
గనుగొనుటయు నవిగా 23వ చతుఃశ్చరీతాః
పునేదము కనుగొనవలెనని "23"వకు వరి
యగు వ్యాసముల నేరికొనినదో 1+0+
4+18 ఇది వ్యాసములతో తేలుచున్నది.
మూలక్రమము వరిగమ క్రింద నుద్ద్యము మగ
రిని ఇది చేకొని "న" పంక్తిలో చతుర్థాం
కము 18. ఇట్లే 18కి వ్యాసములతో నిరుత్పత్తి
యగుటచే "2" పంక్తిలో వ్యాసములకు "4"
మనకుగావలెను గనుక త్పత్తియను "రి" అని
యు, ఏమిట చేపించిన "గమ"లకు ఉద్ది
ప్రము"మగి" దీనిలో గాత్రమునకు మనకు
గావలెననివ్యాస "0" అనిచునేకనుక "గ" ప్రక
మముగను వేసికొనిన చేపించిన "మ"కు "1"
అంకము ద్వితీయముగనుక "మ" ద్వితీయ

స్థానమనివేలికొని 23వ చతుఃశ్చరీతాః ప్రక
దము "గమరిన" అని యూహించవలెను.
ఇట్లే నెకలతాః ప్రకరములు వలెయనగును.
1. అగ్రాక్షి శ్చరీతాః నానా వామారి వ్యాసా
రామహే, అగ్నిష్టామాః శ్చరీతాః నానా
వాజపేయశ్చి ఘోడరీ. పుండరీకోఽశ్వ
మథశ్చ రాజసూయ స్తతః పరమ్, ఇతి
స్మృత్యుః పద్ధహీనానాం సస్త నామా న్యను
క్రమాత్.

(సం. రత్నాక్షరం.)

పద్ధహీన శుద్ధతానములకు జేర్చును
అగ్నిష్టామాః నానామునూర్చియు విరూపాక్ష
బలివది. అంకము స్మృతము. మిథ్యయు మాదవ
తాన నామములు.

శ్చరీతాః ప్రకరీతాః శ్చరీతాః ప్రకరీతాః
ప్రకరీతాః; విశ్వ ప్రకరీతాః ప్రకరీతాః
ప్రకరీతాః సస్తమః. క్రమాత్ ఋషభహీ
నానా తానానా మభిధా ఇమాః, (ఇవి
ఋషభహీన తానములగు నమరియు)
అశ్వశ్చరీతాః గగతాః విష్ణుతాః తన
పరమ్, మూల్యశ్చరీతాః 18 (గం) శ్చరీతాః
(అ)భిన్నాగయ(ప)క్షిక. ఇతి సంఘ
హీనానాం సంఖ్యా సస్త క్రమా న్యతాః;
(ఇవి సంఘహీనములగువాటికి జేర్చెని
యు (చతుర్థాంశాః) వ్యాసా శ్చరీతాః
శ్చరీతాః శ్చరీతాః; నాత్రామణీ ప్రథాచితా
సస్తమః ప్రకరీతాః వ్యాసా, సంఖ్యా నిషా
దహీనానాం మాదవానా మిమాః
క్రమాత్.

(ఇది గాంధారి విషాద-నాటకమునకు
 తొలినిఱు) విరూపాక్షుని. ముగ్ధులు తాము
 ముల గూర్చి ఇట్లు వ్రాసియున్నారు.

శ్లో. యద్యజ్ఞనామాయస్తాన తస్య తత్పల
 ముగ్ధుని, గాంధారియుగ్ధుని ప్రాంత
 యది ముగ్ధునికంటె. గాంధారి యుగ్ధుని
 భేద తే కూటా శ్చోచయోగినః.

(సం. రత్నాక్షరం)

గీనిమిద మనుకామ పొందుటంభముల
 నింక నిట్లని నిరూపించిరి.

శ్లో. ఉత్తరమంత్రానుగతా గాంధారి విగ్ర
 ముదాముతిః, గాంధారియో ఘ్నిత్యైదా

స్త్రీ (?) ముగ్ధునినామోతా. అన్నదో
 మికతానేన గీతం సామ శ్చగోతియః, గ
 నివసాదికై నిట్టి హాశాక నయితే ము
 గుణ. కలిత్యైదామి ముగ్ధుని వ్యయకా
 ముగ్ధునికంటె, గాంధారి ముగ్ధునియో
 త్రం నాకలోకం నగచ్ఛతి. అగ్నిప్రేమక
 తానేన ముగ్ధునికంటె ముగ్ధునికంటె. తే
 భుక్తియే విఘ్నానా భాగానా నివసాయు
 మాప్నుయః.

అయాతానముల పాడుటవలన వైహిత్య
 ముగ్ధునికంటె ముగ్ధునికంటె ముగ్ధునికంటె.

ధర్మ మేవ జయతి

సాహిత్యచరిత్ర డి. యస్. శర్మగారు

చు. ర్మ మేవ జయతి సూక్ష్మ శుభము వలన
 మినుకుం జక్కలు మిక్కిలి తనికె నిత
 “చాలు మీరలెత్తి చాలు! చాలు!”
 ననుచు దూరింపుడీకట బలమికోవనె. ౧
 మోటుబలమున జీతటి ఛాటిసూప
 పోటుతగులుట తగదని ముడిగికొనుచు
 మంచికిక్కులు సాధుత్వ ముగ్ధునిగిమ
 మొప్ప నే మ్రతల క్రింద నున్నరిగెల. ౨

విద్యుత్తునామ వాయువు సుఖాప్రదించి
 ము, కెలచుట్లు గాంధారి, తిరివిచేయును,
 విద్యుత్తునామ వాయువు, విద్యుత్తునామ వాయువు,
 విద్యుత్తునామ వాయువు, విద్యుత్తునామ వాయువు,
 చాలవ్యచ్చించివచ్చి తిరి జనుచుచున్న
 కల మహాస్సుకుం నమస్సు కొంగి నిలువ
 జాలక నమసిపోయె! నత్త తగదము
 కువలయశ్రీనివాసయ కొమహ మిగిలె. ౪

చిన్న రాజధానియందు 1924-వ సంవత్సరము ఏప్రిలు మొదలు జూను వరకు

ముక్తములై ప్రచురింపబడిన

ఆంధ్ర గ్రంథ ముల పట్టిక

పద్యకావ్యము - 1 ప్రబంధములు

పద్యకావ్యము - 3 ఇతరములు

కుశారామ—శ్రీరాం వీరబ్రహ్మం
మర్యాదరామచరిత్రము—ఈశా గెంకమరాజు
సర్వనారాయణచరిత్రము—కృష్ణకంఠప్రభులింగాచారి
సాత్రాశాసనవిషయము—అచివి పొంబశివరాయకవి
సౌగంధికప్రసూపాంశుకము—అప్పప్పకవి

పద్యకావ్యము - 2 శతకములు

ఆత్మభంగశతకము—అకుల గురుమూర్తి
శంకరాచార్యశతకము—చిరుగుబట్టి సన్నాస్వసింహ
ఆపద్బాంధవశతకము—గన్నవరపు వెంకటరాయకవి
కాలచిరాత్మము—అచి విషయం వెంకేశ్వరశతకము—

టంగుటూరి వరదరాజశర్మ

కుమారిశతకము—పక్కి వెంకటవరసింహకవి
కురుమూర్తినాథశతకము—పి. నారాయణకవి
వెన్నమల్లేశ్వరశతకము—గంగాధరకవి

జానకీపతిశతకము—శృంగారం ఆయ్యమాచార్య
గురిపెల్లమాధవశతకము—మనమంగిరి దిన్నయ్య

పరమపురిశతకము—గురుగు గాయశతకము—తిమ్మియలు
లోకనాయకశతకము—తిమ్మియల రామమూర్తి

వంకేశ్వరశతకము—పి. వి. వరసింహదాసు

శ్రీరఘురామచంద్రప్రభాశతకము—పి. సుబ్బయ్య

శ్రీకృష్ణానందోదయశతకము—పాదకల్పి నారాయణరావు

శ్రీరామనామశతకము—వంకాయల శివప్రసాదసింహాద్రి

శ్రీనామదేవశతకము—క. పెదకామేశ్వరరావు

శ్రీనారాయణశతకము—నింజి పెంట సుబ్రహ్మణ్యం

సీతాదేవిశతకము—పి. సుబ్బయ్య

సుబ్బయ్యశతకము—ఖాసీం అలీషా
హరిశతకము—కూమ సీతారామయ్య

అంజనేయదండము—సూర్యదండము
కుచ్చనామ రాజాచరి—ఖాసీం అలీషా
కులపాతికుడు శేక కలరాధ్యక్షులు—సీతా అంజనేయలు
ప్రభుమహాద్విక పరమభాగవతి పరమాదేశము, నల్లూరు
పి. బసవయ్యకవి

సకాశలే రవశ్రీరామ—

సుందేశ్వర ప్రవచనము—గుండరరామకవులు

మాడలకోల వధానము—ముప్పాళ్ల జానకిరామకాశ్రీ
లక్ష్మీభాయిచరిత్ర—చాట్రాతి లక్ష్మీవరసమ్మ
వరలక్ష్మినిలసము—గుండరరామకవులు

వేదాంగపాలకీర్తిప్రబంధము—యశ్. శ్యామశ్యామరావు
విజనామ—శిర్డివతారావలి—చి. విశ్వేశ్వరరామకాశ్రీ
శ్రీమూర్తిరత్నావళి—సంగాల పామపామయ్య
పామపామయ్యచరిత్ర—నామ వేంకటసుబ్బయ్య

వచనకావ్యము - 1 శతక

ఆర్యకథానిధి—నాదిలికొలను సుబ్బారావు

ఆర్యమలోపాఖ్యానము—మొదటి భాగము

ఏదేవదాసు శతకము—కే. పిలికేశ్వర శతకము

గయోపాఖ్యానము—వి. చాలాశిదాసు

తెనాలిరామకృష్ణనికథలు—

ప్రాచీనకాలపు హిందూమతములు చరిత్రములు,
చందవభాగము (2 వ మార్పు)—రాయసంవేంకటాచార్యుడు

ప్రాచీనకాలపు హిందూమతములచరిత్రములు—

మూడవభాగము (2వ మార్పు) రాయసంవేంకటాచార్యుడు

భారతపాదీమణి—ప్రభుభాగము—క. వెంకట

రాయశర్మ

కాలభారతము—యశ్. ఎ. వరసింహాచార్య

అగ్రాధిపాధ్యక్షాదులు—అపరితే వేంకటకాస్త్రీ
 రంగమృదేరంగులుకథ—చీ. సుబ్బయ్య,సి. వీరబ్రహ్మం
 చెందినవావానకి పుత్తక—కందుకుని కీ రేశనింగం

సంతుల, మహాకాళి సుబ్బారాయకు
 వేదాంతరహస్యవిగ్రహము అను నామన పిల్లిత్రపతిప్రతి
 కథలు—పరదేశీ మహాభరణ
 శ్రీకృష్ణజీవితము—చిట్టా బాలకృష్ణకాస్త్రీ
 శ్రీకృష్ణనిరాలము—

వచనకావ్యము - ౨ నవల

అభాగిని—చిల్లరిగ ప్రీతివాసరావు
 చిత్రలేఖ—చింతా శంకరదీక్షితులు
 నవలాశ్రయము—ఆర్. రాఘవరామరావు
 ఘోష, ప్రభుభాగము—కెమునుగాడి శేషవీరరావు
 మంగళనాట్రము—అబ్బూరి రామకృష్ణరావు
 లంఘన రహస్యములు, ప్రభుభాగము—నిశ్వినాథ శం
 కేశ్వర్తి
 హైనురతి—బాలుసు సోమనాథకాస్త్రీ, బాలుసు ప
 ట్టాభిరామకాస్త్రీ

వచనకావ్యము - 3 చరిత్రలు

హన్నాటియుద్ధము—పంగనామముల రామచంద్రంపు
 సామ్రాజ్యనిర్మయము—కా. వెంకటరావు

వచనకావ్యము - ౪ రాజకీయములు

చిత్తూరుజిల్లా కాంగ్రెసు సంఘము - కాంగ్రెసులో
 మన మెందుకు చేరవలయును—కె. రాజగోపాలాచారి
 నిలవపోయిన భారతీయులు—కాంగ్రెసుగది రామరావు

వచనకావ్యము - 5 ఇతరములు

అష్టవాయుడిన కందు—జనప నేని ముర్యనారాయణాచార్య
 ఉపన్యాసము—యస్. బుచ్చిచెంకటపతిరాజు
 కన్యమహాజనసంఘపు నిబంధనలు—
 కర్ణానందము—కాళహస్తి వెంకటవరసింహారావు
 కాంగ్రెసునట్టము—
 కాళహస్తి—మల్లపాటి గోవర్ధనరావు
 వరంగి—పంగనామముల రామచంద్రరావు

కోటిశ్వర స్తవము—యం. సాయియ్య
 చిత్తూరుజిల్లా, అదాలతుకోర్టు తీర్పు—వి. త్యాగ
 రాజాచార్య

భక్త్యుగ్రామనిరీక్షణము—సుందర పిం. సామి
 నీచులబోధనము—ఇమలమతి శంకరకాస్త్రీ
 పల్నాటి దురంకములు—చంకు నారాయణరాజు,
 సి. వి. రంగంశ్రేష్ఠి, గోమనంట్ల ముబ్రహ్మణ్యం
 పుండరీకభక్తినిరీక్షణము—సుందర పిం. సామి
 పూర్వపు మహామృగ్ధిమ ప్రభువులు, గోసంకర్తము—
 అమామదీ సాహెబు
 పూర్వపు పంచాయితీసభ, భావమురీ—కవిబండిల
 వెంకటరావు

మైరాపానరీక్షణము—యం. వెంకటమూర్తియ్య
 యాదవతారావళి—చిరకాని వెంకటవరసింహకవి
 నీలకవల దుర్వృత్తిప్రకాశిక—చీ. అప్పలచార్యులు
 వీర్యాంగ నామహాజనసభ—గాజేపల్లి ఆనంతరామమూర్తి
 శతావధాన కవిత—కె. ముబ్రహ్మకాస్త్రీ
 శృంగంతకోదంతం—ఆర్. రావళవి
 శ్రీరామవనిము—ఆర్. రాఘవాస్త్రీ

నాటకములు.

కాంతోపాటి—రామనారాయణకవులు
 నవరత్న చిత్రామణి—అయినాపురపు సోమేశ్వరరాజు
 పాండిన ఆశ్వమేధము—రామనారాయణ కవులు
 పాండినవిషయము—రామనారాయణ కవులు
 ప్రబోధచింతామణి—మోచెర్ల హనుమంతరావు
 ప్రమీలాంబునీయము—డి. నీతారామరావు
 భీమప్రతిభ—కె. గోదండరామయ్య
 మాతృనాశ్వినీమోచనము—మల్లవల్లి పట్టాభిరామయ్య
 మార్గంజేయవీజనము—బియ్యటూరి వరదరాజశర్మ
 రంగనాథశిరోభాషణ—యమునాటము—చై. నరసింహ
 రత్నపుత్రికాజయచంద్రిము—నినాకర్ల నయినారా
 యగమూర్తి
 రాజగంగింగి—కొత్తపల్లి మార్యాంపు
 రామరా—సంగవల్లి రాఘవాస్త్రీ
 రుక్మాంగి, నాటకము—పువ్వుల పిచ్చయ్యకాస్త్రీ

వైద్యోపనిషత్తు—రాజాశ్రమమున వెంకటరావు బహద్దరు
శివరామకృష్ణయ్య వసు ఆపరప్రహ్లాదపాటకము—మలక
పల్లి చిన్న శేషగిరిరావు

హాసములు

కళ్యాణమకు

మాయలూరి పెండ్లాము

భాష నిఘంటు వ్యాకరణము

కావ్యచంద్రిక—మల్లెల రావీరు

క్రొత్తతెలుగు కాలశకు—టి. రామమూర్తి

పరిమితవ్యాకరణము—ములుగుల్లు వెంకటకృష్ణకాశ్రమి

జ్యోతిషము

మహారాష్ట్రసంగ్రహము—యం. కుచ్చారాయకు

గణితము

అనిష్టమైన అంకగణితము—యం. యాన్. హెడ్.

భాంపర్ ఎక్కములు

క్రొత్తచట్టపుగణితము (వార్తాపత్రికగతి)

ప్రారంభగణితము మొదటిపుస్తకము—వి. వెంకట

మట్టయ్య

కావడి పన్ను పట్టికను నింపుక్రమము—పాకాల వరాహ

నరసింహాశ్రయ

రామకృష్ణజంత్రి

గాయన్ పెండ్లీ అరిస్టెటిక్—జె. యస్. నేనసహాయం

వైద్యం

మృత్యు—మల్లిడి కుచ్చారెడ్డి

స్వీయైద్యవిధానము—టి. మూర్త్యునారాయణరావు,

టి. రామచంద్రరావు

సర్వముఖోగ చికిత్సానితామణి, మొదటిభాగము—

జె. నాగభూషణదాసు

మతము

బ్రాహ్మమతము—పాలపర్తి నరసింహం

మహమ్మదీయ మతము

పరిఅత్తర్ ఇస్లాము—మిర్జా రజిత్ షేక్ సాహెబ్

తైత్తివ మతము

అర్చ్యుగీతీబహుగారి చరిత్రము—జె. ఆలెను

అర్చ్యుత్తారమృగారి చరిత్రము—జె. ఆలెను

అర్చ్యుత్తానప్ర కాళిముగారి చరిత్రము—జె. ఆలెను

అర్చ్యుశిష్ట ఆశీషమృగాచరిత్రము—జె. ఆలెను

అర్చ్యుశిష్ట ఆశీష్య వాధులవారిచరిత్రము—జె. ఆలెను

అర్చ్యుశిష్ట శిల్పమృగారి చరిత్రము—జె. ఆలెను

అర్చ్యుశిష్ట వివేకాగ్రహమృగారి చరిత్రము—జె. ఆలెను

అర్చ్యుశిష్ట విజ్ఞానముగారి చరిత్రము—జె. ఆలెను

చక్రశతకము—యస్. సత్యవారాయణమూర్తి

చైతన్యనిష్ఠాపాంగిము, పాతెలిబంధనవ్యాఖ్యాన ప్రథ

గ్థము—హాదెవర్ బకటవశీష్టు

శేతురుదరిత్ర

ప్రభుపాదసన్నిధి కవి గానైష్ఠ్యము కీర్తనలు విశేషక్రమ

చట్టములు

లాక్ష్మీనాసిక కువార్త—సంగీతములు

సత్యమేధసంగీతరత్నావళి—శేతుమహాశిలాక్

సభనిమిత్తము—ప్రార్థనలు

వేదాంతము

ఆత్మవిచారము—భక్తభాగము—అద్వైత సీతారామకాశ్రమి

గీతావాక్యము, కర్మమోగము

తత్త్వోల్లాసినీ—నారాయణదాసు (భన్)

భగవద్గీత ప్రభుభాగము—సి. ఉమామహేశ్వర

పండితులు

భగవద్దర్శి—నారాయణదాసు (భన్)

విదేశాల్లెలము ప్రవాసాని—వల్స వెంకట్రావయ

ధర్మకాశ్రమము

దశనిశేధదర్శనము—కా? కృష్ణాచార్య

నిత్య

విశేష సంక్రమ రంజనభాగము—టి.వి. స్వామినాథయ్య

మూర్తిరత్నాకరము—

సంగీతము - ౧ హరికథ

కన్నప్పనిరీతము, హరికథ - త్రిశరాధిష్ఠి వంటి
కుప్రహ్వకాస్త్రీ
పరీక్షింపఁగము - పి. త్రిశరాధిష్ఠి

సంగీతము - ౨ గేయము

అదినిబాలము - సుబలశోభనవిశ్వములు - పి. భూపతిదాసు
ముఖల యాత్రము -
కర్ణపర్వనాటకము - యం. వెంటిగుబ్బయ్య
కోటప్పగుడి రత్నలు -
కృష్ణజననము, కంఠసంహరణము -
జ్ఞానామృత తత్వములు - అందె పాపయ్య
కులసీమము -
తూము ప్రియిహదాసుచరిత్రము - సింగారిదాసు
తెలుగుపాటలు - బి. రాజగోపాలయ్యర్
సుధిత్రయము - వావిలిశిలకు సుధాకరావు
సూతన రామకీర్తనలు - పెమ్మడి రామదాసు
పరశన తత్వములు - పెద్దిరాజు రమణమ్మ
భారతమత బోధ - కాంతేశ్వర్తి పద్మనాభయ్య
దాసు
మంగళహారము -
మేలుకొలుపులు -
రామదాసుచరిత్రము -
రామవర రామాయణము - యన్. బసవీరెడ్డి
లక్ష్మణదేవరసప్త్య -
నిచిత్ర సూతన రంగుకా కీర్తనలు - వై. వీరన్న
శివనామ సంకీర్తనలు
శ్రీరామసంకీర్తనలు - పి. వి. జగన్నాథాచార్యులు
శ్రీరామనామమాహాత్మ్యము
సీతాకల్యాణము - బి. బాలాజీదాసు

సీతాకల్యాణము

సుజనమనోహరది - పి. శోభందేరామదాసు
సురాభాండీశ్వరీయము - యన్. బంగారురాజువి
ప్రసాద మూర్తి
అడవియను పువ్వు - అడవి శేరి పువ్వు రామము - రాజు
ఉపన్యాసము - యన్. బుచ్చి వెంటిపతిరాజు
కమ్మచూచునసంఘపు నిబంధనలు
కర్ణ వంటిము - కాంతేశ్వర్తి వంటిపతిరాజువు
కాంతేశ్వర్తి వంటిము
కాశీచూలీ - కుర్లపాటి గోడరెనరావు
కురంజి - పం. నామయల రామచంద్రరావు
కోటిశ్వర స్తవము - యం. సాంబయ్య
కృషియము, తోడ్పాటున - ఆరోగ్యం
ఉత్సాహము - ఉత్సాహముతోడ్పాటు - పి. త్యాగరాజుచాన్లు
దీపాల్పనము - సుబ్బారాజు లక్ష్మీనాథిహరిశ్చ
ధర్మవ్యాధునిచరిత్రము - గుండాల వీరాస్వామి
నీచసంబోధనము - ఇసుపకలిక కంఠకాస్త్రీ
పల్నాటిమరంతములు - నందు నారాయణరాజు, సి.వి.
చంద్రశేఖర్, నామచంద్ర వంటిపతిరాజు
పుండరీకపుష్పనిరీతము - గుండాల వీరాస్వామి
పువ్వులు, మూలపుష్పము ప్రభావులు - నామచంద్ర వంటిపతిరాజు
మన సాహెబు
ఫారెట్టు వంచాయితల సభ -
భావమురీ - కదిగొండ వెంటిపతిరావు
మేరామనచరిత్ర నాటకము - యం. వెంటిపతిరావు
యావనతారాని - చెలికాని వెంటిపతిరాజువి
నేవకవచమర్క ప్రకాశక - బి. అప్పలాచార్యులు
నేగ్గంగనామమాహాత్మ్యము - గాకేపల్లి నాగరామరావు
కతావధానవిధ - పి. కుప్రహ్వకాస్త్రీ
కృమంతిశోభం - ఆర్. రామకవి
శ్రీరామనవమి - ఆర్. రామకాస్త్రీ

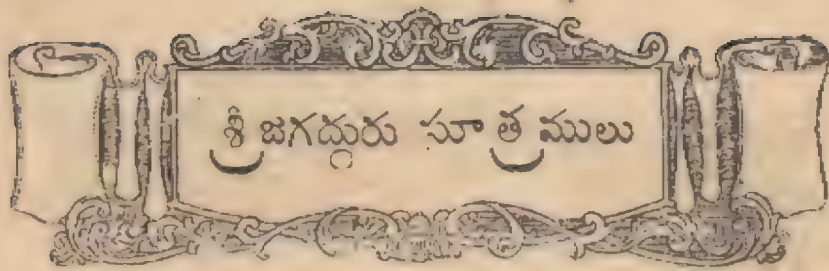
ఈ (R. S. I.) విమానము మూలములలోను పండులలోను కట్టబడినదియు, (Semi-rigid) స్వేదోముఖముగ యాచును కేయునదియును. ఇందుకు క్రొత్త మైలులకుందిని మెట్ట పెట్టి విమానము, ఇట్టిని ఇలాగే కేళిముచు మాత్ర ముంటి గలదు. దీనిని పొడవు 242 అడుగులు, వెడల్పులో 70½ అడుగులు. దీనిలో గూడ వాణ్యకవనములకు దంపుటగూడ విన్న విమానములుంటును. ఇది పొడవున్న భారీ వానిని విడుదలకు వదిలినదేమోయము ఈ విమానము క్రొత్త భాగముల గలదు. దీనిని "నెక్స్ట్ అయిట్" తోను కలపగలము" ననియుంది.

క్రొత్తకు పూర్వ పెంపుదళశాస్త్రముననుండిన యొక రాణియొక్క శవశేటిక.

౨౭౦౦ యేండ్లకు పూర్వముండిన పెంపుదులేదియొక్క స్మృతి కోరికము. ఈ శేటిని తీవ్రము చేసి పూజకుంబువనరానివారు పెంపుదలించుచుండిన సాగించుచును. ఇది క్రొత్తములగు పని దుశతాస్థియందు తీవ్రము ననిపించు అంతో పనిచేయుచురాని యొక్క భావశక్తివేటికి నదివనను నుండినది. దీనిని ఇప్పుడలకే న్యూ యార్కు స్మృతమునందలి మెట్రోపాలిటన్ మ్యూజియమునకు కేర్చిరి.

ఆంధ్ర చక్రమండలి పరిశోధకులకు, బండితుల కొక విజ్ఞానము

అర్జునా! :

నేను బంధువునుండి పొగబండిలో పోవు నిమిత్తం నీకే ప్రాంత ప్రాంతములను బ్రహ్మచారి వాబండిలో నుడ బ్రహ్మచారి చేతులు. ఆరవీయెన్న కొన్ని ముతకకాగితములపై వ్రాసిన ఓర్వభాషగ్రంథములు, వాగ్దానములతో తాములపై వ్రాయబడిన యొకగ్రంథమును చూచితిని. ప్రపంచవశమున గలిగిన వస్తువు ఈ ప్రాంతములం ద్రవ్యద్రవ్యమందును పొగ నందు దాగ్రంథమున నేమేమియో యంత్రములు యంత్రములు పోవును పోవుములు వ్రాయబడియున్నవి. వ్రాతనాగరాక్షరములతో నా కంఠపఠనము లేక పోవుచే ననియేమో తెలుసుకొన నాకంఠపట్టికది కాదు. కాని యిదియును నుపహరించిన జగద్గురు సూత్రము లని యందున్నది. వివేకిగా నుండుచే గబగబ నోక కాగితముపై నెత్తివ్రాసితిని. ముగింపువర కరదాగ్ర హిందీ లేని నుడ విద్యుదీనిగాని వ్రాయబడినది యిం పు పుష్పమున నీటికొనిన. అది తంత్రశాస్త్రాంధీగ్రంథముని తోచుచున్నది. వుడ్డురాళ్ (Wood rot) మొదలగు పాశ్చాత్యు లెంతయు నివయమై పరిశోధనలు చేయుచు నుండుచేసియుండు కల్పనన్నది. ఈ సూత్రములు విలు వైనది నీయుక్తిప్రాయపే మా, దీనినియొక సూత్రమున నేమహానీయులు యొద్దైన కలదో తెలియవడి యా భారతవత్రికయందు ప్రకటించితిని.

ప్రథమపాద ।

౧ "అథాత స్తంత్ర జ్ఞానా"

౨ "మానోమానమ్"

౩ "యోనిత్వాత్"

౪ "జీవనమప్తి"

౫ "వజ్రావతే ర్భంగః"

౬ "లింగసంయోగాత్"

౭ "ఏకోఽనీశః"

౮ "నిరింద్రియత్వాత్"

౯ "స్వప్నైర్విలయమ్"

౧౦ "వికృతత్వాత్"

౧౧ "అథోగతిః"

౧౨ "అగతికత్వాత్"

౧౩ "సంఘాతర్షణమ్"

౧౪ "భ్రష్టస్వముక్తే"

౧౫ "విలాసం కలే"

౧౬ "తత్త్వైకత్వాత్"

౧౭ "ననానావేషః"

౧౮ "చిదానందః"

౧౯ "నత్యంగత్వాద్భక్తే"

౨౦ "ఏతదప్తి"

౨౧ "నదనద్వివేకే"

౨౨ "ననమానా"

౨౩ "అన్వయస్యతేకాభ్యామ్"

౨౪ "ధీరోఽపసానమ్"

౨౫ "అన్యోఽపసానమ్"

౨౬ "చాన్",
 ౨౭ "నిత్యం యోగాత్",
 ౨౮ "శ్చైవ త్వయే",
 ౨౯ "ఓం తత్సర్వం మత్స్యే",
 ౩౦ "విరాటం మార్జయే",
 ౩౧ "కశే ప్రసాదాత్"

౩౨ "స్థానం వ్యసే",
 ౩౩ "నామ త్రిమూర్తయే",
 ౩౪ "విష్ణుశ్చైవ",
 ౩౫ "అప శేషతత్త్వ",
 ౩౬ "ఓం భూభువస్సువరోహే"

"ఉక్తానుప్ర"

అభినవాంధ్ర నటశేఖరులు

(సంపుటము ౧ నందిక గిరి రథనామ)

శ్రీ యుత స్థానం చరసింహం వాపు గామ

ప్రస్తుతి పాత్ర నాటకంగమయందు పేరు గాంచుచున్న నటకులలో శ్రీమదేవిరాష్ట్ర గామ కర్మనకు టంకెరియనగియున్నాడు. కీర్తి రివాళానము నాట్యు. పేరు నుండరయనములు. విరింగియరము ప్రావీణ్యముగ నుండును. చతురవాణి శోష నానమెదలూ స్త్రీశాస్త్ర మలను పేరు గాంచుచుండును. పేరు రంగస్థలము నలంకరించినప్పుడు చిరుముగ సంగీతమున బాణించుచు భావప్రకటనమును దమనగల సామర్థ్యమును ప్రాప్తులగు. నాట్య పద్ధతియందును నాటక మున్నందు చరిత్రించి యానాట్ర పోషమును గావించుచు శైత్య కలను విస్మయలను గా

వించును. చతురవాణి పామకను పరింది చతురగం నువూ ములో నాట్యులు నిండ్రిన నాటనకు మానగము కేరను లను నాటనలలో కే. శోష నానమెదలూ శోషానై వైవకోపముగ కేనా నాటన పాట్యుదీయ స్త్రీశాస్త్రము ప్రశ్న కరంను. పేర్లో అభినవకోష నాగ యను పేరు గలను. పేరు పాణికోషకమున కేవల్యోపనము లను బహియున్నాడు. కీర్తి శాస్త్రులు విలాసమును గంగళలమున గాంచి వెచ్చి నాటనా నాటనకు టంకెరియ గామ. కీర్తికోష నాగిల్ల మా నాటనయందుగలను.

(నాటక కళాభిమాని)

మాప్రాగ్నన సంగీరించి భాగవతయందు ప్రవచించుచు తేను శోష నాగ చిత్రమునోపరించుచు శ్రీ నాగ సింహరావు గారియొద్ద సంగీతముగృహ్యలము.

మహాశివమునుండి ఈశ్వరులు వెల్లువలైగల వలెనని పోయెను" (48) ; ఇట్లు నిర్వచించి సాక్షులను వ్యక్తియుప పాదము లుండియు పోయియుగములందును వున్నది.

"అంతఃకేవలం కేవల మహాశివమేవమహాశివం శాశ్వతము గావచ్చును! మహాశివమే కేవలమేవ మహాశివం అని వచ్చుచే యును ప్రముఖములనును" (130, 131) "అంతరా ప్రకాశముగాను ప్రకాశ్యమగు అప్పుడు మహాశాశ్వతానామ" (131) ; కొన్ని ప్రకృతి యుగములకును ప్రకృతియును కలవు.

భావలలికమైన గ్రాంథభావ. తైరి భారత మని నిర్వచించెను.

"ఈ కలకత్తా ప్రజలుగానికే కలకత్తా ప్రజలుగానికే మును నిశ్చయించెను":—ఇది భావలలిక భావలలిక

నా నామహాలముగా లేక జన్మమునకు విశ్వాసము వలన వలనవలెనని యున్నది.

నిత్య (15) నిత్య (17) శీత (19) 59, 60 కాలము (75) అంతఃకే (78) కలకత్తా (94) కలకత్తా (112) కలకత్తా (130) నిత్య (150) ; ఇట్లు మహాశివమును నిత్యముగా వర్ణించి మహాశివమును ప్రకాశ్యమగు అప్పుడు మహాశాశ్వతానామ

ప్రకృతి యుగములకును ప్రకృతియును కలవు. అంతఃకేవలం కేవల మహాశివమే కేవలమేవ మహాశివం అని వచ్చుచే యును ప్రముఖములనును" (130, 131) "అంతరా ప్రకాశముగాను ప్రకాశ్యమగు అప్పుడు మహాశాశ్వతానామ" (131) ; కొన్ని ప్రకృతి యుగములకును ప్రకృతియును కలవు.

చిలుక

వేలగవూడి దానయ్య చొదరి గారు

మీ. అంతఃకేవలం కేవల మహాశివమేవమహాశివం శాశ్వతము గావచ్చును! మహాశివమే కేవలమేవ మహాశివం అని వచ్చుచే యును ప్రముఖములనును" (130, 131) "అంతరా ప్రకాశముగాను ప్రకాశ్యమగు అప్పుడు మహాశాశ్వతానామ" (131) ; కొన్ని ప్రకృతి యుగములకును ప్రకృతియును కలవు.

గీ. కలకత్తా మును బాచి మహాశివమే కేవల మహాశివమే కేవలమేవ మహాశివం అని వచ్చుచే యును ప్రముఖములనును" (130, 131) "అంతరా ప్రకాశముగాను ప్రకాశ్యమగు అప్పుడు మహాశాశ్వతానామ" (131) ; కొన్ని ప్రకృతి యుగములకును ప్రకృతియును కలవు.

గీ. అంతఃకేవలం కేవల మహాశివమేవమహాశివం శాశ్వతము గావచ్చును! మహాశివమే కేవలమేవ మహాశివం అని వచ్చుచే యును ప్రముఖములనును" (130, 131) "అంతరా ప్రకాశముగాను ప్రకాశ్యమగు అప్పుడు మహాశాశ్వతానామ" (131) ; కొన్ని ప్రకృతి యుగములకును ప్రకృతియును కలవు.

గీ. అంతఃకేవలం కేవల మహాశివమేవమహాశివం శాశ్వతము గావచ్చును! మహాశివమే కేవలమేవ మహాశివం అని వచ్చుచే యును ప్రముఖములనును" (130, 131) "అంతరా ప్రకాశముగాను ప్రకాశ్యమగు అప్పుడు మహాశాశ్వతానామ" (131) ; కొన్ని ప్రకృతి యుగములకును ప్రకృతియును కలవు.

గీ. అంతఃకేవలం కేవల మహాశివమేవమహాశివం శాశ్వతము గావచ్చును! మహాశివమే కేవలమేవ మహాశివం అని వచ్చుచే యును ప్రముఖములనును" (130, 131) "అంతరా ప్రకాశముగాను ప్రకాశ్యమగు అప్పుడు మహాశాశ్వతానామ" (131) ; కొన్ని ప్రకృతి యుగములకును ప్రకృతియును కలవు.

గీ. అంతఃకేవలం కేవల మహాశివమేవమహాశివం శాశ్వతము గావచ్చును! మహాశివమే కేవలమేవ మహాశివం అని వచ్చుచే యును ప్రముఖములనును" (130, 131) "అంతరా ప్రకాశముగాను ప్రకాశ్యమగు అప్పుడు మహాశాశ్వతానామ" (131) ; కొన్ని ప్రకృతి యుగములకును ప్రకృతియును కలవు.

సాధిప్రాయ విశేషములు

కీ. కే. దామర్ల రామ రావు గారు

దైవశక్తియుములు మానవులకు దుర్గావ్యా
ములు. అనంతములైనమనోరథములు
సీతాకామములగు భగ్నము లగుచుండును.
అట్లు చూడెదము. భావినిగితిం లంకకా
బంధునిముగ గనుచుండును. కాని జగన్నాటక
సూత్రభాను యాదేశానుసారముగను ప్రతి
వైష్ణవై యథాప్రకారము సాగుచుండును.
వ్యక్తిస్వరూపము లుత్పత్తి తమైనను సంకల్పిత
భావము భిన్నరూపమును దాల్చి వృద్ధిని
లొందుచుండును. సంచితమైన విజ్ఞాన మవిచ్ఛి
న్నముగను లోకహితార్థము వినియోగము
చుండును. లోకహితార్థ మవతరించెడి భావ
నిరూపకావకామమున దుత్పత్తి తమైన వ్యక్తి
స్వరూప మమరత్వమును బడసి విరాజిలు
చుండును. జనమరణములు స్వరూపము
లగు భేదభావమురు వ్యక్తిముచేయును సర
మైన భావనిరూపము వ్యక్తిస్వరూపమును
స్ఫురింప జేయుచుండును. మానవకల్యాణమున
కొక త్యాగమువైనను సమర్పించిన వ్యక్తి లభ్య
యుండునైను కృతార్థులు. ప్రతిభాశాలునిన
శ్రుత్తులు మృతినొందెనను వారివతిథయందె
చిరింజివ్యమును గలిగియుండి జన్మసాక్ష్యా
మును విశేషముచేయుదురు. జగన్నాటక
సూత్రభాను లీలావిలాసములు విహారపూరి

తములై సామాన్యవృత్తి కర్తవ్యములైనను
భగవద్విత్తిమైన లోకకల్యాణమునకు విని
యోగముచున్నవి.

మాఖమానపు భారతీయందు దామర్ల
రామారావుగారి భావనిరూపమును ప్రచు
రించుపుడు పుష్కరానపు భారతీయందు
రామారావుగారి మరణసంకీర్తనమును కీయ
మానెన యవనిమదిత్యముగనుండును. మాఖ
శుద్ధి తయోగకావము (౧-౩-౨౧) రామా
రావువ్యక్తిమై బంధుమిత్రమును కళాభిజ్ఞ
బృందమును విచారిసాగరిమునందు ముందరి.
అల్పవయస్సునందె రామారావుగారు సుష్ట
క్రముచేసిన చిత్రకళాప్రాసాద్యము, వారిపాఠ
స్యము, వారికళారాస తిత్సరత్వము, వారి
యకాలమరణమువలన విచారిమును గలు
గజేసెవి. కత్రికలమందు వారియకాలమరణ
మును దెలుపుచు వ్యాసములు, కన్యగత
ములు ప్రచురింపబడినవి. వారి సేవాసాస
మైన రాజమహేంద్రవరమునందు స్మరణ
చిహ్నమును నెఱుఁగుపుటకు మహాసిధి
గావింపడినది. అప్పువయస్సునందె యస్వర
ముగను కీర్తికేషులై కళాకోవిదులమన్నెన
లకుబాతులై రామారావుగారి రాంధ్రకళా
ప్రపంచమునకు చిరింజివరణీయులుగ నుండ
గలరు. రాజమహేంద్రవరమునందె గృహిం

యందును ముచితమైన స్వాధికారమును
సేర్పరిచుటకు దయామయుడైన పరమేశ్వరు
డనుగ్రహించుగాక.

రామారావుగారు బంబయికిలత్తానగ
రములందు చిత్రకళాభ్యాసమును జేసినను వారి
చిత్రములు దుర్బలమనగాను గణపాదు
ర్యము గోచరంబగుచున్నది. పరమేశ్వర
స్వరూపము "సవల కాలంబు సుధా" స్వభా
వములందును స్వరూపములందును ప్రత్యక్షి
మగుచు మానవులకు నమముగ ప్రత్యక్షము
గనున్న ప్రవచితమైన బ్రత్యక్షము చేయుచు
దు నివృత్తికిని సుఖప్రాప్తికిని సాధనంబగు
చున్నది. పరమేశ్వరుని నచ్చిదానందస్వభావ
మును వ్యవహరించుచు కర్మలు సంపాదిం
చుచు నర్జించియును, గాయకులు వినుచుపాశీ
యును, చిత్రకాములచూచుచు చిత్రించి
యును, తత్త్వజ్ఞులు గనుగొనుచు బోధించి
యును దుఃఖవిమోక్షికిని సుఖప్రాప్తికిని వోపు
చుచున్నాడు. భగవంతుని సామ్యవిభాతిని
ప్రత్యక్షింపజేయుచు నానందరసంబంధస్వ
మును గలుగజేయుట కాత్మానంద దాయక
మైన రూపప్రపంచమును చిత్రకళాభిజ్ఞులు
దివ్యరచనలను చిత్రించుచు విశ్వోల్లాసమును
జేయుచున్నాడు. ప్రాచీనతీరుసునందర్శము
భారతసంస్కారమున కుత్సాహములందునలె
చిత్రకళానిగమునందును ప్రతిబంధకముగను
బాంధవించినది. ప్రభుత్వాధికారిమునకు దాత్ర
మైనరూపారాధనము వికారించి భావతనస్కా
రమునకు సహజమైన భావారాధన ముద్భవించి
నది. చిత్రకళయందు నర్వాంగసౌష్ఠ్యము

నకు ప్రతిభ ప్రబలి భావకావ్యమునకు
ప్రతిభ క్షీణించినది. పాశ్చాత్యపండితులు
పాశ్చాత్య వృత్తికి పరిపాటియై స
యంగిపోషణమును చిత్రకళయందు దగ్ధకరింప
గల వ్యాధిని జేసిరి. చిత్రకళమున కాధార
భూతమైన లావణ్యవిన్యాసము క్షీణించి పుష్టి
విన్యాసభావము ప్రబలి నది. ప్రబోధ
సమయమునందు వివరించుచుండు ప్రతి
ఫలమగుచున్నది. చిత్రకళాభిజ్ఞులు నంద
లాలు పోను, అననీంద్రనాథ కాకూరు
ప్రభృతములు పుష్టివిన్యాసమునకు సవయ్య
తిని గలుగజేసి లావణ్యవిన్యాసము నభివృద్ధి
జేసిరి. నంగచిత్ర ప్రభుయందు భావవిన్యా
సము ప్రబలి నను లావణ్యసౌష్ఠ్యవనాయోగ
మునందు విచిత్రప్రకార పద్ధతినది. ఈవైఖరి
యందలి గుణదోషముల విషయమునను
ఖండితమందనము లేటులున్నను భారత
చిత్రవిన్యాసమునకు ప్రాణకళిమైన కావా
రాధన ముద్భవించి బడసినది. రామా
రావుగారు భారతసంస్కారమునకు పరిపాటి
యైన భావారాధన విన్యాసము నవలంబించి
యును రూపవిన్యాసమునందు నెఱుఁగె ముద్ధ
రణమార్గము నవలంబించి చిత్రకళావిన్యా
సమునందు భారత సంస్కారమునకు సహజ
మైన రూపాభ్యాసక వ్యభాసమును నదిస్ఫు
టము చేయుటకు బ్రయత్నించిన విధమును
రామారావుగారు చిత్రగుప్తులు వికారము
చేయుచున్నవి. రామారావుగారు చిత్రకళ
మును ప్రత్యక్షింపజేయుచునుజూచి రూ
రంభమునందు చిత్రించినను కాలక్రమమునను

వా రామార్గమునువదిలి సంకల్పనిర్యాణవిధానము నవలంబించుచుండిరి. రామారావుగారజంతాచిత్ర విన్యాసమునులక్ష్యమునుగ కైకొని వారిచిత్రములందలి రూపరేఖాలంకార విధానములం దజంతావిధానము నవలంబించిరి. రామారావుగారి చిత్రము లవయవవిస్మరణమును బ్రకటించుచున్నను దివ్యవిభూతులను స్మరింపజేయుచుండును. పరమేశ్వరవిభూతులైన శాంత శివసుందరభావములు చిత్రములందు సహజరీతిని ప్రత్యక్షమగుచుండును. గతసంవత్సరమునందుభారతీయందు బ్రచురించిన గౌరీ శంకరుల చిత్రమునుజూచినను, ఇతర మానవ దేవతాచిత్రములను జూచినను నీభావము పరిస్ఫుటమగుచున్నది. ఫాల్గుణమాస సంచికయందు ప్రచురించిన లజంతాచిత్రపటము రామారావుగారి లక్ష్యమును విశదము చేయుచున్నది. రామారావుగారు లావణ్యసౌష్ఠవములకును మానవదివ్యవిభూతులకును భావరూపములకును సహజమైన సంయోగమును గలుగజేయుటకు యథాశక్తిని చిత్రకళాదేవి నుపాసించి కృతకృత్యులైరి. కళోపాసకులైన రామారావుగారి యకాలమరణము చిత్రకళాభ్యుదయమున కుత్తేజమును గలిగించి రామారావుగారికి సాయుజ్యప్రాప్తి గలుగుటకు భగవంతు డనుగ్రహించుగాత!

* * * *

వివిధపక్షముల సభ

ప్రపంచప్రవృత్తియందు సంకల్పమునకు మించిన ఫలము గలుగుట యసంభవము. వివిధపక్షముల సభకు సంకల్పిత

ఫలము సంభవించినది. బొంబయినమావేశమునందె రానున్న ఫలమును విజ్ఞులు సూచించిరి. ఎ.యస్. రామస్వామిమొదలియారుగారు నిరాటంకముగను వారిభావమును విశదము చేసినందుల కాగ్రహము గలిగినను పర్యవసానము మొదలియారుగారి జ్యోతిషమును సఫలము చేసినది. స్వరాజ్యపక్షమువారి కార్యము నిర్బంధశాసన ఖండనముతో తీరినది. బెల్లామునందుగాని డిల్లీయందుగాని సంయోగసాధనములకు ప్రసక్తిగలుగలేదు. డిల్లీయందు గూడిన సభయందు ప్రసక్తిగలిగినను ఫలము గలుగలేదు. స్వరాజ్య విధానమును నిర్ణయించుటకేర్పడిన సభ స్వీయకార్యభారమును నిర్వహించినది.

చాక్లరు బిశెంటమ్మగారి కార్యదీక్షయును నిర్వహణసామర్థ్యమును విజయమునకు గారణములు. బిశెంటమ్మగారి కన్వెన్షనుచట్టమునందలి ముఖ్యాంశములు స్వరాజ్యచట్టమునందలి ముఖ్యాంశములుగ బరిణమించినవి. స్వరాజ్యశాసనస్వభావరూపము లెటులున్నను ఉపసంఘము నిర్ణయించిన విధానము శాసనరూపమును దాల్చుటకు సాధనాంతరములు మృగ్యములు. శాసనవిధానమును సామ్రాజ్యశాసనసభయందుగాని పార్లమెంటునందుగాని ప్రవేశపెట్టుట కవకాశము గలుగదు. అవకాశము గలిగినను శాసనరూపమును దాల్చుట కాటంకములు గలవు. శాసనరూపమును దాల్చినను దరిద్రుల మనోరథము నెలె మృతాక్షరముగ నుండును. నిరంకుశాధి

కారప్రాబల్యమునకు గారణము నద్యావలో-
ముగాని శాసనముల లోకముగాదు.

సంయోగసభ నిర్ణయించిన రెండవయువ
సంఘ వ్యవహారములును నిరర్థకములైనవి.
హిందూ మహమ్మదీయులకు సంయోగసభ
నము సాధ్యముగాలేదు. ఉద్యోగములందును
ప్రాతినిధ్యమునందును గలిగిన విభేదములు స్థిర
ములైనవి. హిందువులును మహమ్మదీయులును
స్వతంత్ర వాదమును సమర్థింప బూనుకొను
చున్న విధమును జిన్నా, లాజపతిరాయగారల
భావములు విశేషము చేయుచున్నవి. లక్నో
యొడంబడికను విమర్శింపవలసిన యవసర
మును లాలాజిగారు నిరసించుచున్నారు.
లాలాజివర్గముమారిదృష్టి హిందూసంఘటన
మునందు లగ్నమగుచున్నది. గాంధీమహా
త్ముడు హృదయపరివర్తనము గలుగనపు
డుభయసంఘములకును సంయోగము దుర్లభ
మని విశేషముచేసి సంయోగసభను ప్రస్తావము
విరమింపజేసెను. గాంధీమహాత్ముడును పండిత
మోతీలాలునెహ్రూగారలు ప్రకటింపనున్న
నివేదికయును వధికాంతములను గలిగియుండు
నని మూహించుట కవకాశములులేవు.
సంయోగసభావ్యవహారములు నిరర్థకములై
నను స్వరాజ్య ప్రాప్తికి వివిధపక్షముల సంయో
గమును హిందూమహమ్మదీయ సంయోగ
మును నవసరములని అన్నిపక్షములవారును
సంగీకరించుచున్నారు. వివిధపక్షముల
సంయోగమునకు కాంగ్రెసు సిద్ధాంత మేమా
ర్మను బొందవలయును. లిబరలుపక్షమును
స్వతంత్రపక్షమును నూలువడికెడినిర్ణయమునె

తీసివేయగోరుచున్నవి. స్వరాజ్యపక్షము నియ
మము సంగీకరించినను క్రియయందుమా
త్రము ప్రయోజనముగలుగకున్నది. కాంగ్రె
సుపక్షమువారైనను నూలువడికెడి నియమ
మును పూర్తిగను పాటించకున్నారు. గాంధీ
మహాత్ముని ఖద్దరుఘోష యరణ్యఘోషగ
నున్నది. బెల్గాము కాంగ్రెసు ముగిసి
రెండుమాసములైనను ఏరాష్ట్రమునందును
కాంగ్రెసు సభ్యులు విశేషముగను చేరి
నటులు గనుపించదు. ఈ విషయపరిస్థితులందు
గాంధీమహాత్ము డేమి చేయునున్నదియును
కాలము తెలుపగలదు.

* * * *

స్వరాజ్యపక్షము

స్వరాజ్యపక్ష సిద్ధాంతములు క్రమము
గను శిథిలమగుచున్న విధమును నిత్యవ్యవహా
రములువిశేషముచేయుచున్నవి. స్వతస్సిద్ధముగ
బలములేని స్వరాజ్యపక్షమున కితరులసహాయ
ములేకను ప్రభుత్వమును ప్రతిఘటించు
టకు శక్తిలేకున్నది. గతసంవత్సరమునందు
గలిగిన యైక్య మీయేడు దుర్ఘటమై స్వరాజ్య
పక్షమునకు సామ్రాజ్యవంగీయ శాసనసభల
యందు పరాజయము గలిగినది. లిట్టనుప్రభువు
చమత్కారముగను పంగరాష్ట్రమునందు
సంయోగమునుభేదించి ప్రభుత్వవిజయమును
బడయగలిగెను. హిందూ మహమ్మదీయుల
పట్లను స్వతంత్ర స్వరాజ్యపక్షముల పట్లను
నవలంబించిన సామదానభేద తంత్రములును
పంగరాష్ట్రమునం దవలంబించిన దండన
తంత్రమును సంపూర్ణ విజయమును బడసినవి.

నిరంకుశ ప్రభుత్వవిధానమునందుగల ప్రభావమును ప్రజలదార్శభ్యమును విశదమైనవి. సామ్రాజ్యశాసనసభయందు భిన్నపక్షములకు గలిగిన ప్రాతికూల్యమును ప్రభుత్వతంత్రమును ప్రభుత్వవిజయమునకు దోడ్పడినవి. ఆనభయందు జిన్నా నెహ్రూగారలకు జరిగిన సంభాషణములు ప్రజానాయకుల హృదయమును విశదముచేయుచున్నవి. స్వరాజ్యపక్షము ప్రత్యక్షముగను పరోక్షముగను ప్రతిఘటనతంత్రమును విరమించుటయును, అనుకూలసహకార తంత్రమునవలంబించుటయును సంభవములు. ఈవిషయపరిస్థితులందు గాంధీ మహాత్ముడు కాంగ్రెసుయొక్క ప్రత్యేకసమావేశమును జేసి బహిష్కారసాధనములను నూలు నియమమును విరమించుటయును సంభవములు. వర్తమాన పరిస్థితులందు సకలమును సంధికారబంధురముగ గనుపడుచున్నది.

* * * *

ఆదాయవ్యయ పట్టికలు

సామ్రాజ్యశాసనసభయందును రాష్ట్రీయశాసనసభలయందును నాదాయవ్యయ వివరములు చర్చింపబడుచున్నవి. సామ్రాజ్యదాయము 133,68,00,000. ఆదాయమునుండి వ్యయముపోను 3,24,00,000 నిలువయుండునని మదింపు వేయబడినది. వ్యయమునందు 5633 లక్షలు సైన్యవ్యయమునకు వినియోగపడుచున్నవి. సైన్య వ్యయమునందు 4 కోట్లు తగ్గినను సైన్యవ్యయము దుర్భరముగ నున్నది. ఏషియన్ మిలీటరీ నిర్ణయమునసారముగ నైనను ఇంకను 7 కోట్లు తగ్గుటకవకాశముగలదు. కాని

సైన్యవ్యయమును తగ్గించుట కధికారులకు మనసొప్పుదు గదా! అధికారదాయమునుండి 126, 56, 61 లక్షలు చెన్నపురిరాష్ట్రము, సంయుక్తరాష్ట్రము పాంచాలరాష్ట్రముల కప్పములనుండి తగ్గించుట కేర్పాటులు చేయబడును, అధికారదాయమునకు మారకము, మంచీవాసలు, అనుకూలవ్యాపారము, పోరుల విక్రయము గారణములు, ఆదాయవ్యయముల పరిశీలనము సంతృప్తిని గలుగజేయదు. నూలుమోది సూకము నిలిచియుండును. సైన్యవ్యయమును తగ్గించలేదు. ఆకస్మికకారణములదాయమును పెంచినవి. వ్యయము తగ్గినను ప్రజాభారము తగ్గినను సంతోషపడుచును. ఆకస్మిక కారణములవలన నైనను కొత్తపన్నులను వేయవలసిన యవసరము తప్పినందులకు సంతోషించుటకు గారణములు గనుపడవు.

రాష్ట్రములందు సామ్రాజ్యముగ నాదాయమునకు మించినవ్యయము గలిగినది. సంయుక్తరాష్ట్రములందు 28, బర్మాయందు 157, చెన్నరాష్ట్రమునందు 88 లక్షలు లోటుగలుగనున్నది. సామ్రాజ్యప్రభుత్వమీయవలసిన మొత్తములు లోటును పూర్తిచేసినను రాష్ట్రముల దుస్థితిని బట్టికొను విశదము చేయుచున్నవి. సంస్కరణములకల మధికవ్యయమునందు వ్యక్తమగుచున్నది. కాని ప్రజాధికారము నందును ప్రజాసాధ్యము నందును వ్యక్తమగుటలేదు. వర్తమాన విషయదశను

నివర్తించుటకు సామర్థ్యము భారత ప్రజాహస్తములుండు గలదు. వర్తమానవిషమదశ నతి క్రమించి స్వరాజ్యమును బడయుటకు సాధనములను గాంధీమహాత్ముడనవరతము బోధించుచున్నను స్వరాజ్యసిద్ధికి కర్మపరిష్కర్మము గాకున్నది. ప్రజలును నాయకులును వారిదృష్టిని శారవాధికారపదవులనుండి మరల్చి గాంధీ మహాత్ముడు నిర్ణయించిన నిర్మాణవిధానము నందు లగ్నముచేసి స్వధర్మారాధనపరాయణులై కృతార్థులగుదురుగాత! పురుషార్థమునకు సాధనములైన శాంతి సత్య దయా ధర్మములను గాంధీమహాత్ముని యుపదేశానుసారముగను ప్రజానాయకులు నేవించి తరించెదరు గాత!

సత్య నారాయణ స్వామి

బలిచేపల్లి లక్ష్మీకాంతము గారు

మన నిపంట గపురంపుటాకు విషయంబు నోవి కందించుచు
గనుల బాళి పిసాళి నవ్వు లొలయంగాఁ జేత లక్ష్మీమీ
సిని లాలింప, సుధార్థవోచ్చలిత వీచీహోలల నాగె
య్య నుయ్యలూగుచు దీనుల స్మరిచినావా? సత్యనారాయణా!